

TARTU ÜLIKOOL
Majandusteaduskond
Ettevõtetmajanduse instituut

Dissertatsioon *magister artium* kraadi taotlemiseks majandusteaduses

Nr.

Merit Hirvoja-Tamm

**EESTI VÄIKESTE JA KESKMISE SUURUSEGA ETTEVÕTETE
FINANTSARUANDLUSE REGULATSIOONI TÄIUSTAMISE
VÕIMALUSED**

Juhendaja: prof. Toomas Haldma

Tartu 2010

Kaitsmine toimub Tartu Ülikooli majandusteaduskonna nõukogu koosolekul 25. augustil 2010. aastal kell 10.00 Narva mnt. 4 auditooriumis B202.

Ametlikud oponendid: lektor Mare Rebane, MA, Eesti Maaülikool
lektor Sinaida Kalnin, maj. kand., Tartu Ülikool

Majandusteaduskonna nõukogu sekretär: Ene Kivisik

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. FINANTSARUANDLUSE HARMONISEERIMINE NING VÄIKESTE JA KESKMISE SUURUSEGA ETTEVÕTETE ARVESTUSE ERIPÄRAD	9
1.1. Finantsaruandluse standardite harmoniseerimine rahvusvahelisel tasandil.....	9
1.1.1. Harmoniseerimise protsess ja standardikoostamisega seotud organisatsioonid	9
1.1.2. IFRS-standardite olemus ja nende kasutuselevõtu mõju	20
1.1.3. Globaalne IFRS-suunaline konvergens.....	22
1.1.4. Eesti arvestussüsteemi areng rahvusvahelises kontekstis	32
1.2. Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete olemus ja määratluse alused	36
1.3. SME-de aruandluse eesmärgid ja eripärad.....	41
1.4. SME-de arvestuse arendamine rahvusvahelisel tasandil.....	48
1.4.1. IFRS SME standardi koostamise protsess.....	48
1.4.2. IFRS SME standardiga ning selle rakendamisega seotud probleemid.....	53
1.4.3. IFRS SME standardi kasutamine rahvusvahelisel tasandil.....	62
2. SME-DE ARVESTUSE REGULATSIOONI ANALÜÜS JA ARENDAMINE EESTIS.....	70
2.1. SME-de arvestussüsteem ja selle arendamisega seotud rakenduslikud aspektid.	70
2.2. Eesti arvestuse regulatsiooni täiustamine.....	86
2.2.1. Aruannete esitusviisi ning aruannete koostamise üldpõhimõtete täiustamine	87
2.2.2. Äriühenduste ning tütar- ja sidusettevõtetele tehtud investeeringute kajastamise täiustamine.....	100
2.2.3. Kinnisvarainvesteeringute ja põhivarade kajastamise täiustamine	110
2.2.4. Muude valdkondade arvestuse täiustamine.....	119
KOKKUVÕTE.....	137
VIIDATUD ALLIKAD	144
Lisa 1 Töös kasutatud lühendid.....	153
Lisa 2 Vastuolud IFRS SME ja Euroopa Komisjoni aruandlusdirektiivide vahel.....	155
Lisa 3 Põhjused IFRS SME väljatöötamiseks.....	156
Lisa 4 IFRS SME standardi struktuur	157
Lisa 5 Maailma eri piirkondade riikide plaanid IFRS SME rakendamisel	158

Lisa 6 Muudatused Raamatupidamise Toimkonna juhendites (al. 2009).....	161
Lisa 7 2010. a. juunikuu seisuga olemasolevad ja kehtivad RTJ-d	164
Lisa 8 Intervjuude aluseks olevad teemad	165
SUMMARY	166

SISSEJUHATUS

Eesti kiirelt areneva ettevõtluskeskkonna peegliks on ettevõtete poolt kasutatav finantsarvestuse ja –aruandluse süsteem. Kui juhtimisarvestus rahuldab ettevõttesiseseid informatsioonivajadusi äritegevuse efektiivsuse tõstmise ning tegevuste ülesehituse otstarbekohasuse suurendamise eesmärkidel, siis finantsarvestuse väljundiks olev finantsaruandlus aitab kujundada ettevõtte mainet organisatsioonist väljaspool ning peab rahuldama ettevõtte väliste infokasutajate vajadusi.

Rahvusvahelisel tasandil on juba paari viimase aastakümne jooksul põhjalikult arutletud riikide finantsaruandluse harmoniseerimise üle globaliseeruva majanduse kontekstis. Harmoniseerimise eesmärgiks on saavutada finantsaruandluse parem võrreldavus ja muuta erinevaid käsitlusi ühtsemateks ja sarnastel aluspõhimõtetel toimivateks.

Valdav osa ettevõttest on nii globaalses, regionaalses (Euroopa Liit) kui ka riiklikus mastaabis (Eesti) väikesed või keskmise suurusega ettevõtted (*small and medium-sized entities* – SME). Seega on finantsaruandluse süsteemi arengust kõige asjakohasem rääkida just selle, nii kogu maailma kui sealhulgas Eesti perspektiivis domineeriva ettevõtete grupi kontekstis. Maailmapanga ja Rahvusvahelise Valuutafondi (*International Monetary Fund* – IMF) raportis ROSC (*Reports on Standards and Codes*) 2004 on märgitud, et arvestuse, auditeerimise ja eetika standardite rakendamine avaliku huvi üksustes ja SME-des kujutab endast Eesti jaoks järgmist olulist väljakutset.

SME-de finantsarvestuse ja -aruandluse reguleerimise kui töövaldkonna olulisust on alates selle sajandi algusest hakatud rahvusvaheliselt järjest rohkem teadvustama. 2005. aastal määratles Rahvusvaheline Arvestusstandardite Nõukogu (*International Accounting Standards Board* – IASB) oma eesmärgina kõikide kasumile orienteeritud ettevõtete, sh. ka SME-de arvestuse koordineerimise. 2009. aasta juulis avaldas IASB eraldiseisva SME-de rahvusvahelise finantsaruandluse standardi (*International*

Financial Reporting Standard for SME-s – lühidalt IFRS SME), mis jõustus koheselt alates selle avaldamisest. Eelnevalt mainitud sündmused on käesoleva töö autori hinnangul oluliseks põhjenduseks Eesti SME-de finantsarvestuse ja -aruandluse süsteemi analüüsimiseks ja selle täiustamise võimaluste leidmiseks uue rahvusvahelise SME-de aruandlusstandardi olemasolu valguses. Kuna IFRS SME avaldati alles 2009. aastal, siis on selle sisu ja rakendamise võimaluste analüüsimine Eesti kontekstis käesoleva töö autori arvates aktuaalne ning huvipakkuv ülesanne.

Käesoleva töö eesmärgiks on töötada välja alternatiivid IFRS SME rakendamiseks Eestis väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete finantsaruandluse reguleerimisel ning pakkuda välja ettepanekud Eesti hea raamatupidamistava täiustamiseks IFRS SME eeskujul. Töö tulemusena valmivaid ettepanekuid saavad oma antud valdkonda reguleerivas töös kasutada Eesti Raamatupidamise Toimkond ning EV Rahandusministeerium.

Eesmärgi täitmiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

- 1) anda ülevaade finantsaruandluse standardite globaalsest harmoniseerimisprotsessist ja selle olulisematest tulemustest;
- 2) määratleda rahvusvahelisel tasandil ning Eesti kontekstis SME-d ning kirjeldada SME-de arvestuse eesmärgi ja eripärasid;
- 3) analüüsida meetmeid, mida on rakendatud rahvusvahelisel tasandil SME-de arvestuse ja aruandluse arendamiseks;
- 4) hinnata SME-de finantsaruandluse huvigruppide ja eesmärkide spetsiifikast tulenevalt rahvusvahelisele standardile ülemineku eeliseid ja puudusi ning teha kokkuvõtte teiste riikide seni olemasolevatest otsustest ja hinnangutest IFRS SME standardi kohta;
- 4) anda ülevaade Eesti SME-de finantsaruandluse süsteemist ning leida võimalusi IFRS SME standardi rakendamiseks Eestis;
- 5) teostada Eesti hea raamatupidamistava ja IFRS SME standardi võrdlev analüüs
- 6) pakkuda välja ettepanekud Eesti hea raamatupidamistava täiustamiseks rahvusvahelise SME-de arvestusstandardi (IFRS SME) regulatsioonide eeskujul.

Metoodiliste võtetena kasutatakse peamiselt dokumentide analüüsi ja intervjuusid. Dokumentide analüüsi käigus käigus teostatakse IFRS SME standardi ja Eesti

Raamatupidamise seaduse ning Raamatupidamise Toimkonna juhendite võrdlev analüüs. Samuti kaasatakse eksperte, kellele saadetakse meili teel küsitluse vorm ning kellega seejärel viiakse läbi telefoniintervjuud. Intervjueeritakse Raamatupidamise Toimkonna aseesimeest, Rahandusministeeriumi ettevõtluse ja arvestuspoliitika osakonna juhatajat, Kaubandus-Tööstuskoja esindajat ning Audiitorkogu presidenti. Tegemist on avatud küsimustega intervjuudega.

Töö teoreetilise osa kirjutamisel tuginetakse valdavalt rahvusvahelistes finantsarvestust ja -aruandlust käsitlevates teadusajakirjades Journal of Accounting Research, The International Journal of Accounting, Research in Accounting Regulation, Accounting in Europe, Critical Perspectives on Accounting, The European Accounting Review jt. publitseeritud artiklitele. Samas kasutatakse ka antud valdkonda puudutavaid ja töö autori hinnangul teema uurimisele kaasa aitavaid käsikirjalisi teadusartikleid. Kasutatakse ka praktilise suunitlusega ajakirjades (nt Accountancy, Business Horizons, CPA Journal) ja erinevates konverentsikogumikes ilmunud rahvusvahelist aruandluse harmoniseerimist ja IFRS SME standardi temaatikat kajastavaid artikleid. Olulisteks andmeallikateks on IASB ja teiste rahvusvahelisel tasandil standardikoostamisega seotud organisatsioonide materjalid ning internetilehekülgedel avaldatud informatsioon.

Töö empiirilise osa esimeses alapunktis vaadeldakse Eesti SME-de arvestussüsteemi. Kirjeldatakse olulisemaid arenguid Eesti raamatupidamise aeaduses ning Eesti Raamatupidamise Toimkonna juhendites (RTJ-d), vaadeldes ajaperioodi regulatsioonide loomisest kuni käesoleva töö kirjutamise hetkeni (kevad 2010). Samuti analüüsitakse RTJ-de olemust ning sobivust SME-dele ning leitakse alternatiivid Eesti SME-de arvestussüsteemi täiustamiseks IFRS SME standardi rakendamisel.

Empiirilise osa teises alapunktis teostatakse IFRS SME standardi ning RTJ-de põhjalik võrdlev analüüs, mis baseerub vastavate regulatsioonide lugemisel. Lisaks vaadeldakse põgusalt teisi seadusi/määrusi, mis mängivad rolli Eesti arvestussüsteemi reguleerimisel (Raamatupidamise seadus, Justiitsministeeriumi määrused). Samuti viiakse läbi intervjuud arvestuse eriala ekspertidega. Teostatud analüüsi tulemusel jõutakse ettepanekuteni RTJ-ide modifitseerimiseks IFRS SME väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele suunatud regulatsioonide eeskujul. Materjali kompaktsema esituse huvides on informatsioon kohati esitatud enam kui ühele leheküljele mahutuvates tabelites.

Autor tänab Raamatupidamise Toimkonna aseesimeest ja PwC juhtivat partnerit Ago Vilu, Rahandusministeeriumi ettevõtluse ja arvestuspoliitika osakonna juhatajat Kurmet Ojamaad, Kaubandus-Tööstuskoja finantsdirektorit Ene Rammot ning Audiitorkogu juhatuse esimeest Toomas Vapperit asjatundlike kommentaaride ning ekspertarvamuse eest.

1. FINANTSARUANDLUSE HARMONISEERIMINE NING VÄIKESTE JA KESKMISE SUURUSEGA ETTEVÕTETE ARVESTUSE ERIPÄRAD

1.1. Finantsaruandluse standardite harmoniseerimine rahvusvahelisel tasandil

1.1.1. Harmoniseerimise protsess ja standardikoostamisega seotud organisatsioonid

Viimasel aastakümnel on globaalset harmoniseerimist käsitlev arutelu kogu maailma finantsarvestuse praktikute, reguleerijate ning akadeemiliste ringkondade vahel muutunud järjest tihedamaks. On tehtud arvukaid uurimusi, mis käsitlevad Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite (*International Financial Reporting Standards* – IFRS) loomise, rakendamise ja standardiseerimise protsesse. Globaalset arvestuse ja aruandluse harmoniseerimist käsitleva uurimistöö hulk on muljetavaldav.

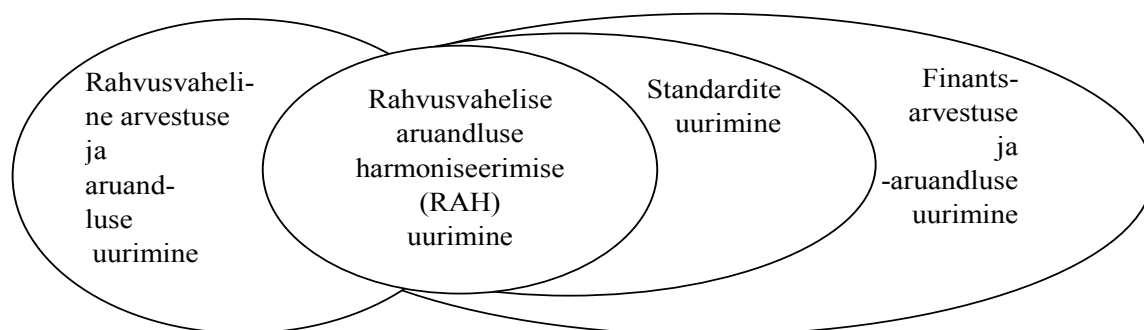
Majandusarvestus on paljusid erinevaid huvigruppe (töötajad, omanikud, laenuandjad, investorid, riiklikud asutused) puudutavate protsesside keskmes ja arvestuspraktikate võrreldavusest huvitatud osapoolte paljusus ja mitmekesisus muudavad arvestuspraktikate harmoniseerimise avaliku huvi objektiks (Chiapello *et al* 2009: 449).

Eristatakse formaalset ehk regulatsioone puudutavat ja tegelikku/faktilist ehk ettevõtete tegevuspraktikaid hõlmavat harmoniseerimist. Lisaks tehakse vahet harmoniseerimise ja standardiseerimise mõistetil. Standardiseerimine peaks viima globaalse ühtsusele. Aruandluse ühtsust saab määratleda kui olukorda, kus iga ettevõtte esitab kõikidele investoritele (ükskõik, millisest rahvusest nad on) ühe ja sama finantsaruannete komplekti (Baker *et al* 2007: 277). Harmoniseerimine aga on protsess, mis viib suurema võrreldavuse astmeni ja väldib täielikku mitmekesisust. (Garrido *et al* 2002: 3) Osades allikates räägitakse paralleelselt harmoniseerimisega ka konvergenst (Gornik-Tomaszewski 2005, Larson ja Street 2004a, 2004b). Harmoniseerimine on töö autori arusaama kohaselt veidi laiem mõiste, kui konvergens. Ärisõnastik defineerib

harmoniseerimist kui erinevate mõõdikute, meetodite, protseduuride, reeglite, spetsifikatsioonide või süsteemide vaheliste erinevuste kohandamist või sobitamist, eesmärgiga muuta need omavahel ühilduvaks (BusinessDictionary...2010). Seega tähendab harmoniseerimine ühtlustamist, kooskõlla viimist (pigem väljapoole suunatud protsess). Konvergenti vastas on aga koondumine, lähenemine, sarnastumine.

Horau (1995, viidatud Haldma 2006: 460 vahendusel) on defineerinud rahvusvahelist aruandluse harmoniseerimist kui poliitilist protsessi, mille eesmärk on vähendada erinevusi arvestuspraktikates üle kogu maailma, eesmärgiga saavutada ühilduvus (*compatibility*) ning võrreldavus. Rahvusvahelise aruandluse harmoniseerimise (edaspidi RAH) vallas tehtud uuringud on keskendunud finantsaruandluse standardite rahvusvahelise harmoniseerimise suunal tehtud pingutustele ja arengutele ning poolt- ja vastuargumentidele antud eesmärgi saavutamisele.

Rahvusvahelise aruandluse harmoniseerimise uurimine kujutab endast rahvusvahelise arvestuse ja aruandluse uurimise ning finantsarvestuse ja -aruandluse uurimise ühist alamosa kogu arvestuse distsipliinis. Järgneval joonisel 1.1 on välja toodud, kuidas paigutub RAH uurimine arvestuse ja aruandluse vallas tehtava uurimistöö konteksti.

Joonis 1.1. RAH uurimise paigutamine arvestuse ja aruandluse uurimise raamistikku (Baker *et al* 2007: 274).

Baker *et al* (2007) on uurinud RAH vallas tehtud uurimistööd aastatel 1965 – 2004 ehk ca 40 aasta jooksul. Enne 1965. aastat oli akadeemiliste ringkondade huvi antud teema uurimise vastu väike. Praktikute kõige varasemad kirjutised rahvusvahelise aruandluse harmoniseerimise teemal pärinevad 1960. aastate algusest (*Ibid.*: 274).

Selles vallas tehtud uurimistöö maht ajaperioodil 1965-2004 järjest suurenes: aastatel 1965-1989 avaldati keskmiselt 2-3 artiklit aastas, ajavahemikus 1990-2004 aga juba

keskmiselt 9 artiklit aastas (Baker *et al* 2007: 273). Rahvusvahelise Arvestusstandardite Komitee (*International Accounting Standards Committee* – edaspidi IASC) loomine 1973. aastal tõi kaasa suurenenud huvi antud valdkonna uurimise vastu. IASC loomise peamisi põhjuseid oligi finantsaruandluse standardite rahvusvahelise harmoniseerimise edendamine. Esimesed rahvusvahelised arvestusstandardid (*International Accounting Standards* – IAS) jõustusid 1973. aastal (Knowledge Guide...2010), kuid standardite rakendamine ei saavutanud esialgu rahvusvaheliselt olulist ulatust. IAS-ide väljatöötamine toimus ajaperioodil 1973-2000 (*Ibid.*). 2001. aastal reorganiseeriti IASC ja tema õigusjärglaseks sai Rahvusvaheline Arvestusstandardite Nõukogu (IASB), kelle poolt avaldatud standardeid hakati nimetama IFRS-deks (*International Financial Reporting Standards*).

Rahvusvahelise aruandluse harmoniseerimisega seotud organisatsioone on võimalik vaadelda kolmel tasandil:

- rahvusvahelised organisatsioonid,
- regionaalsed organisatsioonid,
- riiklikud organisatsioonid.

Olulisteks organisatsioonideks, kes tegelevad rahvusvahelisel tasandil standardi-koostamise või standardite rakendamise reguleerimise või selle juures abistamisega, ja kelleni käeoleva töö autor antud teema uurimisel on jõudnud, on:

- Rahvusvaheline Arvestusstandardite Nõukogu (*International Accounting Standards Board* – IASB),
- Ühinenud Rahvaste Valitsustevaheline Rahvusvaheliste Arvestus- ja Aruandlusstandardite Ekspertgrupp - *United Nations Intergovernmental Group of Experts on International Standards of Accounting and Reporting* – edaspidi UN-ISAR).

IASB-d toetavateks organisatsioonideks on:

- o Euroopa Finantsnõustamise Ühing (*European Financial Advisory Group* – edaspidi EFRAG),
- o Majandusarvestuse Reguleerimise Komitee (*Accounting Regulatory Committee* – edaspidi ARC),

- o Standardite Ülevaatus ja Nõustamise Ühing (*Standards Advice Review Group* – edaspidi SARG);

Regionaalsel tasandil (Euroopa Liidus – edaspidi EL-s) on oluliseks finantsaruandluse harmoniseerimise protsessis kaasaraäkivaks organisatsiooniks Euroopa Komisjon (EK), samuti tasub siinkohal taas ära märkida EFRAG.

Riiklikul tasandil on kõige olulisemaks standardikoostajaks USA Finantsarvestuse Standardite Nõukogu (*Financial Accounting Standards Board* - FASB), kelle poolt koostatavad standardid ehk USA üldtunnustatud rahvuslikud arvestusstandardid (US GAAP - *generally accepted accounting principles*) on rahvusvaheliselt aktsepteeritud. US GAAP on ka sisuliselt ainuke rahvuslike arvestusstandardite kogum, mis on rahvusvaheliselt aktsepteeritud.

Euroopa Komisjon on olnud (EL-i regionaalsel tasandil) rahvusvahelise harmoniseerimisega seotud alates 1960. aastate keskpaigast, kui algatas ettevõtteseaduse (*Company Law*). Euroopa Komisjonil poliitiliselt sõltumatu institutsioonina on olemas seaduslik õigus ettevõtlusdirektiivide koostamiseks. Liikmesriigid peavad oma seadusandluse EK direktiividega kooskõlla viima. EK esimesed pingutused rahvusvahelise aruandluse harmoniseerimise nimel kujutasid endast nõ. aruandlusdirektiivide (*Accounting Directives*, edaspidi EK direktiivid) väljatöötamist (Gornik-Tomaszewski 2005: 70):

- 1978. aastal loodud EK 4. direktiiv nõuab kõikidelt piiratud vastutusega äriühingutelt varasid, kohustusi, finantsseisundit ning tulemit õigesti ning õiglaselt kajastavate (*true and fair view*) aastaaruannete koostamist;
- 1983. aastal koostatud EK 7. direktiiv kohustab emaettevõtet lisaks oma eraldiseisvale aruandele ka konsolideeritud finantsandmeid ja aastaaruannet koostama;
- 1984. aastal loodud 8. direktiiv ehk Auditi direktiiv reguleerib EL-i liikmesriikides rahvuslike aastaaruannete auditite (*statutory audits*) läbiviijatele rakenduvaid nõudeid.

Direktiivid sisaldasid algselt palju valikuvariante kajastamise, hindamise ja aruandluse formaadi osas, kuna sooviti austada liikmesriikide aruandlustavade erinevusi. Erinevate valikuvariantide võrreldavus sooviti tagada täiendavate avalikustamistega aruande lisades. Liikmesriikide riiklikud seadused tuli viia kooskõlla EK direktiividega, eesmärgiks oli saavutada erinevate liikmesriikide ettevõtete finantsinformatsiooni võrreldavus. (Gornik-Tomaszewski 2005: 73-74)

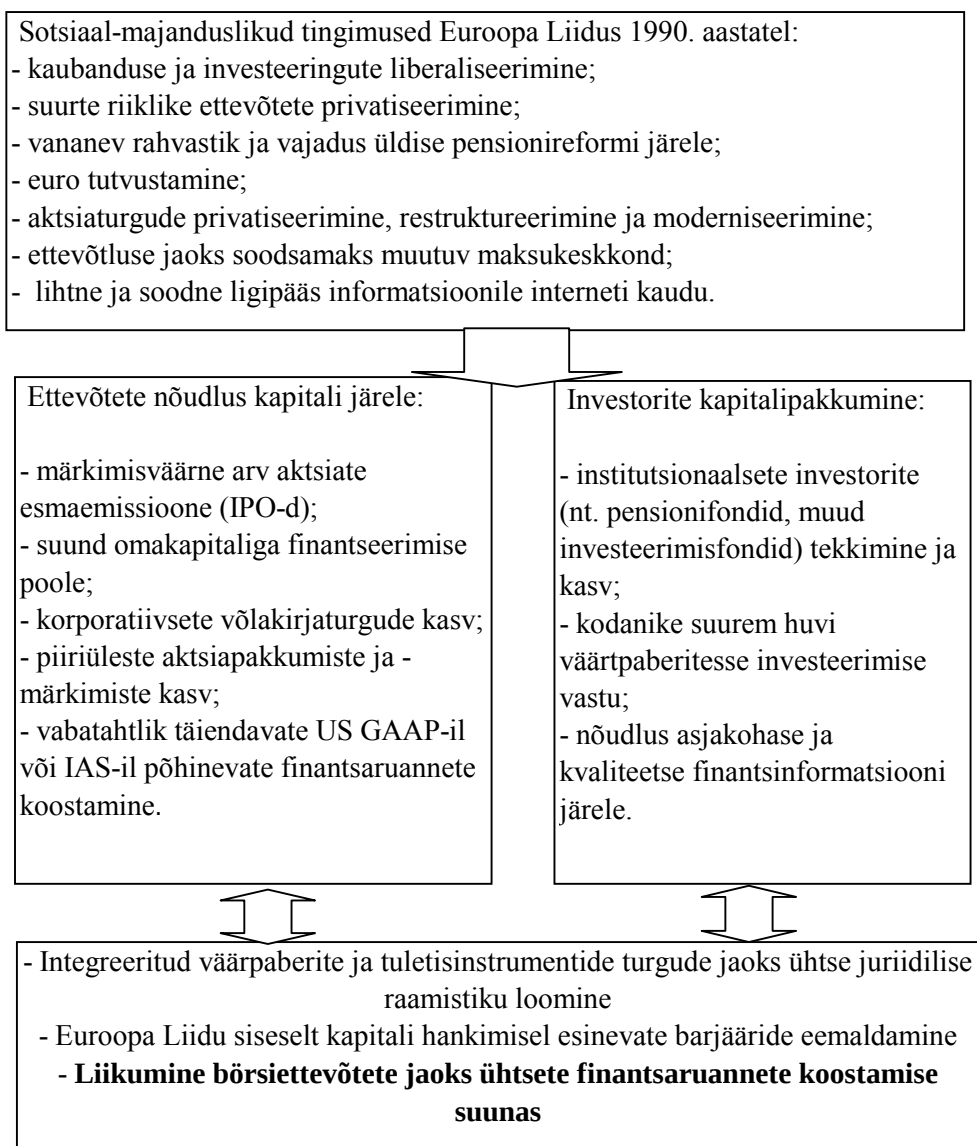
EK direktiivid ei toonud siiski kaasa märkimisväärset finantsaruandluse võrreldavuse kasvu rahvusvahelisel tasandil. Muutuvaid majandusolusid iseloomustasid kaubanduse liberaliseerumine, majanduse privatiseerumine, kiire majanduskasv, vajadus välisurgudelt kapitali kaasata ning euro kasutuselevõttuga kaasnenud tehingukulude ja valuutariskide vähenemine. Suured EL-i ettevõtted, kes otsisid finantseerimist rahvusvahelistelt kapitaliturgudelt, hakkasid järjest rohkem oma aruandlusraamistikuna kasutama US GAAP-i, mille üle EK-l mõju ei ole. Sellistes oludes vajab Euroopa arvestust reguleeriv seadusandlus 1990. aastatel reformimist. EK otsustas 1995. aastal jätta tahaplaanile oma rolli Euroopa standardeid koostava organisatsioonina ning hakata toetama IASC-d. (*Ibid.*: 79-80). IASC tegutses rahvusvahelisel tasandil ja oli harmoniseerimisprotsessis märgatavalt laiemaa haardega.

1989. aastal andis IASC välja kontseptuaalse raamistiku finantsaruannete koostamiseks ja presenteerimiseks (*Framework for the Preparation and Presentation of Financial statements*), milles sisalduvad üldised kontseptsioonid said redigeeritud IAS-de aluseks. (Baker *et al* 2007: 274-275). Euroopa Komisjon oli mõistnud, et tarvis on kaaluda laiapõhjalisemat harmoniseerimist, mis põhineks pigem standarditel, kui seadusel (Gornik-Tomaszewski 2005: 80). Seaduste aluseks olevad¹ EK direktiivid on üldisi arvestuspõhimõtteid, paljusid valikuvariante ja minimaalseid avalikustamise nõudeid hõlmavad, IASC standardid ehk IAS-id on aga spetsiifilised, detailseid juhendeid ja arvukaid avalikustamise nõudeid sisaldavad (*Ibid.* : 86).

Joonisel 1.2 on toodud põhjalikum ülevaade IAS regulatsiooni arengut toetanud sotsiaal-majanduslikest teguritest. Riikide rahvuslikud üldtunnustatud arvestuspõhimõtted (*generally accepted accounting principles*, edaspidi GAAP), mis

¹ Rakendatavad läbi liikmesriikide seadustesse sisseviimise.

olid koostatud EK direktiive aluseks võttes, ei võimaldanud välisinvestoritele kvaliteetset üleriigiliselt võrreldavat finantsinformatsiooni ning ettevõtted pidid hakkama kohalikul GAAP-il põhinevate aruannete kõrval koostama lisaks rahvusvaheliselt aktsepteeritaval standardil (USA üldtunnustatud arvestuspõhimõtted ehk US GAAP või IAS) põhinevaid aruandeid. (Gornik-Tomaszewski 2005: 74-75) Kuna EK eesmärgiks oli luua Euroopas ühtne finantsteenuste turg, hakati töötama selle nimel, et Euroopa börsiettevõtted koostaksid oma aruandeid ühtedel ja samadel standarditel põhinedes. (*Ibid.*: 76, 80)

Joonis 1.2. IAS regulatsiooni arengut mõjutanud sotsiaal-majanduslikud tegurid (autori koostatud Gornik-Tomaszewski 2005: 78 alusel).

EK direktiivide ja IAS standardite vahel ei esinenud olulisi konflikte, kuna mõlemad neist sisaldasid suurt arvu valikuvõimalusi ja nõ “õigeid” valikuid tehes oli võimalik ebakõlade teket vältida². Samas direktiive ei arendatud edasi ning direktiivide ja IAS-de vahel olid seoses direktiivide mahajäämusega mõned kontseptuaalsed erinevused – nt. seoses õiglase väärtuse kontseptsiooni kasutamisega IAS-ides³. (Gornik-Tomaszewski 2005: 86-87).

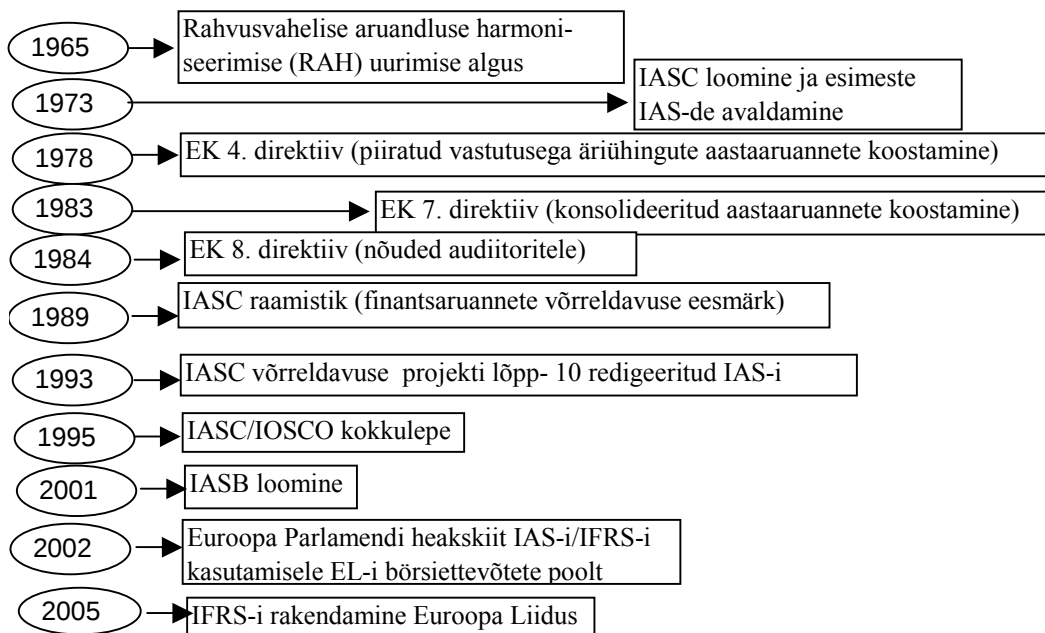
Järgmise olulise sündmusena saavutati 1995. aastal IASC ja Rahvusvahelise Väärtpaberinõukogude Organisatsiooni (*International Organization of Securities Commissions* – IOSCO) vahel kokkulepe, milles IASC nõustus välja töötama aruandlusstandardite tuuma (*a core set*) ja IOSCO omakorda lubas soovitada omalt poolt nende standardite kasutamist globaalsetel kapitaliturgudel (IASC and IOSCO... 1995: 13). See tähendas, et IASC-l tuli IOSCO nõuetele vastavalt hakata koostama puuduolevaid standardeid ning redigeerida olemasolevaid (Relationship of IOSCO ... 2010). Kokkuleppeni viis olukord, kus USA börsilt kapitali kaasata soovivad ettevõtted hakkasid järjest rohkem oma aruandlusraamistikuna IAS-i asemel US GAAP-i kasutama ning IASC mõistis, et IAS-de arengu tagamiseks on oluline saada IOSCO soovitus IAS-de rakendamiseks globaalsetel kapitaliturgudel tegutsevate ettevõtete poolt.

IASC-IOSCO kokkulepe andis signaali, et üks peamisi rahvusvahelise harmoniseerimise eesmärke on maailma kapitaliturgude sujuvale toimimisele kaasaaitamine ja tõi kaasa suurenenud huvi RAH valdkonna uurimiseks Ameerika Ühendriikide arvestusvaldkonna uurijate seas. RAH uurimise arengut mõjutas ka IASB loomine IASC järglasena 2001. aastal ning fakt, et 2002. aastal kiitis Euroopa Parlament heaks IAS/IFRS kasutamise Euroopa Liidu börsiettevõtete poolt. (Baker *et al* 2007: 274-275) Alates 2005. aastast on IFRS-i kasutamine EL-i börsiettevõtetele konsolideeritud arunnete koostamisel kohustuslik.

² Ennetava märkusena olgu öeldud, et uue rahvusvahelise SME-de aruandlusstandardi ehk IFRS SME puhul ei olegi seetõttu võimalik vastuolusid direktiividega täielikult vältida, et standardist on valikuvõimalused olulises osas elimineeritud.

³ Direktiive modifitseeriti alles 2000. aastate alguses; vastuolud IAS 39-ga (Finantsinstrumendid) ei ole tänaseni täielikult kõrvaldatud.

Joonisel 1.3 on kokkuvõtlikult välja toodud sündmused, millel on olnud oluline mõju rahvusvahelisele aruandluse harmoniseerimisele.

Joonis 1.3. Rahvusvahelise aruandluse harmoniseerimise arengut mõjutanud oluliste sündmuste ajaline järjestus (autori koostatud Baker *et al* 2007: 275, Gornik-Tomaszewski 2005: 91, Knowledge Guide...2010 alusel).

Eelnevaga sai antud põgus ülevaade rahvusvahelise aruandluse harmoniseerimisprotsessi olemusest ning globaalselt ja EL-i tasandil arvestus- ja aruandlusstandardite koostamisega tegelevatest organisatsioonidest. UN-ISAR-i ja USA FASB-i rollidel standardikoostajatena rahvusvahelisel tasandil peatutakse lühidalt käesoleva töö alapunktides 1.1.3 (USA FASB) ja 1.4.2 (UN-ISAR).

Järgnevalt vaadeldakse võimalikke rahvusliku (*statutory*) aruandluse harmoniseerimisprotsessi tulemusi. Veerle (2005: 5) on seoses rahvusliku aruandluse harmoniseerimisega välja toonud, et on olemas kolm põhimõttelist alternatiivi:

- 1) mitme erineva aruandluse süsteemi koosseksisteerimine, kus IFRS-i kasutatakse ainult konsolideeritud aruannete jaoks;
- 2) täielik harmoniseerimine rahvusliku raamatupidamisseaduse ja IFRS-i vahel, st. kõik ettevõtted peavad kasutama IFRS-i konsolideeritud arvestuses ja ka rahvuslikele nõuetele vastavas arvestuses (*statutory accounting*); osaline harmoniseerimine rahvuslike arvestuspõhimõtete ja IFRS-i vahel, mille puhul kindlustatakse see, et rahvusliku GAAP-i ja IFRS-i vahel ei esineks vastuolusid.

Alternatiivide vahel valiku tegemine peaks olema riikide otsustada ja peaks eelkõige põhinema väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete (SME) olukorra ja eripärade ning rahvusliku GAAP-i, maksuseaduste ja õiguslike nõuete arvestamisel (Veerle 2005: 6). Tabelis 1.4 on kokkuvõtlikult välja toodud rahvusliku aruandluse ja IFRS-ide vahelise täieliku harmoniseerimisega seotud positiivsed ja negatiivsed aspektid.

Tabel 1.4. Täieliku harmoniseerimise eelised ja puudused

Argumendid täieliku harmoniseerimise poolt	Argumendid täieliku harmoniseerimise vastu
IFRSi kõrge kvaliteet: rohkem avalikustamisi, vähem valikuvariante võrreldes rahvuslike GAAP-idega, IFRS-i alusel leitava tulemi kõrgem informatsiooniline väärtus võrreldes rahvuslikel GAAP-ide põhinevate tulemitest. Täieliku harmoniseerimise pooldajad arvavad, et sarnaselt kõrget informatsioonilist kvaliteeti tuleb pakkuda ka rahvuslikele seadustele vastava aruandluse koostamisel.	Kasutajate erinevad vajadused: IFRS-i kasutamine asetab mittebörsiettevõtetele kõrge andministratiivse koorma, esinevad erinevad seisukohad suurte ja väikeste ettevõtete aruandekasutajate ja nende vajaduste defineerimisel (vt. tabel nr. 1.9 ja arutelu lk. 41-42) Nt. arvatakse, et rahvuslike seaduste nõuetel baseeruvad aruanded ei ole juhtimisarvestuse andmeid ja rahavoogude informatsiooni kasutavatele SME-de juhtidele kõrge informatsioonilise väärtusega, samuti ei ole avalikustamise nõuded ühtviisi olulised erinevat tüüpi ja erineva suurusega ettevõtete puhul.
Kõrgemad informatsiooni avalikustamise nõuded toovad kaasa madalama kapitali hinna . Aspekt on oluline SME-dele, kellel on madal kapitalibaas ja kes sõltuvad tugevalt pangapoolsest finantseerimisest.	Maksuarvestus: paljude EL-i riikide maksuarvestus ja finantsaruandlus on tihedasti seotud ja tarvis on lahendada keeruline küsimus selle kohta, kuidas toimiks maksude arvestamine harmoniseeritud aruandluse tingimustes.
Finantsaruandluse võrreldavus muudab aruanded kasutajate jaoks otsuste tegemisel väärtuslikumaks.	Kulude argument: IFRS-i rakendamist peetakse kulukaks ja suhteline rakendamise kulu on oluliselt kõrgem väiksemate ettevõtete jaoks.
Võimalus ära hoida lõhe tekkimist majanduslikku reaalsust peegeldavate konsolideeritud aruannete ja maksustamise eesmärgil koostatavate eraldiseisvate aruannete vahel ehk nõ. kahestandardilise süsteemi tekkimist .	IFRS-i nõuetega vastavuses olek on vastavalt empiirilistele uurimustele SME-de puhul probleemne, mis muudab kohustuslike avalikustamiste kasulikkuse küsitavaks. Riiklikud regulaatorid ei suuda kontrollida eelkõige arvukate mikroettevõtete aruannete vastavust nõuetele, sageli ei laiene sellistele ettevõtetele ka auditeerimiskohustus.
Ühtsete arvestuspõhimõtete kasutamine individuaalsete ja grupiaruannete koostamisel muudaks konsolideeritud aruannete koostamise lihtsamaks.	
Rahvusvaheliste investeeringute suurenemine.	

Allikas: autori koostatud Veerle 2005: 5, The role of...2010, Baker *et al* 2007, Larson ja Street 2004a, 2004b, Di Pietra *et al* 2007 alusel.

Harmoniseerimise kõige olulisemaks eesmärgiks ning peamiseks eeliseks on finantsaruannete rahvusvahelise võrreldavuse saavutamine. Võrreldavuse tagajärjel ilmnevad mitmed teised tabelis märgitud positiivsed arengud, nagu rahvusvaheliste investeeringute suurenemine ja finantsinformatsiooni usaldusväärsuse ja arusaadavuse suurenemine. Hlaciuc *et al* (2009) on aga märkinud, et IFRS-ide kasutamisega ei pruugi rahvusvaheliselt finantsinformatsiooni võrreldavus paraneda, kuna ettevõtted ja reguleerijad võivad põhimõtetel baseeruvaid⁴ standardeid erinevalt rakendada. Nad märgivad, et ei ole olemas ühte ja ainsat jõustavat organisatsiooni, kes kindlustaks IFRS-ide üheviisilise rakendamise ja tõlgendamise.

Usaldusväärsuse ja läbipaistvuse suurendamisel on samuti väga olulised suuremad avalikustamise nõuded, mis vähendavad informatsiooni asümmeetriaga seotud kulusid. Eelnevaga seoses väheneb investorite jaoks ettevõtetesse investeerimisega seotud riskantsus ja seega on nende poolt nõutav tulusus (ehk põhimõtteliselt kapitali hind) väiksem.

Eelnevas tabelis 1.4 toodud täieliku harmoniseerimise vastu olevad argumendid on paljuski seotud erinevate ettevõtete ja aruandekasutajate erinevate vajadustega. Siit joonistub välja SME-de eripäradega arvestamise vajadus rahvusvahelisel aruandluse reguleerimisel.

See, kas mingis riigis on reaalne saavutada täielikku või osalist harmoniseerimist, sõltub vastava riigi iseseisvusest aruandluse reguleerimisel. Esiteks mängib rolli see, kas riigis on olemas rahvuslikud üldtunnustatud arvestusstandardid (GAAP), ning teiseks see, kuivõrd sõltumatu on rahvuslik GAAP IFRS-ist. Kui rahvuslik arvestussüsteem on välja arendamata, on tõenäoline, et kasutama hakatakse rahvusvahelisi standardeid. Neag *et al* (2009:5) märgivad, et täismahus IFRS-i nõutakse vaid nendes riikides, kus ei ole välja arenenud oma arvestussüsteemi (nt. Armeenia, Bahrein, Küpros jpt). Kui rahvuslik GAAP on sõltumatu IFRS-ist, siis võib arvata, et täielik harmoniseerimine ei ole reaalne – eelkõige kui rahvusliku GAAP-i puhul esineb olulisi majandusliku ja juriidilise keskkonna erinevustega põhjendatud vastuolusid IFRS-iga. Sel juhul tulevad kõne alla mitme aruandlussüsteemi kooseksisteerimine või osaline harmoniseerimine.

⁴ Vt. IFRS standardite olemuse kohta alapunktist 1.1.2

IFRS-ist sõltumatu GAAP on näiteks Austraalias, Uus-Meremaal, Jaapanis, Kanadas, Suurbritannias, Prantsusmaal, Ameerika Ühendriikides ja Saksamaal (The role of.. 2010).

Harmoniseerimise protsessi mõjutab positiivselt nii audiitorite kui nende klientide (auditeeritavate ettevõtete) järjest “globaalsem olemus”. Audiitorid ja nende kliendid viivad edasi üldisi tõlgendusi ja praktikaid. Globaalsed kliendid tahavad vähendada jõupingutusi, mida on tarvis teha kohalike tütarettevõtete poolt koostatud arvestusinformatsiooni ühtlustamiseks ja globaalsed audiitorid saavad seega “tõugata tagant” harmoniseerimist, selleks, et paremini olla kooskõlas oma globaalsete klientide vajadustega. Sellest tulenevalt jällegi suureneb globaalsete klientide hulk, kes rakendavad globaalselt harmoniseeritud interpretatsioone, ja see aitab kaasa erinevate riikide finantsaruannete võrreldavusele. (Carmona *et al* 2008: 460)

Harmoniseerimine toob kaasa selle, et juhtimisoskused muutuvad järjest “liikumaks” ja kohaliku ärikeskkonna eelised muutuvad globaalse äristrateegia kõrval järjest väiksemateks. Ülikoolide arvestuse õppekavad muutuvad rahvusvaheliseks ja standardiseeritud süsteemide keskenduvateks. Finantsaruannete läbipaistvuse ja võrreldavuse suurenemine, mis toob kaasa välisinvestorite sissevoolu, muudab võimalikuks globaalse kapitali kaasamise, kuid samaaegselt lokaalse äritegevuse tuttavale koduturul või lähiturgudel. Võib ennustada, et ettevõtted lähevad oma kiire arengu etapil kapitaliturgudele kapitali hankima ja mingil perioodil vastavad börsiettevõtetele esitatud avalikustamise nõuetele, kuid olles ennast üles ehitanud, privatisseeruvad taas, saamaks tagasi soovitud konfidentsiaalsust. (Buchanan 2003: 70)

Töö autor arvab, et kuigi harmoniseerimise protsess on viimasel aastakümnel jõudsalt arenenud, ei ole täieliku harmoniseerimise saavutamine reaalne ambitsioon. Harmoniseerimise positiivseid mõjusid teadvustatakse globaalselt aga üha rohkem ning järjest suurem arv riike jõuab osalise harmoniseerimiseni. Uuel rahvusvahelisel väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete finantsaruandluse standardil (IFRS SME) on nende protsessidele kaasaaitajana oluline roll.

1.1.2. IFRS-standardite olemus ja nende kasutuselevõtu mõju

Järgnevalt käsitletakse rahvusvaheliste arvestusstandardite (IFRS-ide) olemust ja erinevatesse juriidilistesse ja majanduslikesse keskkondadesse sobivust. Carmona *et al* (2008: 455) on arvamisel, et paindlikkus ja põhimõtetel-baseeruv (*principles-based*) lähenemine standarditele võimaldavad IFRS-i rakendamist väga erinevate arvestus- ja aruandlustraditsioonide ja institutsionaalsete mudelitega riikides.

Põhimõtetel baseeruvad standardid viitavad fundamentaalsetele arusaamadele tehingute ja majanduslike sündmuste kajastamisest ning need arusaamad domineerivad ükskõik milliste standardis sätestatud reeglite üle. Põhimõtetel baseeruvast süsteemis koostatud aruandlusstandardid on olemuselt üldised. Näiteks ei defineerita äriühenduste puhul kontrolli olemasolu pelgalt läbi teatud tingimuste täidetuse (nt. hääletusõiguste osakaal), vaid IAS 27 (Konsolideeritud ja eraldiseisvad finantsaruanded) märgib, et kontroll on olemas, kui on olemas võim valitseda ettevõtte finants- ja tegevuspoliitikaid ettevõtte tegevusest kasu saamise eesmärgil. Põhimõtetel baseeruvad standardid määravad, et konsolideerimine tuleb läbi viia, kui ettevõttel on praktiliselt olemas teise ettevõtte üle kontroll, seejuures ei ole nii oluline, kuidas seda kontrolli rakendatakse. (Carmona *et al* 2008: 456) Standardite üldisest iseloomust tuleneb ka see, et nad ei näe ette spetsiifilisi lahendusi iga võimaliku ettetuleva majandustehingu kajastamiseks. Näiteks ei reguleeri nad müügiboonuste kajastamist, vaid jätavad ettevõtetele endale õiguse teha kajastamise osas otsus, mis ei oleks vastuolus standardites välja toodud üldiste põhimõtetega. Viimane võimaldab omakorda investoritel jälgida ettevõtte poolt tehtavaid arvestus- ja aruandlusvalikuid spetsiifiliste teemade puhul ja nende valikute põhjal ettevõtte kohta rohkem teada saada (*Ibid.*: 456-457).

IFRS⁵ standardite põhimõtetel baseeruv olemus toob kaasa vajaduse järjest arvukamate praktilise rakendamise juhiste järele. Nõudlus juhiste järele kasvab koos IFRS-i

⁵ Käesolevas töös kasutatakse lühendit "IFRS" kõikide IASB ning tema eelkäija IASC poolt välja antud standardite vastena. IASC standardid kannavad tegelikult endiselt nime IAS, kuid kuna IASB on säilitanud ja uuendanud IAS-e ning IAS-d on heaks kiidetud ARC poolt, siis võib IAS-e ja IFRS-e vaadata ühtse IASB poolt avaldatud standardite komplektina, millele käesolevas töös viidatakse ülevaatlikkuse huvides üldsõnaliselt kui IFRS-dele. Kuna algselt nimetati standardeid IAS-deks, siis regulatsioonist rääkides on kasutatud pigem – "IAS-regulatsioon".

kasutajate arvu suurenemise ja kasutajate heterogeensuse suurenemisega (Gornik-Tomaszewski 2005: 94).

USA rahvuslikud arvestusstandardid (US GAAP) võtab aluseks samad üldised põhimõtted ja kontseptuaalse raamistiku, millel põhinevad IFRS-id, kuid US-GAAP on oma olemuselt reeglitel põhinev. Arvestuslikud tulemused suure osa enamlevinud tehingute kajastamisel on samad või sarnased, kuid suurim erinevus kahe globaalselt arvestatava standardite kogu vahel seisnebki selles, et IFRS on oluliselt vähemdetailne (ja sellega seoses ka vähemmahukas). (Hlaciuc *et al* 2009) US GAAP on ajalooliselt esimene arvestusstandard, mis omandas aktsepti rahvusvahelisel tasandil, kuna laia haardega ja rahvusvahelisi emitente kaasaval USA börsil tegutsemiseks tekkis vajadus ühtsetele nõuetele vastava ja võrreldava finantsinformatsiooni koostamist nõuda. IFRS-ide jõuline areng ja järjest laiem aktsepteerimine rahvusvaheliste arvestusstandarditena on US GAAP-i kasutamist tagaplaanile jätmas.

FASB on mõistnud, et US GAAP ei ole ainuke ja täiuslik finantsaruandluse raamistik ja neil ei ole olemas kõiki vastuseid kõikvõimalikele arvestuslikele probleemidele. Selle tõdemuseni jõudmine aga ei ole olnud lihtne. IFRS-i oponendid on olnud mures, et põhimõtetel baseeruv lähenemine võib vähendada finantsinformatsiooni võrreldavust ja jätta liiga palju ruumi ettevõtete ja audiitorite erinevatele hinnangutele. (Gornik-Tomaszewski 2005: 95)

Põhimõtetel baseeruvate standardite järjest laiemal kasutusel on mõju arvestuse ja auditi kutseesindajatele. Arvestusspetsialistidelt ja audiitoritelt eeldab põhimõtetel baseeruvate standardite rakendamine või standardite rakendamise kontrollimine majanduse ning ettevõtte äriprotsesside põhjalikku tundmist. Põhimõtetel baseeruv süsteem eeldab professionaalse otsustuse (*professional judgement*) kasutamist kogu arvestusprotsessi vältel (Carmona *et al* 2008: 458). Näiteks on põhimõtetel baseeruv süsteemis end äriprotsessidega kurssi viinud ja igas etapis kaasa mõtleval audiitoril lihtsam mängida aktiivset rolli pettuste avastamisel ettevõttes ning selle hukka mõistmisel ja raporteerimisel. Reeglitel põhineva süsteemi puhul piisab sellest, kui audiitor veendub, et finantsinformatsiooni kajastused ja avalikustamised on tehtud kooskõlas arvukate detailsete reeglitega ning seega puudub vajadus süviti tehingute olemust mõista ja nende kajastamisel tehtud valikuid hinnata. Empiirilistes uurimustes on leitud, et IFRS-i

vabatahtlik rakendamine aitab kaasa arvestuse kvaliteedi ja aruannetes olevate näitajate asjakohasuse parandamisele ning vähendab tulemiga manipuleerimist (*earnings management*) (Barth *et al* 2008, Carmona *et al* 2008: 459 vahendusel). Arvestuse kvaliteedi all mõtleb käesoleva töö autor seda, et arvestuse informatsioon on koostatud vastavalt rakendatavate reglatsioonide põhimõtetele ja nõuetele, olulised raamatupidamiskohuslase tegevust puudutavad asjaolud on aruandes avalikustatud ning aruanne on vormistatud korrektselt ja informatsioon on esitatud ülevaatlikult. IFRS-i kasutamine muudab aruandluse reguleeritumaks ja selgemaks, kaovad mitmetimõistmised.

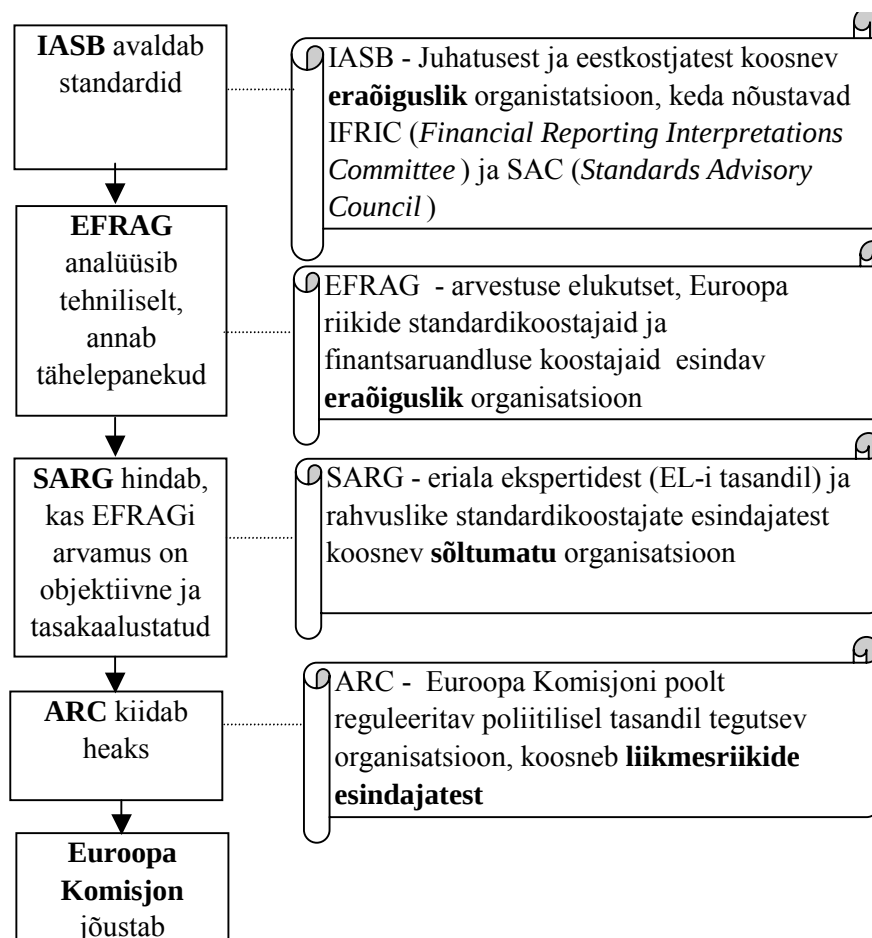
Lisaks on rahvusvaheliste standardite järjest ulatuslikumal rakendamisel mõju audiitorteenuste turule tervikuna – ainult suured audiitorfirmad suudavad rahvusvahelisi korporatsioone varustada erinevate kohalike standardite alusel koostatud aruannete konsolideerimiseks vajaliku ekspertiisiga (Carmona *et al* 2008: 458). Samuti tõstatub küsimus kohalike “teise klassi” audiitorfirmade turujõulisusest. Põhimõtetel baseeruva süsteemi puhul ei päädi audiitoritele esitatavad nõudmised erinevate regulatsioonide tundmisega, nii nagu see on reeglitel põhineva süsteemi puhul.

1.1.3. Globaalne IFRS-suunaline konvergens

IAS regulatsiooni näol on tegemist standarditega, mis on rakendatavad kõikides riikides ja mis ei nõua sisestamist riiklikesse seadustesse. IAS regulatsiooni, mis hõlmab IAS ning hilisemalt IFRS standardeid, iseloomustab neljaastmeline tunnustamise protsess (*endorsement process*) (Gornik-Tomaszewski 2005: 89, Chiapello *et al* 2009: 463). See protsess hõlmab joonisel 1.5 välja toodud etappe.

2005. aastaks oli Euroopa Komisjon heaks kiitnud kõik IAS-id ning IFRS-id, v.a. kaks paragrahvi IAS 39 (Finantsinstrumendid) osas. Käesoleva töö kirjutamise ajal (2010) on olukord selline, et IAS 39 on EK poolt heaks kiidetud, kuid IAS 39 EK direktiividega vastuolus olevad osad on tõstetud eraldi standardisse (IFRS 9 - Finantsinstrumendid⁶), mis on EK poolt heaks kiitmata (Vilu 2010).

⁶ Kogu IAS 39 plaanitakse tulevikus IFRS 9-ga asendada.

Joonis 1.5. Euroopa arvestuse reguleerimise protsess⁷ (autori koostatud Chiapello *et al* 2009: 453, 463; Gornik-Tomaszewski 2005: 89 alusel).

Seega on EK delegeerinud standardite väljatöötamise ja väljaandmise õiguse IASB-le, vähendades liikmesriikide kohalike standardikoostajate rolli, kuid need organisatsioonid saavad siiski standardeid mõjutada, osaledes IASB protseduurireegleid järgivas standardite koostamise protsessis. EK omakorda säilitab kontrolli EL-is rakenduvate IASB standardite üle. (Gornik-Tomaszewski 2005: 90)

Chiapello *et al* 2009 on aga viidanud standardite koostamise protsessi pretsedenditule privatiseerumisele Euroopa Liidus. IASB ja EFRAG on mõlemad eraõiguslikud organisatsioonid ning Chiapello *et al* juhivad tähelepanu pingutustele (SARG moodustamine, EU ja liikmesriikide oluline panus EFRAG-i finantseerimisse jm.), mida

⁷ Joonisel märgitud organisatsiooninimede lahtiseletust vt. lk. 11-12.

Euroopa Komisjon viimastel aastatel on teinud eraõiguslikele organisatsioonidele usaldatud standardikoostamise protsessi üle teatava kontrolli tagasisaamiseks. Sellisteks pingutusteks on olnud näiteks sõltumatutest eriala ekspertidest koosneva SARG-i moodustamine ning EU ja liikmesriikide panuse suurendamine EFRAG-i finantseerimisse, mis muudab EFRAG-i ametlikult EK ees vastutavaks. Eesmärk on vähendada võimalusi, et EFRAG-i analüüsid ja kommentaarid on mingite huvigruppide (nt. anglosaksi riikide) huvide suunas kallutatud.

1. jaanuarist 2005 algas rahvusvahelise aruandluse harmoniseerimise uus ja otsustav faas. Kõik Euroopa Liidus asuvad ettevõtted, mille aktsiad on noteeritud väärtpaberibörsidel, peavad alates sellest kuupäevast koostama oma konsolideeritud aastaaruandeid kooskõlas IFRS-iga. (Baker *et al* 2007: 272) Harmoniseerimise dimensioon on veel globaalsem, ulatudes ka EL-ist väljapoole. Nimelt olid 2009. aastaks IFRS-i rakendamist börsiettevõtete aruannetele aktsepteerinud juba ka Austraalia, Uus-Meremaa, Kanada ja Iisrael. Lisaks on USA Väärtpaberite ja Börsi Nõukogu (*US Securities and Exchange Commission* – SEC) kaalumas IFRS standardite kohustuslikku rakendamist USA ettevõtete seas. (Hlaciuc *et al* 2009: 6) Vastav otsus tooks tõenäoliselt kaasa selle, et US GAAP-i rakendamine jääb tahaplaanile ning US GAAP kaotab vähehaaval oma positsiooni olulise rahvusvaheliselt aktsepteeritava standardite koguna.

Tegelik harmoniseerimise ulatus EL-is ja globaalselt sõltub olulises osas sellest, kuivõrd riigid rakendavad börsiettevõtete **eraldisvatele aruannetele** (*statutory accounts*⁸) ja mittebörsiettevõtetele IAS/IFRS kasutamise võimalust. Siin sõltub palju riikide juriidilisest ja majanduslikust keskkonnast.

Vabatahtlikku IAS regulatsiooni on laiendanud eelkõige õigele ja õiglasele esitlusele orienteeritud arvestussüsteemid nagu nt. Inglismaa, Iirimaa, Holland ning riigid, mis alustasid rahvusliku GAAP-i konvergeerimist IAS-iga juba aastaid tagasi – nt. Skandinaaviamaad. Lisaks on vabatahtlikku IAS regulatsiooni laiendanud endise Idabloki riigid, mis privatiseerimisprotsessi käigus kas läksid üle IAS-ile või modifitseerisid kohalikke standardeid IAS-il põhinedes. Seevastu kontinentaal-Euroopa

⁸ *Statutory accounts* vastena kasutatakse käesolevas töös paralleelselt mõisteid “eraldisvate aruanne” või “rahvuslikele seadustele vastav aruanne”.

riigid (nt. Prantsusmaa, Saksamaa), kus regulatsioonid põhinevad eelkõige seadustel ja eraldiseisvaid finantsaruandeid kasutatakse maksustatava sissetuleku, jaotatavate kasumite, kreditoride õiguste jm. seaduslike tasandite määratlemiseks, suure tõenäosusega ei laienda IAS regulatsiooni kasutamise võimalust lähitulevikus ettevõtete eraldiseisvatele aruannetele. (Gornik-Tomaszewski 2005: 92) See toob mõneks ajaks kaasa kohaliku GAAP-i ja IFRS-i kooseksisteerimise ehk nõ. “kahe-standardilise süsteemi” Euroopa Liidus (Larson ja Street 2004a; 2004b).

Buchanan (2003) on välja toonud, et tsiviilõiguse (*code law*) traditsioonidega riikides on harjutud talitama detailsete reeglite alusel ja arvestust reguleerivates seadusteski on olemas juhised kõikvõimalike situatsioonide lahendamiseks. Tavaõiguse (*common law*) maades aga on professionaalsetel arvestusspetsialistidel olnud oluliselt suurem roll, sest ettevõtte finantspositsioonist “õige ja õiglase” ülevaate andmine sõltub nendes riikides paljuski arvestusspetsialistide professionaalsetest hinnangutest. Buchanani (2003: 67) hinnangul on IFRS-i areng paljuski saanud toimuda tänu Inglismaa arvestuse valdkonna juhtfiguuridele, kes on vähehaaval suutnud tsiviilõigusega riike veenda tavaõiguse formaadi elujõulisuses⁹. Tsiviilõiguse traditsioonidega riike iseloomustab sageli ka pangapoolse finantseerimise domineerimine omakapitaliga finantseerimise üle. Siia gruppi kuuluvates riikides ei ole finantseerimise erisustest tulenevalt olnud vajalik harjuda ulatuslike avalikustamise nõuetega finantsaruannetele. Liigne avalikustamine võib panna muretsema ka ettevõtted, kes rahvusliku GAAP-i rakendamisel on saanud valida sobivaid arvestusmeetodeid maksustamisele mineva tulu suuruse juhtimiseks (*Ibid.*: 68). Eelnev aitab mõista, miks IFRS-suunaline globaalne konvergens on olnud ja on ka edaspidi erinevaid tagasilööke tunda saav protsess.

Pownall *et al* (1999, Buchanan 2003: 67 vahendusel) on märkinud, et kui rahvusvaheline harmoniseerimine tipneks ühestandardilise süsteemiga¹⁰, siis oleks selles süsteemis tavaõiguse põhimõtete kasutamine sobivam. Tavaõiguse süsteemile on iseloomulik sõltumatuse printsiibil (*arm's length*) põhinev tehingute läbiviimise protsess ning süsteemi iseloomustab omanikupoolse finantseerimise ulatuslik kasutamine. Pownall *et al* on ka pakkunud, et tavaõiguse riikide raamatupidamislik

⁹ Ka tsiviilõiguse traditsioonidega riikides on hakatud seaduste kõrval standardeid kasutama.

¹⁰ St. töö autori arusaama kohaselt – kui toimuks täielik harmoniseerimine

tulem on tsiviilõigusega riikides raporteerituga võrreldes konservatiivsem, tänu osapoolte turuhinna põhimõttel baseeruvatele suhetele.

Rahvuslike arvestus- ja aruandluspõhimõtete ning IFRS-i vahelisi erinevusi saab selgitada teatud objektide käsitlemise **puudumise ja lahknevusega** (*absence and divergence*). Puudumist iseloomustab see, millisel määral on kohalikust standardist teatud arvestuse probleeme käsitlevad standardid puudu, aga IFRS-is esindatud. Lahknevust iseloomustab see, kui palju on olukordi, mille puhul sama arvestusprobleemi lahendamist käsitlevad reeglid erinevad rahvuslikus standardis ja IFRS-is/IAS-is. Ding *et al* on teostanud 2001. aastal uuringu 30 riigi andmetele põhinedes ning on leidnud, et puudumise määr on suurem vähem arenenud aktsiaturu ning kõrgema omandikontsentratsiooni tingimustes. Lisaks on olemas positiivne seos lahknevuse ja majandusliku arengu ning arvestusspetsialisti elukutse tähtsuse vahel. Samas aktsiaturu tähtsus vähendab lahknevust. Suurem puudumise määr viitab laiemale tulemiga manipuleerimise (*earnings management*) võimalusele. Seega on arvestusteemade laiem katmine kohalikes standardites olulise tähtsusega, suurendamaks läbipaistvust ja piiramaks tulemiga manipuleerimist. Nende tulemuste valguses pakuvad Ding *et al* (2007: 31-32), et areneva majandusega riigid käsitlevad IFRS-i viitena ja vahendina oma arvestussüsteemi ülesehitamiseks. Käesoleva töö autor nõustub selle seisukohaga.

Globaalselt ühtsete finantsaruandluse standardite loomist on takistanud mitmed aspektid, millest olulisemad on kultuurilised, majanduslikud ja juriidilised erinevused riikide vahel (Baker *et al* 2007: 272-273). Ding *et al* (2005: 343-344) on rahvusliku GAAP-i ja IFRS-i erinevusi uurides jõudnud järeldusele, et arvestuse valdkonna reguleerimisel mängivad kohaliku keskkonna juriidilistest teguritest olulisemat rolli kultuurilised eripärad. Nende poolt kasutatavad andmed on pärit 52 riigi seas läbi viidud GAAP 2001 uuringust. Näiteks on nad tuvastanud positiivse seose Hofstede poolt defineeritud rahvust iseloomustava individualismi taseme ning IFRS-i - kohaliku GAAPi lahknevuse vahel. Samuti on nad näidanud, et kõrgem ebakindluse vältimise tase toob kaasa kõrgema puudumise määra. (*Ibid*: 340)

Eraldi on uuritud IFRS-i **vabatahtlikku vs. kohustuslikku** rakendamist. Danske *et al* 2007 (Carmona *et al* 2008: 458 vahendusel) on vabatahtlike rakendajate seas eristanud

tegelikke rakendajaid (*serious adopters*) ja näilisi rakendajaid (*label adopters*). Tegelikud rakendajad muutsid oluliselt oma finantsaruandluse strateegiat, näilised aga kasutasid IFRS-i paindlikkust selleks, et säilitada oma senine finantsarvestuse strateegia uue rahvusvahelise sildi all. Rakendamise positiivsed efektid¹¹ avalduvad eelkõige tegelike rakendajate puhul. (*Ibid.*) Selles valguses muutub küsitavaks eeldus, mille kohaselt kohustuslik IFRS-i rakendamine muudab arvestuse kvaliteeti paremaks ning arvestuses esinevaid probleemilahendusi ühtsemaks.

IFRS standardid on globaalselt laialt aktsepteeritud ja rakendatud – neid kasutatakse juba rohkem kui 100 riigis. Standardeid rakendavad nii reeglitel baseeruvaid süsteeme kasutavad tsiviilõiguse traditsioonidega riigid (nt. Saksamaa, Itaalia, Hispaania) kui ka põhimõtetel baseeruvaid süsteeme kasutavad tavaõiguse traditsioonidega riigid (nt. Inglismaa, Austraalia, Uus-Meremaa). Veelgi enam – standardeid rakendavad ühtemoodi ka mitmekesiste rahvuslike kultuuridega riigid. (Carmona *et al* 2008: 457) Globaalse aktsepteerimise taga on olulises osas standardite avatud ja paindlik olemus. Siinjuures juhib töö autor siiski tähelepanu asjaolule, et valdavalt on tegemist standardite osalise rakendamisega (valdavalt börsiettevõtete konsolideeritud aruannetele) – toimub rahvusliku aruandluse piiratud harmoniseerimine või mitme aruandlussüsteemi koosseksisteerimine.

Praeguseks on ka USA FASB asunud IFRS-ide arengut pooldama ja on ette võtnud erinevaid projekte globaalse konvergentsi eesmärki silmas pidades. 2009. a. novembris kinnitasid IASB ja FASB oma pühendumust mõlemate standardite komplektide täiustamise ja konvergentsi saavutamise eesmärkidele (IASB and FASB... 2009). Konvergentsi nimel tehtavate pingutuste eesmärk on kahetahuline: esiteks soovitakse minimiseerida IFRS-i ja US GAAP-i vahelisi erinevusi (et standardeid saaks vaadelda ekvivalentidena - eesmärk ei ole aga, et need muutuksid identseteks), teisalt tahetakse mõlemate standardite puhul saavutada kõrgeimat kvaliteeditaset (Gornik-Tomaszewski 2005: 95). Ka Hlaciuc *et al* (2009) on märkinud, et IFRS on leidnud järjest suuremat aktsepteerimist USA arvestuse kutseesindajate seas ning on tõenäoline, et IFRS saab lisaks teiste riikide USA börsil kauplevatele ettevõtetele aktsepteeritavaks ka USA-st pärit börsiettevõtete puhul.

¹¹ neid on põgusalt käsitletud lk. 17 asuvas tabelis 1.4

IFRS-ide aktsepteerimisel USA arvestuse kutseesindajate ja valdkonnaga seotud institutsioonide seas on kõnekas asjaolu, et 2007. aasta novembrist alates ei nõua USA Väärtpaberite ja Börsi Nõukogu (SEC) välismaistelt emitentidelt (*foreign private issuers*), kes on noteeritud New York'i börsil ja kasutavad IFRS-i, oma aruannete kokkuviiimist (*reconciliation*) US GAAP-iga (Carmona *et al* 2008: 456). 2011. aastal teeb SEC otsuse selle kohta, kas hakata USA ettevõtetelt IFRS-idel põhinevat aruandlust nõudma (Hlaciuc *et al* 2009).

Järjekindla IFRS-ide kasutamise ja rakendamise kindlustamiseks on loodud üleeuroopaline foorum (*IFRS Issues. A forum to discuss IFRS accounting standards, provide guidance and to help others*), kus huvitatud osapooled, regulaatorid, standardikoostajad ja audiitorid saavad identifitseerida ja analüüsida IFRS-ide rakendamisel ilmnevaid probleeme (IFRS Issues...). Foorum töötab filtrina ja aitab IASB Rahvusvaheliste Finantsaruandluse Standardite Tõlgendamise Komiteel (*International Financial Reporting Interpretations Committee – IFRIC*) keskenduda kõige olulisematele teemadele, mis vajavad nende tähelepanu (Gornik-Tomaszewski 2005: 95). IFRIC tõlgendused on vajalikud ja olulised, sest nagu juba käesolevas töös mainitud, on IFRS standardid näiteks USA FASB-i standarditega (US GAAP) võrreldes oluliselt vähemdetajad (Chiapello *et al* 2009: 454).

Enamik antud töös viidatud uurimusi tegelevad regulatsioone puudutava harmoniseerimise uurimisega. Murphy (2000) on aga uurinud **tegevuspraktikate** harmoniseerumist, võttes aluseks Worldscope andmebaasist aastate 1988-1995 kohta käiva aruandluspraktikaid puudutava informatsiooni Šveitsi, Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ning Jaapani ettevõtete kohta. Analüüsi tulemusena leidis ta, et kuigi enamik teste näitas, et harmoniseerimine on toimunud, ei ilmnunud tulemustest, et need muutused olid põhjustatud IAS-i kasutuselevõtmisest ehk et tegemist oli pigem nõ. spontaanse harmoniseerumisega, mis tuleneb ettevõtete poolt teiste ettevõtetega võrreldava aruandlusinformatsiooni koostamiseni viivate valikute tegemisest (Murphy 2000: 487). Buchanan (2003: 68) aga on märkinud, et kui rahvusvahelised arvestuse reeglid kätkevad endas olulisi valikuvõimalusi, siis on rahvusvaheliselt faktilise harmoniseerumise saavutamine ebatõenäoline.

Järgmisena vaadeldakse põgusalt, millised on olnud harmoniseerimisprotsessi olulisemad tulemused Euroopa Liidus. Larson ja Street (2004a, 2004b) on uurinud vanade ning uute Euroopa Liidu liikmesriikide ning kandidaatriikide finantsaruandluse IFRS-iga harmoniseerimise plaane ja seda, milliseid takistusi nad IFRS-konvergenstile näevad. Vanade EL-i liikmesriikidena vaadeldud riikideks on Austria, Belgia, Taani, Soome, Prantsusmaa, Saksamaa, Kreeka, Iirimaa, Itaalia, Luksemburg, Holland, Portugal, Hispaania, Rootsi ja Inglismaa. Nõ. uuteks EL-i liikmesriikideks aga on Küpros, Tšehhi, Eesti, Ungari, Läti, Leedu, Malta, Poola, Slovakkia ja Sloveenia. Kandidaatriigid on Bulgaaria, Rumeenia ja Türgi. EEA (*European Economic Area*) majanduspiirkonda kuuluvad riigid on Island, Liechtenstein ja Norra. Eraldi on vaadeldud Šveitsi.

Tabelis 1.6 on vastavalt uute ja vanade EL-i riikide seas 2002. aastal kuue suurima rahvusvahelise audiitorfirma poolt läbi viidud konvergensti küsitluse andmetele (Larson *et al* 2004a: 10 ja 2004b: 98) välja toodud peamised takistused konvergensti saavutamisele Euroopas.

Tabel 1.6. Takistused IFRS-konvergensti saavutamisele Euroopas

Takistus	% küsitletud riikidest, kes takistust märkis		
	"Vanad" EL-i riigid (kokku 15 riiki)	"Uued" EL-i riigid, kandidaatriigid ja EEA riigid (kokku 17 riiki)	Kõik uuringus osalenud riigid (32 riiki)
Kohaliku arvestuskeskkonna maksu-põhine olemus	73	41	56
Teatud standardite keerukas olemus	53	47	50
Eriarvamused teatud oluliste IFRS-ide osas	67	6	34
Piiratud kapitaliturud	13	53	34
IFRS-i esmakordsel rakendamisel vajalike juhendite ebapiisavus	20	41	31
Tõlkeprobleemid	0	18	22
Spetsiifiliste tehingute puudumine või vähene esinemine	0	41	22
Rahulolu kohalike arvestusstandarditega investorite/kasutajate seas	20	18	19

Allikas: Autori koostatud Larson *et al* 2004a: 10 ja 2004b: 98 alusel.

Seega, suures osas vaatluse all olnud riikidest kujutab finantsarvestuse ja maksuarvestuse vahel olev tihe seos peamist barjääri konvergenstile. Teiseks kõige olulisemaks barjääriks on peetud IFRS-ide keerukat olemust. Kõige suuremad erinevused nõ. vanade ja uute EL-i riikide vahel seisnevad selles, et erinevalt uutest EL-riikidest on vanades EL-i riikides oluliseks barjääriks hinnatud eriarvamusi teatud IFRS-ide osas. Uutele EL-i riikidele iseloomulikeks barjäärideks on aga piiratud kapitaliturud ning spetsiifiliste tehingute puudumine või vähene esinemine.

Empiiriliste uurimuste (Sellhorn, Gornik-Tomaszewski 2006: 209) tulemusel on leitud, et on olemas kaks peamist dimensiooni, mille lõikes jooksevad välja olulised erinevused finantsaruandluse praktikate vahel. Need on (*Ibid.*: 209):

- 1) välisinvestorite suhtes eksisteeriva avaliku aruandekohustuse ulatus;
- 2) finantsaruannete tüüp, mille koostamisel standardeid rakendatakse (kas konsolideeritud või eraldiseisvad/rahvuslikele seadustele vastavad).

Välisinvestorite suhtes eksisteeriv avalik aruandekohustus asetab täiendavaid nõudeid börsiettevõtete ja muude avaliku huvi objektiks olevate institutsioonide (ehk nõ. avaliku huvi üksuste) finantsaruandluse reguleerimisele. Sellest aga, kas on tegemist konsolideeritud või eraldiseisva finantsaruandega, sõltub see, kellele on vastav finantsinformatsioon suunatud (välistele infokasutajatele/huvigruppidele vs. nt. emaettevõttele).

Larsoni ja Streeti poolt läbi viidud uurimuste tulemuse kokkuvõttena võib välja tuua, et IFRS-ide rakendamise lubamisel või nõudmisel eelnevalt välja toodud kategooriatesse kuuluvate ettevõtete (börsiettevõtted või mittebörsiettevõtted) ja erinevat tüüpi finantsaruannete (konsolideeritud või eraldiseisvad) puhul võib täheldada mõningaid erinevusi vanade ja uute EL-i riikide otsustuste vahel. Börsiettevõtete konsolideeritud aruannetele on IFRS-i rakendamine alates 2005. aastast kohustuslik ja nendel antud juhul pikemalt ei peatuta. Börsiettevõtete eraldiseisvate aruannete puhul enamik uutest EL-i riikidest või EEA liikmesmaadest lubab või nõuab IFRS-i rakendamist. Vanadest EL-i riikidest aga ca pooled ei luba börsiettevõtete eraldiseisvatele aruannetele IFRS-i rakendamist ning ülejäänud kas lubavad/nõuavad või ei ole veel otsustanud.

Mittebörsiettevõtete konsolideeritud aruannete puhul ei ole erinevus nii märkimisväärne – nii uute kui vanade EL-i riikide seas valdavalt lubatakse või plaanitakse lubada IFRS-i kasutamist (osades uutest EL-i riikidest ka nõutakse). Ka mittebörsiettevõtete eraldiseisvate aruannete puhul on nii uute kui vanade EL-i riikide seas umbes samapalju neid, kes lubavad/nõuavad või plaanivad lubada ja kes ei luba IFRS-i kasutamist. (Larson ja Street 2004a: 9, 2004b: 97) Seega puudub mittebörsiettevõtete eraldiseisvate aruannete koostamise reguleerimisel Euroopa riikide seas üksmeel ja tehtud otsuseid vaadeldes ei saa välja tuua mingit ühtset tendentsi.

2009. aasta märtsis leidis aset esimene Balti IFRS-i rakendamise foorum (*First Baltic IFRS Adoption and Implementation Forum*), kus arutati esimest korda kõrgel tasandil IFRS-i rakendamist Balti riikides ning toodi muuhulgas välja, et haridussüsteem peab paremini reageerima arvestuse eriala muutustele ja IFRS-i tundmine peaks saama oluliseks osaks arvestusspetsialisti kvalifikatsioonis. Samuti toodi välja ACCA (*Association of Chartered Certified Accountants*) poolt üle maailma 790 tegevjuhi seas läbi viidud küsitluse tulemused, mille kohaselt 70% vastajatest hindasid, et IFRS-i kasutamine toob nende ettevõttele kasu. Kasude hulgas nimetati eelkõige finantsaruannete usaldusväärsuse suurenemist, globaalselt tegutsemise lihtsustumist, lihtsamat juurdepääsu finantseerimisele, sisemiste kulude säästmist. (First Baltic... 2009)

Kokkuvõtteks võib öelda, et IFRS-suunaline konvergens on maailmas järjest ulatuslikumaid mõõtmeid omandamas. IFRS-id on leidnud rahvusvaheliste arvestus- ja aruandlusstandarditena laialdast aktsepteerimist nii valdava osa arenenud majandusega riikide kui ka arengumajanduste seas. Eelkõige arenenud majandusega ja maailmamajanduses olulist rolli mängivaid riike silmas pidades võib siiski järeldada, et siiani on toimunud rahvusliku aruandluse piiratud harmoniseerimine või mitme aruandlussüsteemi koosseksisteerimine. IFRS-i rakendatakse enamasti börsiettevõtete konsolideeritud aruannete koostamisel.

1.1.4. Eesti arvestussüsteemi areng rahvusvahelises kontekstis

Eesti, nagu ka teiste endiste sotsialismimaade arvestussüsteemi arengut mõjutas väga oluliselt plaanimajanduse süsteemi kokkuvarisemine 1980. aastate lõpus ja 1990. aastate alguses (Haldma 2006: 460). Tekkivas turumajandusel põhinevas süsteemis tunnetati teravalt vajadust adekvaatse finants- ja arvestusinformatsiooni järele, mis andis tõuke arvestuskeskkonna arengule. Saudagran ja Diga (1997a, viidatud Haldma 2006: 461 vahendusel) on pakkunud arenevate riikide finantsaruandluse süsteemi arengu hindamiseks välja järgmised kriteeriumid: arvestusinformatsiooni kättesaadavus, usaldusväärsus ning võrreldavus. Neid kriteeriume tuleb üleminekumajanduse arvestussüsteemi harmoniseerimise protsessis silmas pidada.

T. Haldma (2006: 461) on toonud välja viis olulist tegurit, mis mõjutavad riikliku arvestussüsteemi arengut: poliitiline süsteem, õiguslik süsteem, maksusüsteem, ettevõtete finantseerimissüsteem ja arvestuse eriala areng. Käesoleva töö autor vaatleb sellise tegurina lisaks ka rahvuskultuuri. Tabelisse 1.7 on koondatud Eesti majanduskeskkonda ja arvestussüsteemi mõjutavad välised tegurid.

Eesti arvestuse eriala on peale taasiseseisvumist ja turumajanduslikule süsteemile üleminekut kiiresti arenenud. Sellele on kaasa aidanud paindlik poliitiline süsteem, hea ettevõtluskeskkond ja ettevõtlust soosiv maksusüsteem. Haldma (2006: 474) märgib, et kuna maksusüsteemi mõju finantsaruandluse regulatsioonidele on Eestis väike¹², mõjutab finantsaruannete Eesti Raamatupidamise seadusega ning Eesti Raamatupidamise Toimkonna juhenditega (RTJ-d) kooskõlas olekut eelkõige auditeerimise kvaliteet (kui ettevõttele kehtivad auditeerimise nõuded) ja finantsaruannete koostamise eest vastutavate juhtide oskused. Maksusüsteemi mõju Eesti arvestussüsteemi arengule 1990. aastatel oli siiski märkimisväärne. Nimelt oli maksuametil oluline roll maksustatava kasumi määramise reeglistiku väljatöötamisel.

Liberaal-demokraatlik poliitiline süsteem on olnud soodsaks keskkonnaks Eesti arvestussüsteemi arenemisele. Haldma (2006:477) arvab, et vaatamata soodsale õiguslikule keskkonnale, on finantsaruandluse praktikaid negatiivses suunas mõjutanud nõukogude võimu pärandina eestlastega kaasa tulnud vähest läbipaistvust ja

¹² Alates 1999. aastast ei maksustata Eestis ettevõtete tasandil reinvesteeritud kasumeid.

saladuslikkust toetavad kultuurilised hoiakud, mistõttu on eestlaste jaoks järjest laiemate avalikustamise nõuetega kooskõlas olek olnud mõnevõrra probleemne. Samas hindab ta, et siinse ärikeskkonna kiire areng, mis suurendas potentsiaalsete investorite ja laenuandjate seas nõudlust läbipaistva finantsinformatsiooni järele, on kaasa aidanud piisava ulatusega avalikustamise nõuete jõudmisele seadusandlusesse ja käesoleva töö autori hinnangul ka ettevõtete poolt nende regulatsioonide täitmise olulisusest arusaamisele.

Tabel 1.7. Eesti arvestussüsteemi mõjutavad välised tegurid

Tegur	Eesti olukord
Seadusandlus	Tsiviilõigusel põhinev, pigem jäik, kui paindlik õigussüsteem. Seadustel põhinev arvestussüsteem, mida reguleerivad: 1) Äriseadustik, 2) Raamatupidamise seadus, 3) Eesti Audiitortegevuse seadus. Spetsiifilisi arvestusjuhiseid ning täiendavaid selgitusi Raamatupidamise seadusele (mis on olemuselt raamseadus) kätkevad endas iseseisva institutsiooni Eesti Raamatupidamise Toimkonna poolt välja antud juhendid (RTJ-d).
Poliitiline süsteem	Liberaal-demokraatlik. Eesti arvestussüsteemi arengu suunamisel poliitilisel maastikul on kõige olulisemat rolli mänginud iseseisev ja sõltumatu Eesti Vabariigi Raamatupidamise Toimkond (<i>Estonian Accounting Standards Board</i> - EASB) (Haldma 2006:471).
Maksusüsteem	Maksuameti roll maksustatava kasumi määramise reeglistiku väljatöötamisel (1990. aastatel). Ettevõtlust soodustav maksusüsteem. Alates 1999. aastast ei maksustata ettevõtete tasandil reinvesteeritud kasumeid; kasumi maksustamine selle jaotamisel. Maksuseadusi ja finantsaruandluse reegleid kehtestavad erinevad organid (Riigikogu ja Eesti Raamatupidamise Toimkond) ja regulatsioone hoitakse eraldi (Haldma 2006: 474).
Ettevõtete finantseerimine	Eelkõige pangad, seejärel muud investorid (erainvestorid, fondid, riskikapitalistid) ja riik.
Kultuur (Hofstede indeksite alusel)	Individualism - pigem kõrge. Ebakindluse vältimine - pigem kõrge. Võimu ebavõrdse jaotuse aktsepteerimine - pigem madal. (Nobes 2001: 500, 502; Ding <i>et al</i> 2005: 346 vahendusel).
Arvestuse professioni areng	Eesti Vabariigi Raamatupidamise Toimkond (EASB, asutatud 1996. a.), Eesti Audiitorkogu (<i>Estonian Board of Auditors</i> , asutatud 1999. a.), Eesti Raamatupidajate Kogu (asutatud 1996. a.).

Allikas: autori koostatud.

Eestlasi iseloomustavad kõrged individualismi ja ebakindluse vältimise tasemed (Nobes 2001: 500, 502; Ding *et al* 2005:346 vahendusel) on käesoleva töö autori arvates mõjutanud positiivselt meie arvestussüsteemi arengut – juba süsteemi ülesehitamisel

hakati silmas pidama rahvusvaheliste standarditega kooskõlla jõudmist, mida töö autori arvates võis ühe tegurina soodustada ebakindlust vältiv kultuuriline hoiak. Samuti võis ebakindlust vältiv hoiak soosida kodanike seaduskuulekust Eestis püüti töötada välja võimalikult paindlik ja efektiivne raamatupidamise seadusel ning arvestusstandarditel põhinev süsteem, mis on Euroopas üsna haruldane. Käesoleva töö autor arvab, et kõrge individualismi tase kultuurilise hoiakuna soosis taolise originaalse (seadus ning standardid) lahenduse väljatöötamist.

Haldma (2003: 506-509, 2006: 465-469) on Eesti finantsarvestuse süsteemi arengu rahvusvahelise raamistikuga harmoniseerumisel jaganud kolmeks etapiks:

1. Aastad 1990-1994 – esimene, sissejuhatav faas, mil toimus esimeste Eesti raamatupidamist ja audiitorlust reguleerivate seaduste vastuvõtmine ja mil Eesti hakkas Nõukogude Liidu arvestuskeskkonnast eemalduma. 1991. aastal asutati Eesti Raamatupidamise Toimkond (*Estonian Accounting Board*, hiljem hakati kasutama ingliskeelset vastet *Estonian Accounting Standards Board*).
2. Aastad 1995-2002 – teine, süsteemi ülesehituse faas, mil jõustus Eesti Raamatupidamise seadus (jaanuar 1995) ning töötati välja esimesed Eesti Raamatupidamise Toimkonna juhendid (RTJ-d). EK direktiividega ning IAS-iga kooskõlas olevad raamseadus ning spetsiifilisi arvestuspõhimõtteid reguleerivad juhendid kujutavad endast arvestusvaldkonna reguleerimisel unikaalset integratsiooni Anglo-Ameerika (tavaõigusliku) ja Kontinentaal-Euroopa (tsiviilõigusliku) arvestussüsteemide raamistikest. 1995. aastal jõustus ka Eesti Äriseadustik.
3. Alates 2003 – süsteemi edasiarenduse faas. 2003. aastal jõustunud uuendatud Eesti Raamatupidamise seadus lubab kõikidel ettevõtetel oma konsolideeritud ja eraldiseisvate aastaaruannete koostamisel kasutada kas IFRS-i või 2002. aastal põhjalikult uuendatud rahvuslikke arvestusstandardeid, mis on olulises osas harmoniseeritud ja ristviidatud IFRS-iga. IFRS on alates 2005. aastast kohustuslik börsiettevõtetele ning soovituslik on see kõikidele suurtele ettevõtetele (Alver, Alver 2008: 106). Väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele (SME-d) on tõenäolisemaks valikuks Eesti GAAP ehk RTJ-d, mis kujutavad endast IFRS-i lihtsustatud versiooni (eelkõige avalikustamise nõuete poolest). Eesti Raamatupidamise Toimkonna sõltumatus suureneb veelgi.

Raamatupidamise Toimkond defineeritakse Raamatupidamise seaduses iseseisva organisatsioonina, kelle poolt koostatavad juhendid kiidab heaks Eesti Vabariigi Valitsus rahandusministri ettepanekul, kuid kelle töösse juhendite ettevalmistamisel Vabariigi Valitsus või valitsusega seotud institutsioonid ei sekku.

Eesti arvestussüsteem, mis põhineb Eesti Raamatupidamise seadusel, mida täiendavad Eesti Raamatupidamise Toimkonna juhendid, on paindlik ning võimaldab aegsasti reageerida arvestussüsteemi muudatustele rahvusvahelisel tasandil (muutused IFRS-ides). Siiski, Alver ja Alver (2008: 105) on kritiseerinud asjaolu, et arvestuspraktikatesse muutuste tegemisel ei ole püütud kaasata arvestusega seotud ringkondi, omandamaks nende toetust. Raamatupidamise seaduse ja RTJ-de jõustamisel ja uuendamisel ei ole avaldatud eelnõusid, mis võimaldaks üldist diskussiooni arvestuspõhimõtete muudatustest arusaamisel ja nende jõustamisel. Käesoleva töö autor leiab, et on toodud välja aspekt, mis vääriks asjakohastes ringkondades arutelu, kuid ei omistaks sellele kriitilist tähtsust, kuna autori hinnangul on Eesti Raamatupidamise Toimkonnal rahvusvaheliste standarditega kooskõlas olevate, kuid Eesti oludesse ja ettevõtetele sobivate standardite koostamine hästi õnnestunud. Samuti on uued standardid või standardite muudatused enne jõustamist paari kuu jooksul avaldatud huvitatud osapooltele kommenteerimiseks.

Kokkuvõttes võib öelda, et Eesti arvestuse regulatsioon on kooskõlas IFRS-idega ning finantsaruandluse harmoniseerimise protsess on olnud edukas, suhteliselt kiire ning oskuslikult juhitud.

Eelnevates alapunktides esitatud arutelude põhjal joonistus muuhulgas välja väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete (SME-de) eripärade ja selliste ettevõtete aruandluse reguleerimise temaatika olulisus, millel peatutakse põhjalikumalt järgnevates alapunktides 1.2, 1.3 ja 1.4.

1.2. Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete olemus ja määratluse alused

Aruandluse harmoniseerimist on ajalooliselt uuritud eelkõige suurte ettevõtete ja/või börsiettevõtete kontekstis, sest nemad tegutsevad globaalsetel turgudel ja nende puhul tuleb võrreldava informatsiooni vajadus kõige teravamalt esile. Alles viimastel aastatel on harmoniseerimise kontekstis hakatud tähelepanu pöörama ka väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele. Pideva majanduse globaliseerumisprotsessi taustal on ka nende ettevõtete huvigruppide jaoks rahvusvaheliselt võrreldava finantsinformatsiooni saamine muutunud aktuaalseks probleemiks. Eelkõige keskmise suurusega ettevõtete hulgas on järjest rohkem neid, kes kas pakuvad oma kaupu-teenuseid lisaks koduturule ka välisurgudel või kes on huvitatud välisinvestoritelt kapitali kaasamisest.

SME-de uurimisel rahvusvahelises plaanis on probleemiks asjaolu, et ei ole olemas ühtset rahvusvahelist **SME määratlust**. Ettevõtte suurus on oma olemuselt pigem kvantitatiivne mõiste, kuid ettevõtete jaotamisel väikesteks, keskmisteks ja suurteks kaasatakse sageli ka kvalitatiivseid kriteeriume, mis aitavad kaasa ettevõtte olemuse mõistmisele.

Kvantitatiivsetest kriteeriumitest kasutatakse ettevõtete suuruse määratlemisel kõige sagedamini töötajate arvu, aasta müügitulu ja/või bilansimahtu. Vastavate näitajate kvantitatiivsed piirid määratlustes on aga erinevate riikide puhul erinevad, mis tuleneb eelkõige sellest, et riikide suurused ja seega määratluse kontekstid on erinevad. Tabelis nr. 1.8 on olukorra näitlikustamiseks toodud Euroopa Liidu, USA, Austraalia ning Uus-Meremaa kvantitatiivsed määratlused keskmise, väikese suurusega ja mikroettevõtte defineerimisel.

Kvantitatiivsed definitsioonid on ajalooliselt olnud väga erinevad ka Euroopa Liidu sees. Võrreldava statistika koostamise ning turuuuringute tegemise eesmärgil määratles Euroopa Komisjon liidusiseselt 1996. aastal ühtsed kriteeriumid, mis vaadati täiendavalt üle 2003. aastal. (On the implementation of.. 2009: 2) Euroopa Komisjoni SME määratluse kohaselt (vt. tabel 1.8) peab lisaks töötajate arvu kriteeriumile olema täidetud veel ka müügitulu või bilansimahu kriteerium – seega kolmest kahe kriteeriumi täidetuse korral kvalifitseerub ettevõtte SME-ks. Hetkel kehtivad EK SME

kriteeriumid jõustusi 1. jaanuarist 2005 ja on EL-i riikides ulatuslikult kasutusele võetud (*Ibid.*).

Eesti Väikeettevõtete Assotsiatsioon (EVEA) määratlus 1994. aastal keskmise suurusega ettevõttena ettevõtte, kus on kuni 80 töötajat (Siimon 2001: 465-466), kuid see definitsioon oli kasutusel vaid mõneaastase perioodi ja on praeguseks aegunud. Riigispetsiifilise määratluse kasutamine Eestis ei ole mõttekas, arvestades Eesti EL-i liikmelisust ja majanduslikku seotust EL-iga. Eestil on käesoleva töö autori arvates asjakohane kasutada Euroopa Komisjoni SME määratluse kriteeriume ning Eesti Statistikaamet ja Rahandusministeerium kasutavadki Eurostat'i määratlust. Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioonis (*Organisation for Economic Co-operation and Development* – OECD) püütakse jõuda globaalselt võrreldava statistiliste indikaatorite komplekti väljatöötamiseni SME-de jaoks, mis võimaldaks koostada võrreldavat statistikat SME-de ettevõtlustegevuse ja ettevõtluskeskkonna jälgimiseks erinevates riikides (Promoting entrepreneurship... 2004: 7).

Tabel 1.8 SME määramine erinevates piirkondades kvantitatiivsete kriteeriumite alusel

Riik/piirkond	SME								
	mikroettevõtte			väikeettevõtte			keskmise suurusega ettevõtte		
	töötajate arv	müügi-tulu	bilansi-maht	töötajate arv	müügi-tulu	bilansi-maht	töötajate arv	müügi-tulu	bilansi-maht
Euroopa Komisjon (Eurostat määratlus)	< 10	≤ 2 milj. EUR (31,3 milj. EEK)	≤ 2 milj. EUR (31,3 milj. EEK)	< 50	≤ 10 milj. EUR (156,5 milj. EEK)	≤ 10 milj. EUR (156,5 milj. EEK)	< 250	≤ 50 milj. EUR (782 milj. EEK)	≤ 43 milj. EUR (673 milj. EEK)
Austraalia	< 5			< 20			< 200		
USA	< 10			< 100			< 500		
Uus-Meremaa	N/A			< 20			< 50		

Allikas: Autori koostatud Euroopa Komisjon.. 2010, Samujh *et al* 2007: 5, Promoting entrepreneurship... 2004 alusel.

Euroopa Liidus, nii nagu ka mujal maailmas omavad **SME-d** väga olulist **majanduslikku tähtsust**. SME-d kujutavad endast äärmiselt dünaamilist majandussektorit, kelle kasv mõjutab oluliselt maailmamajanduse käekäiku. ¾ kõikidest ettevõtetest üle maailma on SME-d (Corporate Social.. 2005: 5) Euroopa mõistes on nende osakaal veel oluliselt suurem – SME-d moodustavad 99% Euroopa ettevõtetest ja

nad tekitavad $\frac{2}{3}$ kõikidest erasektori töökohtadest (Tudor, Matiu 2008, First Section of.. 2009: 5). Valdav osa SME-dest (92%) on mikroettevõtted (First Section of.. 2009: 5). EL-is on üle 20 miljoni SME ja nendes töötab ligikaudu 88 miljonit inimest. Nendest ca 39 miljonit töötab mikroettevõtetes, millel on keskmiselt 2 töötajat. (First Section of.. 2009: 19, 2007.a. Eurostati andmete põhjal). Globaalselt toodavad SME-d 40-50% sisemajanduse kogutoodangust (SKT) (Wikipedia. Small... 2010). Mikroettevõtted (kus on vähem kui 10 töötajat) domineerivad tööandjatena näiteks Itaalias (47%), Poolas (41%) ja Inglismaal (54%) (Tudor, Matiu 2008)

Eestis on SME-de osakaal veel olulisem – 99,7% kõikidest Eesti ettevõtetest on EL-i mõistes SME-d (Statistikaameti päring 2008. a. kohta, 13.03.10). 2008. aastal tekitasid SME-d (kvantitatiivse kriteeriumi alusel määratledes ehk vähem kui 250 töötajaga ettevõtted) 80,2% ettevõtete müügitulust ning nendes töötas 78,5% töötajatest (Statistikaameti päring, 13.03.10). Sealjuures töötavad ca $\frac{1}{4}$ töötajatest mikroettevõtetes ja sarnane on ka mikroettevõtete proportsioon kumulatiivsest müügitulust. Äripäeva 2007. a. (antud aasta kohta oli informatsioon kättesaadav ja illustratiivsel eesmärgil on see piisavalt aktuaalne) “käibe TOP 500” ettevõtetest on müügitulu kriteeriumi põhjal 76% SME-d – vaid 116 ettevõtte müügitulu ületas 782 miljonit krooni (Käibe TOP 500.. 2007).

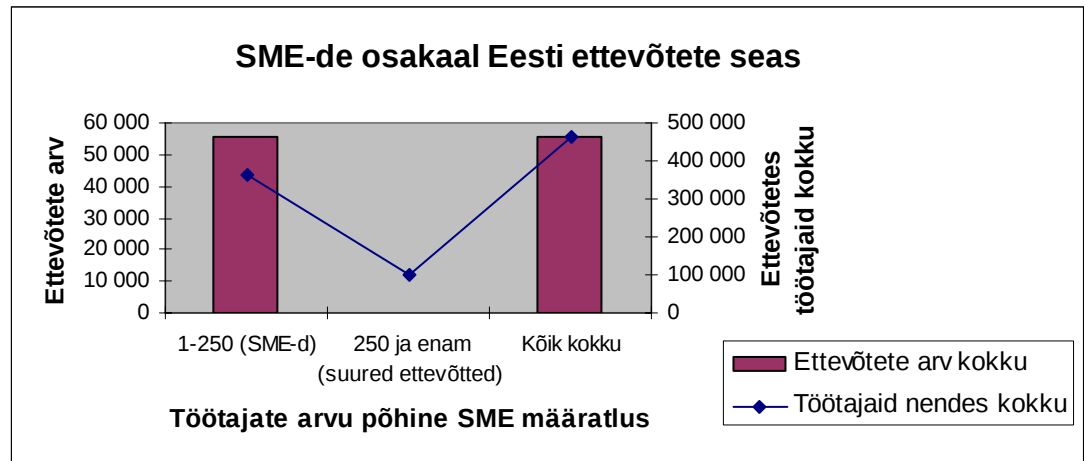
Tabel 1.9 ning joonis 1.10 illustreerivad seda, kui palju on Eesti ettevõtete seas (Euroopa Komisjoni kvantitatiivseid kriteeriume arvestades) SME-sid ning kui suur osa kõikidest Eesti ettevõtetes töötavatest inimestest töötab SME-des.

Tabel 1.9. Eesti ettevõtete jagunemine SME-deks ja suurteks ettevõteteks 2008. aastal, EK töötajate arvu kriteeriumi põhjal

Töötajate arv	Ettevõtete arv kokku	Töötajaid nendes kokku	Ettevõtete müügitulu (tuh. krooni)
1-250 (SME-d)	55 472	362 675	560 272 808
250 ja enam (suured ettevõtted)	182	99 356	138 326 636
Kõik kokku	55 654	462 031	698 599 444

Allikas: autori koostatud, aluseks Statistikaameti päring 13.03.10, 2008. aasta kohta.

Joonis 1.10 iseloomustab piltlikult tabelis 1.9 toodud andmeid – töötajate arvu mõttes suuri ettevõtteid on Eestis nii vähe, et vastav mõõdik ei ole tulpdiaagrammil nähtav – nendes töötavate inimeste arv on siiski töötajate koguarvu suhtes arvestatav.

Joonis 1.10. SME-de osakaal Eesti ettevõtete seas (autori koostatud, aluseks Statistikaameti päring 13.03.10, 2008. aasta kohta).

Seega 2007. a “käibe TOP 500-le” vastavalt on 384 ettevõtet 500st (s.o. 77% TOP-i ettevõtetest) müügitulu kriteeriumi järgi SME-d (müügitulu alla 783 milj. krooni). Ülejäänud 116 antud müügitulu piiri ületava ettevõtte hulgas on lisaks 14 börsiettevõttele (Balti börsi põhinimekirjas 12.04.2010 seisuga) ca 10 finantsinstitutsioonidena määratletavat ettevõtet, kes peavad Eesti Raamatupidamise seadusele vastavalt IFRS-i kasutama. Need välistades jääb järele alla 100 ettevõtte, kes EK kvantitatiivse määratluse järgi ei ole SME-d, kuid on rahvusvahelise SME-de aruandlusstandardi (IFRS SME) definitsiooni kohaselt finantsaruandluse tarbeks SME-ks kvalifitseeruvad (sh mitmemiljardiliste müügituludega ettevõtted ning riigiettevõtted). Arvestades eelnevat, on oluliseks küsimuseks Eesti aruandluse regulatsiooni tarvis Eesti seadustes (RPS-s) SME defineerimine.

Eeltoodut arvestades oleks keeruline SME-de rolli maailma, Euroopa Liidu ja sh. Eesti majanduses üle hinnata. Euroopa Liidus on seetõttu SME-dele soodsa ettevõtluskeskkonna loomine selgeks prioriteediks seatud. Euroopa Komisjoni kodulehel on loodud eraldi SME-de portaal (Euroopa väikeettevõtete portaal 2010, http://ec.europa.eu/small-business/index_et.htm), mis koondab informatsiooni EL-i

tasandil SME-dele suunatud tegevuste ja SME-dega seotud probleemide arutamise kohta (nt. SME-de rahastamine, SME-de konkurentsivõimelisuse tagamine, SME-dega seotud õigusaktid jpm.)

Tulles tagasi SME-de määratlemise juurde, väärib märkimist asjaolu, et kvantitatiivsetel kriteeriumitel baseeruvad määratlused on erineva suuruse ja majandusliku arengu tasemega riikide puhul paratamatult väga erinevad, mis tekitab probleeme rahvusvahelise võrreldavuse saavutamisel. Näiteks IASB märgib, et tema poolt koostatavaid standardeid kasutatakse rohkem kui 100-s riigis ning ei ole võimalik arendada välja kvantitatiivseid piire, mis oleksid asjakohased ja aja jooksul püsivad kõikides nendes riikides (Basis for... 2009: 26). Sellest tulenevalt on IASB SME-de määratluse aluseks võtnud kaks kvalitatiivset kriteeriumi, täpsemalt on IASB definitsiooni kohaselt SME-d ettevõtted, kes (IFRS for SMEs.. 2009: 11):

- a) ei ole avaliku huvi üksused (*do not have public accountability*);
- b) koostavad üldotstarbelisi finantsaruandeid väliskasutajate jaoks (väliskasutajatena vaadeldakse näiteks juhtimisega mitteseotud omanikke, investoreid, olemasolevaid ja potentsiaalseid kreditore).

Üldotstarbelised finantsaruanded on finantsaruanded, mis on mõeldud rahuldama väga laia grupi aruandekasutajate informatsioonivajadusi. Eriotstarbelised finantsaruanded rahuldavad aga vaid spetsiifilise aruandekasutajate grupi vajadusi, nt. maksuinstantsidele esitatavad aruanded, statistika kogumise jaoks esitatavad aruanded jmt.

Ettevõtte on avaliku huvi objektiks, kui: a) säilitab oma finantsaruandeid väärtpaberiorgani või mõne muu reguleeriva organisatsiooni juures, eesmärgiga emiteerida ükskõik millist tüüpi instrumente avalikul turul; b) hoiab laia grupi väliste osapoolte (*outsiders*) varasid vastutaval hoiul, nagu teevad seda pangad, kindlustusseltsid, väärtpaberivahendajad, pensionifondid. (Basis for.. 2007: 16) Avaliku huvi objektiks oleva ettevõtte määratlemisel on põhjalikumalt peatunud käesoleva töö empiirilise osa esimeses alapunktis.

Käesolevas töös lähtutakse edaspidi SME mõiste kasutamisel eelkõige IASB määratlusest, aga kui kvantitatiivseid kriteeriume arvestatakse, siis peetakse silmas ka

Eurostat'i töötajate arvu või müügitulu (olenevalt sellest, kuidas on märgitud) põhiskriteeriumit.

1.3. SME-de aruandluse eesmärgid ja eripärad

SME-d koostavad **finantsaruandeid** erinevatel **eesmärkidel**. Saksamaal läbi viidud empiiriliste uurimuste alusel leiti, et SME-de finantsaruannete koostamise eesmärkideks on (Di Pietra *et al* 2007: 8):

- olla maksuarvestuse aluseks;
- pankade, investorite ja juhtkonna informatsiooniga varustamine;
- olla dividendimaksete määramise aluseks.

Collis ja Jarvis (2000, viidatud Sian ja Roberts (2006: 24) vahendusel) leidsid Inglismaa ettevõtete seas läbi viidud uurimuse tulemusel, et SME-de aastaaruandeid kasutatakse juhtkonna kompensatsioonipakettide kujundamisel, ettevõtte tulemuste võrdlemisel eelmiste perioodidega ning laenamise ja finantseerimise korraldamisega seotud eesmärkidel. IASB hinnangul on oluliseks eesmärgiks aga töötajate, klientide, tarnijate ja potentsiaalsete investorite informatsiooniga varustamine, mis näitkes Saksa SME-de enda hinnangul omab suhteliselt väikest olulisust (Di Pietra *et al* 2007: 8).

SME-de aruandluse eesmärkidega seondub olulise küsimusena SME-de **aruannete kasutajate** määratlemine. Olles kindlaks teinud, et finantsaruanded, mis on olemuselt üldotstarbelised, peavad täitma väliste aruandekasutajate vajadused, saab järeldada, et üks IFRS-ide komplekt saab teenindada ainult neid ettevõtteid, kelle välistel infokasutajatel on sarnased vajadused (Schiebel 2007a: 6). Sellest arutelust tuleneb erinevate finantsaruandluse standardite komplektide koostamise vajadus. SME-de aruannete sisemiste ja väliste infokasutajate määratlemisel esineb lahkarvamusi. Tabelisse 1.11 on koondatud IASB ning mitmete SME-de finantsaruandlust uurinud autorite seisukohad SME-de finantsaruannete kasutajate defineerimisel.

Nagu toovad välja Sian ja Roberts (2006: 7), on hilisemates uurimistöödes SME-de aruandekasutajatena vaadeldud lisaks tabelis nimetatutele ka riskikapitaliste ja toetusi pakkuvaid фонде-сihtасutusі.

Tabel 1.11. SME-de aruandekasutajate määratlemine

SME finantsaruande kasutaja	IASB (<i>määratleb kasutajad, kellele IFRS for SME on suunatud; Basis for...2009: 28</i>)	Veerle (2005: 11)	Deaconu et al (2007: 194)	Tudor, Mutiu (<i>defineerivad võtmekasutajad; 2008: 3</i>)	Euroopa Komisjon (Final Report.. 2008: 13)
<i>Sisesed:</i>					
-töötajad		x			x
-juhid, juhtivad omanikud		x	x		x
<i>Välised:</i>					
-mittejuhtivad omanikud	x			x	
-pangad, finantskreeditorid		x	x	x	x
-tarnijad (<i>trade creditors</i>)	x	x			x
-maksuamet		x	x		x
-statistikaamet			x		x
-krediidiagentuurid	x				
-kliendid	x				x
-investorid	x				x

Allikas: autori koostatud tabelis märgitud allikate alusel.

Tabelist ilmneb, et aruandekasutajate määratlustes puudub üksmeel. Väärib märkimist, et erinevalt Euroopa Komisjonist ning SME-de finantsaruandlust uurinud autoritest ei määratle IASB sisemisi SME-de aruandekasutajaid.

IASB arvab, et üldotstarbelised finantsaruanded ei ole suunatud siseste infokasutajate vajadusi rahuldama. IASB hinnangul vajavad mikroettevõtete välised aruandekasutajad (kreeditorid, töötajad, tarnijad, kliendid, krediidiagentuurid) teatud informatsiooni, kuid neil ei ole volitusi nende vajadustele vastava informatsiooni nõudmiseks (IASB, Basis for...2009: 26) Sellest järeldub IASB hinnangul mikroettevõtete jaoks kvaliteetsete üldotstarbeliste finantsaruannete koostamise vajadus ja seda on võimalik rahuldada rahvusvahelisele SME-de standardile (*IFRS for SMEs*) vastavaid aruandeid koostades. Eierle ja Halleri Saksamaa SME-de seas läbi viidud uurimusest (2009) ilmnes aga, et ca 50% vastanud ettevõtetest ei pidanud rahvusvaheliselt võrreldava finantsaruandluse informatsiooni pakkumist vajalikuks, mis viitab sellele, et SME-d ei pea välismaiseid tarnijaid ja kliente oma finantsaruannete peamiseks kasutajateks. See tulemus ei vasta IASB eeldustele aruandekasutajate määratlemisel.

Haller ja Eierle (2004, viidatud Schiebel 2007: 16 vahendusel) kritiseerivad IASB-d, selle eest, et ta on jätnud peamiste kasutajate alt välja maksuameti ja juhtkonna. Nende hinnangul on praktikas just need kaks gruppi olulised SME-de finantsaruannete kasutajad – seda fakti on toetanud mitmed empiirilised uurimused Itaaliast, Suurbritanniast ja Iirimaaalt. Sian ja Roberts (2006) toovad varasemate uurimuste kokkuvõtteks välja, et maksuamet vaatab finantsaruandeid puhta audiitori aruande olemasolu kontrollimiseks, kasumi määratlemiseks, juhtide tasude hindamiseks, maksuvõlgade hindamiseks ja kulutuste mõistlikkuse hindamiseks.

IASB hinnangul ei ole (ainu)omanikele informatsiooni andmine rahvusvahelisele SME standardile vastavate aruannete eesmärk, kuna juhtidel on vaba voli oma äri korraldamiseks ükskõik missuguse informatsiooni saamiseks-nõudmiseks (IASB, Basis for... 2009: 20). Samuti, IASB hinnangul ei ole tema poolt väljatöötatavad standardid ette nähtud maksuvõimude informatsioonivajadusi rahuldama, kuna maksuametil on üldiselt võim nõuda ükskõik millist informatsiooni riiklike maksude raporteerimise ja kogumise kontrollimiseks (IASB, Basis for...2009: 26, Schiebel 2007a: 5) Ainuomanikule või rahanduspoliitilistele võimuinstantsidele informatsiooni andmise jaoks koostatud finantsaruandeid ei saa IASB hinnangul pidada üldotstarbelisteks finantsaruanneteks (IASB, Basis for... 2009: 20).

Samujh (2007: 15-16) märgib aga Uus-Meremaa kohta, et seal ei kasuta paljud väikeste ettevõtete aruannete potentsiaalsed huvigrupid finantsaruannetest saadavat informatsiooni, otsustamaks, kas astuda ettevõttega ärilistesse suhetesse või mitte. Tarnijad ja kliendid vaatavad pigem krediidiinfot ja riskikapitalistid ning pangad peavad aastaaruannetest saadava valdavalt tagasisivaatelise informatsiooni kõrval olulisemaks väikeettevõtte omaniku isiklikul varal põhinevaid garantiisid ning spetsiifilise neile huvipakkuva finantsinformatsiooni esitamist.

Käesoleva töö autor usub, et kõik ülalolevas tabelis toodud huvigrupid võivad SME-de aruannete kasutajate alla kuuluda, kuid Eestis pakuvad SME-de finantsaruanded huvi peamiselt pankadele (kes neid kasutavad, vaatamata sellele, et neil on õigus oma vajadustele vastavat lisainformatsiooni nõuda) ja muudele finantskreditoridele, mittejuhtivatele (või vähesemal määral ka juhtivatele) omanikele, potentsiaalsetele

investoritele, olulistele klientidele ja tarnijatele. Saksamaal 32 panga seas läbi viidud uuringu (Morich 2009: 21-22) tulemusele vastavalt moodustavad 84% vastajate jaoks finantsaruanded rohkem kui 50% krediteerimisotsuste tegemisel kasutatavast informatsioonist, mis toetab käesoleva töö autori oletusi pankade kui SME-de oluliste aruandekasutajate kohta.

Töö autori arvates kasutavad tarnijad isegi sagedamini nõ. krediidiagentuuride informatsiooni (Eestis Krediidiinfo), et potentsiaalsete klientide maksekäitumist hinnata. Töö autori arusaama kohaselt maksuamet ja statistikaamet Eestis SME-de otseste aruandekasutajate hulka pigem ei kuulu, sest põhinevad valdavalt spetsiifilisel oma huvidele ja vajadustele vastaval aruandlusel, mida neil on õigus nõuda. Maksuamet võib siiski teatud juhtudel lisainformatsiooni saamiseks finantsaruandeid lisaandmeallikana kasutada – nt. seotud osapooltega tehtud tehingute tuvastamise vajaduse korral või ettevõtluskulude ja juhtkonna tasude kohta informatsiooni saamiseks. Statistikaamet põhineb valdavalt spetsiifilisel talle suunatud aruandlusel (Ecomar jpt. aruanded), kuna vajab ettevõtete aastaandmeid võrreldes Äriregistrile esitatavate majandusaasta aruannetega erinevates lõigetes¹³ (informatsioon saadud Statistikaameti andmeesitaja klienditoe telefonilt). Samuti toetab IASB eeldusi SME-de aruandekasutajate määratlemisel asjaolu, et juhid ja juhtivad omanikud eelistavad nõ “välistele” finantsaruannetele sageli sisemist juhtimisaruandlust.

Börsiettevõtete ja muude avaliku huvi üksuste (kellele on suunatud täismahus IFRS) aruandekasutajad on aga mõnevõrra erinevad SME-de aruandekasutajatest. Avaliku huvi üksuste aruandekasutajateks on eelkõige mittejuhtivad omanikud, valitsusasutused, töötajad, kreditorid, tarnijad, kliendid ja üldine avalikkus (Schiebel 2007b: 3). Eraldi ei ole Schiebel välja toonud potentsiaalseid investoreid, keda ilmselt vaatleb üldise avalikkuse all.

SME-d kujutavad endast ülekaalukalt kõige arvukamat ettevõtete gruppi, kuid nad ei ole kaugeltki sama elujõulised kui suured ettevõtted – SME-d tekivad ja kaovad suurtega

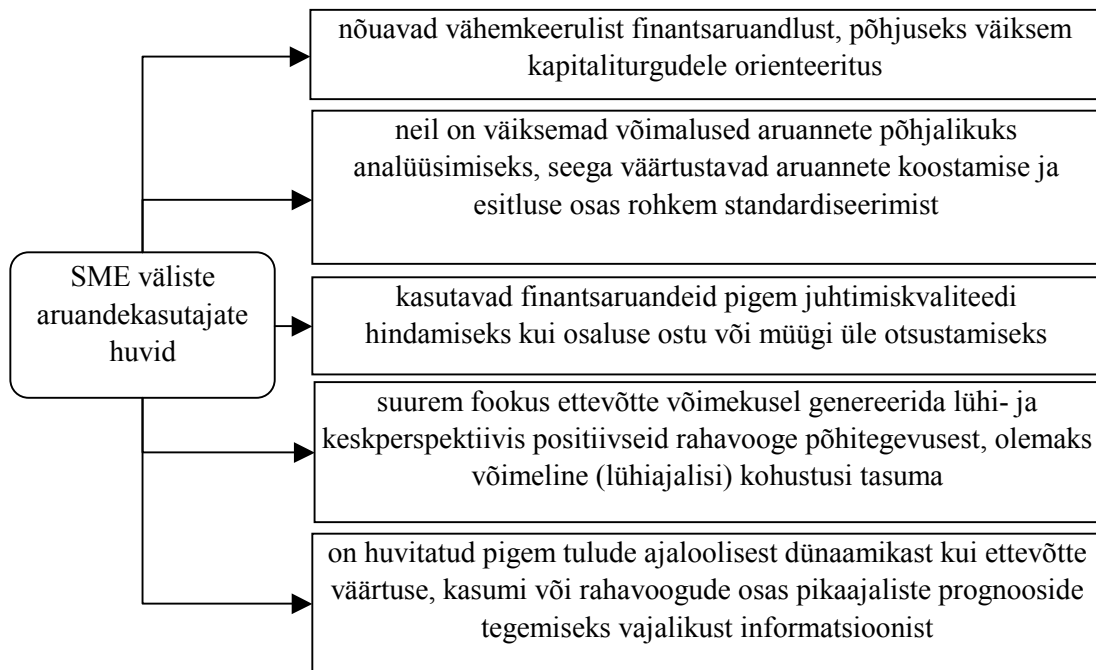
¹³ Samas, seoses uue aastaaruannete elektroonilise esitamise süsteemi poolt pakutavate võimalustega (vt. ka alapunktist 2.1) hakkab Statistikaamet lähiaastatel teatud osa andmeid otse Äriregistrist võtma ja väheneb spetsiifiliselt Statistikaametile esitatavate andmete hulk.

võrreldes oluliselt kiiremini. Väiksusest ja muudest SME-de omapäradest tulenevalt saab välja tuua järgmised peamised **probleemivaldkonnad** (Neag *et al* 2009: 5):

- laenude garanteerimiseks tagatiste puudumine,
- piiratud teadmised-arusaamine laenutingimustest,
- kättesaadavate finantseerimisallikate piiratus,
- finantstulemuste analüüsi puudulikkus,
- omanike vähesed äri- ja finantskogemused.

Eeltoodud teguritest võib välja tuua oskuste puudulikkuse finantsinformatsiooni koostamisel ja analüüsil ning siia lisada huvi ja finantsvahendite nappuse ning jõuame oluliste põhjusteni, mis mõjutavad SME-de võimekust seaduste ja regulatsioonidega kooskõlas oleva finantsaruandluse koostamisel. Seega on mõisteta, miks Euroopa Komisjon on määratlenud SME-de ettevõtluskeskkonna parandamise kui prioriteedi valguses olulise eesmärgina SME-de administratiivse koorma ja neid puudutavate finantsaruandluse regulatsioonide keerukuse vähendamise.

SME-de finantsaruandluse kasutajate huvid on erinevad suurte ja/või börsil noteeritud ettevõtete finantsaruannete kasutajate huvidest. Väliseid aruandekasutajaid iseloomustavad aspektid on koondatud järgmisele joonisele 1.12.

Joonis 1.12. SME-de väliseid aruandekasutajaid iseloomustavad aspektid (autori koostatud EFRAG comment letter..2008: 3, Basis for... 2009: 18 põhjal).

Nagu joonisel 1.12 välja toodud, on SME väliste aruandekasutajate fookus suures osas rahavoogudel ja ettevõtte võimekusel lühiajalisi kohustusi täita – siit järeldub, et valdavalt turuväärtusel põhinevad arvestuspõhimõtted on SME-de aruandekasutajate jaoks vähemrelevant, juhul kui neid rakendatakse varadele, mida ettevõttel ei ole võimalik lihtsasti realiseerida või kohustustele, mida ei ole lihtne üle kanda (EFRAG comment letter... 2008: 27).

SME-de finantsaruannete kasutajad võivad lisaks vajada sellist informatsiooni, mida börsiettevõtete aruannetes ei avalikustata. Näiteks avalike kapitaliturgude asemel saavad SME-d sageli kapitali omanikelt, juhtidelt ja tarnijatelt ning omanikud ja juhid seavad sageli isiklikke varasid tagatiseks pangast finantseerimise saamisel (Basis for... 2009: 18).

Eelpoolnimetatud põhjused kujutavad endast piisavalt kaalukaid argumente spetsiaalselt SME-dele suunatud ja börsiettevõtete omast erineva finantsaruandluse regulatsiooni vajaduse põhjendamisel. Eelneva arutelu tulemusel saab kokkuvõtvalt järeldada, et SME-dele suunatud finantsaruandluse regulatsioon peaks suurte ettevõtete omaga võrreldes olema vähemmahukas, vähemkeeruline, lihtsasti kättesaadav, üldtunnustatud keelekasutust sisaldav ning lihtsa ja loogilise ülesehitusega. Regulatsioon peaks arvestama SME-de aruandekasutajate informatsioonivajadustega ning arvestuspõhimõtteid ja eelkõige avalikustamiste nõuded peaksid olema nendest vajadustest lähtuvalt kohandatud või lihtsustatud.

Eristav (*differential*) aruandlus, mis teeb vahet erinevate ettevõtete (tüübi või suuruse poolest) nõudmistel või nende aruandekasutajate nõudmistel on juba mõne aja erinevates haldusalades eksisteerinud (Di Pietra *et al* 2007: 2). 21. sajandi alguses hakati diskuteerima selle üle, kas SME-dele on tarvis rahvusvahelist finantsaruandluse regulatsiooni ehk et kas SME-de puhul on finantsaruandluse võrreldavuse aspekt olulise tähtsusega. Rahvusvaheliste arvestus- ja aruandlusstandardite vajaduse või mittevajaduse üle SME-de jaoks on oma töödes diskuteerinud ka Di Pietra *et al* (2007), Tudor ja Matiu (2008), Schiebel (2007a), Neag *et al* (2009) jt.

Tudor ja Matiu (2008) püstitavad küsimuse, et miks peaksid eraettevõtted ja muud SME-d olema huvitatud finantsaruannete võrreldavusest – võrreldavuse eesmärk võib

nende jaoks olla teisejärgulise tähtsusega. Eierle ja Halleri Saksamaa SME-de seas läbi viidud uurimusest (2009) ilmnes, et ca 50% vastanud ettevõtetest ei pidanud rahvusvaheliselt võrreldava finantsaruandluse informatsiooni pakkumist vajalikuks. Neag *et al* (2009) jt. rahvusvahelise SME-de arvestusstandardi väljatöötamise ja rakendamise pooldajad aga on märkinud, et SME-de globaalne arvestusstandard kujutaks endast olulist sammu edasi SME-de finantsaruandluse praktikate globaalsel harmoniseerimisel. See aitaks kaasa SME-de finantsaruandluse kvaliteedi ja võrreldavuse tõusule kogu maailmas ning parandaks SME-de jaoks ligipääsu finantseerimisele.

CGA (*Certified General Accountants*) Canada on IASB SME projekti hindamisel märkinud, et isegi kui paljud SME-d hindavad end hetkel ja ka tulevikus ainult koduturul tegutsevateks, siis kiiresti muutuvast globaalses majanduskliimas ja ettevõtete kiiret kasvu arvestades võib siiski muutuda tulevikus vajalikuks see, mis hetkel tundub mittevajalik. Näiteks võib väike kodumaine ettevõtte kasvada ja muutuda osaks tarneahelast, mis kasutab IFRS-i. Või mis suhtleb tarnijate või klientidega, kes kasutavad IFRS-i. (CGA-Canada... 2007)

Kokkuvõtlikult võib öelda, et kuigi on neid, kes ei pea SME-dele eraldi rahvusvahelise standardi loomist vajalikuks, on käesoleva töö autor SME-dele eraldi standardi loomise vajaduses veendunud. SME-de äritegevuse mastaape ja keerukuse astet ei saa võrrelda suurte ettevõtete vastavate näitajatega. Eelnevaga seoses ning nagu ka käesolevas alapunktis põhjendatud, on SME-de finantsarvestuse ja – aruandluse eesmärgid ja spetsiifika suurte ettevõtete omadest oluliselt erinevad.

1.4. SME-de arvestuse arendamine rahvusvahelisel tasandil

1.4.1. IFRS SME standardi koostamise protsess

IASC Sihtasutus (*IASC Foundation*) on juriidiline isik, mille all IASB tegutseb. SME-de vajadustega arvestamine on IASC sihtasutuse peamiste eesmärkide seas ära märgitud. (IAS Plus... 2010)

Avalikku huvi mitteomavatel ettevõtetel ei ole senini olnud erilist huvi täismahus IFRS-i vastu selle keerukuse ja mahukuse tõttu ning selle mittevastavuse tõttu nende vajadustele. 2002. aastal tehti IASB poolt otsus selliste ettevõtete huvisid uurima hakata ja 2003. aasta juulis tõusis teema päevakajalise projekti (*Agenda Project*) staatusesse (IASB Update... 2003). 2005. aastal määratles IASB oma eesmärgina kõikide kasumile orienteeritud ettevõtete, sh. ka SME-de arvestuse koordineerimise (Schiebel 2007a: 4) IASB jaoks oli üheks SME standardi väljatöötamise motivaatoriks fakt, et kui SME-de aruandluse regulatsioon teiste reguleerijate välja töötada jätta, siis ei pruugi tulemuseks olev regulatsioon olla kooskõlas IASB kontseptuaalse raamistikuga (*Framework*) või IFRS-idega. (Di Pietra *et al* 2007: 2)

IASB poolt välja toodud SME-de rahvusvahelise standardi vajadust põhjendavad ja selle loomiseni viinud asjaolud on koondatud tabelisse, mis on selle mahukuse tõttu esitatud käesoleva töö lisas 3.

Joonisel 1.13 on välja toodud peamised rahvusvahelise SME-de standardi kasutamise eelised, mida on märgitud akadeemilistes uurimustes. Antud eelised tulenevad tegelikult suures osas lisas 3 asuvas tabelis toodud probleemide lahendamisest, sest IASB on standardi väljatöötamisel ja oma seisukohtade kujundamisel akadeemilisele uurimistööle toetunud.

IFRS SME kasutamise eelised
Kasutajate jaoks paraneb aruannete võrreldavus, mis muudab rahvusvahelisel tasandil tegutsemise lihtsamaks.
Suureneb üldine usaldus SME-de finantsaruannete suhtes, mis parandab SME-de ligipääsu finantseerimisallikatele (Di Pietra <i>et al</i> (2007:5).
Vähenevad/kaovad rahvuslike standardite uuendamise ja täiendamisega seotud kulud.
Pakub platvormi kasvavatele ettevõtetele, kes lähemas või kaugemas tulevikus valmistuvad börsile minemiseks ja "suure" IFRS-i rakendamiseks (Hlaciuc <i>et al</i> 2009).
Arenevate riikide jaoks, kus ei ole välja arendatud kohalikku SME-dele mõeldud standardit, tervitatav alternatiiv senisele "suurele" IFRS-ile.
"Suure" IFRS-i või rahvusliku GAAP-i alusel koostatud (kus SME-d praegu neid regulatsioone kasutavad) finantsaruannete vähenenud relevantsus SME aruandekasutajate jaoks (Tudor ja Matiu 2008).
Vähemmahukas ja vähemkeeruline regulatsioon (võrreldes "suure" IFRS-iga, kohati ka GAAP-iga, väiksem vajadus agregeeritud informatsiooni ja keerukaid analüüse koostada (Tudor ja Matiu 2008).
Standard muudab arvestusnõuded kättesaadavamaks SME-de aruandekoostajatele arenevatel turgudel (Tudor ja Matiu 2008).

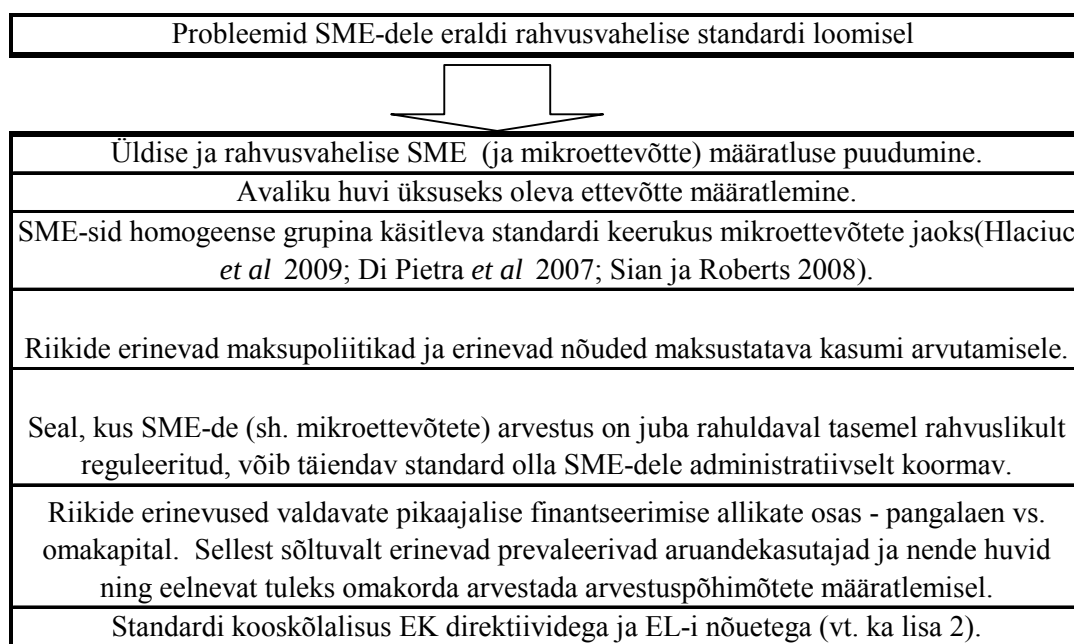
Joonis 1.13. SME-de rahvusvahelise standardi poolt pakutavad võimalused ja selle rakendamise eelised (autori koostatud tabelis märgitud allikaid kasutades).

SME-dele eraldi standardi loomisega on seotud ka mitmed probleemid, millest annab ülevaate joonis 1.14. Valdavat osa joonisel 1.14 välja toodud probleeme ja muid akadeemilises või praktilise suunitlusega uurimistöös välja toodud puudusi ja murettekitavaid aspekte on käesolevas peatükis edaspidi põhjalikumalt käsitletud.

Vaatamata standardi loomise ja rakendamisega seotud probleemidele, kujutavad lisa nr. 3 tabelis ning joonisel 1.13 välja toodud asjaolud käesoleva töö autori hinnangul endast piisavaid argumente, põhjendamaks rahvusvahelise SME-de arvestusstandardi loomise ja kasutamise vajadust. Standardi kasutuselevõtu eeliseid ja puudusi saavad seejärel juba riigid oma kohalikku majandus- ja arvestuskeskkonda tundes kaaluda, nii et on võimalik eelkõige selle positiivsete mõjude realiseerimine.

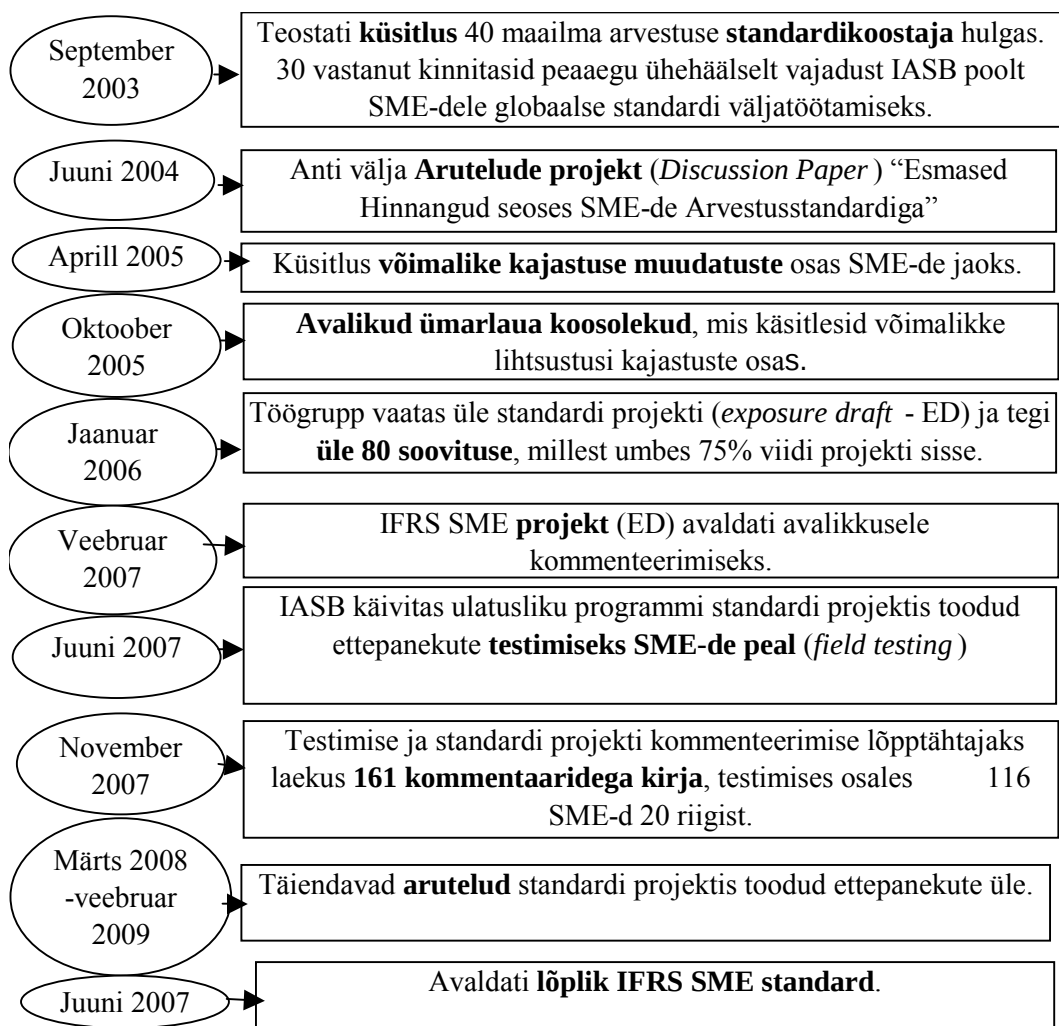
Järgnevalt vaadeldakse IFRS SME standardi loomise protsessi. Joonisel 1.15 on välja toodud IFRS SME standardi loomisel läbitud olulised etapid. Jooniselt näeme, et tegemist oli põhjaliku ja aeganõudva protsessiga, mis kestis umbes 5 aastat. Lisaks

joonisel toodule arutati projekti viiel maailma standardikoostajate aastakoosolekul (aastatel 2003, 2005, 2006, 2007, 2008).

Joonis 1.14. Probleemid SME-dele rahvusvahelise standardi loomisel (autori koostatud).

IFRS SME väljatöötamisel on IASB silmas pidanud nõ. tüüpilist SME-d, kellel on umbes 50 töötajat ja kelle müügitulu ning varade mahud on vahemikus 10 miljonit USD kuni 20 miljonit USD (IASBb). IASB otsustas SME-de arvestusstandardi loomisel kasutada nõ “ülevallt-alla” lähenemist, mis tähendab, et aluseks võeti täismahus IFRS/kontseptuaalne raamistik ja hakati seda SME-de ja nende aruandekasutajate huvisid ja vajadusi silmas pidades modifitseerima. Arvestades, et IASB eesmärgiks oli standardi iseseisvus, on selline lähenemine küsitav. Schiebeli hinnangul (2007b: 4) mõjutab standardi sõltumatus standardi poolt loodud eristava finantsaruandluse mudeli kvaliteeti. Mida sõltumatum on standard, seda rohkem on selle väljatöötamisel arvestatud kasutajate huvidega ja seda paremini ta eeldatavasti oma eesmärgi täidab. Käesoleva töö autor pakub aga teisalt, et kui standard ei oleks nii sõltumatu ja jätaiks rohkem SME-dele üldjuhul ebaolulisi valdkondi reguleerimata, viidates sealjuures täismahus IFRS-ile, oleks eeliseks keerulisemaid tehinguid teostavate SME-de aruandluse parem võrreldavus täismahus IFRS-iga.

Joonis 1.15. IFRS SME väljatöötamisel läbitud olulised etapid (autori koostatud IASBa, IASBb, IASBc põhjal).

IASB poolt standardi väljatöötamisel kasutatud "ülevalt-alla" lähenemist on akadeemilises kirjanduses kritiseeritud, kuna arvatakse, et IASB kontseptuaalne raamistik on "kallutatud" suurte või avaliku huvi üksustest ettevõtete suunas (Evans *et al* 2005: 38). SME-de arvestusstandardi koostamine sellest raamistikust lähtudes ei pruugi seega olla kõige sobilikum lähenemine. Sian ja Roberts (2008: 9) on IFAC-i SMP töörühma poolt viie riigi SME-de seas läbi viidud empiirilise uurimuse põhjal toonud välja soovitusi alustada standardi koostamisel nõ. "puhtalt lehelt", mitte aga "suurest" GAAP-ist või IFRS-ist. Ka Riistama ja Vehmanen (2004: 4) on avaldanud kahtlusi selles osas, kuivõrd hästi saab mahuka täismahus IFRS-i lihtsustatud variant rahuldada heterogeense grupi SME-de erinevaid vajadusi (viidatud Sian ja Roberts (2006) vahendusel).

Schiebel (2007b) analüüsis IFRS SME projekti (2007), tuvastamaks, kas tulevase IFRS SME standardi näol on tegemist (täismahus IFRS-ist) iseseisva standardiga. Ta märkis, et projektist on välja jäetud valdkonnad, mida IASB hindab SME-de puhul harvaesinevaks. Kui aga need esinevad, siis on lubatud tugineda täismahus IFRS-ile. Schiebeli (2007b) hinnangul ei ole korrektne väita, et ei esine kohustuslikku tagasipöördumist täismahus IFRS-i juurde, sest kui IFRS SME teatud valdkondi ei reguleeri, siis ilmselt ei ole SME-l piisavalt head alternatiivi täismahus IFRS-ile tuginemisele. Seega tuleks läbi viia põhjalik küsitlus SME-de seas ja selle tulemustele vastavalt hetkel välja jäetud, kuid vajalike osade osas koostada täismahus IFRSist iseseisvad ja SME aruandekasutajate huvidele vastavad juhised IFRS SME-sse. See tagaks, et IFRS SME puhul on tõepoolest tegemist iseseisva standardiga.

Lõplikku IFRS SME standardit tutvustades (alapunktis 1.4.3) on käesoleva töö autor ära märkinud IASB tegutsemisjuhised olukordadeks, mida standard ei reguleeri ning sealt ilmneb, et IASB on püüdnud standardi sõltumatust suurendada ja täismahus IFRS-i juurde tagasipöördumist rangelt vabatahtlikuks muuta. Käesoleva töö autori poolt standardi analüüsimise põhjal tehtud järeldused (muuhulgas standardi sõltumatuse kohta) on toodud alapunktis 2.2.

Evans *et al* (2005: 39) on välja toonud tähelepanu vääriva fakti, et väga väikesed SME-d, kes koostavad finantsaruandeid ainult juhtivate omanike, maksuinstitutionide või äriregistrite tarbeks, on IASB aruandekasutajate definitsioonist välja jäetud (vt. definitsioon lk. 42), kuna IASB kontseptuaalne raamistik tegeleb ainult “välise” finantsaruandlusega¹⁴. Eelnev on vastavuses akadeemilises kirjanduses soovitatuga. Evans *et al* (*Ibid.*: 38) ei kahtle IASB poolt SME-dele standardite väljatöötamise vajaduses, kuid pakuvad, et mikroettevõtete spetsiifikat arvesse võttes võib olla vajalik kolmetasandiline lähenemine. Sellel ja teistel aspektidel, mis seavad IFRS SME “ühe ja ainsa” kõikidele SME-dele sobiva aruandlusstandardina kahtluse alla, on peatunud järgnevas alapunktis.

¹⁴ üldotstarbeline finantsaruandlus – vt. definitsiooni lk. 40.

1.4.2. IFRS SME standardiga ning selle rakendamisega seotud probleemid

Erinevates uuringutes väga laialdaselt püstitatud küsimuseks on IFRS SME standardi **sobivus** väga väikestele ettevõtetele ehk nõ. **mikroettevõtetele**. Antud aspekti üle on oma töödes arutlenud Neag *et al* (2009), Di Pietra *et al* (2007), Evans *et al* (2005) jt. autorid.

FIE-d ei ole juriidilise staatuse mõttes mikroettevõtetega samastatavad. Tegevuse mastaap on nende kahe ettevõtluse vormi puhul siiski suhteliselt sarnane. Seega võiks põhimõtteliselt finantsaruandluse mõistes FIE-sid ja mikroettevõtteid sarnastel alustel käsitleda. Kuna aga rahvusvahelisel tasandil või teistes riikides koostatud uuringud (nt. Neag *et al* (2009), Di Pietra *et al* (2007), Evans *et al* (2005), Sian ja Roberts (2008) jt) ei seosta mikroettevõtete käsitlemist FIE-dega, ei ole seda ka käesolevas töös tehtud. Samuti ei keskenduta antud töös eraldi mikroettevõtete arvestuse reguleerimise temaatikale, vaid vaadeldakse seda põgusalt IFRS SME standardi analüüsimise kontekstis.

Erinevate autorite ja institutsioonide hinnangud standardi sobivuse kohta mikroettevõtetele on koondatud tabelisse 1.16.

Tabel 1.16. IFRS SME sobivus mikroettevõtetele

Institutsioon/autor	IFRS SME on sobiv mikroettevõtetele	IFRS SME pigem ei ole sobiv mikroettevõtetele
IASB	x	
Euroopa Komisjon		x
Neag <i>et al</i> (2009)		x
Di Pietra <i>et al</i> (2007)		x
Tudor ja Matiu (2008)	x	
Evans <i>et al</i> (2005)		x

Allikas: Autori koostatud tabelis märgitud allikate alusel.

Tabelist näeme, et mikroettevõtetele sobivaks peavad IFRS SME-d vaid IASB ning Tudor ja Matiu (2008). IASB arvab, et IFRS SME oma loogilise struktuuri ning lihtsa

ülesehituse ja terminoloogilise väljendusvisiiga on sobilik ka mikroettevõtetele. IASB hinnangul - kui rohkem kui 80 alluvusalas/riigis on otsustatud, et täismahus IFRS peaks olema kohustuslik või lubatud kõikidele ettevõtetele, sh. mikroettevõtted, siis järeldub sellest, et IFRS SME on kindlasti sobiv mikroettevõtetele (Basis for... 2009: 26). Pacter (2007) on märkinud, et tervelt 25 riigis on täismahus IFRS mikroettevõtetele kohustuslik ning 50 riigis on lubatud. Tema hinnangul on IFRS SME kindlasti sobiv mikroettevõtetele, võtmeküsimuseks on hoopis see, kas mikroettevõtte koostab üldotstarbelisi finantsaruandeid (mis kajastavad õigesti ja õiglaselt finantsseisundit, tulemuslikkust ja rahavoogusid).

Ka Tudur ja Matiu (2008) arvavad, et lõplik standard vastab mikroettevõtete aruandekasutajate vajadustele ja on saavutatud optimaalne kulu-tulemus vahekord (silmas on peetud, et aruandekoostajate jaoks ületavad standardi kasutamisest tulenevad kasud selle rakendamise seotud kulusid). Neag *et al* (2009), Evans *et al* (2005) ja Di Pietra *et al* (2007) on pigem arvamisel, et mikroettevõtetele tuleks rahvuslikul tasandil standardid koostada. Ka Euroopa Komisjon ei pea IFRS SME-d mikroettevõtete jaoks sobivaks, kuna arvab standard on antud ettevõtete grupi jaoks liiga mahukas ja keeruline.

Vastukaaluks üleelmises lõigus välja toodud IASB hinnangule märgivad Neag *et al* (2009: 5), et täismahus IFRS-i nõutakse vaid nendes riikides, kus ei ole välja arenenud oma arvestussüsteem (Armeenia, Bahrein, Küpros jpt.). Nende hinnangul on IFRS SME sobivam pigem suuremate avalikku huvi mitteomavate ettevõtete jaoks, kuid mitte mikroettevõtete jaoks ja seega ei tohiks olla kohustuslik kõikidele ettevõtetele. Di Petra *et al* (2007: 6) on oma kokkuvõtlikus uurimuses toonud välja mitmete autorite seisukohad (Roubaud, Sian ja Roberts (2008)), kes arvavad, et IFRS SME standard on mikroettevõtete jaoks liiga keeruline.

Evans *et al* (2005: 39) märgivad, et mikroettevõtetele võivad paremini sobida riiklikud arvestussüsteemid, mis arvestavad vastavate ettevõtete omapäradega ja ettevõtete asukohamaa majandusliku kontekstiga. Ka Neag *et al* (2009: 2) on kriitilised selles osas, et IASB ei arvesta piisavalt üle maailma kasutatavate aruandluspraktikate erisusi ja asjaolu, et need praktikad võivad rahuldada ja sageli rahuldavadki väga edukalt teatud väikeste ettevõtete spetsiifilisi vajadusi.

Kuna akadeemilistes ja praktikute ringkondades väljendati muret IFRS SME projekti sobivuse kohta mikroettevõtetele, viidi IFAC-i SMP töörühma (*Small and Medium Practices Committee*) poolt viies riigis (Keenia, Suurbritannia, Itaalia, Poola ja Uruguai) 2006. aastal läbi fookusgrupi intervjuud peamiste SME finantsaruandluse huvigruppide käest standardi kohta hinnangute saamiseks¹⁵.

Keenias ei ole üldist SME-de aruandlusregulatsiooni ja väikeste ettevõtete seas koostatakse hetkel eelkõige eriotstarbelisi aruandeid ning vastajad olid valdavalt huvitatud uuest rahvusvahelisest SME standardist. Itaalia ja Poola vastajad eelistaksid kohalikul tasandil välja töötatud standardit, mis oleks kooskõlas riiklike maksureeglitega. Suurbritannias on olemas rahvuslik “väike GAAP” ehk FRSSE (*Financial Reporting Standard for Smaller Entities*) standard ja sealsed vastajad ei hinnanud uut väikeste ettevõtete standardit vajalikuks. Üldiselt hindasid uuringus osalejad IFRS SME-d liiga mahukaks ja keeruliseks mikroettevõtete jaoks. (Sian, Roberts 2008: 55)

Uus-Meremaal rakendatakse eristavat finantsaruandlust, kus ühtedel ja samadel standarditel põhinevalt raporteerivad suured ja väikesed ettevõtted, nii era- kui avalik sektor. Standardid katavad mõlema sektori spetsiifikat. (Samujh 2007) Sellise süsteemi puhul on arvestusspetsialistidel tarvis end kurssi viia vaid ühe standardite komplekti spetsiifikaga ja tagatud on erinevate ettevõtete finantsinformatsiooni võrreldavus. Ülemere finantseerimist soovivad väikesed ettevõtted võiksid Samujh (2007) hinnangul tulevikus oma aruandluse pigem viia kooskõlla IFRS-iga ning rahuldada sihtinvestorite huvisid vastavate avalikustamise nõuete täitmisega. Samujh järeldeb, et IFRS SME on mõeldud riikidele, kus ei ole (hästi arenenud) finantsaruandluse standardeid ning see ei sobi kuigi hästi Uus-Meremaa keerulise ja väljaarendatud finantsaruandluse raamistikuga (Samujh 2007:19)

Di Pietra *et al* (2007:7) märgivad, et osades väljaarendatud eristava aruandlusega riikides võib IFRS SME standardi kasutuselevõtt viia teatud ettevõtete jaoks regulatsioonide suurenemiseni. Seda nende ettevõtete jaoks, kelle osas hetkel kehtivad ulatuslikud väljaarvamised. Nad toovad ka välja, et näiteks Suurbritannia ja Põhja-Iiri

¹⁵ Nendest Suurbritannia, Itaalia ja Poola uuringusse hõlmamist põhjendab ilmselt ka käesoleva töö leheküljel 38 märgitud asjaolu, et mikroettevõtted domineerivad nendes riikides tööandjana.

Ühendkuningriigi FRSE on võrreldes IFRS SME-ga oluliselt vähemkeeruline. IFRS SME sobib rahvusvahelisel turul tegutsevatele suurematele ja väiksematele SME-dele, kuid koduturul tegutsevate väiksemate SME-de (mikroettevõtete) jaoks kaaluvad standardiga seotud kulud kasud üles ning suure tõenäosusega tekivad probleemid vastavusesoleku saavutamisel (Di Pietra *et al* 2007: 8).

Euroopa Komisjoni oluliseks eesmärgiks on SME-de administratiivset koormust vähendada ning nagu juba mainitud, on EK hinnangul IFRS SME praegusel kujul SME-de (eelkõige mikroettevõtete) jaoks liiga keeruline ja mahukas. Lisaks on hetkel lahendamata mõni vastuolu EK direktiividega (vt. selle kohta täpsemalt lisast nr. 2). Käesoleva töö autori arusaamade kohaselt on need peamised põhjused, miks EK hetkel IFRS SME standardit ei soovita. Samas on EK algatanud SME-de aruannete huvigruppide seas konsultatsioonid IFRS SME standardi teemal, eesmärgiga selgitada välja eelkõige SME-de aruandekasutajate nägemus ja huvi uue standardi osas (Consultation on the... 2009). Konsultatsioonide oluliseks eesmärgiks on samas anda väärtuslikku sisendinformatsiooni EK 4. ja 7. direktiivi kaasajastamiseks. Soovitakse leida parim väljund Euroopa finantsaruandluse raamistiku korrastamiseks IFRS SME ja EK direktiivide koosseksisteerimisel.

Lisaks eelnevale on Euroopa Komisjon teinud 29. veebruaril 2009. aastal avalduse, milles märgib, et Komisjonil on plaanis muuta 4. aruandlusdirektiivi selliselt, et EL-i mikroettevõtted saavad vabastatud direktiivi nõuetest, ehk EL-i tasandil kaob mikroettevõtete jaoks aastaaruande koostamise kohustus ära (Financial reporting... 2009). Euroopa Parlament kiitis Euroopa Komisjoni vastava ettepaneku heaks 10. märtsil 2010 (EU Small Businesses... 2010).

On välja pakutud, et otstarbekas võib olla mikroettevõtete arvestuse reguleerimine nõ. kolmandal tasandil (Evans *et al* 2005, Riistama ja Vehmanen 2004), kellele rakenduks oluliselt lihtsustatud tekkepõhine arvestus.

UN-ISAR (*United Nations Intergovernmental Group of Experts on International Standards of Accounting and Reporting*) ei tegutse globaalse standardite määratlejana, vaid varustab riike IFRS'i rakendamisel vajalike vahendite ja informatsiooniga (Aggestam-Pontoppidan 2008: 19). UN-ISAR on märkinud, et IFRS for SME standard

ei ole sobiv nendele mikroettevõtetele, kes koostavad eriotstarbelisi (mitte üldisi) finantsaruandeid. UN-ISAR on töötanud välja juhised erinevatesse kategooriatesse kuuluvate ettevõtete jaoks ja need peaksid olema abiks mikroettevõtetele. SMEGA (*Accounting and Financial Reporting Guidelines for Small and Medium-Sized Enterprises*) jaotab ettevõtteid kolmele tasandile ja toob välja olulisemad vastavad aruandlusjuhised. SMEGA tasandite näol on tegemist vabatahtliku tehnilise abivahendiga:

1. I tasand rakendub börsiettevõtetele, mille väärtpaberid on avalikult kaubeldavad ja sellistele ettevõtetele, mille osas esineb oluline avalik huvi. Nendele ettevõtetele peaks kehtima nõue kasutada IASB poolt välja antud rahvusvahelisi raamatupidamis- ja aruandlusstandardeid (IAS/IFRS).
2. II tasand rakendub olulisematele (kasutatud *significant*) äriettevõtetele, kes ei emiteeri avalikult kaubeldavaid väärtpabereid ja kelle osas ei eksisteeri olulist avalikku huvi. Osa antud tasandi ettevõtteid peaksid IFRS-i rakendama. Käesoleva töö autor pakub, et ülejäänutele oleks sobilik (rahvusvahelistest standarditest) IFRS SME.
3. III tasand rakendub kõige väiksematele ettevõtetele¹⁶, mis on sageli omaniku poolt juhitud ja millel on mõni üksik töötaja. Nende jaoks soovitatav lähenemine on lihtne tekkepõhine raamatupidamine, mis baseerub IAS-is toodud üldistel põhimõtetel, aga on tihedalt seotud rahaliste tehingutega. Rahvuslikul tasandil on võimalik lubada erandina uutele just turule sisenevatele ettevõtetele piiratud ajaks kassapõhise arvestuse kasutamist.

UN-ISAR märgib, et täpsete tasandite-vaheliste piiride defineerimine peaks toimuma ettevõtte koduriigi majanduse konteksti arvestades. Seega peaks vastavate kolme tasandi defineerimine olema liikmesriikide enda otsustada (Aggestam-Pontoppidan 2008: 19-20). UN-ISAR-i poolt mikroettevõtete jaoks välja töötatud SMEGA 3. tasandi juhendite (*Level 3 Guidance*) näol on tegemist vaid 20-leheküljelise dokumendiga, mis reguleerib vaid peamiselt esinevate äritehingute arvestust (valdkondade põhiste struktureerimist ei ole), tekkepõhisuse ja soetusmaksumuse printsiipe aluseks võttes.

¹⁶ Siin all on oleks ilmselt võimalik vaadelda ka FIE-sid.

Ka Riistama ja Vehmanen (2004, viidatud Evans *et al* (2005: 37) vahendusel) arvavad, et kassapõhine arvestus (*Monetary Flow Theory of Accounting*), mis võtab aluseks tulude-kulude vastandamise põhimõtte ning soetusmaksumuse printsiibi, oleks väga väikeste ettevõtete globaalselt aktsepteeritavaks kontseptuaalseks raamistikuks sobivaim.

IASB aga on seisukohal, et väga üldised tekkepõhise arvestuse põhimõtted, mis katavad ainult kõige enamesinevaid tehinguid ja nõuavad nt. ainult bilansi ja kasumiaruande avalikustamist koos piiratud lisadega, ei ole elujõuline lahendus mikroettevõtete arvestuse reguleerimiseks. Selline lähenemine küll võimaldaks mikroettevõtete kulusid vähendada, kuid tulemuseks olevad finantsaruanded ei rahuldaks IASB hinnangul laia ringi huvigruppide vajadusi majandusotsuste tegemisel, sest need ei pakuks piisavalt vajalikku informatsiooni ettevõtte finantsseisundi, selle muutuste ning ettevõtte tulemuslikkuse kohta. IASB arvab, et selliste lihtsate ja lühikeste aruandlusnõuetega vastavusesolek ei suurendaks ka ettevõtete võimalusi finantseerimise saamisel. (Basis for... 2007: 20, Pacter 2007: 10) Nendel põhjustel ei tööta IASB ise selliseid juhendeid välja ja võib arvata, et ei suutu ka üleliia toetavalt ISAR-i poolt koostatud ja mikroettevõtete jaoks mõeldud SMEGA juhenditesse. Siiski, käesoleva töö autor juhib tähelepanu asjaolule, et SMEGA 3. tasandi juhendid on mõeldud mikroettevõtetele, kes ei koosta üldotstarbelisi finantsaruandeid ja kellel seega eeldatavasti ei ole väliskasutajaid, kes oleksid vastavatest finantsandmetest huvitatud. Autor nõustub IASB seisukohaga, et SMEGA juhendid ei ole parim võimalus mikroettevõtete finantsarvestuse reguleerimiseks, eeldusel, et mikroettevõtte koostab üldotstarbelisi finantsaruandeid.

Neag *et al* (2009: 2) on IASB-d kritiseerinud selle eest, et IFRS SME standardi väljatöötamisel ei ole algusest peale piisavalt arvestatud SME-de **finantsaruandluse kasutajate** spetsiifiliste eesmärkidega ja et neid **eesmärke on liiga vähe empiirilisel uuritud**. Asjaolu, et akadeemilise ja praktilise uurimistöö osas esineb olulisi puudujääke mikroettevõtete ja väikeste ettevõtete aruandekasutajate vajaduste uurimisel (nõ. *research gap*) on välja toonud mitmed viimastel aastatel SME-de arvestuse reguleerimist ja uut IFRS SME standardit uurinud autorid, nagu Di Pietra *et al* (2007), Evans *et al* (2005), Anacoreta ja Silva (2005), Schiebel (2007b).

Anacoreta ja Silva (2005) on analüüsinud IASB poolt 2004. a. juunis välja antud IFRS SME projekti (*exposure draft*) kohta 42 riigi poolt saadetud kommentaare (116 kommentaari) ja nad tõid välja, et 12% kommentaatoritest soovivad tungivalt IASB-l teostada detailset uurimistööd SME-de üldotstarbeliste finantsaruannete väliskasutajate informatsioonivajaduste väljaselgitamiseks (Anacoreta, Silva 2005: 14). Evans *et al* (2005: 38) on märkinud, et IASB peaks põhjalikult uurima, mil määral erinevad suuremate ja väiksemate SME-de (mikroettevõtete) ja kohalike vs. rahvusvaheliselt tegutsevate ettevõtete aruandekasutajate vajadused.

Schiebel (2007b) märgib, et SME aruandekasutajate informatsioonivajaduste väljaselgitamine detailse küsimustiku abil on väga oluline, olemaks võimeline neid vajadusi defineerima. Samas Tudor, Matiu (2008) arvavad, et IASB on aruandekasutajate eripärasid piisavalt arvestanud, kuid nad ei argumenteerigi seda seisukohta veenvalt, vaid võtavad aluseks eelkõige IASB enda kommentaari (Basis for.. 2007), mille kohaselt keskendub uus standard eelkõige avalikku huvi mitteomavate ettevõtete finantsaruannete väliskasutajate informatsioonivajadustele. Schiebel (2007a) toob välja, et SME-de aruandekasutajate seas ei ole põhjalikku rahvusvahelist empiirilist uuringut tehtud. 2004. a. välja antud Arutelude projektile saatsid kommentaare eelkõige audiitorid, arvestusspetsialistid, kelle hinnanguid analüüsiti koos väheste SME aruandekasutajate ja väliste kommentaatorite hinnangutega. Seega on küsitluste tulemusel saadud arvamused kallutatud vastavusesoleku ja auditeerimise kulude hindamise suunas ning IASB poolt kommentaaride põhjal tehtud järeldused ei ole esinduslikud SME-de aruandekasutajate huvide väljendamisel. Endiselt ei ole olemas ammendavaid vastuseid järgmisele olulisele küsimustepaarile – kes on SME-de aruannete kasutajad ja millist informatsiooni nad vajavad?

IFAC-i SMP töögrupi poolt läbi viidud uurimused on keskendunud mikroettevõtetele ja on kinnitanud sarnaseid järeldusi, st. asjaolu, et mikroettevõtete aruandekasutajate spetsiifilistest vajadustest ollakse liiga vähesel määral teadlikud. Sian ja Roberts (2006) on välja toonud, et mikroettevõtteid eraldi on väga vähe uuritud, kuna neid vaadeldakse tavaliselt SME-de gruppi kuuluvatena¹⁷ ja samuti keskendub suur osa avaldatud

¹⁷ Sarnaselt ei ole uuringutes FIE-sid eraldi mainitud.

uurimistööst arenenud maadele ja ei peegelda üleminekumajandustes või arenevates maades tegutsevate mikroettevõtete tegutsemiskeskonna spetsiifikat.

Di Pietra *et al* (2007: 4) on märkinud, et IASB 2007. a. välja antud IFRS SME standardi projekt käsitleb SME-sid kui homogeenset gruppi, kellele pakutakse välja ühed ja samad arvestus- ja aruandlusreeglid ühesuguste vabastustega (*exemptions*). Nende hinnangul ei ole aga SME-del erinevalt börsiettevõtetest ühtset domineerivat kasutajate gruppi ja nad arvavad, et IFRS SME ei saa olla SME-de jaoks ainukeseks adekvaatse raporteerimise võrdkujuks, vaid standardi kasutamine võiks riiklike regulaatorite poolt pigem olla lubatud, kui nõutud (Di Pietra *et al* 2007: 12). Ka Sellhorn ja Tomaszewski (2006:187) märgivad, et eraettevõtete¹⁸ finantsaruandluse diferentseerimise võimalusi on tarvis uurida (riiklikul tasandil), kuna sellised ettevõtted ei moodusta homogeenset gruppi. Käesoleva töö autor nõustub viimatinimetatud seisukohtadega.

Uurimustes on veel mitme täiendava aspekti osas IFRS SME standardisse kriitiliselt suhtutud. Haller *et al* (2007, viidatud Di Pietra *et al* 2007: 6 vahendusel) leiavad, et on küsitav, kas oma koduriigis olulist majanduslikku mõju omavatel ettevõtetel peaks olema lubatud IFRS SME standardit kasutada. Teisalt märgivad nad IASB SME definitsiooni aluseks võttes, et kui SME-d on defineeritud kui “avalikku huvi mitteomavad ettevõtted “(*not publicly accountable*), siis tuleks üle vaadata nõutava avalikustamise maht ja kvaliteet, kuna ulatuslikud avalikustamised vähendavad privaatsust ja ettevõtete konkurentsivõimet.

Mitmete autorite hinnangul ei ole standardis õiglase väärtuse kontseptsiooni kasutamist piisavalt vähendatud (Di Pietra *et al* 2007: 11, Schiebel 2007b: 18) Probleemid on SME-de jaoks seotud ühelt poolt varade õiglase väärtuse leidmisega ja teisalt asjaoluga, et õiglasel väärtusel põhinev varade hindamine on SME-de aruandekasutajate jaoks nende eesmärges silmas pidades vähese informatsioonilise tähtsusega. Näiteks ümberhindluste tulemuseks olevad realiseerimata kasumid ja kahjumid mõjutavad omakapitali suurust, mitte aga vabasid rahavooge ning õiglase väärtuse hindamine ei paku lisainformatsiooni laenuandjale, keda huvitab eelkõige ettevõtte võimekus võlamakseid tasuda või laenude tagatisteks oleva vara väärtus likvideerimisel, mida

¹⁸ Ingliskeelses kirjanduses kasutatakse aeg-ajalt läbisegi mõisteid SME ja eraettevõtte (*private company*), vaatamata sellele, et mõisted ei pruugi alati olla samatähenduslikud.

tegevuse jätkuvuse eeldusest lähtuv õiglase väärtuse kontseptsioon ei väljenda. Õiglase väärtuse reeglite informatsioonilisest relevantsusest: SME aruandekasutajatele on väärtuslikum nä. "kõva" informatsioon (*hard information*), sealjuures ei ole nii oluline informatsiooni ennustav väärtus.

Universaalsuse pooldajad arvavad, et ettevõtted ei peaks alluma erinevatele regulatsioonidele (välja toodud Evans *et al* 2005 uurimuses) - kui ettevõtte suudab äärmiselt keerukamaid tehinguid teostada, peaks ta suutma ka neid vastavalt üldistele aruandlusstandarditele kajastada (Botosan *et al* (2006), viidatud Schiebel 2007a: 10 vahendusel). Kui võrrelda mitteametliku finantsaruandlusega (kõik kasutavad täismahus IFRS-i või GAAP-i), siis on eristava finantsaruandluse puuduseks oht, et väiksemad ettevõtted muutuvad nä. "II järku kodanikeks" aruandluse mõttes (*second-class citizens*) ja et tekib kahekihiline arvestuse eriala (Evans *et al* 2005).

Üheks oluliseks praktilist laadi probleemiks IFRS SME standardiga, mis takistab standardi laialdast kasutuselevõttu ning aktsepteerimist Euroopa Komisjoni poolt, on selle mõningased vastuolud EK direktiividega (Hlaciuc *et al* 2009). EFRAG on koostamas 2010. aastal Euroopa Komisjonile adresseeritavat kirja (Advice on.. 2010), kus toob välja peamised vastuolud uue standardi ja EL-i arvestusdirektiivide vahel ning soovitusel nende ebakõlade lahendamiseks. Kokkuvõtte kirjas välja toodud vastuoludest on toodud käesoleva töö lisas 2.

Eeltoodu näitab, et SME-dele eraldi standardi loomise üle on akadeemilistes ringkondades ja praktikute seas viimastel aastatel suhteliselt palju diskuteeritud. Käesoleva töö autor arvab, et oponentide kriitika ei ole alusetu, kuid sellise rahvusvahelise standardi koostamine, mis rahuldaks kõiki asjasse puutuvaid osapooli ning mida ei saaks mingist aspektist kritiseerida, on ilmselt võimatu ülesanne. IFRS SME standardi koostamise protsess on olnud piisavalt ajamahukas ja tehtud töö tulemusel avaldatud standard on töö autori hinnangul piisaval määral SME-de eripärasid arvestav. Standardi positiivsed mõjud SME-de finantsaruandluse võrreldavusele ja selle kvaliteedi eeldatavale tõusule jätavad varju standardi kohta väljendatud kriitika.

1.4.3. IFRS SME standardi kasutamine rahvusvahelisel tasandil

IFRS SME standard on eraldiseisev, st. ei ole kohustuslikku tagasipöördumist täismahus IFRS-i juurde juhul, kui standard mingit valdkonda ei reguleeri või mingile küsimusele ei vasta. Sellisel juhul soovitatakse (IFRS for.. 2009:15):

- 1) viidata IFRS SME-s sarnaste või seotud teemade käsitlemisel kehtivatele nõuetele või SME raamistikus toodud kontseptsioonidele,
- 2) kaaluda täismahus IFRS-i juhiste kasutamist,
- 3) kaaluda mingi teise usaldusväärse/kvaliteetse aruandlussüsteemi juhiste kasutamist.

Üldised IFRS SME standardit iseloomustavad aspektid on välja toodud tabelis 1.17.

Tabel 1.17. IFRS SME standardit iseloomustavad aspektid

Üldised iseloomulikud jooned	Kajastuse spetsiifika
Eraldiseisev standard, kuid baseerub "suure" IFRS-i põhimõtetel.	Õiglane väärtus ei ole vaikimisi arvestuspõhimõtte enamiku finantsinstrumentide puhul.
Võimalik "oma tee" valida - ei ole kõiki tõlgendusi kõikvõimalikeks puhkudeks.	Keerulised kajastamise võimalused on elimineeritud. IFRS-i valikuvariantidest on vaid lihtsamad alles jäetud.
Üldmõistetav inglise keel.	Oluliselt vähem avalikustamsie nõudeid (ca 10% "suure" IFRS-i poolt nõutavatest avalikustamistest).
Ei uuendata igal aastal, vaid eeldatavalt iga 2-3 aasta järel).	Välja on jäetud teemad, mis ei ole SME-de jaoks relevantsed.
	Lihtsustused kajastamise osas.
	Välditakse kulu-tulemus perspektiivist ebaratsionaalset kulu või pingutust.

Allikas: Autori koostatud IFRS for... 2009: 4, Pacter 2009 alusel.

Erinevalt IFRS1-st (IFRS-i esmakordne rakendamine) sisaldab IFRS SME vastav standardile ülemineku alapunkt (*Transition to the IFRS for SMEs*) lihtsustust ja ei nõua tagasivaatelise ehk varasemate aastate finantsinformatsiooni ümberhindamist IFRS

SME standardile üleminekul. See aspekt räägib standardi kasutuselevõtu poolt, sest muudab selle oluliselt lihtsamaks, võrreldes täismahus IFRS-ile üleminekuga.

Kui IFRS on teemade järgi järjestatud vastavalt arvestuspõhimõttele, siis IFRS SME on teemade järgi järjestatud avalikustamisel põhineva klassifikatsiooni alusel. Standard koosneb eelsõnast, 38 peatükist ja terminite sõnastikust (kokku 250 lehekülge). IFRS SME sisu peatükkide kaupa on välja toodud lisas 4.

Lisaks nummerdatud peatükkidele sisalduvad standardis:

- derivatsiooni tabel (*Derivation table*) - näidatud, kuidas IFRS SME sisu on seotud IAS-ide, IFRS-idega);
- põhjendused standardile (*Basis for conclusions*) – eraldi dokumendina;
- näidisaruanne ja aruande kontrollleht – eraldi dokumendina.

IFRS SME haare teemade käsitlusel on lai – st. kaetud on kõik teemad, mis IASB hinnangul ja IASB poolt standardi väljatöötamisel kogutud informatsiooni põhjal võiksid olla arvestatava hulga SME-de jaoks asjakohased. Välja on jäetud vaid järgmised:

- tulu aktsia kohta,
- vahearuandlus,
- segmendaruandlus,
- müügiootel varade arvestuse reguleerimine,
- kindlustuslepingud,
- maavarade uuring ja hindamine (*exploration for and evaluation of mineral resources*).

Teisalt katab standard teemasid, mis on IASB hinnangul olulised SME-dele, aga mida ei ole kajastatud täismahus IFRS-is. Sellisteks on (Basis for... 2009: 47-48):

- kombineeritud finantsaruanded (p. 9.28 – 9.30)
- aktsiate või muude omakapitali instrumentide esmaemissioon (p. 22.7 – 22.10)
- optioonide, õiguste ja garantiide müük (*sale of options, rights and warrants*) (p. 22.11)

- aktsiadividendide ja fondiemissioonide temaatika (*capitalisation or bonus issues of shares and share splits*) (p. 22.12)

IFRS SME kujutab endast eraldiseisvat standardit täismahus IFRS-ist. See tähendab, et ettevõtte peab valima, kas rakendab täismahus IFRS-i või IFRS SME standardit. Ainukeseks erandiks on finantsinstrumendid, mille kajastamisel IFRS SME standardit rakendav ettevõtte tohib IFRS SME vastavate regulatsioonide (peatükid 11 ja 12) asemel rakendada IAS 39-t (Finantsinstrumendid). See, millised ettevõtted võivad või peavad kasutama IASB standardeid (täismahus IFRS-i või IFRS SME-d), on jurisdiktsioonide seadusandlike võimude ja standardikoostajate otsustada. IASB rõhutab, et vajalik on üheselt ja selgelt defineerida ettevõtete rühm, kellele IFRS SME on suunatud. IASB rõhutab (IFRS SME 2009: 10), et isegi, kui jurisdiktsiooni regulatsioonid lubavad seda ja avaliku huvi üksuseks olev ettevõtte rakendab IFRS SME-d, siis ei tohi see ettevõtte finantsaruandes väita, et vastav finantsaruanne on kooskõlas IFRS SME-ga.

Üldiselt võib järeldada, et IFRS SME kujutab endast ühte eraldiseisvat IFRS-i ehk et standard on osa IFRS-idest – seega kui rahvuslik regulatsioon määratleb, et ettevõtetal on võimalik valida kohaliku GAAP-i ja IFRS-ide kasutamise vahel, siis tähendab see sisuliselt, et IFRS-i kasutamise suuna võtnud SME-d võivad alates selle avaldamisest lõpliku standardina IFRS SME-d rakendada hakata (nagu mainitud lk. 56 ja 68 - Euroopa Komisjon küll ei soovita standardit, kuid ei ole selle kasutamist ka keelanud) . Probleemina tõstatub siiski standardi tarbeks SME defineerimine, mis peaks olema tehtud rahvuslikul tasandil.

Standardi olemuse iseloomustamiseks saab öelda, et teemade ulatus on küll lai, kuid üldiselt on teemade käsitus pigem üldsõnaline ja mitte väga põhjalik (kuigi katmise põhjalikkus siiski varieerub erinevate teemade puhul). IFRS SME 35 peatükki on toodud ära 230 leheküljel. Võrdluseks võib tuua, et Eesti Raamatupidamise Toimkonna juhendid, mis katavad oluliselt väiksemat hulka teemasid ja mida on vaid 17, mahutuvad ligikaudu sama suurele arvule lehekülgedele. Siiski tuleb märkida, et kohati on IFRS SME-s eraldi peatükkidesse jaotatud teemad RTJ-des kokku koondatud. IFRS SME rakendamist peaks hõlbustama õppematerjalide olemasolu – iga standardi kohta avaldatakse täiendavalt treeningmaterjal näidete ja rakendamise juhistega. Suur osa nendest nn. moodulitest on juba IASB kodulehel avaldatud.

Nagu ka välja toodud tabelis 1.17, iseloomustab IFRS SME standardit võrdluses täismahus IFRS-iga see, et keerulisemad kajastuse võimalused on elimineeritud, arvestuspõhimõtteid on lihtsustatud ning on välditud kulu-tulemus perspektiivist ebaratsionaalset kulu või pingutust. Standardis on palju nõ. ebapraktilisuse (*impracticability*) klausleid, mis sätestavad, et teatud arvestuspõhimõtet tuleb kasutada või teatud avalikustamised teha vaid juhul, kui see ei too kaasa tulemust arvestades ebaratsionaalset kulu või pingutust. Näiteks on ebapraktilisuse klauslid olemas arvestuspõhimõtte muutmise korral võrdlusandmete ümberarvutamise kohta, oluliste vigade tagasiulatuva korrigeerimise kohta, kinnisvarainvesteeringu õiglasest väärtuses kajastamise kohta (ainult need kinnisvarainvesteeringud kajastatakse õiglasest väärtuses, mille õiglane väärtus on ilma ebamõistliku kulu või pingutuseta määratav, ülejäänud kajastatakse soetusmaksumuses) ja paljudel muudel juhtudel. Võrreldes täismahus IFRS-iga on rakendatud rohkem olukorrast tulenevat lähenemist, st. et kui ilma ebamõistliku pingutuseta on suuremat informatsioonilist väärtust pakkuva arvestuspõhimõtte rakendamine võimalik, siis seda nõutakse. Täismahus IFRS annab pigem arvestuspõhimõtte valikuvõimalused (nt. kinnisvarainvesteeringute kajastamisel on võimalik valida, kas kajastada kõik investeeringuobjektid õiglasest väärtuses või soetusmaksumuses) või reguleerib väga detailselt, millist arvestuspõhimõtet mingi objekti või tehingu kajastamiseks tuleb kasutada (nt. finantsinstrumentide jaotamine nelja kategooriasse ja erinevate kajastuste nõudmine).

IFRS SME standardist on võrreldes täismahus IFRS-iga elimineeritud keerulisemad kajastamise võimalused – näiteks on immateriaalsete varade (sh. firmaväärtus) arvestusel lubatud ainult soetusmaksumuse mudel ning kõikide immateriaalsete varade puhul eeldatakse piiratud eluea olemasolu ja neid amortiseeritakse kulusse kasuliku eluea jooksul (täismahus IFRS annab valikud soetusmaksumuse ja ümberhindluse mudeli vahel ning piiramatu elueaga immateriaalsete põhivarade puhul testitakse perioodiliselt varade väärtuse langust, mitte aga ei amortiseerita neid).

Lihtsustusi on tehtud ka aruannete esitusviisi silmas pidades. Näiteks erinevalt täismahus IFRS-ist ei nõuta teatud juhtudel eraldi omakapitali muutuste aruande esitamist. Täpsemalt – juhul kui ainsad omakapitali muutused aruandeperioodil tulenevad perioodi kasumist või kahjumist, dividendide maksmisest, varasemate

perioodide vigade korrigeerimisest või arvestuspõhimõtete muutmisest, võib koondkasumiaruande ja eraldi omakapitali aruande asemel esitada kombineeritud kasumi- ja jaotamata kasumi aruande.

Kuna tegemist on kompaktsel, ja võrreldes IFRS-idega veelgi suuremal määral põhimõtetel baseeruva standardiga, siis tõstatub praktilisel rakendamisel kindlasti küsimusi ning tarvis oleks tagada praktiliste juhiste ja tõlgenduste laialdane kättesaadavus standardi kasutajatele. Rakendamise juhiste olulisuse aspektil peatuti ka täismahus IFRS-i kontekstis, alapunktis 1.1. On välja toodud, et standardi tõlgendused ei tohiks olla töötatud välja rahvuslikul tasandil, vaid peaksid olema koostatud rahvusvahelise standardikoostaja poolt (nt. IFRIC) (CGA Canada...2007). Ainult sellisel juhul on võimalik tagada standardi eesmärgiks olev SME-de aruannete võrreldavus rahvusvahelisel tasandil.

Standardi rakendamise tehniliste probleemide lahendamise eesmärgil loodi 2009. aasta juulis SME Rakendustöörühm (*SME Implementation Group* – SMEIG). Töörühma missiooniks on IFRS SME rakendamise toetamine ja jälgimine rahvusvahelisel tasandil. SMEIG-l on kaks peamist vastutusala (SME Implementation...2009):

1. Standardi rakendamisel tekkinud küsimuste analüüsimine ja nende põhjal standardi rakendamisjuhiste täiendamine. Töötatakse välja küsimuste ja vastuste dokument (Q&A), mis saab olema vabatahtlikuks juhiseks IFRS SME rakendajatele.
2. IASB-le ettepanekute tegemine IFRS SME muutmiseks seoses rakendamisjuhistega, mida Q&A dokument ei suutnud lahendada ja seoses uute ja muudetud IFRS-idega, mis on jõustatud peale IFRS SME jõustamist või viimast muutmist.

Kokkuvõtlikult järeldeb käesoleva töö autor, et IFRS SME standardi väljatöötamine IASB poolt on väga tervitatav ja kõige rohkem on uuest standardist kasu riikides, kus siiani nõuti SME-delt täismahus IFRS-i või GAAP-i kasutamist. Samuti tooks standardi laiem kasutuselevõtt kaasa olulise edasimineku SME-de finantsaruannete rahvusvahelise võrreldavuse osas ja informatsiooni kvaliteedi tõusu osas. Autor loodab, et peagi saavad lahendatud ka praktilist laadi probleemid, mis takistavad hetkel standardi laiemat kasutuselevõttu EL-i riikide poolt (eelkõige vastuolud EK

direktiividega). Ülejäänud proleemid on valdavalt lahendatavad rahvuslikul tasandil. Samas nõustub autor, et standardit ei tasu nõ. peale suruda riikides/ettevõtetele, kelle jaoks sellele ülemineku ja selle rakendamisega seotud kulud on suuremad kaasnevatest kasudest.

Järgnevalt tuuakse välja erinevate **rahvusvaheliste institutsioonide** ja **jurisdiktsioonide** seni avaldatud **hinnangud ja seisukohad** uue IFRS SME standardi ja selle võimaliku kasutuselevõtmise kohta. Kasutatud on ajakirjanduses, pressiteadetes ja internetis avaldatud seisukohti ja hinnanguid IFRS SME kohta ning 11. detsembril 2009 PricewaterhouseCoopers (PwC) Hollandi partneri Hugo Van Den Ende poolt PwC Eesti partnerile Ago Vilu'le saadetud ning 2009. aasta detsembri seisuga koostatud tabelit riikide plaanide osas IFRS SME standardiga seoses.

IFRS SME standardit võivad juba kasutada USA SME-d ning Euroopa Liidus on riikide otsustada, kas standardi kasutamist lubada või nõuda (direktiivid standardi rakendamist otseselt ei keela¹⁹), ning millistele ettevõtetele see täpsemalt rakenduks (Bunting *et al* 2009).

Euroopa Arvestusspetsialistide Föderatsioon (*Federation of European Accountants – FEE*) tervitab uut rahvusvahelist SME-de standardit, kuna usub, et selle rakendamine tooks kaasa ettevõtete finantsinformatsiooni ühtsuse ja läbipaistvuse tõusu ning lihtsustaks eelkõige rahvusvaheliselt tegutsevate SME-de, gruppide tütarettevõtete ja filiaalide finantsarvestuse korraldamist (SME accounting... 2009). Sarnaselt väljendab väga positiivset suhtumist uude standardisse Maailmapank, kes on juba pikema perioodi vältel oma raportites²⁰ SME-de finantaruandluse lihtsustamiseks soovitusi andnud (World Bank... 2009).

Jurisdiktsioonidest on kõige positiivsemat suhtumist standardisse demonstreerinud Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriik. Suurbritannia Arvestusstandardite Nõukogu (*Accounting Standards Board – ASB*) on seadnud eesmärgiks IFRS SME jõustamise 1. jaanuarist 2012. IFRS SME-ga on plaanitud asendada Suurbritannia üldtunnistatud arvestuspõhimõtted (*full UK GAAP*) ja IFRS SME-d hakkavad kasutama

¹⁹ Siiski ei ole liikmesriikidel võimalik oma seadustesse muudatusi teha enne, kui IFRS SME ja EK direktiivide vahelised vastuolud on lahendatud.

²⁰ ROSC (*Reports on the Observance of Standards and Codes*)

eelkõige suured ja suuremad avalikku huvi mitteomavad ettevõtted. Väikeste ettevõtete jaoks (kes täidavad kaks kvantitatiivset kriteeriumit, millest üks on töötajate arv kuni 50 inimest) jääb jõusse Suurbritannia “väike GAAP” ehk FRSSE (*Financial Reporting Standard for Smaller Entities*). (IFRS for SMEs given...2010) Seega plaanitakse rakendada 3-tasandilist lähenemist arvestuse reguleerimisel.

O’Keeffe ja Hackett (2009) on analüüsinud uue süsteemi rakendamisel Iiri ettevõtete jaoks kaasnevaid mõjusid ning on juhtinud tähelepanu asjaolule, et kuna IFRS SME rakendamisel ei ole avaliku huvi üksuse defineerimisel kasutatud kvantitatiivseid kriteeriume, siis võib osutuda teatud suhteliselt väikeste ettevõtete (krediidiühingud, investeerimisfondid) jaoks kohustuslikuks edaspidi täismahus IFRS-iga kooskõlas olevate aruannete koostamine²¹.

Indias ei ole seni IFRS-i rakendatud ja D’Souza (2009) hinnangul oli peamiseks põhjuseks asjaolu, et see tooks kaasa SME-de jaoks ebavajaliku administratiivse koorma. D’Souza hinnangul on IFRS SME standardi avaldamine väga tervitatav ja see eemaldab peamise takistuse IFRS-i rakendamise teel. D’Souza soovitab rahvuslikel võimuorganitel võtta ette vajalikud sammud täismahus IFRS-i rakendamiseks India avaliku huvi üksuste poolt ning IFRS SME rakendamiseks India SME-de poolt. Ametlikku seisukohta uue standardi võimaliku rakendamise osas ei ole India avaldanud.

Hollandi PwC poolt on koostatud kokkuvõtlikud andmed jurisdiktsioonide plaanide kohta IFRS SME-ga seoses. Andmete alusel autori poolt koostatud tabel on selle mahukuse tõttu esitatud lisas 5. Vastavasse dokumenti olid oma plaanide kohta märkmeid teinud 28 EMEA (Euroopa, Lähis-Ida ja Aafrika) piirkonna riiki. Nendest 10 poolt antud kommentaaridest saab järeldada, et riigid pigem rakendavad või plaanivad rakendada (lubada või nõuda) IFRS SME standardi kasutamist ning 11 riiki pigem ei rakenda või ei plaani rakendada IFRS SME standardit. Sarnaselt on oma vaated avalikustanud Euroopa riikide seas umbes samapalju neid, kes plaanivad standardit rakendada ja neid, kes seda ei plaani.

²¹ Sama kehtib ka Eesti kohta, kui Eesti otsustab IFRS SME jõustamisel valida alapunktis 2.1 väljatoodud 1. alternatiivi IFRS SME jõustamisel.

Ameerika riikidest (kommentaari olemas 11 riigilt) plaanib tervelt kümme uut standardit rakendada, sh. USA-s on standardi rakendamine juba avalikku huvi mitteomavatele ettevõtetele lubatud. Kommentaare jaganutest on erandiks ainult Mehhiko, kes lühiperspektiivis ei plaani standardi kasutamist lubada või nõuda. Aasia-Vaikse ookeani piirkonna (*Asia Pacific*) riigid (kommentaari saadi seitsmelt riigilt) valdavalt veel kaaluvad rakendamist ja ei ole vastavaid otsuseid teinud. Malaisia ja Singapur plaanivad IFRS SME-le vastava sisuga rahvuslikud standardid jõustada.

Seega võib juba olemasoleva informatsiooni põhjal järeldada, et IFRS SME standardil on väga oluline mõju Ameerika riikide arvestuse regulatsiooni täiustamisele ning ka muudes piirkondades (sh. paljudes Euroopa riikides) on suure osa riikide seas uut standardit positiivselt vastu võetud. Kuna standard on vägagi uus, siis mitmetes piirkondades ei ole veel jõutud standardi rakendamise üle arutelusid alustada või on need alles pooleli.

Magistritöö järgmises peatükis antakse põhjalikum ülevaade Eesti (SME-de) arvestussüsteemist ning Eesti arvestuse eriala ekspertide arvamus arvestades pakutakse välja võimalused Eesti arvestussüsteemi täiustamiseks IFRS SME standardit rakendades.

2. SME-DE ARVESTUSE REGULATSIOONI ANALÜÜS JA ARENDAMINE EESTIS

2.1. SME-de arvestussüsteem ja selle arendamisega seotud rakenduslikud aspektid

Üle 99% Eesti ettevõtetest on SME-d. Seega on loogiline, et Eesti arvestussüsteem on rahvusvahelises mõistes üles ehitatud eelkõige SME-de jaoks ja nende vajadusi silmas pidades. Suunatus keskmise suurusega ja väikestele ettevõtetele on ära märgitud ka Eesti Raamatupidamise Toimkonna juhendites (RTJ-d).

Eesti GAAP koosneb Raamatupidamise seadusest kui raamseadusest ning RTJ-de süsteemist²². Eesti oli esimene riik Euroopas, kes deklareeris seadusega IAS-i oma arvestuse alusplatvormina. (Ilisson *et al* 2004: 6)

Vastavalt raamatupidamise seadusele on alates 1.01.2003 kõigil ettevõtetel võimalik valida, kas koostada oma aruandeid vastavuses rahvusvaheliste finantsaruandluse standarditega (IFRS) või Eesti hea raamatupidamistavaga. Eesti hea raamatupidamistava, mida kirjeldatakse Raamatupidamise Toimkonna (RT) juhendites (RTJ-d), on mõeldud rakendamiseks eelkõige sellistele ettevõtetele, kellel puudub vajadus täismahus IFRS-i aruannete koostamiseks (näiteks **väiksemad ja keskmise suurusega ettevõtted**). Kuigi ka Eesti hea raamatupidamistava lähtub IFRS-ist, lubab ta teatud valdkondades lihtsustatud käsitlusi ning esitab vähem nõudeid lisades avalikustatavale informatsioonile (RTJ 0 Eessõna).

Ettevõtete finantsaruandlust reguleerivad lisaks eelpoolmainitud raamatupidamise seadusele ja RTJ-dele ka Äriseadustik ning Justiitsministeeriumi vastavad määrused. Äriseadustik sätestab näiteks reeglid osanike nimekirja avalikustamiseks (ÄS §179 lg 4), ettevõtte tegevusalade avalikustamiseks ja müügitulu avalikustamiseks kooskõlas Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatoriga (EMTAK) (ÄS §4) .

²² Eesti arvestussüsteemi kirjeldati lühidalt alapunktis 1.1.

Justiitsministeeriumi määrusega reguleeritakse muuhulgas majandusaasta aruannete esitamist elektroonilises aruandluskeskkonnas. Äriseadustik ja JMM-d sätestavad siiski eelkõige avalikustamise nõudeid või aruannete koostamise ja esitamise tehnilise poolega seotud nõudeid. Sisulist poolt (kasutatavad arvestuspõhimõtted ja andmete esitamise viis) reguleerivad eelkõige RTJ-d ja Raamatupidamise seadus.

Alates 2010 aasta 1. jaanuarist tuleb Eestis Äriregistrile raamatupidamise aastaaruanne esitada elektrooniliselt E-äriregistri ettevõtjaportaalis. Elektrooniline raamatupidamise aastaaruanne põhineb Eesti jaoks väljatöötatud XBRL taksonoomiatel. Tegemist on uuendusega, mille eesmärgiks on muuta majandusaasta aruannete koostamine ja esitamine ettevõtete jaoks võimalikult lihtsaks ja sellega ettevõtete aruandluskoormust vähendada. Keskkonnas saab aruandeid sisestada etteantud vormide täitmise kaudu või laadides üles XBRL faili (E-Äriregistri uue... 2010). Kõige olulisemaks osaks XBRL-i kasutamise ja aruannete struktureeritud esitamise käivitamisel oli tsentraalse majandusaasta aruande taksonoomia kokkuleppimine ja riiklikul tasandil kinnitamine. Taksonoomia sisuks on elementide loend, milles igale näitajale ehk andmeühikule antakse oma märgend, mis hiljem võimaldab arvutil andmeid lihtsalt ja kiirelt töödelda. Aruannete esitajatele ja nende audiitoritele on loodud infotehnoloogiline keskkond, kus nad saavad aruande koostada, kontrollida, allkirjastada, lisada audiitori arvamuse ja edastada (Registrite ja ... 2010).

Registrite ja infosüsteemide keskuse (RIK) asedirektori Piret Meelinnu sõnul näitab peale esimest kasutusküüd (jaanuar 2010) saadud tagasiside, et uut majandusaasta aruande esitamise ideed ja rakendust peetakse heaks ja uuenduslikuks ning raamatupidamismaastikku korrastavaks (E-Äriregistri uue...2010). Uue korra kohaselt ei või riigiasutused või kohalikud omavalitsused nõuda raamatupidamiskohuslastelt eraldi nende taksonoomiaga hõlmatud andmete esitamist, mis kohustuslane on juba esitanud äriregistrile (RPS §14). See asjaolu lihtsustab ettevõtete jaoks aruandluse esitamist olulisel määral.

Järgnevalt vaadeldakse põgusalt Eesti arvestussüsteemi aluseks olevate RTJ-de ning Raamatupidamise seaduse ajaloolist arengut. 1990. aastal valmis esimene Eesti majandusarvestuse raamistikku kujundav regulatsioon - EV raamatupidamise põhimäärus. See 10-leheküljeline dokument oli Eesti Raamatupidamise seaduse ning

Eesti Raamatupidamise Toimkonna juhendite eelkäijaks. Aastal 1994 võeti vastu ja 1995.a. jõustus esimene EV Raamatupidamise seadus. Aastatel 1995 – 2002 täiustati regulatsioone ning valmisid 16 Raamatupidamise Toimkonna juhendit, mis baseerusid Euroopa Komisjoni aruandlusdirektiividel ning IASC standarditel (IAS-d). 2002. aastal muudetud Raamatupidamise seadus lubas kõikidel ettevõtetel oma konsolideeritud ja eraldiseisvate finantsaruannete koostamisel kas rahvuslike arvestusstandardite (RTJ-d) või IFRS-i kasutamist ja nõudis RTJ-ide IFRS-iga kooskõlla viimist ja ristviitamist. (Haldma 2006: 464-470).

Eesti Raamatupidamise Toimkonna interneti koduleheküljel www.easb.ee on ära toodud Eesti hea raamatupidamistava ehk Riigi Teatajas avaldatud Raamatupidamise Toimkonna juhendid (RTJ-d) alates 2003. aastast. Uuendatud Raamatupidamise seaduse nõuetega seoses modifitseeritud RTJ-d nr. 1- 15 kinnitati 2003. aasta jooksul. 2004. aastal jõustus RTJ 16 Segmendiaruandlus ning 2005. aasta alguses RTJ 17 – Avaliku ja erasektori partnerlusprojektid.

Seoses sellega, et 2003. aasta lõpul ja 2004. aasta esimeses pooles muutis IASB ligi 20 IAS standardit ning võttis vastu uusi IFRS-e ja kaotas käibelt standardite tõlgendusi (SIC Interpretations), tuli ka Raamatupidamise Toimkonnal taas juhendeid olulisel määral muuta (Muudetud Raamatupidamise...2004). Kõige olulisem muudatus puudutas firmaväärtuse arvestuse põhimõtteid. Kui varem amortiseeriti omandatud ettevõtte firmaväärtus kulusse kasuliku eluea jooksul, siis vastavalt muudetud RTJ 11-le tuli igal bilansipäeval teostada vara väärtuse test ning negatiivne firmaväärtus koheselt kanda tulusse (*Ibid.*).

Järgnevalt ei tehtud kuni 2009. aastani rahvusvahelistes finantsaruandluse standardites ühtegi olulist muudatust. Aastatel 2006 – 2008 ei tehtud ka Raamatupidamistoimkonna juhendites olulisi muudatusi ning ei korrigeeritud märkimisväärselt ka Raamatupidamise seaduse redaktsiooni. Täpsemalt jõustusid antud perioodil (2006 – 2008) muudatused üksikutes RTJ-des, seoses vastavates IAS-des või IFRS-des sisse viidud suhteliselt väheoluliste muudatustega (RTJ-d 2, 3, 11, 14 ja 17) (Eesti Hea... 2007). Perioodil sügis 2005 – detsember 2008 oli Eesti raamatupidamise keskkond suhteliselt stabiilne ning ettevõtete finantsjuhtidel ja raamatupidajatel oli võimalik harjuda 2005. aasta algul jõustunud suuremate muudatustega (Leppik 2009: 1).

2008. aasta lõpul algas aga ulatuslikum RTJ-de muutmine. Raamatupidamise Toimkond kinnitas oma 31.12.2008 otsusega RTJ 0-RTJ 10 ja RTJ 12 muutmise ning tühistas RTJ-i 16 – Segmendiaruandlus. Muudatused olid seotud sellega, et 2009. aasta algusest jõustati mitmed muudatused IFRS-ides (uus standard IFRS 8 Ärisegmendid, uuendused standardites IAS 1 Finantsaruannete esitamine, IAS 23 Laenukohustuste kajastamine, IAS 40 Kinnisvarainvesteeringud). Kõige olulisemad muudatused olid seotud täiendavate nõuetega võrdlusandmete esitamiseks ning kasumiaruande formaadi muutmisega osade ettevõtete jaoks (kasutusele võeti uus mõiste – koondkasumiaruanne), vt. täpsemalt lisa 6.

RTJ-des on välja toodud, et valdkondades, kus RTJ ei täpsusta mingit spetsiifilist arvestuspõhimõtet, kuid see on reguleeritud mõnes IFRS-is, on soovitatav lähtuda vastavas IFRS-s kirjeldatud arvestuspõhimõttest.

Lisas 7 on ära toodud täielik nimekiri 2010. aasta juunikuu seisuga olemasolevatest ja kehtivatest RTJ-dest.

Eesti Raamatupidamise Toimkond avaldab kõikide uute või muudetud RTJ-de eelnõud vähemalt kaks kuud enne jõustamist oma veebilehel kasutajatele ja huvitatud osapooltele kommenteerimiseks. Toimkond kinnitab, et kaalub kõiki saabuvasid kommentaare enne lõpliku juhendi kinnitamist. Näiteks käesoleva töö kirjutamise ajal (aprillis 2010) oli kommenteerimise võimalus avatud RTJ 18 (Euro kasutuselevõtt) kohta ja laekunud olid ka mõned kommentaarid.

RTJ-d on koostatud Eesti majanduskeskkonda ja siinsete ettevõtete omapärasid arvestades. RTJ-d reguleerivad neid aruandlusvaldkondi, mis Raamatupidamise Toimkonna hinnangul on suurema hulga Eesti ettevõtete jaoks olulised. Seega ei ole olemas regulatsioone näiteks töösuhtejärgsete hüvitiste arvestuse kohta (*employee benefits*) või tuletisinstrumentide kajastamise kohta, sest selliseid tehinguid tuleb ette väga väikesel osal Eesti ettevõtetest, kes saavad nende kajastamisel rahvusvahelises standardis toodud põhimõtetest juhendada. Oma olemuselt on RTJ-id käesoleva töö autori hinnangul üldiselt ülevaatlikud ja piisaval määral informatiivsed. Juhendeid on arvuliselt vähe (18) – sarnased teemad on püütud ühte juhendisse kokku koondada. Veidi kriitiliselt võib selles osas vaadelda RTJ-i 1 (Raamatupidamise aastaaruande

koostamise üldpõhimõtted), kuhu on ehk liiga palju olemuselt erinevaid teemasid kokku koondatud (sh. nt. bilansipäevajärgsete sündmuste kajastamine, raamatupidamislike hinnangute ja vigade kajastamine, välisvaluutatehingute kajastamine).

RTJ-de esitusviis lähtub IFRS-ide esitusviisist, st. iga juhendi all on paragrahvid järjest nummerdatud. Ülevaatlikumaks muudab teksti rasvase kursiivkirja kasutamine olulisemate paragrahvide puhul. Kasutatud on ka vahepealkirju, mis võiksid töö autori hinnangul veelgi rohkem tekstist eristuda parema ülevaatlikkuse saavutamiseks (abiks oleks suurema kirjasuuruse kasutamine).

Eesti ettevõtete väiksust ja Eesti majanduskeskkonna äripärasid arvestades (nt. vähearenenud aktsiaturg) on RTJ-des muudetud avalikustamise nõudeid - RTJ-d nõuavad IFRS-iga võrreldes oluliselt vähem avalikustamisi. Samuti esineb erinevusi aruannete esitusviisile esitatavates nõuetes. RTJ-de arvestuspõhimõtted on aga suures osas vastavuses IFRS-idega – viimaste “sihtgrupp” erineb aga oluliselt RTJ-de “sihtgrupist”. RTJ-des esineb teatud lihtsustusi, kuid mitte olulisel määral (minimaalseid lihtsusi esineb näiteks finantsinstrumentide, äriühenduste arvestuspõhimõtetes). Üldiselt võib järeldada, et RTJ-de arvestuspõhimõtted on kooskõlas IFRS-iga ja seega ei pruugi need kõige paremini vastata Eesti ettevõtete aruandekoostajate ja kasutajate vajadustele.

Vastavalt Raamatupidamise seaduse (RPS) § 17 (Rakendatav Raamatupidamistava) lõikele 1 peab raamatupidamises kasutatav arvestuspõhimõte ning informatsiooni esitusviis peavad olema kooskõlas käesolevas seaduses sätestatud nõuete ja alusprintsipiidega ning vähemalt ühega järgmisest kahest raamatupidamistavast:

- 1) Eesti hea raamatupidamistava;
- 2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses 1606/2002/EÜ rahvusvaheliste raamatupidamisstandardite kohaldamise kohta sätestatud korra kohaselt Euroopa Komisjoni poolt vastu võetud rahvusvahelised finantsaruandluse standardid.

Vastavalt RPS § 17 lg 2 peavad krediitiasutuse, finantsvaldusettevõtja, segafinantsvaldusettevõtja, investeerimisühingu, kindlustusandja ja äriühingu, kelle poolt emiteeritud väärtpaberid on võetud kauplemisele Eesti või muu Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi reguleeritud väärtpaberiturule, raamatupidamise

aruande koostamisel kasutatav arvestuspõhimõte ning informatsiooni esitusviis olema kooskõlas käesoleva paragrahvi lõike 1 punktis 2 nimetatud standarditega (ehk IFRS-iga).

Eeltoodu tähendab sisuliselt seda, et börsiettevõtted ja finantsinstitutsioonid peavad rakendama IFRS-i, ülejäänutel aga on võimalik valida IFRS-i või Eesti hea raamatupidamistava (RTJ) vahel. Nendest ülejäänud ettevõtetest väga valdav enamus on väikesed või keskmise suurusega ettevõtted (SME-d), kellele ongi hetkel suunatud Eesti hea raamatupidamistava. Oluliseks küsimuseks on SME määratlemine finantsaruandluse tarbeks, mis peaks saama fikseeritud Eesti Raamatupidamise seadusesse.

Vastavalt uuele Audiitortevuse seaduse (jõustus 8. märtsil 2010) §-le 13 lg 1 on avaliku huvi üksus:

- 1) äriühing, mille väärtpaberitega on lubatud kaubelda reguleeritud väärtpaberiturul väärtpaberituru seaduse tähenduses;
- 2) äriühing, mis on krediitiasutus krediitiasutuste seaduse tähenduses;
- 3) äriühing, mis on kindlustusandja kindlustustegevuse seaduse tähenduses;
- 4) kohaliku omavalitsuse üksus, mille haldusterritooriumil bilansipäeva seisuga elab üle 10 000 inimese või mille raamatupidamise või konsolideerimisgrupi raamatupidamise aastaaruandes bilansipäeva seisuga toodud varad kokku on üle 20 000 000 euro;
- 5) ministeerium riigiraamatupidamiskohustuslasena raamatupidamise seaduse tähenduses.

Lisaks sellele on vastavalt nimetatud paragrahvi lõikele 2 avaliku huvi üksuseks ka juriidiline isik, välja arvatud riik, mille raamatupidamise või konsolideerimisgrupi raamatupidamise aastaaruandes toodud aruandeaasta näitajatest vähemalt kaks ületab alljärgnevaid tingimusi:

- 1) müügitulu või tulu 66 000 000 eurot (s.o. 1,033 miljardit krooni),
- 2) varad bilansipäeva seisuga kokku 33 000 000 eurot (s.o. 516 miljonit krooni),
- 3) keskmine töötajate arv 1000 inimest.

Samuti määrab lg 3, et lisaks lõigetes 1 ja 2 nimetatutele on avaliku huvi üksuseks ka käesoleva seaduse §-s 12 sätestatud avaliku sektori üksuse enamusosalusega või

valitseva mõju all olev äriühing, sihtasutus või mittetulundusühing või muu isik, mille raamatupidamise või konsolideerimisgrupi raamatupidamise aastaaruandes toodud aruandeaasta näitajatest vähemalt kolm ületab alljärgneva tingimusi:

- 1) müügitulu või tulu 14 000 000 eurot (s.o. 219 miljonit krooni),
- 2) varad bilansipäeva seisuga kokku 7 000 000 eurot (s.o. 110 miljonit krooni),
- 3) keskmine töötajate arv 200 inimest,
- 4) nõukogu liikmete arv 8 inimest.

Seega on lihtsustatult öeldes avaliku huvi üksusteks börsiettevõtted, krediidasutused, kindlustusandjad, suuremad kohalikud omavalitsused ning üle miljardi kroonise müügituluga ettevõtted või kohalike omavalitsuste olulise mõju all olevad ettevõtted, kelle müügitulu ületab 219 miljonit krooni ja kelle puhul on täidetud veel mõned kvantitatiivsed tingimused. Avaliku üksuse mõiste ei ole küll samastatav SME mõistega, kuid siiski tekib töö autoril küsimus, et miks ei ole Audiitortevõtte seaduse lõikes 2 müügitulu kvantitatiivset piiri sätestades EK müügitulu piiri juurde jäädud (50 miljonit eurot) ning kuidas on jõutud mastaapide võrdluses suhteliselt sarnase näitaja – 66 miljoni euron.

IASB definitsiooni kohaselt on SME-d ettevõtted, kes (IFRS for SMEs.. 2009: 11):

- 1) ei ole avaliku huvi üksused (*do not have public accountability*),
- 2) koostavad üldotstarbelisi²³ finantsaruandeid väliskasutajate jaoks.

Avaliku huvi üksuseks ei ole ettevõtte, kes:

- 1) ei ole börsiettevõtte ning ei plaani börsile minna;
- 2) ei hoia laia grupi väliste osapoolte varasid oma vastutaval hoiul peamise äritegevusena (nagu seda teevad pangad, krediidiühingud, kindlustusseltsid, väärtpaberivahendajad, avatud investeerimisfondid, pensionifondid ja investeerimispangad).

Lõplik otsus selles osas, millised ettevõtted peavad või tohivad IASB standardeid rakendada (IFRS-i, IFRS SME-d), on IASB hinnangul tarvis teha rahvuslike regulatiivsete võimude ning standardikoostajate poolt. Seejuures on IASB poolt selge SME määratluse kommunikeerimine oluline, sest võimaldab ühelt poolt IASB-l

²³ vt. üldotstarbelise finantsaruande määratluse kohta alapunktist 1.2.

otsustada vastavale ettevõtete grupile sobilike arvestuse ja avalikustamise nõuete üle ning teisalt on rahvuslikud reguleerijad ja standardikoostajad informeeritud IFRS SME eeldatavast reguleerimisalast. Selge määratlus on oluline ka selleks, et SME-ks mittekvalifitseeruvad ettevõtted, kes ei tohiks IFRS SME-d kasutada, ei kinnitaks oma aruannete vastavusesolekut IFRS SME-ga. (IFRS SME: 8)

Sisulist ebakõla IASB ja Audiitortevuse seaduse avaliku huvi üksuse määratluste vahel ei ole. IASB definitsioon on üldisem, kuid samas hõlmab IASB definitsioon Audiitortevuse seadusega võrreldes laiemat ringi finantsinstitutsioone. Audiitortevuse seaduses on avaliku huvi üksuse määramiseks kasutatud kvantitatiivseid piire ning definitsioon hõlmab ka avaliku sektori organisatsioone²⁴.

Seega on IASB lõplik SME definitsioon üsna selge ja üheselt mõistetav – SME-dena ei vaadelda vaid börsiettevõtteid ja finantsinstitutsioone. Algselt (SME standardi projektis) plaanis IASB avaliku huvi üksusena defineerida ka ettevõtted, kes pakuvad olulist avalikku teenust ning ettevõtted, kes omavad oma koduriigis majanduslikult olulist mõju, kuid ei teinud seda. Nimelt standardi projekti arutelude käigus toodi välja, et paljudes riikides pakuvad ka väga väikesed ettevõtted olulisi avalikke teenuseid (nt. prügikoristusfirmad, vee-ettevõtted jmt.) ning sobiva arvestusstandardi üle otsustamisel peaks pigem vaatlama aruandekasutajate, aga mitte ettevõtte äritegevuse eripärasid. Samuti prevaleeris töögruppides ja standardi projekti kommentaarides seisukoht, et majanduslik olulisus ei too automaatselt kaasa avaliku huvi subjektiks olemist, vaid see on pigem poliitilise ning sotsiaalse huvi subjektiks olemise eelduseks. Selle üle aga, kas poliitilise ja sotsiaalse huvi subjektiks olevate ettevõtete finantsaruanded peaksid olema koostatud täismahus IFRS-ist lähtuvalt, oskavad IASB arvates rahvuslikud regulaatorid paremini otsustada. (Basis for... 2009: 22)

Mitmed Eesti ettevõtted, näiteks Eesti Raudtee, Eesti Energia, Estonian Air ja Tallinna Sadam kasutavad oma arvestusstandarina IFRS-i (informatsioon Eesti ettevõtete aastaaruannetest, mis on kättesaadavad ettevõtete veebilehekülgedel). RTJ-i kasutab näiteks Eesti Gaas. Eesti Gaasi omandistruktuuris domineerivad välisaktsionärid, kuid samas ei ole kellelgi olulist mõju ja seega ei ole vajadust Eesti Gaasi ülevalt poolt

²⁴ kuna IFRS-d on suunatud kasumit taotlevatele ettevõtetele, siis on ootuspärane, et IASB jätab oma määratlustes avaliku sektori üksused vaatluse alt välja.

konsolideerida, mis võib olla üheks põhjenduseks RTJ-i kasutamisele oma arvestuspõhimõttena. Üldiselt on enamik vaadeldud olulisi avalikke teenuseid pakkuvaid ettevõtteid otsustanud siiski IFRS-i rakendamise kasuks, mis näitab, et need ettevõtted on Eestis ise huvitatud rahvusvahelisele standardile vastavate finantsaruannete koostamisest.

Osa suuri ettevõtteid (sh. näiteks osa eelmises lõigus mainitud ettevõtteid), kes ei ole IASB määratluses SME-d²⁵, kuid kes praegu kasutavad IFRS-i, võiksid olla tulevikus huvitatud IFRS SME kasutamisest. Eeldatavalt soovivad need ettevõtted jätkata rahvusvahelise standardiga, kuid SME-ks kvalifitseerudes ja IFRS SME-d kasutades vähendaksid oma aruandluskoormust. Ka osa praegu RTJ-i kasutavatest ettevõtetest võiks olla huvitatud IFRS SME-le üleminekust – nt. sellised ettevõtted, kes oleksid huvitatud rahvusvahelise standardi järgi koostatud aruannetest, kuid ei ole IFRS-ile üle läinud selle mahukuse ja arvestuspõhimõtete keerukuse tõttu. Suurem osa RTJ-i kasutavatest ettevõtetest soovib siiski ilmselt Eesti olude jaoks kohandatud ja juba tuttava RTJ-i kasutamist jätkata. Selliseid ettevõtteid on arvuliselt üle 55 tuhande (Statistikaameti päring 2008. a. kohta, 13.03.10). Nende aruandluskoormust mõjutaks positiivselt olemasolevate RTJ-ide täiustamine, lähtudes SME-de vajadustest, mida saaks teha uuest rahvusvahelisest SME-de aruandlusstandardist eeskuju võttes.

Omades selget ülevaadet IASB SME määratlusest rahvusvaheliste standardite kontekstis, on järgnevalt tarvis välja selgitada, millised ettevõtted Eestis võiksid kasutada IFRS SME-d või IFRS SME eeskujul täiendatud RTJ-i (ehk kvalifitseeruksid finantsaruandluse tarbeks SME-ks). Kui ainult IASB definitsioonist lähtuda, peaksid täismahus IFRS- i kasutama sisuliselt ainult börsiettevõtted ja finantsinstitutsioonid, ülejäänutel oleks vaba voli valida oma arvestusstandardiks ka IFRS SME või viimase eeskujul täiendatud RTJ. See tähendab, et SME-de standardit võiksid kasutada näiteks ka miljardiliste müügituludega ettevõtted, kes on riigis majanduslikult olulised ja/või on poliitilise ja sotsiaalse huvi subjektideks (nagu juba mainitud, on selliseid ettevõtteid 2007. a. Äripäeva käibe TOP-i põhjal ca sada). Tekib küsimus, kas SME-de jaoks loodud arvestusstandardid vastavad piisavalt hästi selliste ettevõtete ja nende aruandekasutajate huvidele. Küsitav on ka see, kas vähearenenud aktsiaturuga Eesti

²⁵ ehk kes ei ole avaliku huvi üksused (börsiettevõtted või finantsinstitutsioonid)

kontekstis on kõikide mittebörsiettevõtete (lihtsustatult) vaatlemine finantsaruandluse kontekstis SME-dena kõige adekvaatsem. Antud küsimustele üheseid vastuseid ei ole ning Eesti Raamatupidamise Toimkond peab nendes küsimustes võtma seisukoha ja tegema otsused, mille juures tasuks ka antud töös välja joonistunud arutelu arvesse võtta.

Eelnevast arutelust tulenevalt on autori arvates kaks alternatiivi IFRS SME rakendamiseks Eesti arvestussüsteemis :

- **I alternatiiv:** Eesti lähtub IASB definitsioonist, mis tähendab, et kõik mittebörsiettevõtted (kes ei ole finantsinstitutsioonid) võivad edaspidi ²⁶ IFRS-i kõrval ka IFRS SME-d rakendada. Sellisel juhul peaksid ainult avaliku huvi üksused, st. börsiettevõtted ja finantsinstitutsioonid, IFRS-i kasutama. Ülejäänute jaoks oleks IFRS-i kõrval valikuks ka IFRS SME või RTJ.
- **II alternatiiv:** Finantsaruandluse nõuete reguleerimisel lähtutakse EK kvantitatiivsest SME määratlusest. Seega oleks IFRS SME lubatud vastavalt ettevõtetele, kelle müügitulu jääb alla 783 miljoni krooni (50 miljoni euro) ²⁷. Vastavat kvantitatiivset piiri ületava müügituluga ettevõtted peaksid kasutama IFRS-i või RTJ-i.

Kui rakendada esimest alternatiivi ja jääda Eestis IASB definitsiooni juurde, on ilmselt mõttekas RTJ-i modifitseerimine IFRS SME eeskujul. RTJ tasuks sel juhul olulises osas IFRS SME-ga kooskõlla viia ehk et lubada Eesti ettevõtetele SME-dele rahvusvahelises standardis võimaldatud lihtsustusi (või valikuliselt osa nendest lihtsustustest). Sel juhul kaotab täismahus IFRS-iga arvestuspõhimõtete poolest olulises osas kooskõlas olevasse RTJ-i täiendavate SME-spetsiifiliste klauslite lisamine oma mõtte, sest nõ. “SME-arvestuspõhimõtted” on niikuinii lubatud kõikidele ettevõtetele, kes ei ole kohustatud täismahus IFRS-i rakendama.

²⁶ Peale Raamatupidamise seaduse muutmist, mida saab teha siis, kui IFRS SME ja EK direktiivide vahelised vastuolud on lahendatud ning EK on IFRS SME-d soovitanud.

²⁷ Meeldetuletuseks: Euroopa Komisjon defineerib SME kvantitatiivsete kriteeriumite järgi – SME on ettevõtte, kelle näitajad ei ületa kahte kolmest – müügitulu 782 milj. krooni (50 milj. eurot), töötajate arv 250 ja bilansimaht 673 milj. krooni (43 milj. eurot).

Teise alternatiivi puhul (kui lisada definitisiooni kvantitatiivne määratlus) tekiks teatav suhteliselt väike ettevõtete rühm, kelle müügitulu ületab 782 miljonit krooni (50 miljonit eurot). Selle rühma valikuvõimalusi kaaludes oleks mõistlik, et RTJ ei oleks edaspidi ainult SME-dele suunatud (st. nemad seda kasutada ei tohiks ja neile jääks ainsaks valikuks täismahus IFRS), vaid neil oleks ka edaspidi võimalik kasutada Eesti head raamatupidamistava. See tähendab, et RTJ-i tuleks täiendada SME-spetsiifiliste klauslitega SME-de jaoks, kes soovivad, ka edaspidi RTJ-i kasutada, kuid üldised arvestuspõhimõtted RTJ-s jääksid endiselt IFRS-iga kooskõlaliseks.

Käesoleva töö autori poolt väljapakutud alternatiivide kohta kommentaaride saamiseks intervjuueeris töö autor järgmisi arvestusala praktikuid:

- Eesti Raamatupidamise Toimkonna aseesimees ning PricewaterhouseCoopers AS-i juhtiv partner Ago Vilu,
- Eesti Vabariigi Rahandusministeeriumi ettevõtluse ja arvestuspoliitika osakonna juhataja Kurmet Ojamaa,
- Eesti Kaubandus-Tööstuskoja finantsdirektor Ene Rammo,
- Audiitorkogu president Toomas Vapper.

Ekspertide valiku määras asjaolu, et töö autori hinnangul täidavad kõnealused institutsioonid või neid esindavad eksperdid Eesti arvestuse regulatsiooni arengule kaasaaitamisel kõige olulisemat rolli. Antud ekspertidele saadeti meili teel küsimused ning seejärel saadi meili teel vastused ning arutati vastuseid täiendavalt telefoniintervjuude käigus. Teemad, millele küsitlused ja intervjuud keskendusid, on toodud välja lisa 8. Telefoniintervjuud toimusid vastavalt 18.05.10 (Ago Vilu), 20.07.10 (Ene Rammo), 20.07.10 (Kurmet Ojamaa), 27.07.10 (Toomas Vapper). Küsitluse vorm sisaldas IFRS SME Eestis jõustamise rakendusliku poole küsimusi, s.o. eelnevalt väljatoodud kahte alternatiivi IFRS SME rakendamiseks Eesti arvestussüsteemis ning Eesti hea raamatupidamistava IFRS SME eeskujul täiustamisega seotud tehnilisi küsimusi (käsitletud empiirilise osa alapunktis 2.2). Ago Vilu, Kurmet Ojamaa ning Toomas Vapper andsid kommentaarid iseenda nimel, Ene Rammo aga koostöös Kaubandus-Tööstuskoja jurstidega Eesti Kaubandus-Tööstuskoja nimel.

Ago Vilu (2010) sõnul plaanib Raamatupidamise Toimkond RTJ-i IFRS SME-ga kooskõlla viia ja lubada IFRS SME ja modifitseeritud RTJ-i kasutamise kõikidele ettevõtetele, kellele see on suunatud IASB definitsiooni kaudu, st. kõikidele mittebörsiettevõtetele ja mittefinantsinstitutsioonidele. Raamatupidamise seadust ei saa siiski muuta enne, kui IFRS SME ja Euroopa Komisjoni direktiivide vahelised vastuolud on kõrvaldatud. Nagu ka mainitud töö teoreetilises osas, toimuvad vastuolude kõrvaldamise eesmärgil praegu Euroopa Komisjoni konsultatsioonid, mille lõppresultaadiks peaks olema kas EK direktiivide muutmise või IFRS SME-le soovitusel mitteandmine.

Ago Vilu on arvamisel, et kui EK lubab IFRS SME kasutamist, siis lubab ta seda kõikidele ettevõtetele, kellele see on IASB poolt suunatud ning Eestis ei kavatse Raamatupidamise Toimkond täiendavaid piiranguid või kvantitatiivseid kriteeriume standardit kasutavate ettevõtete jaoks määratleda. Seega ei pea Ago Vilu RTJ-i kahele erinevale sihtgrupile suunamist otstarbekakas – ta hindab, et RTJ-i SME-de jaoks eraldi klauslite lisamine muudaks arvestussüsteemi ebamõistlikult keeruliseks. Pigem on Raamatupidamise Toimkonnal plaanis 6-7 aasta perspektiivis vastavad juhendid ära kaotada ning täielikult IFRS SME standardile üle minna.

Ka Eesti Kaubandus-Tööstuskoda (Ene Rammo) ning Kurmet Ojamaa toetaksid I alternatiivi, tuues välja eelkõige lihtsuse argumendi. Ene Rammo sõnul tuleks vaadata, et definitsioon oleks lihtne ja raamatupidamiskohustuslasele selge. (Rammo 2010, Ojamaa 2010). Kurmet Ojamaa sõnul standardi rakendusulatusel määramisel kvantitatiivsed kriteeriumid ei töötaks. Kurmet Ojamaa märkis täiendavalt, et lisaks SME määratlusele tuleks mõelda ka mikroettevõtte määratlemise võimalikkusele. Selles osas võiks kvantitatiivsetest tunnustest abi olla. Võib-olla koos üksuse olulisust (avalikkusele) ja keerukust-suurust indikeerivate tunnustega (n: krediitdialustest võlausaldajate osatähtsus passivast, osanike struktuur vms).

Toomas Vapper (2010) alternatiivide vahel valikut ei teinud, kuid märkis, et Eestis võiks olla kasutusel kolm tava – IFRS, IFRS SME ja IPSAS ning Eesti peaks aktiivselt kaasa rääkima nende ideoloogilises arengus. Ta lisas, et kui RTJ (mis on plaanis ümber

teha EFS-iks²⁸) siiski jääb kasutusele, siis peaks see rahvusvaheliste põhimõtetega võrreldes kätkema endas vaid lihtsustusi, aga mitte vastuolus olevaid alternatiivkäsitlusi. Täismahus IFRS-i ja IFRS SME sihtgruppide eristamiseks pakkus Toomas Vapper erinevalt teistest ekspertidest, kes on pooldanud IASB määratluse kasutamist, välja Audiitortegevuse seaduse avaliku huvi üksuse definitsiooni kasutamise.

Seega on tõenäolisem, et Eestis realiseerub esimene käesoleva töö autori poolt väljapakutud alternatiividest ning IFRS SME sihtgrupi defineerimisel kvantitatiivseid kriteeriume ei määratleta. Töö autor toob välja võimaluse RPS § 17 modifitseerimiseks vastavat alternatiivi silmas pidades. Modifitseeritud § 17 ja selle sõnastus võiks olla näiteks järgmine.

(1) Raamatupidamises kasutatav arvestuspõhimõte ning informatsiooni esitusviis peavad olema kooskõlas käesolevas seaduses sätestatud nõuete ja alusprintsipidega ning vähemalt ühega järgmisest kolmest raamatupidamistavast:

1) Eesti hea raamatupidamistava;

2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses XX rahvusvaheliste raamatupidamisstandardite kohaldamise kohta sätestatud korra kohaselt Euroopa Komisjoni poolt vastu võetud rahvusvahelised finantsaruandluse standardid väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele (IFRS SME).

3) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses 1606/2002/EÜ rahvusvaheliste raamatupidamisstandardite kohaldamise kohta sätestatud korra kohaselt Euroopa Komisjoni poolt vastu võetud rahvusvahelised finantsaruandluse standardid (IFRS).

(2) Krediidiasutuse, finantsvaldusettevõtja... jne. Lõike 2 muutmiseks ei ole vajadust (vt. lk. 76)

(3) Lõike 1 alapunktides 1 ja 2 nimetatud valikud on avatud ainult väikese ja keskmise suurusega ettevõtetele, nii nagu need on defineeritud lõikes 4.

²⁸ Vastavalt menetluses olevale Raamatupidamise seaduse muutmise eelnõule on kavas mõned õiguslikud muudatused. EFS - Eesti finantsaruandluse standard – autori märkus.

(4) Käesoleva seaduse kontekstis defineeritakse SME-dena kõik ettevõtted:

- 1) kes ei ole avaliku huvi üksused ning,
- 2) kes koostavad üldotstarbelisi finantsaruandeid.

Seega tuleks Raamatupidamise seadusesse lisada SME-de määratlus vastavalt IASB käsitlesele; määratlust tuleks ka selgitada – selleks oleks võimalik kasutada käesolevas töös lk. 76-77 välja toodud informatsiooni.

Eelnenud arutelust tuleneb, et Eesti hea raamatupidamistava täiustamine on aktuaalne ja oluline ülesanne. SME-de vajadused on finantsaruandluse osas erinevad suurte ettevõtete vajadustest ning praegused RTJ-d, mis on koostatud täismahus IFRS-i arvestuspõhimõttest lähtuvalt, ei pruugi neid vajadusi kõige paremini rahuldada.

Euroopa Komisjon on seadnud eesmärgiks SME-de ja eelkõige mikroettevõtete aruandluskoormuse vähendamise ja 3.märtsil 2010 jõustunud 4. aruandlusdirektiivi muudatusega anti liikmesriikidele õigus mikroettevõtted aruandluskohustusest vabastada. Ka Eestis on hakatud arutlema selle üle, kas aastaaruande esitamine võiks mikroettevõtete jaoks vabatahtlik olla. Kaubandus-tööstuskoja poolt küsitletud Eesti ettevõtjatest pooled pooldasid muudatust, pooled aga olid sellele vastu. Ka Kurmet Ojamaa ei pooldaks Eesti praeguse süsteemi muutmist ja osade ettevõtete aastaaruande koostamise kohustusest vabastamist. (Pisifirmade aruandluse kaotus... 2009) Kaubandus-tööstuskoja initsiatiivi tulemusena plaanitakse Raamatupidamise seadusesse muudatusi, mille kohaselt mikroettevõtetel (eelnoõ kohaselt ettevõtted, kelle müügitulu ei ületa 192 tuhandet eurot ehk ca 3 miljonit krooni ning bilansimaht ei ületa 96 tuhandet eurot ehk ca 1,5 miljonit krooni) oleks võimalus koostada raamatupidamise aastaaruanne, mis koosneb üksnes neljast põhjaruandest (bilanss, kasumiaruanne, rahavoogude aruanne, omakapitali muutuste aruanne) (Raamatupidamise seaduses kavandatakse...2010). Mikroettevõtete osas märkis ka Toomas Vapper, et nende puhul võib olla mõttekas piirduda vaid nelja põhjaruandega (Vapper 2010).

Käesoleva töö alapunktis 2.2 koostatakse ettepanekud RTJ-de täiustamiseks IFRS SME eeskujul. Samas on nii Kurmet Ojamaa kui Ago Vilu intervjuude käigus märkinud, et RTJ-d plaanitakse Eesti SME-de arvestuse reguleerimisel pikemas perspektiivis (5-7 aasta pärast) kõrvale jätta. Ka Toomas Vapper pooldaks sellist arengut. Seega on

otstarbekas suunata käesoleva töö alapunktis 2.2 tehtavad ettepanekud RTJ modifitseerimiseks eelkõige nn. üleminekuperioodile ehk perioodile, mil RTJ-e veel SME-de arvestuse reguleerimisel kasutatakse. IFRS SME-ga olulisel määral kooskõlla viidud RTJ-d annavad aruandekoostajatele võimaluse harjuda rahvusvahelise standardi arvestuspõhimõtetega, nii et IFRS SME Eestis jõustamisel on üleminek uuele standardile võimalikult sujuv. Pikemas perspektiivis on plaanis Eestis IFRS SME jõustada, millega kaasnevalt peaks SME-de aruandluskoormus nii Ago Vilu, Kurmet Ojamaa kui ka käesoleva töö autori hinnangul vähenema.

Kurmet Ojamaa tõi välja Rahandusministeeriumi nägemuse Eesti arvestussüsteemi arengu kohta pikemaajalises perspektiivis. See näeks ette kolmetasandilise lähenemise arvestuse reguleerimisele kasumit taotlevate üksuste puhul (käesolevas töös on seni keskendunud ainult kasumit taotlevatele juriidilistele isikutele) ning arvestuse regulatsiooni tugevdamise kasumit mittetaotlevate organisatsioonide puhul - avaliku sektori üksused, keskvalitsus, kohalikud omavalitsused, MTÜ-d, SA-d.

RTJ osas tahaksin rõhutada kahte aspekti. Esiteks, praegune hea tava võib eelnõu²⁹ menetlemise käigus saada osaks meie positiivsest õigusest (määrus, mille andmiseks on volitusnorm seaduses). See toob kõige muu hulgas kaasa ka tava muutumise standardiks. Viimane erineb esimesest juriidilise siduvuse määra osas. Teiseks, kasumit taotlevate üksuste osas võiksime liikuda IFRS'i rakendamise suunas. Tekiks kaks valikut: suur ja väike IFRS. Kasumit mittetaotlevate üksuste osas (sh avalik sektor) peaksime mõtlema rahvusliku standardi peale, mis võiks välja kasvada tänastest RTJ-st ja IPSAS-st³⁰). Kindlasti on tegemist pikaajalise protsessiga. Üleminekuajal võib olla vajalik mitme eri standardi või tava kasutamise võimalus. Kuid keskpikas perspektiivis oleks selle kahe sektori eristamine sisuliselt otstarbekas ja eluliselt vajalik. (Kurmet Ojamaa)

Kolmetasandiline lähenemine arvestuse reguleerimisel näeks välja järgmine:

²⁹ Töö kirjutamise ajal juulis 2010 on menetlemisel Raamatupidamise seaduse muutmise eelnõu, mis tooks kaasa nii vormilisi kui sisulisi muudatusi mitmetes aspektides, mis ka antud töös toodud arutelus osaliselt välja joonistuvad.

³⁰ *International Public Sector Accounting Standards*

1. I tasand: börsiettevõtted ja finantsinstitutsioonid RPS par. 17 lg 2 tähenduses => rakendavad täismahus IFRS-i.
2. II tasand: SME-d => rakendavad IFRS SME-d.
3. III tasand: mikroettevõtted => kolm lahendusvarianti:
 - i. Aastaaruande koostamise kohustusest vabastamine (võimalik Euroopa Parlamendi 10.03.2010 tehtud otsuse valguses).
 - ii. Alates 2011. kaob EL-is ära piirang, mille kohaselt võivad ainuüksi FIE-d kassapõhist arvestust rakendada. Seega oleks võimalik ka Eestis mikroettevõtetele kassapõhise arvestuse lubamine (ettevõtted müügituluga alates 3,1 miljonit krooni (200 000 eurot)).
 - iii. Lihtsustatud raamatupidamisaruanne – st. kohustus koostada neli põhiaruannet, võimalus loobuda lisadest. See on alternatiiv, mida pooldaks nii Rahandusministeerium kui ka käesoleva töö autor.

Antud lähenemine on sarnane Toomas Vapperi nägemusega Eesti arvestussüsteemi arengust.

Käesoleva töö autor toob välja järgmised II tasandile ehk SME-dele Rahandusministeeriumi plaani kohaselt 6-7 aasta perspektiivis rakenduva regulatsiooni (IFRS SME rakendamine) positiivsed ja negatiivsed aspektid.

Positiivsed aspektid:

- toimuks Eesti SME-de arvestussüsteemi lihtsustumine ja SME-de aruandluskoormus väheneks, kuna IFRS SME arvestuspõhimõtted on praeguse RTJ-iga võrreldes lihtsustatud;
- Eestil ei oleks tarvis eraldi rahvuslikku standardite kogu “üleval pidada”, mis võimaldaks vastavate kulude kokkuhoidu;
- Eesti SME-de finantsaruanded oleksid rahvusvaheliselt võrreldavad – kaasneksid käesolevas töös käsitletud positiivsed harmoniseerimise mõjud;
- ei oleks vajadust põhjendada rahvusvahelisel tasandil, miks on Eesti SME-de aruandlusregulatsioon võrreldes Euroopa Komisjoni suunitlustega (SME-de

aruandluskoormuse vähendamine) vastuolus – olles suhteliselt konservatiivsem, samas kui Eesti SME-d on oluliselt väiksemad, kui muude EL-i riikide SME-d.

Negatiivsed aspektid:

- Eesti ettevõtetele ei oleks enam kättesaadavad RTJ-ides olevad ja Eesti arvestuskeskkonna eripärasid arvestavad IFRS SME-ga võrreldes põhjalikumad arvestuspõhimõtete selgitused. IFRS SME võib jääda Eesti suurematele SME-dele, kellel esineb ka keerukamaid tehinguid, liialt lakooniliseks – seega suureneb vajadus täismahus IFRS-i kasutamiseks.
- Kohati väheneb arvestuse regulatsiooni paindlikkus ja läbipaistvus – seal, kus IFRS SME-s on osad kajastamise võimalused elimineeritud ning lihtsustavaid eeldusi kasutatud.

Kokkuvõttes on positiivsete aspektide mõju olulisem ning töö autor nõustub Kurmet Ojamaa ning Ago Viluga, et SME-de finantsaruandluse lihtsustamise ja efektiivse reguleerimise eesmärgil on mõttekas 5-7 aasta perspektiivis Eestis IFRS SME jõustada.

Teoreetilise osa alapunktis 1.4 kirjeldati ja analüüsiti rahvusvahelise aruandlusstandardi (IFRS SME) väljatöötamist SME-de jaoks. Empiirilise osa järgmises alapunktis analüüsitakse IFRS SME standardit sisuliselt ja võrreldakse RTJ-dega ning võrdluse tulemusel jõutakse ettepanekuteni RTJ-ide täiustamiseks (5-7 aasta perspektiivi silmas pidades) IFRS SME standardi eeliseid ja SME-de vajadusi arvestavaid tugevaid külgi eeskujuks võttes. Edasises analüüsis lähtutakse käesolevas alapunktis välja pakutud 1. rakenduslikust alternatiivist, tehes ettepanekuid RTJ-i modifitseerimiseks rahvusvahelises standardis SME-dele suunatud arvestuspõhimõtete eeskujul (st. eeldatakse, et RTJ on üleminekuperioodil suunatud ainult SME-dele).

2.2. Eesti arvestuse regulatsiooni täiustamine

Käesolevas alapunktis analüüsitakse IFRS SME standardit võrdluses Eesti hea raamatupidamistavaga. Tuuakse välja olulisemad erinevused ning töö autori hinnang,

milliste erinevuste puhul oleks asjakohane RTJ-e täiustada. Olulisemate erinevuste puhul vaadeldakse ja arvestatakse enne lõpliku ettepaneku formuleerimist intervjuueeritud ekspertide (Ago Vilu, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda (Ene Rammo³¹)) arvamusi ja kommentaare. Kurmet Ojamaa otsustas antud tehnilist laadi küsimustele vastamisel eeldada, et RTJ kujundatakse keskpikas perspektiivis ümber Eesti avaliku sektori arvestusstandardiks. Seega käesoleva paragrahvi eesmärki arvestades neid vastuseid ei saa arvestada. Toomas Vapper märkis, et kuna ta on aina enam spetsialiseerumas audiitorite kutsetegevuse ja kutseühenduse regulatsioonidele, mistõttu on raamatupidamislik pool ideoloogilises plaanis tagaplaanile jäämas, siis ei pea tehnilise poole küsimuste detailset kommenteerimist mõttekaks.

Ekspertide arvamusi ei tooda analüüsis välja juhtudel, kus eksperdid on olnud RTJ-i modifitseerimise või mitte modifitseerimise vajaduse osas töö autoriga sarnasel seisukohal ja ei ole täiendavaid kommentaare andnud. Tekstilisele analüüsile lisaks tuuakse iga alapunkti lõppu olulisemaid erinevusi ja ettepanekuid koondav tabel.

2.2.1. Aruannete esitusviisi ning aruannete koostamise üldpõhimõtete täiustamine

Alljärgnevalt analüüsitakse muudatusi, mis on seotud aruannete esitusviisiga. Esmalt vaadeldakse ja võrreldakse raamatupidamise aruande koostamise üldpõhimõtteid IFRS SME-s ja RTJ-s. Võrdlus on toodud tabelis 2.1.

Üldiselt on aluspõhimõtted RTJ ja IFRS SME puhul piisavalt sarnased. Mõnevõrra üllatav on, et IFRS SME aluspõhimõttena ei ole märgitud jätkuvuse printsiipi, millest lähtuvalt üldiselt ka IFRS SME-ga kooskõlas olevad finantsaruanded koostatakse. Selle asemel käsitlevad peatüki 3 “Finantsaruannete esitusviis” alapunktid 3.8 ja 3.9 tegevuse jätkuvuse eeldust ja hindamist. IFRS SME täiendav **aluspõhimõte “kasude ja kulude vastavusesolek”** (*balance between benefit and cost*) rõhutab standardi suunatust SME-dele – nimelt on SME-de perspektiivist väga oluline, et **pakutava informatsiooniga seotud kasud (informatiooni väärtus aruandekasutajatele) oleksid suuremad kui**

³¹ Ene Rammo vastas küsimustele koostöös Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juristidega ja märkis, et tema vastused esindavad Kaubandus-Tööstuskoja seisukohti. Ühtsema esitusstiili huvides on edaspidi töös Ene Rammole viidatud.

informatsiooni pakkumisega seonduvad kulud. Käesoleva töö autor soovib antud põhimõtte RTJ-ide täiendamisel Eesti heasse raamatupidamistavasse lisada.

Tabel 2.1: IFRS SME ja RTJ – aastaaruande koostamise üldpõhimõtete võrdlus

Peatükk/RTJ	IFRS SME	RTJ
	10 üldpõhimõtet	9 üldpõhimõtet
2. Peatükk Kontseptsioonid ja alusprintsibid/ RTJ 1 Raamatupidamise aastaaruande koostamise üldpõhimõtted	Lisaks RTJ-ga kattuvatele: asjakohasus (<i>relevance</i>), ajakohasus (<i>timeliness</i>), kasude ja kulude vastavusesolek (<i>balance between benefit and cost</i>)	Lisaks IFRS SME-ga kattuvatele: majandusüksuse printsiip, jätkuvuse printsiip

Bilansi esitusviisi osas töö autor märkimsiväärseid erinevusi ei tuvastanud. Erinevusi esineb aga kasumiaruande, rahavoogude aruande ning omakapitali muutuste aruande esitusviisi osas.

Kasumiaruannete esitamist IFRS SME-s ja RTJ-des on võrreldud tabelis 2.2.

Tabel 2.2. Kasumiaruannete esitamise nõuded IFRS SME-s ja RTJ-s

IFRS SME peatükk 5 (Koondkasumiaruanne ja Kasumiaruanne), p. 5.2	RTJ 2 (Nõuded informatsiooni esitusviisile) par. 29
Ettevõtte esitab kogu perioodi kasumi kas a) ühesainsas koondkasumi aruandes või b) kahes aruandes - kasumiaruandes ning koondkasumiaruandes. Viimasel juhul esitatakse kasumiaruandes kõik need kasumi ja kahjumi elemendid (<i>profit and loss</i>), mis ei kuulu muu koondkasumi alla (<i>other comprehensive income</i>).	Ettevõtted, kellel esineb selliseid kasumeid ja kahjumeid, mida vastavalt käesoleva juhendi paragrahvile 29 ² ei kajastata kasumiaruandes (muu koondkasum või –kahjum), esitavad lisaks kasumiaruandele ka koondkasumiaruande. Koondkasumiaruanne esitatakse kasumiaruande järel eraldi aruandena.

IFRS SME's tehakse vahet mõistetel “*revenue*” ja “*gains*”. Esimene neist tähendab tavapärase äritegevuse (põhitegevuse) käigus teenitud tulusid – võib üldjuhul vaadelda võrdsustatuna “müügituluga”. Teine kujutab endast muid tulusid – eestikeelne vaste võiks olla “muud äritulud”. Kulude poolel on IFRS SME-s sarnaselt eristuse subjektideks “*expenses*” (so nt. kaubakulu, palgad, amortisatsioon) ja “*losses*” (muud ärikulud).

IFRS SME defineerib järgnevad mõisted (IFRS SME...2009: 19):

- kogu koondkasum (*total comprehensive income*) – kõikide tulude ja kulude aritmeetiline vahe;
- kasum või kahjum (*profit or loss*) – tulude ja kulude (v.a. nende tulude ja kulude, mis klassifitseeruvad muu koondkasumi elementideks³²) aritmeetiline vahe.

Samas märgib IFRS SME 2009 alapunkt 3.20, et kui ettevõttel ei ole ühelgi perioodil, mille kohta finantsaruanne esitatakse, koondkasumi alla kuuluvaid elemente, siis võib ettevõtte esitada ka ainult “kasumiaruande” või “koondkasumiaruande”, mille kokkuvõttev kirje on nimetatud “kasum või kahjum” (mitte “kogu koondkasum või – kahjum”).

Muu koondkasumi all tuleb kajastada (IFRS SME 2009: 31):

1. Teatud välisvaluuta ümberhindluse tulud ja kulud – täpsemalt välismaise äriüksuse finantsnäitajate ümberarvestamisel tema arvestusvaluutast esitusvaluutasse tekkivad vahed (IFRS SME 2009: 187).
2. Teatud kindlustusstatistilised (*actuarial*) tulud ja kulud. Ettevõttel on valik, kas kajastada kõik kindlustusstatistilised tulud ja kulud kasumi ja kahjumi all (*profit or loss*) või muu koondkasumi all – Eesti oludes üldiselt ei ole rakendatav, sest Eestis ei ole töötajatele töösuhtevalisel ajal hüvede pakkumine levinud.
3. Teatud muudatused rahavoogude riskimaandamisinstrumentide (*hedging instruments*) õiglastes väärtustes (Eesti oludes kasutavad SME-d harva riskimaandamisinstrumente, seega nendel regulatsioonidel põhjalikumalt ei peatuta).

RTJ 2 määratleb vastavalt § 29² muu koondkasumi või -kahjumina:

1. välismaise äriüksuse finantsnäitajate ümberarvestamisel tema arvestusvaluutast esitusvaluutasse tekkinud vahed (RTJ 1 § 89);
2. teatud õiglastes väärtuses kajastatavate finantsvarade (näiteks pikaajalised investeeringud aktsiatesse ja võlakirjadesse, mida ei kavatseda lähiajal edasi

³² Sellised tulud ja kulud kajastatakse bilansis omakapitali koosseisus (mitte perioodi kasumiaruandes).

müüa) ümberhindlusest tulenevad kasumid ja kahjumid (on seotud RTJ 3 Finantsinstrumendid § 20(b) nõudega);

3. muud kasumid ja kahjumid, mille kajastamist Raamatupidamise Toimkonna juhendid ei reguleeri, kuid mis vastavalt IFRSile kajastatakse koondkasumiaruandes (näiteks rahavoogude riskimaandamisinstrumentide ümberhindlusel tekkinud kasumite ja kahjumite efektiivne osa vastavalt standardile IAS 39).

Käesoleva töö autor soovib RTJ-i koondkasumi definitsiooni veidi modifitseerida – muudetud sõnastus oleks järgmine:

- välismaise äriüksuse finantsnäitajate ümberarvestamisel tema arvestusvaluutast esitusvaluutasse tekkinud vahed (RTJ 1 p. 89, IFRS SME p. 30.18);
- muud kasumid ja kahjumid, mille kajastamist Raamatupidamise Toimkonna juhendid ei reguleeri, kuid mis vastavalt IFRS SME-le kajastatakse koondkasumiaruandes (näiteks rahavoogude riskimaandamisinstrumentide ümberhindlusel tekkinud kasumite ja kahjumite efektiivne osa (IFRS SME 12.23) ning teatud kindlustusstatistilised tulud ja kulud (IFRS SME 28.24).

IFRS SME on kasumiaruande koostamise reguleerimisel lähtunud täismahus IFRS-i regulatsioonist, kuid RTJ-i nõue arvestab Eesti SME-de spetsiifikat, kellel esineb muu koondkasumi alla klassifitseeruvaid kasumi/kahjumi elemente harva. Sellega seoses ei ole RTJ muutnud Eesti ettevõtete jaoks “võõra” koondkasumiaruande formaadi kasutamist kohustuslikuks. Käesoleva töö autor arvab, et RTJ lähenemine kasumiaruande formaadi reguleerimisiele on Eesti keskkonda arvestades antud juhul mõistlik ja seda ei tule modifitseerida.

IFRS SME aga näeb ette lihtsustuse omakapitali aruande koostamisel. Nimelt – **juhul, kui ainsad omakapitali muutused aruandeperioodil tulenevad perioodi kasumist või kahjumist, dividendide maksmisest, varasemate perioodide vigade korrigeerimisest või arvestuspõhimõtete muutmisest, võib koondkasumiaruande ja eraldi omakapitali aruande asemel esitada kombineeritud kasumi- ja jaotamata kasumi aruande.** Standardis jääb ebaselgeks, kuid käesoleva töö autor eeldab, et sel

juhul koondkasumiaruande formaadi kasutamise nõue ei kehti, eeldusel, et ei ole muu koondkasumi alla klassifitseeruvaid kirjeid.

Ago Vilu arvates on neli põhiaruannet vajalikud. Ta märgib, et ühel aastal võivad kriteeriumid mitte-esitamiseks olla täidetud, järgmisel mitte. Sellega seoses ei ole mõistlik, et ühel aastal esitatakse omakapitali muutuste aruanne ja järgmisel mitte. Ka Ene Rammo ei soovita siinkohal RTJ-i modifitseerida, vaid arvab, et selline muudatus võiks pigem olukorra keerulisemaks muuta.

Käesoleva töö autor on ekspertidega sarnasel arvamusel ning ei soovita RTJ-i lähenemist muuta. Seega tasuks jääda senise nelja põhiaruande esitamise nõude juurde.

Rahavoogude aruandega seoses juhib töö autor tähelepanu IFRS SME ja RTJ-i veidi erinevale raha ekvivalentide definitsioonile. Nimelt märgib IFRS SME (7.2), et panga arvelduskrediiti peetakse üldjuhul sarnaselt laenuga finantseerimistehinguks, kuid kui selline krediit on nõudmisel tagasimakstav ja kujutab endast ettevõtte rahavoogude juhtimise olulist osa, siis vaadeldakse arvelduskrediiti raha ja raha ekvivalentide osana.

Ago Vilu toetab tõlgendusliku märkuse lisamist RTJ-i 2 ning Ene Rammo märgib, et tõlgendusliku märkuse lisamist võiks kaaluda.

Käesoleva töö autori ettepanek: Raamatupidamise Toimkond võiks lisada antud tõlgendusliku märkuse RTJ 2 p. 32 toodud raha ekvivalentide definitsioonile. Märkuse sõnastus: panga arvelduskrediiti peetakse üldjuhul sarnaselt laenuga finantseerimistehinguks, kuid kui selline krediit on nõudmisel tagasimakstav ja kujutab endast ettevõtte rahavoogude juhtimise olulist osa, siis vaadeldakse arvelduskrediiti raha ja raha ekvivalentide osana.

IFRS SME 2009 p. 7.13 märgib, et valuutakursimuutustega seotud realiseerimata kasumid ja kahjumid ei ole rahavood, kuid raha ja raha ekvivalentide arvestuse kokkuviimiseks perioodi alguses ja lõpus tuleb välisvaluutas hoitavate raha ja raha ekvivalentide valuutakursimuutustest tulenev mõju välja tuua rahavoogude aruandes. Seetõttu teostab ettevõtte selliste raha ning raha ekvivalentide ümberarvestuse perioodi lõpu vahetuskursse kasutades ja esitab tulemuseks oleva realiseerimata kasumi või

kahjumi aruandes eraldi äritegevuse, investeerimistegevuse ja finantseerimistegevuse rahavoogudest³³. **Antud selgitav märkus tasuks lisada RTJ-i 2. Seega võiks kaaluda RTJ-i 2 täiendamist IFRS SME alapunktidega 7.11, 7.12 ja 7.13 (välisvaluutas olevate rahavoogude kajastamine arvestusvaluutas).**

Rahavoogude aruande koostamine ei ole RTJ-s 2 üldiselt kuigi põhjalikult reguleeritud. Kuna tegemist on valdkonnaga, mis tekitab arvestusspetsialistide seas käesoleva töö autori kogemusel sageli palju küsimusi, siis **soovitaks autor juhendit täiendada ka IFRS SME peatüki 7 alapunktidega 7.18 – 7.21 (selgitused mitterahaliste tehingute kajastamiseks rahavoogude aruandes ning nõuded rahavoogude aruande ja bilansi võrreldavuse saavutamiseks, raha ja raha ekvivalentide piiratud kasutusvõimaluste avalikustamiseks).**

IFRS SME 2009 sisaldab palju ebapraktilisuse (*impracticability*) klausleid. Nendest esimene on toodud peatükis 3 “Finantsaruannete esitusviis” , kus p. 3.12 ütleb, et **informatsiooni esitusviisi või kirjete klassifikatsiooni muutmise puhul tuleb ümber klassifitseerida ka võrdlusandmed, välja arvatud juhul, kui ümberklassifitseerimine on ebapraktiline.** Viimasel juhul tuleb avalikustada põhjus, miks ümberklassifitseerimine ei ole praktiline. Samuti ütleb p. 3.14, et üldjuhul peab ettevõtte avalikustama võrdlusandmed kõikide finantsaruandes toodud summade kohta, kuid lisab, et “ettevõtte avalikustab võrdlusandmed kokkuvõtliku või kirjeldava informatsiooni puhul siis, kui see on vajalik käesoleva perioodi finantsaruannetest arusaamiseks”.

Andmete agregeerimise ja olulisuse kohta ütleb alapunkt 3.15, et **ettevõtte avalikustab eraldi iga sarnaste kirjete rühma, mis on oluline. Eraldi tuleb avalikustada erineva olemuse või funktsiooniga elemendid, välja arvatud juhul, kui need on ebaolulised.**

Sellised ebapraktilisuse klauslid on käesoleva töö autori hinnangul soovitatav lisada ka RTJ-desse. Need lihtsustavad SME-de jaoks aruandlust ja muudavad selle vähem koormavaks just nendes aspektides, kus pakutava informatsiooni väärtus kasutajatele ilmselt ei ole sama suur, kui selle ette valmistamiseks tehtavad pingutused.

³³ esitatakse eraldi kirjena enne kogu rahavoo väljatoomist

Erinevused aktsiakapitali kohta nõutavates avalikustamistes (vt. tabel 2.3) on iseloomulikuks näiteks IFRS SME ja RTJ-i puhul kohati erineva lähenemisviisi kohta. Nimet IFRS SME nõuab sageli rohkem avalikustamisi, kuid RTJ-s on kajastamised sisulise poole pealt täpsemalt reguleeritud. IFRS SME ütleb tihti, et informatsioon tuleb tuua kas põhjaruandes või lisades, RTJ-s on sagedamini ära määratud, kas informatsioon tuleb tuua põhjaruandes või lisades.

Tabel 2.3. Aktsiakapitali puhul nõutavad avalikustamised RTJ-s ja IFRS SME-s

IFRS SME peatükk 4 (Finantsseisundi aruanne), p. 4.11 ja 4.12 ning peatükk 6 (Omakapitali muutuste aruanne ja Kasumi ning jaotamata kasumi aruanne) p. 6.3.	RTJ 2 (Nõuded informatsiooni esitusviisile), Lisa 1 (Bilanss)
4.12 ütleb: Ettevõtte avalikustab kas <u>bilansis</u> või <u>lisades</u> muuhulgas iga aktsiakapitali kategooria kohta a) aktsiate arvu ja b) aktsiate arvu, mis on emiteeritud ja mille eest on täielikult tasutud ning selliste aktsiate arvu, mis on emiteeritud, aga mille eest ei ole täielikult tasutud; lisaks palju muid avalikustamisi. 4.11 punkt f) ütleb, et kas põhjaruandes või lisades tuleb avalikustada omakapitali kategooriad, nagu näiteks sissemakstud kapital, ülekurss, jaotamata kasum ning tulude ja kulude elemendid, mis kajastatakse muu koondkasumina ja esitatakse eraldi reana omakapitali all. 6.3 punktid a, b ja c reguleerivad suhteliselt põhjalikult Omakapitali muutuste aruande esitusviisi ja seal nõutavaid avalikustamisi.	Bilansi struktuuri iseloomustavas näidises on ära toodud, millised omakapitali kategooriad tuleb eraldi reana avalikustada (oma aktsiad ja osad, ülekurss ehk aazio, kohustuslik reservkapital, muud reservid, jaotamata kasum, registreerimata aktsia- või osakapital). Bilansis Registreerimata aktsia- või osakapitali all kajastatakse bilansipäevaks emiteeritud ja registreerimiseks esitatud, kuid Äriregistris veel registreerimata aktsiad või osad. Juhul, kui bilansipäevaks on ka avaldus uute aktsiate registreerimiseks Äriregistrile esitamata, kajastatakse selliste aktsiate eest saadud tasu bilansis kohustusena.

Käesoleva töö autori arvates ei eksisteeri erilist põhjendust RTJ senise lähenemisviisi muutmiseks, kuna täpsem esitusviisi reguleeritus tagab standardi järgi koostatud arunnete ühtsema välimuse ja parema ülevaatlikkuse aruannete võrdlemisel³⁴.

IFRS SME alapunktid 9.28 – 9.30 reguleerivad nn. **kombineeritud** finantsaruannete koostamist (võimalus, mida RTJ-d ei maini ega sätesta). Kombineeritud finantsaruanne

³⁴ RT juhendite esitusviisi puudutavad nõuded peegelduvad alates 2010. aastast ka elektroonilises taksonoomias.

kujutab endast kahe või rohkema üheainsa investori poolt kontrollitava ettevõtte ühist finantsaruannet. IFRS SME sätestab sellise aruande koostamise võimalused, kuid ei nõua selliste aruannete koostamist.

Kurmet Ojamaa märkis avaliku sektori kontekstist, et eriti kaalumistväärivaks võivad kombineeritud finantsaruanded osutuda meie väikeste ja läbipõimunud avaliku sektori üksuste (n: väikevallad) korral.

Praktilise vajaduse olemasolu antud võimaluse kasutamiseks SME-de poolt on käesoleva töö autori hinnangul Eesti oludes küsitav ja seega ei ole töö autori arvates RTJ-i täiendamine vastavate sätetega vajalik.

Järgnevalt vaadeldakse erinevusi arvestuspõhimõtete ja nende muutuste, hinnangute ning vigade kajastamisel. Valdkonda reguleerivad IFRS SME peatükk 10 (Arvestuspõhimõtted, hinnangud ja vead) ning RTJ 1 (Aastaruande koostamise üldpõhimõtted).

IFRS SME alapunkt 10.3 märgib, et ettevõtte ei pea IFRS SME nõuet rakendama, kui sellise teguviisi mõju on finantsaruande seisukohast ebaoluline. RTJ 3 alapunkt 3 märgib sarnaselt, et raamatupidamise aruannete koostamisel tuleb lähtuda olulisuse printsiibist. Väheolulisi objekte võib arvestada ja aruannetes kajastada lihtsustatud viisil. Punkt 10.5 annab ettevõtetele juhised tegutsemiseks olukordades, kus IFRS SME ei käsitle mingi tehingu, sündmuse või tingimuse kajastamist. Antud juhised said põhimõtteliselt välja toodud ka teoreetilise osa alapunktis 1.4.3 standardit kirjeldades. Seega tuleb:

- 1) kaaluda IFRS SME sarnaste või seotud teemade käsitlemiseks olemasolevate juhendite rakendamist;
- 2) kaaluda vara, kohustuste, tulu, kulu kajastamise kriteeriume ja mõõtmise üldpõhimõtteid, mis on toodud IFRS SME peatükis 2 (Kontseptsioonid ja üldpõhimõtted).

IFRS SME p. 10.6 ütleb, et lisaks võib eelnevalt mainitud olukorras kaaluda täismahus IFRS-is sarnaste või seotud teemade reguleerimiseks toodud nõudeid ja juhiseid.

RTJ 1 (Aastaaruande koostamise üldpõhimõtted) alapunktid 65 ja 66 ütlevad, et valdkondades, kus Raamatupidamise Toimkonna juhendid ei täpsusta mingit konkreetset arvestuspõhimõtet, kuid see on reguleeritud mõnes IFRS-i standardis (näiteks riskimaandamisinstrumentide arvestus), on soovitatav lähtuda vastavas IFRS-i standardis kirjeldatud arvestuspõhimõttest. Juhul, kui teatud spetsiifilistes valdkondades on arvestuspõhimõtted reguleerimata nii RT juhendite kui ka IFRS-i poolt, kehtestab raamatupidamiskohustuslane endale ise sobivad arvestuspõhimõtted, lähtudes (IAS 8.10-12):

- RT juhenditest ja IFRS-i standarditest ja tõlgendustest, mis reguleerivad sarnaseid arvestusvaldkondi;
- rahvusvahelisest praktikast antud valdkonnas;
- vara, kohustuse, omakapitali, tulu ja kulu definitsioonidest.

RTJ-i 1 vastavaid alapunkte tasuks täiendada ja lisada üks alapunkt. Modifitseeritud alapunktid 65 ja 66 ning täiendav alapunkt 67 võiksid olla järgmised:

65. Valdkondades, kus Raamatupidamise Toimkonna juhendid ei täpsusta mingit konkreetset arvestuspõhimõtet, kuid see on reguleeritud IFRS SME-s (näiteks aktsiapõhiste maksete kajastamine), on soovitatav lähtuda IFRS SME standardis kirjeldatud arvestuspõhimõtetest.

66. Juhul, kui valdkond on reguleerimata ka IFRS SME standardi poolt, on soovitatav lähtuda täismahus IFRS-i vastavas standardis kirjeldatud arvestuspõhimõtetest.

67. Juhul, kui teatud spetsiifilistes valdkondades on arvestuspõhimõtted reguleerimata nii RT juhendite kui ka IFRS-i poolt, kehtestab raamatupidamiskohustuslane endale ise sobivad arvestuspõhimõtted, lähtudes : a) RT juhenditest, IFRS SME standardist või täismahus IFRS-i standarditest ja tõlgendustest, mis reguleerivad sarnaseid arvestusvaldkondi; b) rahvusvahelisest praktikast antud valdkonnas; c) vara, kohustuse, omakapitali, tulu ja kulu definitsioonidest.

Arvestuspõhimõtete muutuse mõju kajastatakse üldjuhul tagasiulatuvalt (IFRS SME ja RTJ 1). Erinevused on kahe standardi vahel aga **võrdlusandmete** korrigeerimise prioriteetsuse kohta seisukoha võtmisel. IFRS SME p. 10.12 märgib, et uut

arvestuspõhimõtet rakendatakse eelmiste perioodide võrdlusandmetele varasema kuupäevani, mille puhul see on praktiline. Täpsemalt – kui arvestuspõhimõtte muutuse mõju kindlaks määramine individuaalselt igale võrdlusandmete perioodile on ebapraktiline, siis võib ettevõtte rakendada uut arvestuspõhimõtet kõige varasema perioodi kohta, mille osas tagasiulatuv rakendamine on praktiline, ja selleks perioodiks võib olla ka käesolev periood. Samasugune ebapraktilisuse klausel on olemas oluliste varasemal perioodil tehtud vigade tagasiulatuva korrigeerimise kohta (p. 10.21).

RTJ-is 1 selliseid ebapraktilisuse klausleid ei ole – vastavalt alapunkt 69 - “eelmise perioodi võrdlusandmed viiakse vastavusse uue arvestuspõhimõttega. Üle-eelmisesse ja veel varasematesse perioodidesse ulatuva mõju võrra korrigeeritakse eelmise perioodi jaotamata kasumi algsaldot. Eelmise perioodi algsaldosid mõjutava arvestuspõhimõtete tagasiulatuval muutmisel peab ettevõtte oma aruandes esitama lisaks eelmise perioodi lõppbilansile ka eelmise perioodi algbilansi, lähtudes uutest arvestuspõhimõtetest”. Alapunkt 71 sätestab siiski, et võrdlusandmete muutmist ei nõuta juhul, kui arvestuspõhimõtte muutmise mõju nendele ei ole võimalik usaldusväärselt määrata (p. 80 sätestab sama oluliste eelmiste perioodide vigade tagasiulatuva korrigeerimise kohta). Täpsemalt - “kui arvestuspõhimõtte muutuse mõju eelmise perioodi võrreldavatele andmetele (sh. eelmise perioodi algsaldodele) ei ole võimalik usaldusväärselt määrata, rakendatakse uut arvestuspõhimõtet tagasiulatuvalt alates aruandeperioodi algusest (kajastades varasematesse perioodidesse jääva mõju aruandeperioodi jaotamata kasumi algsaldo korrigeerimisena). Juhul kui arvestuspõhimõtte muutuse kumulatiivset mõju ei ole võimalik usaldusväärselt määrata ka aruandeperioodi algsaldode suhtes, rakendatakse uut arvestuspõhimõtet edasiulatuvalt alates esimesest võimalikust kuupäevast.”

Kokkuvõtlikult RTJ lähenemisest arvestuspõhimõtete muutuste ja vigade korrigeerimisel – tuleb korrigeerida võrdlusandmeid tagasiulatuvalt, kuid kui ei saa mõju individuaalsetele perioodidele usaldusväärselt mõõta, siis võib algsaldosid kumulatiivselt korrigeerida ning kui ka kumulatiivset korrigeerimist ei saa usaldusväärselt määrata, siis võib korrigeerida edasiulatuvalt.

Ene Rammo hinnangul muudaks tagasiulatuvaid korrigeerimisi puudutavate ebapraktilisuse klauslite RTJ-i lisamine SME-de jaoks olukorra lihtsamaks ja samas läbipaistvus oluliselt ei kannataks.

Töö autor arvab, et IFRS SME võrdlusandmete korrigeerimist puudutavad ebapraktilisuse klauslid tasuks RTJ-i sisse viia.

IFRS SME nõuab korrigeerimistega seoses rohkem avalikustamisi, sh. nõutakse põhjuste avalikustamist, kui kasutatakse mingeid ebapraktilisuse klauslite poolt pakutavaid võimalusi.

Järgnevatel lehekülgedel on toodud kokkuvõttev tabel (2.4), kus on näha antud alapunktis väljatoodud olulisemad erinevused regulatsioonide võrdlemisel ning seejärel töö autori poolt tehtud ettepanekud RTJ-ide modifitseerimiseks.

Tabel 2.4. Olulisemad aruannete esitusviisi ning aruannete koostamise üldpõhimõtteid puudutavad ettepanekud

	Valdkond	RTJ nõue või arvestuspõhimõte	IFRS SME nõue või arvestuspõhimõte	Autori ettepanek
<i>Aruannete esitusviisi või avalikustamisi puudutavad nõuded</i>				
1	Nelja põhiaruande kohustuslikkus. RTJ 2, IFRS SME ptk. 5	4 põhiaruannet (sh. omakapitali muutuste aruanne) on igal juhul nõutavad.	Kui ainsad omakapitali muutused aruandeperioodil tulenevad perioodi kasumist või kahjumist, dividendide maksmisest, varasemate perioodide vigade korrigeerimisest või arvestuspõhimõtete muutmisest, võib (koond)kasumiaruande ja eraldi omakapitali aruande asemel esitada kombineeritud kasumi- ja jaotamata kasumi aruande.	Käesoleva töö autor ei soovita RTJ-i lähenemist muuta, vaid arvab, et tasuks jääda senise nelja põhiaruande esitamise nõude juurde.
2	Tõlgendusliku märkuse lisamine raha ja raha ekvivalentide definitsioonile. RTJ 2, IFRS SME ptk. 7	N/A	Tõlgenduslik märkus IFRS SME-s: panga arvelduskrediiti peetakse üldjuhul sarnaselt laenuga finantseerimistehinguks, kuid kui selline krediit on nõudmisel tagasimakstav ja kujutab endast ettevõtte rahavoogude juhtimise olulist osa, siis vaadeldakse arvelduskrediiti raha ja raha ekvivalentide osana.	Raamatupidamise Toimkond võiks kaaluda antud tõlgendusliku märkuse lisamist RTJ 2 p. 32 toodud raha ekvivalentide definitsioonile.
3	Rahavoogude aruannet käsitleva regulatsiooni täiendamine. RTJ 2, IFRS SME ptk. 7	N/A	Valuutakursimuutustega seotud realiseerimata kasumid ja kahjumid ei ole rahavood, kuid raha ja raha ekvivalentide arvestuse kokkuviimiseks perioodi alguses ja lõpus, tuleb välisvaluutas hoitavate raha ja raha ekvivalentide valuutakursimuutustest tulenev mõju välja tuua rahavoogude aruandes. Seetõttu teostab ettevõtte selliste raha ning raha ekvivalentide ümberarvestuse perioodi lõpu vahetuskursse kasutades ja esitab tulemuseks oleva realiseerimata kasumi või kahjumi aruandes eraldi äritegevuse, investeerimistegevuse ja finantseerimistegevuse rahavoogudest (autori märkus: esitatakse eraldi kirjena enne kogu rahavoo väljatoomist).	Antud selgitav märkus tasuks lisada RTJ-i 2. Seega võiks kaaluda RTJ-i 2 täiendamist IFRS SME alapunktidega 7.11, 7.12 ja 7.13 (välisvaluutas olevate rahavoogude kajastamine arvestusvaluutas).
4	Kombineeritud finantsaruanne-te koostamise võimaluse lisamine. IFRS SME ptk. 9	RTJ-d ei maini ega sätesta kombineeritud finantsaruannete koostamise võimalust.	Kombineeritud finantsaruanne kujutab endast kahe või rohkema üheainsa investori poolt kontrollitava ettevõtte ühist finantsaruannet. IFRS SME sätestab sellise aruande koostamise võimalused, kuid ei nõua selliste aruannete koostamist.	Praktilise vajaduse olemasolu antud võimaluse kasutamiseks on käesoleva töö autori hinnangul Eesti oludes küsitav ja seega ei ole töö autori arvates RTJ-i täiendamine vastavate sätetega vajalik.

Tabel 2.4 järg

	Valdkond	RTJ nõue või arvestuspõhimõte	IFRS SME nõue või arvestuspõhimõte	Autori ettepanek
<i>Aruannete esitusviisi või avalikustamisi puudutavad nõuded</i>				
5	Tagasiulatuvad korrigeerimised (arvestuspõhimõtete muutmine, hinnangud ja vead). RTJ 1, IFRS SME ptk. 10	Võrdlusandmeid tuleb korrigeerida tagasiulatuvalt, kuid kui ei saa mõju individuaalsetele perioodidele usaldusväärselt mõõta, siis võib algsaldosid kumulatiivselt korrigeerida ning kui ka kumulatiivset korrigeerimist ei saa usaldusväärselt määrata, siis võib korrigeerida edasiulatuvalt.	Uut arvestuspõhimõtet rakendatakse eelmiste perioodide võrdlusandmetele varasema kuupäevani, mille puhul see on praktiline. Täpsemalt - kui arvestuspõhimõtte muutuse mõju kindlaks määramine individuaalselt igale võrdlusandmete perioodile on ebapraktiline, siis võib ettevõtte rakendada uut arvestuspõhimõtet kõige varasema perioodi kohta, mille osas tagasiulatuv rakendamine on praktiline, ja selleks perioodiks võib olla ka käesolev periood. Samasugune ebapraktilisuse klausel on olemas oluliste varasemal perioodil tehtud vigade tagasiulatuva korrigeerimise kohta.	IFRS SME võrdlusandmete korrigeerimist puudutavad ebapraktilisuse klauslid tasuks käesoleva töö autori hinnangul RTJ-i sisse viia.

2.2.2. Äriühenduste ning tütar- ja sidusettevõtetele tehtud investeeringute kajastamise täiustamine

Konsolideeritud aruannete koostamist ning äriühenduste arvestamisel kasutatavaid arvestuspõhimõtteid reguleerivad Eestis RTJ 11 ning Raamatupidamise seadus. IFRS SME-s reguleerivad antud valdkondi peatükk 9 (Konsolideeritud ja eraldiseisvad finantsaruanded), peatükk 14 (Investeeringud tütarettevõtetele), peatükk 15 (Investeeringud ühisettevõtetele) ning peatükk 19 (Äriühendused ja firmaväärtus)

Tabelis 2.5 on välja toodud erinevused IFRS SME ja Eesti regulatsiooni vahel seoses nõudega konsolideeritud aruandeid koostada.

Tabel 2.5. Nõuded konsolideeritud aruannete koostamiseks IFRS SME-s ja Eesti regulatsioonis

IFRS SME peatükk 9 Konsolideeritud ja eraldiseisvad finantsaruanded, p. 9.3	RPS § 29
Emaettevõtte peab üldjuhul koostama konsolideeritud finantsaruanded, mis hõlmavad kõiki tütarettevõtteid. Emaettevõtte ei pea koostama konsolideeritud aruandeid , kui: a) emaettevõtte on ise tütarettevõtte ning tema emaettevõtte (<i>ultimate or intermediate parent</i>) koostab täismahus IFRS-i või IFRS SME-ga kooskõlas olevaid konsolideeritud üldotstarbelisi finantsaruandeid, b) tal on ainult selline(-sed) tütarettevõtte(-t), mis on omandatud eesmärgiga need ühe aasta jooksul müüa (sellist tütarettevõtet kajastatakse õiglases väärtuses muutustega läbi kasumiaruande, juhul kui õiglane väärtus on usaldusväärselt mõõdetav, või muul juhul korrigeeritud soetusmaksumuses (<i>cost less impairment</i>))	Sarnaselt üldjuhul nõue konsolideeritud aruandeid koostada. Sätestatud on teatud erandid (mis siiski ei kehti börsiettevõtetele ja finantsinstitutsioonidele). Kokkuvõtlikult väljendudes ei pea konsolideeritud aruannet koostama sellised ettevõtted: 1) kelle Eestis või EL-is asuv emaettevõtte koostab konsolideeritud aruandeid; 2) piisavalt väike konsolideeriv üksus, kelle näitajad ei ületa audiitortegevuse seaduses sätestatud ülevaatuskohustuse (<i>review</i>) piirnäitajaid ning 3) ettevõtte, kellel on ebaolulised tütarettevõtted (töö autor juhib siin tähelepanu ka RTJ 11 p. 64-le). Täpsemalt on tingimusi kirjeldatud antud tabelile järgnevas tekstilises osas.

RPS § 29 sätestab täpsemalt, et (1) Konsolideerimisgrupi majandusaasta aruande koostamise kohustusest on vabastatud järgmised konsolideerivad üksused:

- 1) äriühing, kelle aktsiate või osadega esindatud häälest vähemalt 90% kuulub Eestis registreeritud konsolideerivale üksusele, kes on kohustatud

koostama ning avalikustama konsolideerimisgrupi auditeeritud majandusaasta aruande;

- 2) äriühing, kelle aktsiate või osadega esindatud häälest vähemalt 90% kuulub lepinguriigis registreeritud konsolideerivale üksusele, kes on asukohamaa seaduste kohaselt kohustatud koostama ning avalikustama konsolideerimisgrupi auditeeritud majandusaasta aruande (punktide 1) ja 2) kohaselt vabastatakse konsolideerimisgrupi majandusaasta aruande koostamisest sh. äriühing, kelle kõik ülejäänud aktsionärid või osanikud on selle heaks kiitnud);
- 3) konsolideeriv üksus, kes ei ületa audiitortevõtmise seaduse § 92 kriteeriume, mis sätestavad ülevaatuse kohustuse (st. kaks kolmest ületavad järgmisi tingimusi - müügitulu 1 milj. EUR, varad 0,5 milj. EUR, 15 töötajat; või üks kolmest ületab järgmisi - müügitulu 3 milj. EUR; varad 1,5 milj. EUR, 45 töötajat);
- 4) konsolideeriv üksus, kelle konsolideeritavate üksuste bilansimahud kokku ei ületa 5% konsolideeriva üksuse bilansimahust ja müügitulu ei ületa 5% konsolideeriva üksuse müügitulust.

Seejuures erandid 1)-3) ei kehti börsiettevõtetele ja finantsinstitutsioonidele.

Lisaks ei pea IFRS SME (p. 9.3) ja ka RTJ-i kohaselt (RTJ 11 p. 63) konsolideerima müügi eesmärgil omandatud tütarettevõtteid (kui on kavatsus müüa 1 aasta jooksul). IFRS SME nõuab selliste tütarettevõtete kajastamist õiglases väärtuses muutustega läbi kasumiaruande (kui õiglane väärtus on usaldusväärselt määratav) või muul juhul korrigeeritud soetusmaksumuses. RTJ nõuab kajastamist õiglases väärtuses (miinus müügikulutused) või bilansilises väärtuses, olenevalt kumb on madalam. Eesti regulatsioon arvestab siinset majanduskeskkonda ning on olulises osas kooskõlas IFRS SME vastava regulatsiooniga – täienduste või muudatuste tegemine ei ole käesoleva töö autori hinnangul vajalik.

IFRS SME peatükis 9 p. 9.16 all on järjekordselt toodud üks ebapraktilisuse klausel. Nimelt on sätestatud, et konsolideeritud aruande koostamisel aluseks võetud emaettevõtte ja tema tütarettevõtete finantsaruanded tuleb koostada sama aruandekuupäevaga, v.a. juhul, kui selline lähenemisviis on ebapraktiline. Ei ole aga

täpsemalt peatunud sellel, kuidas erineva bilansipäevaga aruannete konsolideerimine praktiliselt toimuma peaks. Eeltoodut arvestades ei ole käesoleva töö autori arvates mõttekas selle klausli RTJ-desse lisamine.

IFRS SME p. 9.22 ütleb, et kogu koondkasum jaotatakse emaettevõtte omanike ja vähemusosa vahel, isegi kui tulemuseks on vähemusosaluse miinusmärgiga saldo. RTJ 11 p. 87 aga ütleb, et juhul kui vähemusaktsionärile kuuluv osa konsolideeritava tütarettevõtte kahjumist ületab vähemusosaluse bilansilist väärtust (st kui tütarettevõtte omakapital on negatiivne), ei kajastata konsolideeritud bilansis negatiivset vähemusosalust, vaid kogu negatiivne omakapital kajastatakse kontserni kahjumina. Erandiks on olukord, kui vähemusaktsionär on kohustatud ja on võimeline katma tütarettevõtte kahjumeid – sellisel juhul kajastatakse konsolideeritud bilansis negatiivset vähemusosalust.

Ene Rammo arvates võiks jääda praeguse RTJ juurde, arvestades, et regulatsioon puudutab ainult kontserne. Ago Vilu on arvamisel, et RTJ-i tuleb modifitseerida ja viia see antud juhul vastavusse IFRS SME käsitlusega, kuna täismahus IFRS (IAS 27 – Konsolideeritud ja eraldiseisvad finantsaruanded) on alates 2010. aastast sarnaselt muudetud.

Käesoleva töö autor arvab, et RTJ-i lähenemine annab tulemuseks adekvaatsema pildi kontserni tulemist, kuid arvestades, et IAS 27 (Konsolideeritud ja eraldiseisvad finantsaruanded) on alates 2010. aastast sarnaselt muudetud, tasub IFRS SME-s kehtestatud üldistus RTJ-i sisse viia.

RTJ 11 p. 79 ütleb, et konsolideeritud raamatupidamise aastaaruanne koosneb konsolideeritud bilansist, kasumiaruandest, rahavoogude aruandest, omakapitali muutuste aruandest ja vastavatest lisadest, mis sisaldavad muuhulgas **emaettevõtte konsolideerimata** põhjaruandeid. Siinkohal eksisteerib märkimisväärne erinevus IFRS SME-st, kus on SME-de jaoks olukorda lihtsustatud ja p. 9.24 märgib, et emaettevõtte või tütarettevõtete eraldiseisvate finantsaruannete koostamine ei ole nõutav (eraldiseisvate aruannete all ei peeta seejuures silmas tütarettevõtet mitteomava ettevõtte finantsaruandeid).

Ago Vilu märkis, et hetkel on emaettevõtte eraldiseisvad aruanded nõutavad ka EK direktiivides ning ütles samas, et kui see nõue peaks kaduma, siis võiks selle ka RTJ-ist välja võtta. Ene Rammo ei pea RTJ-i muutmist vajalikuks.

Käesoleva töö autori hinnangul ei eksisteeri vajadust antud lihtsustuse lisamiseks RTJ-i, kuna emaettevõtte eraldiseisvate põhiaruannete koostamine ei kujuta endast ettevõtete jaoks märkimisväärselt täiendavat koormust (need näitajad on niikuinii konsolideerimise jaoks teada) ja samas annab see siiski aruandekasutajatele potentsiaalselt huvipakkuvat lisainformatsiooni.

IFRS SME ja RTJ nõuavad üldjuhul tütarettevõtete rida-realt konsolideerimist. IFRS SME p. 9.26 märgib, et juhul kui emaettevõtte, sidusettevõttesse investeeriv ettevõtte või ühisettevõttesse investeeringut omav riskikapitalist koostab **eraldiseisvaid** finantsaruandeid, mis on vastavuses IFRS SME-ga, siis on ettevõttel võimalik valida investeeringute tütarettevõtetesse, sidusettevõtetesse või ühisettevõtetesse kajastamiseks sellistes aruannetes:

- a) korrigeeritud soetusmaksumus (*cost less impairment*) või
- b) õiglane väärtus muutustega läbi kasumiaruande.

IFRS SME ei maini eraldi nõuet investeeringute kajastamiseks selliste emaettevõtete konsolideerimata aruannetes, kes ei pea vastavalt p. 9.3 konsolideeritud aruandeid koostama (käesoleva töö autor eeldab, et seega kehtivad nendele p. 9.26 ning vastavalt peatükkides 14 ja 15 toodud nõuded).

Üldjuhul (ehk töö autori järelduse kohaselt konsolideeritud aruannetes või konsolideerimata aruannetes juhul, kui konsolideeritud aruandeid ei koostata) kehtib seega järgmine: IFRS SME p. 14.14 ja p. 15.9 sätestavad, et investor kajastab kõiki investeeringuid **sidusettevõtetesse või ühisettevõtetesse**, kas a) soetusmaksumuses, b) õiglases väärtuses või c) kapitaliosaluse meetodil. Siiski märgivad p. 14.7 ja p. 15.12, et kui sidusettevõtte või ühiselt kontrollitav ettevõtte (*jointly controlled entity*) on börsil noteeritud, siis kajastab investor sellist ettevõtet õiglase väärtuse mudelit kasutades.

Kokkuvõtvalt on IFRS SME regulatsioonid investeeringute kajastamiseks välja toodud tabelis 2.5.

Tabel 2.5. Kokkuvõtte investeeringute kajastamise regulatsioonidest IFRS SME-s.

IFRS SME	
p. 14.14 ja 15.9 - investeeringute kajastamine üldjuhul - konsolideeritud aruannetes või konsolideerimata aruannetes, kui konsolideeritud aruandeid ei pea koostama (sidus- ja ühisettevõtted):	p. 9.26, investeeringute kajastamine eraldiseisvates aruannetes (tütar-, sidus- või ühisettevõtted):
a) soetusmaksumuses, b) õiglases väärtuses või c) kapitaliosaluse meetodil. Siiski märgitakse, et kui investeering on börsil noteeritud, tuleb soetusmaksumuse meetodile eelistada õiglase väärtuse meetodit.	a) soetusmaksumuses või b) õiglases väärtuses muutustega läbi kasumiaruande.

RTJ 11 ühisettevõtetesse investeerimist eraldi ei käsitle. RTJ 11 p. 61 ja 62 määratlevad, et **tütarettevõtteid ja sidusettevõtteid** kajastatakse:

- 1) konsolideerimata aruannetes (siin peetakse silmas IFRS SME mõistes eraldiseisvaid finantsaruandeid) **soetusmaksumuses või õiglases väärtuses** (seega regulatsioon ei erine IFRS SME vastavast regulatsioonist), ning
- 2) nende emaettevõtete *konsolideerimata* aruannetes, kes kooskõlas raamatupidamise seaduse § 29-ga ei pea konsolideeritud aruandeid koostama (ehk eelkõige ettevõtted, kelle emaettevõtte koostab konsolideeritud aruandeid), **soetusmaksumuses, õiglases väärtuses** (vastavalt juhendile RTJ 3) või **kapitaliosaluse meetodil** (see punkt kujutab endast täiendavat regulatsioon võrreldes IFRS SME-ga)
- 3) *konsolideeritud* aruannetes rida-realt konsolideerituna (tütarettevõtted) ning kapitaliosaluse meetodil (sidusettevõtted).

RTJ põhimõtteks on lihtsustatult väljendudes see, et “vähemalt ühes” aruandes oleksid tütar- või sidusettevõtted kapitaliosalusega (kapitaliosaluse meetod on sisuliselt konsolideerimine “ühel real”) arvesse võetud. Seega tuleb sisuline erinevus RTJ ja IFRS SME vahel ilmsiks ainult sidusettevõtete kajastamisel konsolideeritud aruannetes, kus IFRS SME lubab valida kolme tabelis 2.7 märgitud kajastusviisi vahel, RTJ aga nõuab kapitaliosaluse meetodi kasutamist. IFRS SME “suunab” pigem õiglase väärtuse meetodi kasutamisele, juhul kui sidusettevõtte on börsil noteeritud ja seega õiglast väärtust on lihtne määrata. Samas märgitakse (p. 14.10 sidusettevõtete kohta ja p. 15.15 ühiselt kontrollitavate ettevõtete kohta), et kui ettevõtet on kajastatud õiglases väärtuses,

kuid mingil hetkel ei ole võimalik ilma ebamõistlike pingutusteta õiglast väärtust määrata, siis hakatakse kasutama soetusmaksumuse meetodit (ebapraktilisuse klausel).

Ago Vilu on arvamisel, et RTJ-i ei tasu modifitseerida, kuid märkis põhjendades lisaks, et RTJ-i praegune lähenemine võimaldab olla kooskõlas nii täismahus IFRS-iga kui IFRS SME-ga. Ka Ene Rammo on arvamisel, et RTJ-i ei tuleks muuta.

Käesoleva töö autor hindab, et RTJ-i vastav arvestuspõhimõte on Eesti konteksti sobivam (teades, et Eesti väheaktiivset aktsiaturgu arvestades on siinsete ettevõtete õiglasest väärtusest kajastamine ebareaalne ambitsioon).

IFRS SME p.-s 9.26 on lisaks toodud, et ettevõtte peab ühe investeeringute klassi kajastamisel rakendama sama arvestuspõhimõtet, kuid võib valida erinevad arvestuspõhimõtted erineva klassi investeeringute (tütar-, sidus- või ühisettevõtted) kajastamiseks.

Nagu juba eespool mainitud, ei nõua IFRS SME (p. 9.3) ega RTJ 11 (p. 63) müügiks ostetud tütar-ettevõtete konsolideerimist.

IFRS SME p. 14.6 kohaselt kajastab investor soetusmaksumuses kajastatavalt investeeringult saadud dividendid ja muud jaotised tuluna, arvestamata seda, kas need on välja makstud enne omandamist teenitud jaotamata kasumist või peale omandamist teenitud jaotamata kasumist. RTJ 11 p. 64 aga ütleb, et soetusmaksumuse meetodi rakendamisel kajastatakse tütar- ja sidusettevõtte poolt makstavad dividendid sel hetkel, kui emaettevõttel tekib õigus neile dividendidele, finantstuluna, **v.a see osa dividendidest**, mis makstakse välja selle vaba omakapitali arvelt, mille tütar- või sidusettevõtte oli teeninud välja enne selle tütar- või sidusettevõtte soetamist emaettevõtte poolt. Selline osa dividendidest kajastatakse investeeringu vähendusena. **Siinkohal on seega IFRS SME-s kasutatud lihtsustatud lähenemist, mis tasuks töö autori arvates ka RTJ-i 11 sisse viia.**

Vastavalt IFRS SME peatükis 19 (Äriühendused ja firmaväärtus) toodule tuleb kõiki äriühendusi kajastada ostumeetodil (p. 19.6). Siiski märgib p. 19.2, et antud IFRS SME peatükk ei reguleeri ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahelisi äriühendusi. Samuti ei ole viidet, et millisest regulatsioonist sellisel juhul võiks lähtuda.

Ostumeetodi rakendamist iseloomustab järgmine valem:

$$\frac{\begin{array}{l} \text{Omandatud osaluse soetusmaksumus} \\ - \text{Omandatud netovara õiglane väärtus} \end{array}}{\quad}$$

= *Firmaväärtus.*

RTJ 11 p.11 sätestab, et äriühendusi kajastatakse ostumeetodil, välja arvatud ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel toimuvad äriühendused, mida kajastatakse korrigeeritud ostumeetodil. Korrigeeritud ostumeetodi rakendamist iseloomustab järgmine valem:

$$\frac{\begin{array}{l} \text{Omandatud osaluse soetusmaksumus} \\ - \text{Omandatud netovara bilansiline} \\ \text{väärtus} \end{array}}{\quad}$$

= *Omakapitali vähenemine või suurenemine.*

IFRS 3 (Äriühendused) ega muud rahvusvahelised finantsaruandluse standardid ei reguleeri ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel toimuvate äriühenduste kajastamist. Eesti heas raamatupidamistavas kirjeldatud korrigeeritud ostumeetodi väljatöötamisel on võetud arvesse eri riikide praktikat ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel toimuvate äriühenduste kajastamisel. Käesoleva töö autori hinnangul on korrigeeritud ostumeetodi rakendamine RTJ-des ühise kontrolli all olevate ettevõtete vaheliste äriühenduste reguleerimisel asjakohane ja mõistlik ning autor ei näe vajadust antud regulatsiooni modifitseerida.

Erinevused IFRS SME ja RTJ-i vahel esinevad ka **firmaväärtuse arvestusel**. IFRS SME vaatleb firmaväärtust piiratud elueaga immateriaalse varana ja p. 19.23 ütleb, et kui ettevõtte ei suuda firmaväärtuse eluiga usaldusväärselt hinnata, siis eeldatakse, et firmaväärtuse kasulik eluiga on 10 aastat. Edasisel kajastamisel tuleb firmaväärtust amortiseerida ning testida selle vara väärtuse langust vastavalt peatükis 27 (Varade väärtuse langus) sätestatule. RTJ 11 p. 45- 47 aga ütlevad, et firmaväärtust mõõdetakse edasisel kajastamisel soetusmaksumuses, millest on maha arvatud võimalikud vara väärtuse langusest tulenevad allahindlused. Seega on firmaväärtus eelduse kohaselt piiramatu elueaga vara ning firmaväärtust ei amortiseerita, vaid vähemalt kord aastas

tuleb läbi viia vara väärtuse test. Vara väärtuse testi tulemusel tehtud allahindlusi ei saa firmaväärtuse puhul tühistada.

Ago Vilu arvates tasuks RTJ-i modifitseerida, kuid SME-dele võiks jääda võimalus valida ka täismahus IFRS-iga kooskõlas olev lähenemine firmaväärtuse arvestamiseks. Ene Rammo tõi välja, et kuna 10 aastat võib immateriaalsete varade elueaks võetuna olla oluliselt lühem tegelikust, tuleks pigem jääda senise regulatsiooni juurde.

Käesoleva töö autor on arvamusel, et kuigi RTJ-i senine (IFRS-iga kooskõlas olev) arvestuspõhimõtte firmaväärtuse hindamiseks ja edasiseks kajastamiseks on adekvaatsem, tasub Raamatupidamise Toimkonnal lihtsuse argumenti arvestades kaaluda RTJ-i arvestuspõhimõtte modifitseerimist ja selle IFRS SME-ga kooskõlla viimist. Vt. ka immateriaalsete varade eluea hindamist puudutavat ettepanekut alapunktist 2.2.3.

Järgnevatel lehekülgedel on toodud kokkuvõttev tabel (2.7), kus on näha antud alapunktis väljatoodud olulisemad erinevused regulatsioonide võrdlemisel ning seejärel töö autori poolt tehtud ettepanekud RTJ-ide modifitseerimiseks.

Tabel 2.7 Olulisemad äriühendusi ning tütar- ja sidusettevõtetesse tehtavaid investeeringuid puudutavad erinevused ja ettepanekud

	Valdkond	RTJ nõue või arvestuspõhimõte	IFRS SME nõue või arvestuspõhimõte	Autori ettepanek
	Bilanssi ja/või kasumiaruannet puudutavad arvestuspõhimõtted			
1	Negatiivse vähemusosaluse kajastamine konsolideeritud aruannetes. RTJ 11, IFRS SME ptk. 9	Juhul kui vähemusaktsionäri kuuluv osa konsolideeritava tütaretevõtte kahjumist ületab vähemusosaluse bilansilist väärtust (st kui tütaretevõtte omakapital on negatiivne), ei kajastata konsolideeritud bilansis negatiivset vähemusosalust, vaid kogu negatiivne omakapital kajastatakse kontserni kahjumina. Erandiks on olukord, kui vähemusaktsionär on kohustatud ja on võimeline katma tütaretevõtte kahjumeid – sellisel juhul kajastatakse konsolideeritud bilansis negatiivset vähemusosalust.	Kogu koondkasum jaotatakse emaettevõtte omanike ja vähemuse vahel, isegi kui tulemuseks on vähemusosaluse miinusmärgiga saldo.	Käesoleva töö autor arvab, et RTJ-i lähenemine annab tulemuseks adekvaatsema pildi kontserni tulemist, kuid arvestades, et IAS 27 (Konsolideeritud ja eraldiseisvad finantsaruanded) on alates 2010. aastast sarnaselt muudetud, tasub IFRS SME-s kehtestatud üldistus RTJ-i sisse viia.
2	Emaettevõtte eraldiseisvate aruannete esitamine konsolideeritud aruande lisana. RTJ 11, IFRS SME ptk. 9	Konsolideeritud raamatupidamise aastaaruanne koosneb konsolideeritud bilansist, kasumiaruandest, rahavoogude aruandest, omakapitali muutuste aruandest ja vastavatest lisadest, mis sisaldavad muuhulgas emaettevõtte konsolideerimata bilanssi, kasumiaruannet, rahavoogude aruannet ja omakapitali muutuste aruannet.	Emaettevõtte või tütaretevõtete eraldiseisvate finantsaruannete koostamine ei ole nõutav (eraldiseisvate aruannete all ei peeta seejuures silmas tütaretevõtet mitteomava ettevõtte finantsaruandeid).	Käesoleva töö autori hinnangul ei eksisteeri vajadust antud lihtsustuse lisamiseks RTJ-i, kuna emaettevõtte eraldiseisvad põhjaruanded omavad informatsioonilist väärtust ning nende koostamine ei kujuta endast ettevõtete jaoks märkimisväärset täiendavat koormust (need näitajad on niikuinii konsolideerimise jaoks teada).

Tabel 2.7 järg

	Valdkond	RTJ nõue või arvestuspõhimõte	IFRS SME nõue või arvestuspõhimõte	Autori ettepanek
	Bilanssi ja/või kasumiaruannet puudutavad arvestuspõhimõtted			
3	Sidusettevõtete kajastamine konsolideeritud aruannetes. RTJ 11, IFRS SME ptk. 9	RTJ põhimõtteks on lihtsustatult väljendudes see, et “vähemalt ühes” aruandes oleksid tütar- või sidusettevõtted kapitaliosalusega (kapitaliosaluse meetod on sisuliselt konsolideerimine “ühel real”) arvesse võetud. RTJ nõuab sidusettevõtete kajastamisel konsolideeritud aruannetes kapitaliosaluse meetodi kasutamist.	IFRS SME lubab sidusettevõtete kajastamisel konsolideeritud aruannetes valida kolme kajastusviisi vahel - soetusmaksumus, õiglase väärtus, kapitaliosalus. IFRS SME “suunab” pigem õiglase väärtuse meetodi kasutamisele, juhul kui sidusettevõtte on börsil noteeritud ja seega õiglast väärtust on lihtne määrata. Samas märgitakse (p. 14.10 sidusettevõtete kohta ja p. 15.15 ühiselt kontrollitavate ettevõtete kohta), et kui ettevõtet on kajastatud õiglases väärtuses, kuid mingil hetkel ei ole võimalik ilma ebamõistlike pingutusteta õiglast väärtust määrata, siis hakatakse kasutama soetusmaksumuse meetodit (ebapraktilisuse klausel).	Käesoleva töö autor hindab, et RTJ-i vastav arvestuspõhimõte on Eesti konteksti sobivam (teades, et Eesti väheaktiivset aktsiaturgu arvestades on siinsete ettevõtete õiglases väärtuses kajastamine ebareaalne ambitsioon).
4	Investeeringult saadava tulu kajastamine. RTJ 11, IFRS SME ptk. 14	Soetusmaksumuse meetodi rakendamisel kajastatakse tütar- ja sidusettevõtte poolt makstavad dividendid sel hetkel, kui emaettevõttele tekib õigus neile dividendidele, finantstuluna, v.a see osa dividendidest , mis makstakse välja selle vaba omakapitali arvelt, mille tütar- või sidusettevõtte oli teeninud välja enne selle tütar- või sidusettevõtte soetamist emaettevõtte poolt. Selline osa dividendidest kajastatakse investeeringu vähendusena .	Investor kajastab soetusmaksumuses kajastatavalt investeeringult saadud dividendid ja muud jaotised tuluna, arvestamata seda, kas need on välja makstud enne omandamist teenitud jaotamata kasumist või peale omandamist teenitud jaotamata kasumist.	IFRS SME-s on kasutatud lihtsustatud lähenemist, mis tasuks töö autori arvates ka RTJ-i 11 sisse viia.
5	Firmaväärtuse edasine kajastamine. RTJ 11, IFRS SME ptk. 19, 27	Firmaväärtust mõõdetakse edasisel kajastamisel soetusmaksumuses, millest on maha arvatud võimalikud vara väärtuse langusest tulenevad allahindlused. Seega on firmaväärtus eelduse kohaselt piiramatu elueaga vara ning firmaväärtust ei amortiseerita, vaid vähemalt kord aastas tuleb läbi viia vara väärtuse test. Vara väärtuse testi tulemusel tehtud allahindlusi ei saa firmaväärtuse puhul tühistada.	IFRS SME vaatleb firmaväärtust piiratud elueaga immateriaalse varana ja ütleb, et kui ettevõtte ei suuda firmaväärtuse eluiga usaldusväärselt hinnata, siis eeldatakse, et firmaväärtuse kasulik eluiga on 10 aastat. Edasisel kajastamisel tuleb firmaväärtust amortiseerida ning testida selle vara väärtuse langust vastavalt sektsioonis 27 (Varade väärtuse langus) sätestatule.	Käesoleva töö autor on arvamusel, et kuigi RTJ-i senine (IFRS-iga kooskõlas olev) arvestuspõhimõte firmaväärtuse hindamiseks ja edasiseks kajastamiseks on adekvaatsem, tasub Raamatupidamise Toimkonnal lihtsuse argumenti arvestades kaaluda RTJ-i arvestuspõhimõtte modifitseerimist ja selle IFRS SME-ga kooskõlla viimist.

2.2.3. Kinnisvarainvesteeringute ja põhivarade kajastamise täiustamine

Kinnisvarainvesteeringute kajastamise arvestuspõhimõtetes IFRS SME-s (peatükk 16 – Kinnisvarainvesteeringud) ning RTJ-s 6 (Kinnisvarainvesteeringud) eksisteerivad mõned erinevused, mis on välja toodud tabelis 2.8.

Tabel 2.8. Kinnisvarainvesteeringute kajastamise arvestuspõhimõte IFRS SME-s ja RTJ-s.

IFRS SME peatükk 16 (Kinnisvarainvesteeringud)	RTJ 6 (Kinnisvarainvesteeringud)
Vastav peatükk nõuab kinnisvarainvesteeringute kajastamist õiglases väärtuses (muutustega läbi kasumiaruande), kuid p. 16.1 märgib, et peatükk reguleerib ainult selliste kinnisvarainvesteeringute arvestust, mille õiglase väärtuse usaldusväärne määramine on <u>ilma ebamõistlike kulude ja pingutusteta</u> järjepidevalt teostatav. Muid kinnisvarainvesteeringuid kajastatakse vastavalt peatükis 17 (Materiaalne põhivara) toodud jääkmaksumuse põhimõttel, niikaua kui nende õiglane väärtus muutub järjepidevalt usaldusväärsest mõõdetavaks.	Kõiki kinnisvarainvesteeringuid tuleb järjepidevalt kajastada kas soetusmaksumuses või õiglases väärtuses. Üleminek ühelt meetodil teisele on lubatud ainult siis, kui annab objektiivsemat informatsiooni aruande kasutajale (seega õiglaselt väärtuselt soetusmaksumusele üldjuhul ei saa üle minna). Kui õiglase väärtuse meetodi kasutamisel mõne investeeringuobjekti õiglast väärtust ei saa usaldusväärsest määrata, siis võib sellist objekti erandlikult kajastada soetusmaksumuses.

Seega lubab IFRS SME teatud kinnisvarainvesteeringute kajastamist õiglases väärtuses ja teiste kajastamist soetusmaksumuses. RTJ-s 6 sellist võimalust ei sätestata.

Ene Rammo märkis, et järjepidevuse säilitamine majandusarvestuses on oluline, mistõttu ei saaks ühelt arvestuspõhimõttelt teisele üleminek toimuda väga vabalt. Ta lisas, et teatud paindlikkuse lisamine võib olla küll põhjendatud, kuid see ei tohi kahjustada üldist aruandluse läbipaistvust. Ago Vilu on arvamusel, et RTJ-i tasuks modifitseerida.

IFRS SME lähenemine on paindlikum ja sisuliselt on SME-de jaoks taas toodud ebapraktilisuse klausel, mis lubab vältida ebamõistlikke kulusid ja pingutusi

objektide õiglase väärtuse leidmisel. Töö autor soovib RTJ-i 6 arvestuspõhimõtte viia vastavusse IFRS SME käsitlesega.

RTJ reguleerib põhjalikumalt nt. ümberhindlusele tekkivate kasumite/kahjumite kajastamist kasumiaruande kirjetel ning ümberklassifitseerimisel tekkivate vahede kajastamist kasumiaruandes (negatiivne vahe) või omakapitalis eelmiste perioodide jaotamata kasumi/kahjumi korrigeerimisena (positiivne vahe). Väikesed erinevused on avalikustamistes – IFRS SME ei nõua perioodi alguse ja lõpu bilansiliste väärtuste kokkuvõimise (saldode muutuste analüüsi) näitamist eelmiste perioodide kohta. RTJ nõuab võrdlusandmete avalikustamist ja see on tõlgendatav nii, et saldode muutuste analüüs tuleb tuua ka eelmise perioodi andmete kohta. RTJ nõuab saadud renditulu ja haldamisega kaasnevate kulude avalikustamist, mida IFRS SME ei nõua. Erinevused ei ole väga olulised ning käesoleva töö autori arvates ei ole vajadust RTJ-i avalikustamise nõuete modifitseerimiseks.

Põhivarade arvestust reguleerivad RTJ 5 (Materiaalne ja immateriaalne põhivara) ning IFRS SME peatükid 17 (Materiaalne põhivara), 18 (Immateriaalne põhivara, v.a. firmaväärtus) ning 27 (Varade väärtuse langus).

Materiaalse põhivara arvestuspõhimõtted kahes võrreldavas standardis on sarnased. IFRS SME kirjeldab mõnda valdkonda põhjalikumalt või teise nurga alt. Näiteks sätestab p. 17.7 et põhivarade pideva töösoleku tagamiseks võivad nad vajada regulaarseid suuremahulisi ülevaatusi (nt. bussid). Selliste suuremahuliste ülevaatusete kulu lisatakse antud punkti kohaselt vastava põhivara bilansilisele maksumusele. Järgmise ülevaatusete korral vähendatakse põhivara bilansilist maksumust eelmise ülevaatusete veel amortiseerimata kuluosa võrra. Eelmise ülevaatusete kulu hindamise indikaatorina võib vajadusel kasutada käesoleva või tulevikus toimuva ülevaatusete (eeldatavaid) kulusid. **RTJ-i 5 võiks täiendada sarnase ülevaatusete kulude kapitaliseerimist lubava selgitusega.**

IFRS SME ei luba põhivara kasutusvalmidusse viimisega seotud **laenukulutusi kapitaliseerida**, vaid need kajastatakse kuluna (p. 17.11 ning peatükk 25 – Laenukasutuse kulud, mis nõuab kõikide laenukulude koheselt kuluna kajastamist – sh. efektiivse intressimäära meetodil leitud intressikulud finantsinstrumentidelt,

kapitalirendiga soetatud vara intressikulud ning välisvaluutas võetud laenude intressidega seotud valuutakursivahed). RTJ 5 p. 16 ütleb, et juhul kui põhivara objekti kasutusvalmidusse viimine võtab olulisel määral aega ja seda finantseeritakse laenuga, siis võib vastavaid laenukasutuse kulutusi (intresse) põhivara soetusmaksumuses kapitaliseerida. Kui ettevõtte otsustab laenukulutuste kapitaliseerimise meetodi kasuks, peab ta seda meetodit kasutama kõikide antud tingimustele vastavate laenukasutuskulutuste kajastamisel (p. 18).

Ago Vilu arvates tasuks RTJ-i modifitseerida selliselt, et SME-del oleks võimalik valida, kas olla kooskõlas IFRS SME või täismahus IFRS-i lähenemisega (millel olulises osas põhineb praegune RTJ). Ene Rammo on arvamusel, et RTJ-i ei tasuks modifitseerida.

IFRS SME lähenemine on lihtsustatud (osade valikute elimineerimine), kuid RTJ-i põhimõtte on paindlikum. Käesoleva töö autor teeb ettepaneku modifitseerida RTJ-i selliselt, et SME-del oleks võimalik valida, kas olla kooskõlas IFRS SME või praeguse RTJ 5 (mis põhineb täismahus IFRS-il) lähenemisega.

IFRS SME ei eelda, et materiaalse põhivara objektil on oluline lõppväärtus ning põhivarasid amortiseeritakse 0-ni. RTJ arvestab võimalust, et põhivara objektil on oluline lõppväärtus ning ütleb, et kui materiaalse põhivara objekti lõppväärtus ületab tema bilansilist maksumust, siis lõpetatakse vara amortiseerimine (p. 28). Ka immateriaalsete põhivarade puhul eeldab IFRS SME, et lõppväärtus(jääkväärtus) on 0, v.a. kui (peatükk 18, p. 18.23):

- a) kolmas osapool on võtnud kohustuse osta vara selle kasuliku eluea lõppedes,
- b) vara jaoks eksisteerib aktiivne turg ja jääkväärtust saab määrata sellelt turult saadavale informatsioonile viidates ja on tõenäoline, et selline aktiivne turg eksisteerib ka vara kasuliku ea lõpulejõudmisel (IFRS SME eeldab, et immateriaalsetel varadel on lõplik eluiga – vt. ka tabel 2.7).

Immateriaalsete põhivarade lõppväärtuse osas on RTJ-i eeldused sarnased. Nimelt, amortiseeritava immateriaalse põhivara lõppväärtuseks loetakse null, välja arvatud juhul, kui on äärmiselt tõenäoline, et vara on võimalik pärast selle kasuliku eluea lõppu

müüa (näiteks varale eksisteerib aktiivne turg või kolmandad osapooled on kohustunud vara välja ostma) (p. 54).

IFRS SME ei nõua põhivarade saldo muutuste analüüsi avalikustamist varasemate perioodide kohta (mida RTJ nõuab), kuid nõuab näiteks põhivarade omandamiseks võetud lepinguliste kohustuste avalikustamist (mida RTJ ei nõua).

Immateriaalsete varade arvestuse reguleerimisel väärrib käesoleva töö autori arvates äramärkimist IFRS SME peatüki 18 p. 18.8, mis kirjeldab eraldi äriühenduse käigus omandatud immateriaalsete varade arvelevõtmist. Nimelt on öeldud, et äriühenduse käigus omandatud immateriaalset vara ei kajastata eraldi, kui selle õiglast väärtust ei saa usaldusväärselt mõõta, sest :

- a) see ei ole eraldatav firmaväärtusest, või
- b) see on eraldatav firmaväärtusest, kuid ei eksisteeri sarnaste varadega tehtud tehingute ajalugu ning ka muudmoodi sõltuks õiglase väärtuse hindamine mittemõõdetavatest muutujatest.

Antud seisukoht ei erine RTJ-i 5 seisukohast, kuid **vastav selgitus on töö autori hinnangul ülevaatlik ja informatiivne, ning see tasuks lisada RTJ-i 5.**

Immateriaalsete varade arvestamisel eksisteerivad siiski ka sisulised erinevused kahe standardi vahel. Erinevused on välja toodud tabelis 2.9.

Seega on IFRS SME lähenemine **uurimis- ja arendusväljaminekutele** võrreldes täismahus IFRS-iga ja ka RTJ-ga lihtsustatud.

Ago Vilu märkis, et väikeettevõtte tüüpiliseks arendusväljaminekuks on tarkvara arendus ning olemasolev praktika on neid kapitaliseerida ja seda ei tasuks muuta. Ene Rammo on arvamusel, et SME-de jaoks võib lihtsustus olla positiivne, mistõttu võiks muudatust ka toetada.

Käesoleva töö autor teeb ettepaneku modifitseerida RTJ-i selliselt, et SME-del oleks võimalik valida, kas olla kooskõlas IFRS SME või praeguse RTJ 5 (mis põhineb täismahus IFRS-il) lähenemisega.

Tabel 2.9. Erinevused IFRS SME ja RTJ-i immateriaalse põhivara arvestuspõhimõtetes.

Valdkond	IFRS SME peatükk 18 (Immateriaalne põhivara)	RTJ 5 (Materiaalne põhivara ja immateriaalne põhivara)
<i>Uurimis- ja arendusväljaminekute kajastamine</i>	P. 18.14 kohaselt kajastatakse kuluna kõik immateriaalse varaga seoses ettevõtte sisemiselt tekkinud kulud - sh. nii uurimis- kui arendusväljaminekud.	P. 47 ja p. 48 määratlevad, et uurimisväljaminekud tuleb kajastada kuluna nende tekkimise hetkel, kuid arendusväljaminekuid võib eeldusel, et nad vastavad teatud tingimustele, kapitaliseerida vara soetusmaksumuses.
<i>Immateriaalsete varade eluea määramine</i>	P.18.19 - 18.20 kohaselt eeldatakse, et kõikidel immateriaalsetel varadel on lõplik eluiga (mis ei ületa varaga seotud lepingulisi või muid juriidilisi õigusi) ning kui ettevõtte ei suuda usaldusväärselt kasulikku eluiga hinnata, eeldatakse, et see on 10 aastat.	P. 51 ütleb, et määramata kasuliku elueaga immateriaalseid põhivarasid (nt. firmaväärtus või muud varad, mille eluea hindamiseks ei ole adekvaatset alust) ei amortiseerita, vaid nende väärtuse kontrollimiseks viiakse igal bilansipäeval läbi vara väärtuse test.

IFRS SME peatükis 18 eeldatakse (p. 18.19-18.20), et **kõikidel immateriaalsetel varadel on lõplik eluiga** (mis ei ületa varaga seotud lepingulisi või muid juriidilisi õigusi) ning kui ettevõtte ei suuda usaldusväärselt kasulikku eluiga hinnata, eeldatakse, et see on 10 aastat. RTJ 5 p. 51 ütleb, et määramata kasuliku elueaga immateriaalseid põhivarasid (nt. firmaväärtus või muud varad, mille eluea hindamiseks ei ole adekvaatset alust) ei amortiseerita, vaid nende väärtuse kontrollimiseks viiakse igal bilansipäeval läbi vara väärtuse test. Seega on IFRS SME lähenemine immateriaalsete varade eluea määramisele lihtsustatud – töö autori arvates on püütud vältida ebamõistlikke pingutusi või kulutusi immateriaalsete varade väärtuse kontrollimisel nende edasisel kajastamisel.

Ene Rammo toob välja, et kuna 10 aastat võib immateriaalsete varade elueaks võetuna olla oluliselt lühem tegelikust, tuleks pigem jääda senise regulatsiooni juurde. Ago Vilu arvab, et ettevõtetele võiks jätta valiku, mis võimaldab olla kooskõlas kas IFRS SME või ka täismahus IFRS-i lähenemisega (s.o. praeguse RTJ lähenemisega).

Käesoleva töö autor on arvamisel, et kuigi RTJ-i senine (IFRS-iga kooskõlas olev) arvestuspõhimõte immateriaalsete varade hindamiseks ja edasiseks kajastamiseks

on adekvaatsem, tasub Raamatupidamise Toimkonnal kaaluda RTJ-i arvestuspõhimõtte modifitseerimist ja selle IFRS SME-ga kooskõlla viimist. Immateriaalsete varade amortiseerimine ja nende eluea määramiseks lihtsustava eelduse kasutamine muudaksid immateriaalsete varade mõõtmise ja kajastamise SME-de jaoks oluliselt lihtsamaks ja lihtsustusega kaasnev ratsionaalsuse argument SME-de jaoks kaaluks üles võimaliku informatsioonilise väärtuse vähenemise.

IFRS SME nõuab seoses immateriaalsete varadega rohkem avalikustamisi lisades (nt. nende koondkasumiaruande ja kasumiaruande kirjete väljatoomist, milles sisaldub immateriaalsete põhivarade amortisatsioon, finantsaruannete seisukohast oluliste immateriaalsete varade kirjelduse, bilansilise väärtuse ja järelejäänud eluea väljatoomist, perioodi jooksul tehtud uurimis- ja arenduskulude kogusumma väljatoomist jmt. avalikustamised). Samas ei nõuta saldode muutuste analüüsi väljatoomist eelnevate perioodide kohta (mida RTJ nõuab). RTJ-i avalikustamise nõuete täiustamine IFRS SME eeskujul võiks muuta RTJ finantsaruanded informatiivsemaks, kuid töö autor ei pea antud muudatuste RTJ-i sisseviimist piisavalt põhjendatuks. Täiendavad nõuded võiksid olla aruandekoostajate jaoks koormavad ning nende tulemusel tekkiv informatsiooniline lisaväärtus ei pruugi olla piisavalt suur.

Varade väärtuse languse hindamise ja testimise põhimõtted on IFRS SME-s ja RTJ-s põhimõtteliselt samad. IFRS SME nõuab **varude** puhul igal bilansipäeval väärtuse languse hindamist ehk sisuliselt varade väärtuse testi tegemist (p. 27.2). Sisuliselt nõuab varude osas sama ka RTJ 4 (välja loetav punktist 20). Kõikide **muude varade** puhul tuleb igal bilansipäeval hinnata, kas esineb indikatsiooni varade väärtuse languseks ja varade väärtuse test tuleb läbi viia vaid juhul, kui selline indikatsioon esineb (p. 27.7). RTJ 5 nõuab varade väärtuse testi läbiviimist iga bilansipäeval nende varade suhtes, mille osas esineb varade väärtuse languse indikatsioon (sarnane IFRS SME nõudega põhivarade osas) ning lisaks firmaväärtuse ja muude määramata elueaga varade osas (antud erinevus tuleneb sellest, et IFRS SME ei eelda ühegi varade grupi puhul määramata eluiga).

Lisaks kirjeldab IFRS SME põhjalikumalt varade väärtuse testi käigus varade kaetava väärtuse leidmise meetodikat. **IFRS SME põhjalikumad selgitused netorealiseerimisväärtuse ja kasutusväärtuse leidmise ning lisaks ka firmaväärtuse**

väärtuse languse hindamise ja kajastamise kohta ja tehtud allahindluste tühistamise kajastamise kohta võiks lisada RTJ-i 5 – need abistaksid aruandekoostajaid vastavate valdkondade kajastamisega seotud küsimuste lahendamisel.

Rendiarvestust reguleerivad IFRS SME peatükk 20 (Rendid) ning RTJ 9 (Rendiarvestus). Rentide klassifitseerimise (kapitali- või kasutusrendiks) ning kajastamise põhimõtted on RTJ-s ja IFRS SME-s samad, v.a **kapitalirendi tingimustel toimuvate müügi-tagasirenditehingute kajastamine müüja-tagasirentija seisukohalt**. IFRS SME p. 20.33 (mis on kooskõlas IAS 17-ga - Rendid) kohaselt eemaldatakse vara müüja-tagasirentija bilansist – kajastatakse vara müüki ning amortiseeritakse vahe «müüdud» vara müügihinna ja bilansilise väärtuse vahel tulusse rendiperioodi jooksul. RTJ 9 kohaselt aga kajastatakse tehingut kui vara tagatisel võetud laenu (vara jääb bilanssi ja kajastatakse kapitalirendikohustust) ning müügitulu ei kajastata. **Käesoleva töö autor nõustub sisuliselt pigem RTJ-i lähenemisega ja ei soovita siinkohal RTJ-i 9 muudatust teha.**

Väikesed erinevused on ka avalikustamise nõuetes – IFRS SME avalikustamise nõuded on detailsemad ja neid on rohkem (näiteks on välja toodud, milliste tulevaste perioodide lõikes rendimaksed tuleb avalikustada - kuni 1 aasta; vahemikus 1-5 aastat ; hiljem kui 5 aasta pärast) jmt.

Tabelis 2.10 on välja toodud olulisemad kinnisvarainvesteeringute ja põhivarade arvestust puudutavad erinevused regulatsioonide vahel ning seejärel töö autori poolt tehtud ettepanekud RTJ-ide modifitseerimiseks.

Tabel 2.10. Olulisemad kinnisvarainvesteeringute ning põhivarade arvestust puudutavad erinevused ja ettepanekud

	Valdkond	RTJ nõue või arvestuspõhimõte	IFRS SME nõue või arvestuspõhimõte	Autori ettepanek
	Bilanssi ja/või kasumiaruannet puudutavad arvestuspõhimõtted			
1	Kinnisvarainvesteeringute kajastamise meetodid. RTJ 6, IFRS SME ptk. 16	Kinnisvarainvesteeringud kajastatakse järjepidevalt kas õiglases väärtuses või soetusmaksumuses ja SM meetodile üle minna üldjuhul ei saa.	Lubatud on teatud kinnisvarainvesteeringute kajastamine õiglases väärtuses (kui õiglane väärtus on leitav ebamõistliku kulu ja pingutuseta) ning teiste kajastamine soetusmaksumuses.	IFRS SME lähenemine on paindlikum ja sisuliselt on SME-de jaoks taas toodud ebapraktilisuse klausel, mis lubab vältida ebamõistlikke kulusid ja pingutusi objektide õiglase väärtuse leidmisel. Töö autor soovib RTJ 6 arvestuspõhimõtte viia vastavusse IFRS SME käsitlesega.
2	Laenukulutuste kapitaliseerimine vs. kajastamine kuluna. RTJ 5, IFRS SME ptk. 17 ja ptk. 25	RTJ lubab teatud olukordade puhul laenukulutuste kapitaliseerimist - nt. PV ehitamiseks võetud laenu puhul, kui ehitamine on pikemaajaline.	IFRS SME ei luba laenukulutuste kapitaliseerimist. IFRS SME lähenemine on lihtsustatud - osa valikuid on elimineeritud.	IFRS SME lähenemine on lihtsustatud, kuid RTJ-i põhimõte on paindlikum. Käesoleva töö autor teeb ettepaneku modifitseerida RTJ-i selliselt, et SME-del oleks võimalik valida, kas olla kooskõlas IFRS SME või praeguse RTJ 5 (mis põhineb täismahus IFRS-il) lähenemisega.
3	Uurimis- ja arendusväljaminekute kapitaliseerimine vs. kajastamine kuluna. RTJ 5, IFRS SME ptk. 18	RTJ lubab teatud tingimustel arendusväljaminekuid kapitaliseerida, kuid nõuab uurimisväljaminekute kajastamist kuluna.	Kuluna kajastatakse kõik immateriaalse põhivaraga seoses ettevõtte sees tekkivad kulud – nii uurimis- kui arendusväljaminekud. IFRS SME lähenemine uurimis- ja arendusväljaminekutele on võrreldes täismahus IFRS-iga ja ka RTJ-ga lihtsustatud.	Käesoleva töö autor teeb ettepaneku modifitseerida RTJ-i selliselt, et SME-del oleks võimalik valida, kas olla kooskõlas IFRS SME või praeguse RTJ 5 (mis põhineb täismahus IFRS-il) lähenemisega.

Tabel 2.10 järg

	Valdkond	RTJ nõue või arvestuspõhimõte	IFRS SME nõue või arvestuspõhimõte	Autori ettepanek
	Bilanssi ja/või kasumiaruannet puudutavad arvestuspõhimõtted			
4	Immateriaalse-te varade eluiga. RTJ 5, IFRS SME ptk. 18	Määramata kasuliku elueaga immateriaalseid põhivarasid (nt. firmaväärtus või muud varad, mille eluea hindamiseks ei ole adekvaatset alust) ei amortiseerita, vaid nende väärtuse kontrollimiseks viiakse igal bilansipäeval läbi vara väärtuse test.	Eeldatakse, et kõikidel immateriaalsetel varadel on lõplik eluiga (mis ei ületa varaga seotud lepingulisi või muid juriidilisi õigusi) ning kui ettevõtte ei suuda usaldusväärselt kasulikku eluiga hinnata, eeldatakse, et see on 10 aastat.	Käesoleva töö autor on arvamusel, et kuigi RTJ-i senine (IFRS-iga kooskõlas olev) arvestuspõhimõte immateriaalsete varade hindamiseks ja edasiseks kajastamiseks on adekvaatsem, tasub Raamatupidamise Toimkonnal kaaluda RTJ-i arvestuspõhimõtte modifitseerimist ja selle IFRS SME-ga kooskõlla viimist. Immateriaalsete varade amortiseerimine ja nende eluea määramiseks lihtsustava eelduse kasutamine muudaksid immateriaalsete varade mõõtmise ja kajastamise SME-de jaoks oluliselt lihtsamaks ja lihtsustusega kaasnev ratsionaalsuse argument SME-de jaoks kaaluks üles võimaliku informatsioonilise väärtuse vähenemise.
5	Kapitalirendi tingimustel tehtud müügi-tagasirenditehingute kajastamine müüja-tagasirentija seisukohalt. RTJ 9, IFRS SME ptk. 20	Tehingut kajastatakse kui vara tagatisel võetud laenu (vara jääb bilanssi ja kajastatakse kapitalirendikohustust) ning müügitulu ei kajastata.	IFRS SME (mis on kooskõlas IAS 17-ga - Rendid) kohaselt eemaldatakse vara müüja-tagasirentija bilansist – kajastatakse vara müüki ning amortiseeritakse vahe «müüdud» vara müügihinna ja bilansilise väärtuse vahel tulusse rendiperioodi jooksul.	Käesoleva töö autor nõustub sisuliselt pigem RTJ-i lähenemisega ja ei soovita siinkohal RTJ-i 9 muudatust teha.

2.2.4. Muude valdkondade arvestuse täiustamine

Järgnevalt vaadeldakse eelkõige **finantsinstrumentide** kajastamise regulatsioone. IFRS SME-s reguleerivad antud valdkonda peatükid 11 ja 12 (Põhilised finantsinstrumendid ja Muud keerulisemad finantsinstrumendid). Samas lubab IFRS SME (p. 11.2, b) finantsinstrumentide kajastamisel alternatiivina IAS-s 39 (Finantsinstrumendid: kajastamine ja mõõtmine) toodud arvestuspõhimõtete ning IFRS SME vastavate peatükkide avalikustamise nõuete rakendamist.

IFRS SME-s on põhjalikult kirjeldatud finantsinstrumentide määratlemist põhiliste ja muude keerukamate finantsinstrumentidena. Kokkuvõtlikult - põhilised finantsinstrumendid on eelkõige:

- a) raha ja pangakontod;
- b) nõudmiseni ja piiratud tähtajaga hoiused;
- c) võlakirjad ja muud võlapaberid - eelduseks 1) fikseeritud tagasimaksed; 2) fikseeritud tulusus; 3) muutuv tulusus, juhul kui seda kirjeldab üks konkreetne avalikult jälgitav intressimäär (nt. Euribor); või 4) kombinatsioon fikseeritud ja muutuvast tulususe määrast – nt. Euribor + 200 baaspunkti, eeldusel, et fikseeritud ja ujuv määr on mõlemad positiivsed (siia alla ei lähe nt. intressimääraswap positiivse fikseeritud määra ning negatiivse muutuva määraga), samuti on eelduseks, et kreditor ei kanna riski, et ta ei saa põhiosa või intressimakseid);
- d) lühi- ja pikaajalised nõuded ja kohustused (sh. nõuded ostjatele ja võlad hankijatele, pangalaenud ja muud laenud);
- e) investeeringud mittekonverteeritavatesse eelisaktsiatesse ja mittemüüdavatesse eelis- ja lihtaktsiatesse;
- f) kohustused laenu võtta (NB! Aga mitte kohustused laenu anda, või ka laenu võtta, juhul kui seda kohustust saab “tasa arveldada” (*can be settled*) rahas).

Muud keerulisemad finantsinstrumendid (mille kajastamist reguleerib IFRS SME peatükk 12) on kõik ülejäänud – nt. optsioonid ja futuurid, swapid, investeeringud vahetusvõlakirjadesse, investeeringud teise ettevõtte omakapitaliinstrumentidesse, kui nendeks instrumentideks ei ole mittevahetatavad eelisaktsiad või mittemüüdavad eelis- ja lihtaktsiad.

Finantsinstrumentide esmase kajastamise reeglid on standardites sarnased – kajastatakse saadaoleva tasu õiglasest väärtuses s.o. tehinguhinnas (soetusmaksumusse arvestatakse ka otsesed tehingukulud – v.a. finantsinstrumentide puhul, mille edasine kajastamine toimub õiglasest väärtuses muutustega läbi kasumiaruande) või finantseerimistehingute puhul saadaoleva (või maksmisele kuuluva) tasu nüüdisväärtuses (korrigeeritud soetusmaksumus leitakse efektiivse intressimäära meetodit kasutades) .

IFRS SME on arvestuspõhimõtete kirjapanekul lähtunud finantsinstrumendi liigist (sõltuvalt keerukusest ja olemusest), RTJ on aga põhimõtete kirjapanekul võtnud aluseks jaotuse, kas tegemist on finantsvara või finantskohustusega.

Tabelis 2.11 on näha IFRS SME (peatükid 11 ja 12) ja RTJ 3 käsitletud finantsinstrumentide (edasise) kajastamise reguleerimisel.

Tabel 2.11. Finantsinstrumentide edasine kajastamine IFRS SME-s ja RTJ-s

IFRS SME peatükid 11 ja 12 (edasine kajastamine)	RTJ 3 p. 14 ja p. 17
Korrigeeritud soetusmaksumus (kasutades efektiivse intressimäära meetodit) on arvestuspõhimõtteks kõikide põhiliste finantsinstrumentide puhul. Erandiks on mittemüüdavad ja mittevahetatavad eelisaktiad ja lihtaktiad, mis on avalikult kaubeldavad, või mille õiglast väärtust saab muul moel usaldusväärselt mõõta (nende puhul õiglane väärtus). Õiglane väärtus (muutustega läbi kasumiaruande) arvestuspõhimõtteks muude keerukamate finantsinstrumentide puhul (v.a. omakapitaliinstrumendid (või muud instrumendid), mille õiglast väärtust ei saa usaldusväärselt mõõta ning nendega seotud tuletisinstrumendid - kajastatakse soetusmaksumuses).	Finantsvarade puhul on vähimisi arvestuspõhimõte õiglane väärtus. On toodud välja, millistel puhkudel ei pea õiglasest väärtuses kajastama: a) nõuded (mis ei ole edasimüügiks soetatud) - tohib kajastada korrigeeritud soetusmaksumuses, b) lunastustähtjani hoitavad finantsinvesteeringud (nt. võlakirjad) - tohib kajastada korrigeeritud soetusmaksumuses, c) investeeringud aktsiatesse ja teistesse omakapitaliinstrumentidesse, mille õiglast väärtust ei ole võimalik usaldusväärselt hinnata ja selliste varadega seotud tuletisinstrumendid – peab kajastama soetusmaksumuses. Finantskohustuste puhul vähimisi arvestuspõhimõte korrigeeritud soetusmaksumus. Õiglasest väärtuses kajastatakse ainult edasimüügiks soetatud finantskohustusi ning negatiivse õiglase väärtusega tuletisinstrumente (kui on seotud investeeringutega, mille õiglast väärtust saab hinnata)

Seega kokkuvõttes on IFRS SME ja RTJ lähenemised finantsinstrumentide arvestuse reguleerimisel sisuliselt sarnased. Lihtsamaid finantsinstrumente kajastatakse korrigeeritud soetusmaksumuses (kasutades efektiivse intressimäära meetodit) ning

keerukamaid instrumente ja neid, mille õiglane väärtus on usaldusväärselt määratav, kajastatakse õiglates väärtuses. Erinevus seisneb selles, et RTJ eelistab ka lihtsamate finantsvarade kajastamisel soetusmaksumuse meetodi rakendamisele õiglates väärtuses (kui see on usaldusväärselt määratav) kajastamist ning samuti nõuab edasimüügiks soetatud nõuete puhul õiglates väärtuses kajastamist.

Ago Vilu on arvamusel, et finantsinstrumentide kajastamise regulatsiooni võiks modifitseerida selliselt, et SME-del oleks edaspidi võimalik valida RTJ-i praeguse lähenemise (mis on pigem täismahus IFRS-iga kooskõlas) ning IFRS SME lähenemise vahel.

Käesoleva töö autor autor arvab, et RTJ-i 3 vastavate arvestuspõhimõtete modifitseerimine vastavalt IFRS SME peatükkidele 11 ja 12 muudaks regulatsiooni ülevaatlikumaks ja lihtsamalt arusaadavamaks, kuid samas väheneks regulatsiooni paindlikkus. **Käesoleva töö autor soovib viia RTJ-i 3 arvestuspõhimõtetesse sisse väikesed muudatused, mis aga oleksid pigem “kosmeetilist” laadi kui sisulised. RTJ võiks lubada lihtsamate finantsvarade ja edasimüügiks soetatud nõuete kajastamisel nii soetusmaksumuse kui ka õiglase väärtuse meetodi kasutamist ning eelistada viimast juhul, kui õiglane väärtus on usaldusväärselt leitav ilma ebamõistliku kulu ja pingutusega.** Sisuliselt ei muutuks RTJ arvestuspõhimõte, kuid sõnastust saaks ebapraktilisuse klausli kasutamise abil muuta ülevaatlikumaks.

IFRS SME-s on lihtsustus võrreldes RTJ-ga selles osas, et õiglates väärtuses kajastatavate finantsinstrumentide muutused näidatakse läbi kasumiaruande (tulu või kuluna). RTJ lähtub täismahus IFRS-ist, ja ütleb, et edasimüügiks soetatud finantsinstrumendid kajastatakse õiglates väärtuses, muutustega läbi kasumiaruande, kuid muude õiglates väärtuses kajastatavate finantsvarade puhul on võimalik valida väärtuse muutuste kajastamine järjepidevalt kas läbi kasumiaruande või läbi koondkasumiaruande – muu koondkasumi, või -kahjumi osana (s.o. omakapitalis kajastatud finantsvarade ümberhindluse reservi muutusena).

Ene Rammo sõnul toetaks Kaubandus-Tööstuskoda pigem regulatsiooni säilimist praegusel kujul, kuna ei näe, et IFRS SME midagi oluliselt juurde annaks – ei lihtsuse

aga paindlikkuse osas. Ago Vilu jätkaks ettevõtetele võimaluse valida praeguse (täismahus IFRS-il põhineva) ning IFRS SME lähenemise vahel.

IFRS SME käsitle ülevõtmine piiraks ettevõtete valikuvõimalusi, kuid muudaks regulatsiooni ülevaatlikumaks ja kiiremini haaratavaks. Regulatsiooni võiks modifitseerida selliselt, et SME-del oleks edaspidi võimalik valida RTJ-i praeguse lähenemise (mis põhineb täismahus IFRS-il) ning IFRS SME lähenemise vahel.

Mõlemad standardid nõuavad iga aruandeperioodi lõpus finantsvarade väärtuse languse hindamist. Erinevus tuleb esile varem tehtud allahindluste tühistamisel soetusmaksumuses kajastatavate finantsinstrumentide puhul. IFRS SME (p. 11.26) sätestab, et (kõikide) soetusmaksumuses kajastatavate finantsvarade allahindluste tühistamisi kajastatakse kasumiaruandes, RTJ 3 toob juhised korrigeeritud soetusmaksumuses kajastatavate finantsvarade allahindluste tühistamiseks (p. 32), kuid (p. 33) ütleb, et soetusmaksumuses kajastatavate finantsvarade (aktsiad ja muud omakapitali instrumendid, mille õiglane väärtus ei ole usaldusväärselt hinnatav) allahindlusi ei tühistata.

Ago Vilu jätkaks ettevõtetele võimaluse valida praeguse (täismahus IFRS-il põhineva) ning IFRS SME lähenemise vahel. Ene Rammo ei oleks RTJ-i modifitseerimisele vastu, kuid samas ei näe hetkel selles olulist positiivset muutust võrreldes kehtiva regulatsiooniga.

Käesoleva töö autor arvab, et otstarbekas oleks viia IFRS SME lihtsustatud lähenemine finantsvarade allahindluste tühistamise kajastamisele sisse ka RTJ-i 3.

IFRS SME finantsinstrumentide osa on võrreldes RTJ-ga põhjalikum. Täiendavalt kirjeldatakse riskimaandamisinstrumentide kasutamise (*hedge accounting*) reegleid, õiglase väärtuse määramiseks kasutatavaid võimalusi, tagatiste kajastamise reegleid finantsvaradega seotud riskide ja hüvede ülekandmisel (näitena on toodud regressiõigusega ja regressiõiguseta faktooringu kajastamine, mida käsitleb ka RTJ) jm. RTJ-i finantsinstrumentide osa küll pakub vähem informatsiooni erinevates olukordades käitumiseks, kuid selgitab põhjalikumalt olukordi (ja toob arvulisi näiteid), mis on Eesti ettevõtete puhul sageliesinevad (nt. pikaajaliste nõuete või kohustuste korrigeeritud

soetusmaksumuse arvutamine, nõuete väärtuse languse hindamine jt.). **Töö autori arvates võiks kaaluda RTJ-i 3 täiendamist IFRS SME eeskujul, nt. õiglase väärtuse hindamise meetodite tutvustusega.**

Kokkuvõttes – IFRS SME lähenemine on veidi suuremal määral lihtsustatud, kuid RTJ lähenemine on paindlikum, sest näiteks põhiliste finantsinstrumentide kajastamisel ei ole elimineeritud õiglase väärtuse põhimõtte kasutamise võimalust (lisaks väikesed erinevused muudes eelnevalt välja toodud aspektides).

Varude arvestuse reguleerimisel IFRS SME ja RTJ vahel sisulisi erinevusi ei ole. IFRS SME peatükis 13 (Varud) on lisaks RTJ-s 4 toodule lühiülevaade võimalike soetusmaksumuse arvestamisel kasutatavate tehniliste lähenemiste kohta – standardkulu meetod, jaemüügi meetod (*retail method*), viimase ostuhinna meetod, millega võib informatiivsuse eesmärgil RTJ-i 4 täiendada. IFRS SME peatüki 13 (Varud) p 13.22 nõuded lisades avalikustatavale informatsioonile erinevad ainult detailides RTJ 4 nõuetest, nõudes veidi rohkem avalikustamisi.

RTJ ja IFRS SME vahel ei ole **eraldiste ja tingimuslike kohustuste** kajastamise nõuetes sisulisi erinevusi. IFRS SME peatükk 21 (Eraldised ja Tingimuslikud kohustused) käsitleb antud temaatikat põhjalikumalt. Näiteks on **toodud põhjalikumad selgitused eraldise summa hindamiseks (p. 21.7-21.9), mis oleksid informatiivsed ka RTJ-kasutajatele ja millega võiks RTJ-i 8 (Eraldised ja tingimuslikud kohustused) täiendada.** IFRS SME nõuab aruandeperioodi kohta RTJ-iga võrreldes oluliselt rohkem avalikustamisi - nt. eraldise saldo muutuse analüüs (samas ei nõuta siin võrdlusandmete avalikustamist), tingimuslike kohustuste finantsmõju hinnang, ebakindlust põhjustavate elementide kirjeldus ja kulude kompenseerimise võimalus, tingimuslike varade finantsmõju hinnang (kui selle leidmine on praktiline ja sellega ei kaasne ebamõistlikke kulusid või pingutust). Samuti on ebapraktilisuse klausel tingimuslike varade kohta nõutavate avalikustamiste juures, st. neid ei pea tegema, kui need on ebapraktilised – sel juhul tuleb ebapraktilisuse põhjus avaldada.

Kokkuvõttes võib öelda, et IFRS SME-s on asetatud suurem rõhk aruandeperioodi kohta käiva informatsiooni avalikustamisele ja samas nõutakse vähemal määral võrdlusandmete avalikustamist. Avalikustamistega seoses on toodud ka erand

kohtueelsete vaidluste informatsiooni avalikustamisel – st. avalikustamisi ei pea tegema, kui ettevõtte positsioon vaidluses võib selle tõttu halveneda. Siiski tuleb avalikustada vaidluse üldkirjeldus ja põhjus, miks täiendavat informatsiooni ei avalikustata. IFRS SME-s on näited võimalike situatsioonide ja nende korral käitumise kohta viidud peatükile järgnevasse lisasse. Näiteid on rohkem kui vastavas RTJ-s. **Käesoleva töö autori hinnangul võiks kaaluda RTJ-i 8 täiendamist vastavate näidetega – eelkõige oleks RTJ-i kasutajate jaoks informatiivne restruktureerimisplaanile esitatavaid nõudeid sisaldav näide, millega tasuks RTJ-i vastavat regulatsiooni täiendada.**

IFRS SME peatükk 22 (**Kohustused ja omakapital**) sätestab põhimõtted finantsinstrumentide klassifitseerimiseks kohustuste või omakapitali alla ja vaatleb muid omanike või investori-suunalisi omakapitali arvestamise põhimõtteid. Peatükk 26 (Aksiapõhised väljamaksed) käsitleb selliste tehingute kajastamist, mille puhul ettevõtte saab hüvesid või teenuseid (sh. töötegemise teenus töötajatelt) vastutasuks oma omakapitali instrumentide eest ja mille puhul töötajad jt. osapooled käituvad hankijate või teenusepakkujatena. RTJ vastavatele valdkondadele eraldi ei keskendu, küll aga käsitlevad RTJ 3 (Finantsinstrumendid) punktid 59-65 juhiseid, millest lähtuda finantsinstrumentide klassifitseerimisel kohustuseks või omakapitaliks. RTJ lähtub klassifitseerimisel eelkõige sellest, kas instrumendi emiteerijal lasub kohustus teha instrumendi valdajale kokkulepitud ulatuses makseid või mitte. Kui selline kohustus eksisteerib, siis on tegemist finantskohustusega, muul juhul omakapitali instrumendiga. IFRS SME-s on aga väga põhjalikult kirjeldatud tingimusi, millest klassifitseerimisel lähtuda. Siinkohal on informatiivsuse huvides toodud ülevaade IFRS SME klassifitseerimise juhistest.

Müüdav instrument on finantsinstrument, mis annab selle valdajale õiguse vastav instrument emiteeriaje raha või muu finantsvara eest tagasi müüa või mis on automaatselt emiteerija poolt tagasilunastatav või tagasiostetav teatud tõenäosusega tulevikus toimuva sündmuse või valdaja pensionilejäämise või surma korral. Müüdav instrument, millel on kõik alljärgnevad iseloomujooned, klassifitseerub **omakapitali instrumendiks** (p. 22.4):

- a) valdajal on õigus proportsionaalselt osaleda ettevõtte notovarade jagamisel ettevõtte likvideerimise korral;

- a) instrument kuulub sellisesse instrumentide rühma, mis on allutatud kõikidele teistele instrumentide rühmadele;
- b) kõik selles teistele instrumentidele allutatud instrumentide rühmas olevad instrumendid on identsete omadustega;
- c) eraldiseisvalt emitendi lepingulisest kohustusest instrument lunastada või tagasi osta raha või muu finantsvara eest, ei sisalda instrument mingeid muid lepingulisi kohustusi raha või muude finantsvarade üleandmiseks, või teise ettevõttega potentsiaalselt ebasoodsatel tingimustel finantsvarade või finantskohustuste vastu vahetamiseks, ja tegemist ei ole lepinguga, mida saab tasaarveldada (*may be settled*) ettevõtte oma omakapitali instrumentidega;
- d) kõik instrumendiga tema eluea jooksul seotud oodatavad rahavood põhinevad sisuliselt instrumendi eluea jooksul teenitud kasumil või kahjumil, muutusel ettevõtte kajastatud netovarades või kajastatud ja kajastamata netovarade õiglasest väärtuses, arvestamata võimalikke instrumendi enda mõjusid.

Järgnevalt on toodud näited instrumentidest, mida klassifitseeritakse pigem **kohustuseks** kui omakapitaliks:

- a) Instrument klassifitseeritakse kohustuseks, kui likvideerimisel netovarade jagamisel on ära määratud maksimaalne jagatav summa (*ceiling*). Näiteks, kui likvideerimisel saavad instrumendi valdajad proportsionaalse osa netovaradest, kuid see summa on limiteeritud maksimumpiiriga ja seda ületav netovarade osa jagatakse heategevuslikele organisatsioonidele või valitsusele, siis sellist instrumenti ei klassifitseerita omakapitaliks.
- b) Instrument klassifitseeritakse kohustuseks, kui see kohustab ettevõtet tegema valdajale enne likvideerimist makseid, nagu näiteks kohustuslik dividend.
- c) Grupi finantsaruandes tuleb kohustuseks klassifitseerida müüdav instrument, mis on tüürettevõtte finantsaruandes omakapitaliks klassifitseeritud.
- d) Finantskohustus on eelisaktia, mis võimaldab emitentidele kohustuslikku lunastamist fikseeritud või kindlaks määratava summa eest fikseeritud või kindlaks määrataval tuleviku kuupäeval, või annab valdajale õiguse nõuda emitentidele instrumendi lunastamist kindlal ajal fikseeritud või kindlaks määratava summa eest.

Käesoleva töö autor soovitaks IFRS SME vastavas peatükis olevate põhimõtete lisamist RTJ- i 3, sest Eestis toimub ettevõtete finantseerimine järjest keerukamate ja spetsiifilisemate skeemide alusel ning käesoleva töö autori töökogemus finantsauditi konsultandina on näidanud, et Eesti ettevõtetel oleks tarvis spetsiifilisemaid juhiseid finantsinstrumentide klassifitseerimiseks omakapitali või finantskohustuste alla. Antud juhised võiksid siinjuures abiks olla.

IFRS SME-s on lisaks toodud kokkuvõtlikud juhised aktsiate või muude omakapitaliinstrumentide esmaemissiooni, fondiemissiooni, oma aktsiate ja mitterahaliste dividendide maksmise kohustuse kajastamise kohta; vahetusvõlakirjade või muude kombineeritud finantsinstrumentide kajastamise kohta osaliselt oma- ja osaliselt võõrkapitalina ning konsolideeritud tütarettevõtte (keda ei omata 100%) aktsiatega tehtud tehingute kajastamise kohta. Peatüki 22 lisas on toodud näide emiteerija-poolse omakapitaliks konverteeritava võlakirjaemissiooni kajastamise kohta (osaliselt finantskohustuse ja osaliselt omakapitalina). **Töö autori hinnangul tasuks kaaluda RTJ-i 3 (osalist) täiendamist antud juhiste ning näitega.**

IFRS SME 4. peatüki (Finantsseisundi aruanne) punktid 4.11 (f), 4.12 ja 4.13 reguleerivad oma- või aktsiakapitali osas nõutavaid avalikustamisi – seejuures on märgitud, et vastav informatsioon tuleb avalikustada kas põhiaruandes või aruande lisades. Eesti heas raamatupidamistavas reguleerivad omakapitali puhul nõutavaid avalikustamisi vähesel määral RTJ 2 (Nõuded esitusviisile, p. 41) ning RTJ 3, kuid suuremal määral RPS, mille lisa 3 lg 3 ja 6 kirjeldavad nõudeid omakapitali kohta aastaaruande lisades tehtavatele avalikustamistele.

Tulu kajastamist reguleerivad RTJ 10 (Tulu kajastamine) ning IFRS SME peatükk 23 (Tulu). Tulu kajastamise põhimõtted IFRS SME-s ja RTJ-s on samad, sh. kinnisvara arenduse kajastamine “kauba müügi” või ehituslepinguna (valmidusastme meetodil), kliendilojaalsusprogrammi tulu kajastamine jne. RTJ-s 10 on kajastamise põhimõtteid põhjalikumalt selgitatud. Näiteid on küll vähem kui IFRS SME 23. peatüki lisas, kuid need on arvulised ja põhjalikumad. **RTJ-i 10 võiks täiendada IFRS SME vastava peatüki lisas olevate näidetega (või osadega nendest) müügitehingute kohta, mis hetkeseisuga RTJ-s puuduvad.** Kuna näited on kompaktsed (enamik näiteid kujutavad

endast vaid ühte lõiku teksti), siis ei avaldaks näidete kaasamine antud RTJ-i mahukusele olulist mõju.

Valitsusepoolse abi kajastamist reguleerivad RTJ 12 (Valitsusepoolne abi) ning IFRS SME peatükk 24 (Valitsusepoolne abi). IFRS SME vastav peatükk on oluliselt kompaktsem ja toodud põhimõtted on üldsõnalised. RTJ-s on vastavat temaatikat oluliselt põhjalikumalt kirjeldatud ning lisaks on toodud numbrilisi näiteid. IFRS SME peatükk 24 näiteid ei sisalda – need on siiski toodud antud peatükiga seotud õppemoodulis, millega tutvumine aitab põhimõtete ja nende tõlgenduste mõistmisel.

Valitsusepoolse abi arvestuspõhimõtetes on RTJ-i ja IFRS SME võrdluses sisulised erinevused, mis on välja toodud alljärgnevas tabelis 2.12.

Tabel 2.12. Erinevused valitsusepoolse abi arvestuspõhimõtetes IFRS SME-s ja RTJ-s

IFRS SME peatükk 24 (Valitsusepoolne abi) ja Treeningmoodul nr. 24.	RTJ 12 (Valitsusepoolne abi)
Valitsusepoolse abi kajastamisel on sisuliselt lubatud ainult brutomeetodi kasutamine	Valitsusepoolse abi kajastamisel võib kasutada bruto- või netomeetodit.
Sihtfinantseerimise tuluna kajastamist ei tohi perioodiliselt viia vastavusse selle abil soetatud vara kulus kajastamisega või selle abil finantseeritavate tegevuskulude kajastamisega (sihtfinantseerimine kajastatakse täies osas tuluna siis, kui ettevõtte vastab kõikidele sihtfinantseerimisega seotud tingimustele; kohustusena kajastatakse need sihtfinantseerimised, mille osas ettevõtte ei ole vastavaid tingimusi täitnud).	Sihtfinantseerimise abil soetatud vara amortiseeritakse kulusse ja sihtfinantseerimise kohustus tulusse soetatud vara kasuliku eluea jooksul. Tegevuskulude sihtfinantseerimise kajastamisel järgitakse tulude ja kulude vastandamise printsiipi. Sihtfinantseerimine kajastatakse tuluna, kui eksisteerib <u>piisav kindlus</u> , et ettevõtte vastab sellega seotud tingimustele ning sihtfinantseerimine leiab aset.

RTJ valitsusepoolse abi arvestuse põhimõtted on suuremal määral kooskõlas täismahus IFRS-iga kui IFRS SME arvestuspõhimõtted, mis on võrreldes täismahus IFRS-iga märgatavalt lihtsustatud.

Ago Vilu märkis, et “suurt” IFRS-i kavatakse lähitulevikus muuta sarnaselt IFRS SME arvestuspõhimõtetele valitsusepoolse abi kajastamisel ja seega tasuks RTJ-i juba

vastavad muudatused sisse viia. Ene Rammo märkis, et modifitseerimist võib kaaluda, kui see võrreldes kehtiva RTJ-ga annab midagi juurde, kuid pigem tundub, et RTJ ei vaja muutmist.

Käesoleva töö autori hinnangul ei ole tarvis RTJ-i lähenemist oluliselt muuta, kuid siiski soovib ta lubada alternatiivina eluea jooksul tulusse amortiseerimisele sihtfinantseerimise kohest tulus kajastamist, mis lihtsustaks SME-de jaoks arvestust ja aruandlust.

Välisvaluutas tehtud tehingute ümberhindlusi reguleerib IFRS SME peatükk 30 (Välisvaluuta ümberhindlus) ning RTJ 11 (Äriühendused), punktid 88 – 99 ning RTJ 1, punktid 84-95. Välisvaluutas tehtud tehingute arvestuspõhimõtetest IFRS SME-s ja RTJ-s on toodud ülevaade tabelites 2.13, 2.14 ja 2.15.

Tabel 2.13. Välisvaluutatehingute kajastamine arvestusvaluutas

IFRS SME peatükk 30 (Välisvaluuta ümberarvestus)	RTJ 1 (Nõuded esitusviisile) p. 84-95 ja RTJ 11 (Äriühendused) p. 88-99	Järeldus standardite võrdlemisel
Algne kajastamine arvestusvaluutas vastava hetke kursiga (või perioodi keskmise kursiga). Perioodi lõpus teostatakse ümberhindlus - vahed kajastatakse perioodi kasumis-kahjumis (v.a. kui mõni muu IFRS SME peatükk nõuab koondkasumi all näitamist - st. ümberhindlused kajastatakse vastavalt sellele, kuidas nende kirjete enda väärtuse muutus kajastatakse). Sh. rahalised kirjed hinnatakse ümber perioodi lõpu kursiga, mitterahalised soetusmaksumuses kajastatavad kirjed tehingupäeva kursiga ning mittemonetaarsed õiglases väärtuses kajastatavad kirjed selle päeva kursiga, mil määratleti õiglase väärtus (p. 30.9)	Välisvaluuta-tehingute puhul tuleb perioodi lõpus teha ümberhindlus monetaarsete varade ja kohustuste ning õiglases väärtuses kajastatud mittemonetaarsete varade ja kohustuste puhul - ümberhindluse vahed kajastatakse ilmselt perioodi kasumis (ei ole välja toodud).	Üldiselt lähenemine sarnane, erinev on see, et RTJ ei nõua soetusmaksumuses kajastatavate mittemonetaarsete varade puhul ümberhindlust, aga IFRS SME nõuab seda kõikide (sh. mittemonetaarsete soetusmaksumuses kajastatavate) varade ja kohustuste puhul.

RTJ kirjeldab täiendavalt olukorda, kus tütarettevõtte arvestusvaluuta langeb kokku emaettevõtte arvestusvaluutaga, kuid tütarettevõtte esitab aruanded konsolideerimiseks muus (esitlus)valuutas. Sel juhul hinnatakse tütarettevõtte välisvaluutas koostatud

aruanded ümber selliselt, nagu oleks need algusest peale olnud koostatud tema arvestusvaluutas ning ümberhindluse vahed kajastatakse perioodi kasumis-kahjumis.

Tabel 2.14. Välisvaluutatehingute ümberhindlus kui arvestusvaluuta erineb esitlusvaluutast

IFRS SME peatükk 30 (Välisvaluuta ümberarvestus)	RTJ 1 (Nõuded esitusviisile) p. 84-95	Järeldus standar- dite võrdle- misel
Kui ettevõtte arvestusvaluuta erineb esitlusvaluutast, siis teostatakse välisvaluuta ümberhindlus esitlusvaluutasse perioodi lõpu (bilanss) või tehingupäeva (tulem) kursside alusel ning ümberhindluse vahed kajastatakse muu koondkasumi all (sisuliselt omakapitali all). Tulude-kulude puhul on praktilistel kaalutlustel lubatud kasutada perioodi keskmist kurssi.	Vastavalt RTJ 1 p. 89 - kui ettevõtte arvestusvaluuta on esitlusvaluutast ehk Eesti kroonist erinev, siis on vaja teostada finantsnäitajate ümberhindlus (bilanss periood lõpu kursiga, tulud-kulud tehingupäeva või praktilistel kaalutlustel perioodi keskmise kursiga), mille käigus tekkinud kasumid-kahjumid kajastatakse muu koondkasumi või -kahjumina koondkasumiaruandes (sisuliselt omakapitali all).	Põhimõte sama.

Tabel 2.15. Välisvaluuta ümberhindluse vahede kajastamine konsolideerimisel

IFRS SME peatükk 30 (Välisvaluuta ümberarvestus)	RTJ 11 (Äriühendused) p. 88-99	Järeldus
Konsolideerimisel kajastatakse välisvaluuta ümberhindluse vahed üldjuhul perioodi-kasumis kahjumis, v.a. pikaajalise nõude või laenu puhul - kajastatakse omakapitali all (muu koondkasumi või -kahjumina). Õiglase väärtuse korrigeerimisel tekkivad vahed kajastatakse omakapitalis (muu koondkasumi, -kahjumi all). Täpsemalt - konsolideeritud aruandes kajastatakse välismaisesse tütarettevõttesse või muusse äriüksusesse antud pikaajaliste nõudete või laenude (sisuliselt netoinvesteeringud sellesse ettevõttesse) ümberhindluse vahesid omakapitali osana (muu koondkasumi all) (p. 30.13).	Kui emaettevõtte on andnud tütarettevõttele (kelle arvestusvaluuta erineb emaettevõtte esitlusvaluutast) pikaajalist laenu (või saanud selliselt tütarettevõttelt pikaajalist laenu), mille tagasimakset ei ole lähemas tulevikus ette näha, siis kujutab selline laen sisuliselt osa emaettevõtte netoinvesteeringust tütarettevõttesse. Selliste laenude ümberhindlusest tekkinud kursivahesid kajastatakse omakapitali kirjel «Realiseerimata kursivahed» analoogiliselt netovara ümberhindlusest tekkinud vahedega (RTJ 11 p. 94). Ei ole küll välja toodud, aga loogiline on eeldada, et muude kirjete välisvaluuta ümberhindluse vahed kajastatakse perioodi kasumis-kahjumis.	Põhimõte sama.

Käesoleva töö autor ei soovita RTJ-i vastavate arvestuspõhimõtete modifitseerimist, kuid hindab, et otstarbekas võiks olla välisvaluutatehingutega seotud regulatsioonide koondamine ühte eraldiseisvasse RTJ-i (praegu kajastub RTJ-des 1 ja 11) ning informatsiooni esitust võiks muuta ülevaatlikumaks ja selgemaks.

Bilansipäevajärgsete sündmuste kajastamist reguleerivad IFRS SME peatükk 32 (Bilansipäevajärgsed sündmused) ning RTJ 1 (Nõuded informatsiooni esitusviisile) p. 96-100. IFRS SME-s on antud valdkonda käsitletud põhjalikumalt, sh. on toodud RTJ-ga võrreldes rohkem näiteid korrigeerivatest ja mittekorrigeerivatest bilansipäevajärgsetest sündmustest. IFRS SME peatükk 32 kirjeldab avalikustamise nõuete all erinevaid näiteid bilansipäevajärgsetest sündmustest., mida tuleks aruandes avalikustada. Eestis on lisaks RTJ-s 1 toodule kirjutatud Raamatupidamise seadusesse (lisa 3, lg 8) sisse nõue bilansipäevajärgsete sündmuste avalikustamiseks. **RTJ-i võiks osaliselt täiendada IFRS SME-s toodud juhiste või näidetega.** Sisulisi erinevusi arvestuspõhimõtetes kahe standardi puhul ei ole.

IFRS SME peatükk 33 (**Tehingud seotud osapooltega**) sätestab juhised seotud osapoolte tuvastamiseks (võrreldes RTJ 1-ga suhteliselt põhjalik analüüsijuhis, sh. keerukate seoste puhul seotud osapoolte tuvastamiseks; RTJ-is 1 on määratletud ära konkreetsed subjektid, keda seotud osapoolteks loetakse) ning nõuded seotud osapooltega tehtud tehingute avalikustamiseks aastaaruandes. IFRS SME nõuab rohkem avalikustamisi, kuid samas määratleb ka teatud seosed, mille puhul ei ole vaja avalikustamisi teha (nt. riigiga või omavalitsusasutusega tehtud tehinguid ei pea avalikustama, kui viimased on seotud osapoolteks). Samas on osa IFRS SME peatükis 33 nõutud avalikustamiste informatsiooni Eestis Raamatupidamise seaduse lisa 3 lg 8 poolt nõutav (nt. juhtkonnale arvestatud tasude ja soodustuste ning nendega seotud potentsiaalsete kohustuste avalikustamine, töötajatele makstud tasude kogusumma avalikustamine). IFRS SME p 33.5 ütleb, et kui emaettevõtte või lõplikult kontrolliv ettevõtte (*ultimate controlling parent*) kumbki ei avalda avalikuks kasutamiseks aastaaruandeid, siis tuleb avalikustada kõige kõrgemal positsioonil olev emaettevõtte, kes avalikustab aruandeid. RTJ 1 nõuab ettevõtet kontrolliva osapoole nimetuse

avalikustamist. **Antud nõude täpsema ja informatiivsema sõnastusega IFRS SME-s võiks RTJ-i 1 täiendada.**

IFRS SME peatükk 34 (Spetsialiseeritud äritegevused, *specialised activities*) katab **bioloogiliste varade** arvestust ning **teenuste kontsessioonikokkuleppeid**. Eesti heas raamatupidamistavas katavad neid teemasid RTJ 7 (Bioloogilised varad) ning RTJ 17 (Teenuste kontsessioonikokkulepped).

Nii RTJ 7 kui ka IFRS SME peatükk 34 nõuavad bioloogiliste varade kajastamist õiglases väärtuses. IFRS SME p. 34.1 märgib siiski, et õiglase väärtuse meetodit kasutatakse nende bioloogiliste varade kajastamisel, mille puhul õiglane väärtus on määratav ilma ebamõistliku kulu ja pingutuseta. Samuti on toodud välja indikaatorid, millest võiks lähtuda õiglase väärtuse hindamisel. Kirjeldatakse ka soetusmaksumuse meetodit bioloogiliste varade kajastamiseks. Võrreldes RTJ-ga nõutakse rohkem avalikustamisi. RTJ nõuab õiglase väärtuse hindamist, v.a. juhul, kui see ei ole usaldusväärselt määratav ja ütleb, et “kui bioloogilise vara turuhinda ei ole võimalik määrata, tuleb vara õiglase väärtuse leidmisel kasutada vara kasutamisel tekkivate diskonteeritud neto rahavoogude meetodit” (p. 20).

Ene Rammo hinnangul võib RTJ-i modifitseerimine olla vajalik, sest ilmselt on bioloogilise vara puhul sellised olukorrad sagedased, kus õiglast väärtust on keeruline määrata. Ka Ago Vilu toetab RTJ-i modifitseerimist.

Käesoleva töö autor soovib RTJ-i 7 modifitseerimist ja täiendamist IFRS SME bioloogiliste varade õiglase väärtuse mõõtmist puudutavate ebapraktilisuse klauslitega.

Teenuste kontsessioonikokkulepe on selline kokkulepe, mille puhul valitsus või muu avaliku sektori üksus (toetaja, *grantor*) sõlmib lepingu erasektori üksusega (operaatoriga) toetaja infrastruktuuri varade (nt. sillad, teed, tunnelid, kanalisatsioonisüsteemid jms.) arendamiseks (või rekonstrueerimiseks), opereerimiseks ja säilitamiseks. Teenuste kontsessioonikokkulepete reguleerimisel RTJ ja IFRS SME vahel sisulisi erinevusi ei ole (vt. täpsemalt tabel 2.16).

Lisaks tabelis toodule on märkimisväärne, et RTJ 17 toob juhised ka teenuste kontsessioonikokkulepete kajastamiseks avaliku sektori üksuste raamatupidamise aruannetes (mida IFRS SME, IFRS ega ka IPSAS ei reguleeri). Tingimusteta tasumiskohustuse puhul võtab avaliku sektori üksus bilansis arvele materiaalse põhivara ning teiselt poolt finantskohustuse. Kui aga ei ole tingimusteta kohustust erasektori üksusele teenuste eest tasuda, siis materiaalsel põhivara ega kohustust arvele ei võeta.

Tabel 2.16. Teenuste kontsessioonikokkulepete kajastamine

IFRS SME peatükk 34 (p. 34.12 - 34.16)	RTJ 17
Erasektori üksus kajastab finantsvara selles osas, millisel määral tal on tingimusteta õigus raha või muude finantsvarade saamiseks avaliku sektori üksuselt, seega garanteeritud maksetele vastavalt kajastatakse finantsvara. Erasektori üksus kajastab immateriaalsel põhivara selles osas, millisel määral tal on õigus (litsents) kasutajatelt avaliku teenuse tasusid nõuda. Seega õigus avalikkuselt raha nõuda (sõltudes avalikkuse poolt teenuse kasutamise määra) kajastatakse immateriaalse põhivarana.	
IFRS SME ei luba laenukulutuste kapitaliseerimist (peatükk 25 Laenukulutused)	Kui erasektori üksus kajastab õigust müüa infrastruktuuri objektiga seotud avalikke teenuseid oma bilansis immateriaalse varana, tohib infrastruktuuri objekti ehitamise või rekonstrueerimise finantseerimiseks võetud laenuga seotud kulutusi (näiteks intresse) kapitaliseerida immateriaalse vara soetusmaksumuses (p. 24)

RTJ 17 reguleerib antud valdkonda IFRS SME-ga võrreldes oluliselt põhjalikumalt (sh. toob juhised antud juhendiga reguleeritavate kokkulepete tuvastamiseks, tulu kajastamiseks erasektori üksuse poolt jm.). Kuigi IFRS SME peatüki 34 antud temaatikat käsitlev alamosa on ülevaatlik ja kokkuvõtlik (SME-de jaoks lihtsustatud juhised), **ei soovita käesoleva töö autor RTJ vastavat regulatsiooni modifitseerida.**

Üleminek IFRS SME standardile on muudetud SME-de jaoks suhteliselt lihtsaks, ka siinjuures on välditud ebamõistlikke kulusid ja pingutust. Näiteks on toodud välja, milliseid finantsaruande kirjeid ei tule tagasiulatuvalt korrigeerida ja kahele leheküljele mahutub nimekiri eranditest ja väljaarvamistest keerulisemate tehingute esmakordsel kajastamisel IFRS SME-le ülemineku puhul. Kui ettevõtte jaoks on bilansi

võrdlusandmete korrigeerimine ebapraktiline, siis ei pea vastavaid korrigeerimisi tegema ja tuleb märkida, millised andmed ei ole võrreldavad IFRS SME-ga kooskõlas olevate finantsnäitajatega. Samuti tuleb märkida, milliseid võrdlusandmete avalikustamisi ei ole tehtud, kuna näitajate väljaarvutamine oleks ebapraktiline. Kui võrdlusandmed siiski viiakse kooskõlla IFRS SME-ga, siis on võrdlusandmete aruandeperiood ülemineku kuupäevaks. Muul juhul on käesolev periood ülemineku kuupäevaks. Üleminekuga seotud korrigeerimised kajastatakse ülemineku kuupäeval eelmiste perioodide jaotamata kasumis.

Järgnevad IFRS SME peatükid reguleerivad valdkondi, mida RTJ-d hetkel ei käsitle. Kuna IFRS SME-s on arvestuspõhimõtted sageli täismahus IFRS-iga võrreldes lihtsustatud, siis tasub kaaluda valdkondade või käsitluste osalist lülitamist RTJ-i valdkondade puhul, mille arvestust ka Eesti SME-del siiski teatud määral esineb (või võib tulevikus esineda). Sellisteks IFRS SME peatükkideks on:

- peatükk 26 (Aktsiapõhised maksed),
- peatükk 28 (Hüved töötajatele, *Employee benefits*).

Käesoleva töö autor nõustub Ago Viluga, kes arwab, et aktsiapõhised maksed ning hüved töötajatele tasuks lühendatult RTJ-idesse lisada.

Järgmiste valdkondade käsitlusi ei tasu RTJ-idesse sisse viia, sest Eestis ei ole need teemad asjakohased:

- peatükk 29 (Tulumaks),
- peatükk 31 (Hüperinflatsioon).

Tabelis 2.17 on näha antud alapunktis väljatoodud olulisemad erinevused regulatsioonide võrdlemisel ning seejärel töö autori poolt tehtud ettepanekud RTJ-ide modifitseerimiseks.

Tabel 2.17. Olulisemad muude valdkondade arvestust puudutavad erinevused ja ettepanekud

	Valdkond	RTJ nõue või arvestuspõhimõte	IFRS SME nõue või arvestuspõhimõte	Autori ettepanek
	Bilanssi ja/või kasumiaruannet puudutavad arvestuspõhimõtted			
1	Finantsinstru- mentide kajastamise meetodid. RTJ 3, IFRS SME ptk.11 ja ptk. 12	Lihtsamaid finantsinstrumente kajastatakse korrigeeritud soetusmaksumuses (kasutades efektiivse intressimäära meetodit) ning keerukamaid instrumente ja neid, mille õiglane väärtus on usaldusväärselt määratav, kajastatakse õiglases väärtuses. Erinevus seisneb selles, et RTJ eelistab ka lihtsamate finantsvarade kajastamisel soetusmaksumuse meetodi rakendamisele õiglases väärtuses (kui see on usaldusväärselt määratav) kajastamist ning samuti nõuab edasimüügiks soetatud nõuete puhul õiglases väärtuses kajastamist.	Lihtsamaid finantsinstrumente kajastatakse korrigeeritud soetusmaksumuses (kasutades efektiivse intressimäära meetodit) ning keerukamaid instrumente ja neid, mille õiglane väärtus on usaldusväärselt määratav, kajastatakse õiglases väärtuses.	Käesoleva töö autor soovib viia RTJ-i 3 arvestuspõhimõtetesse sisse väikesed muudatused, mis aga oleksid pigem “kosmeetilist” laadi kui sisulised. RTJ võiks lubada lihtsamate finantsvarade ja edasimüügiks soetatud nõuete kajastamisel nii soetusmaksumuse kui ka õiglase väärtuse meetodi kasutamist ning eelistada viimast juhul, kui õiglane väärtus on usaldusväärselt leitav ilma ebamõistliku kulu ja pingutuseta. Sisuliselt ei muutuks RTJ arvestuspõhimõte, kuid sõnastust saaks ebapraktilisuse klausli kasutamise abil muuta ülevaatlikumaks.
2	Õiglases väärtuses kajastatavad finantsinstru- mendid - õiglase väärtuse muutuse kajastamine. RTJ 3, IFRS SME ptk. 11 ja ptk. 12	RTJ lähtub täismahus IFRS-ist, ja ütleb, et edasimüügiks soetatud finantsinstrumendid kajastatakse õiglases väärtuses, muutustega läbi kasumiaruande, kuid muude õiglases väärtuses kajastatavate finantsvarade puhul on võimalik valida väärtuse muutuste kajastamine järjepidevalt kas läbi kasumiaruande või läbi koondkasumiaruande – muu koondkasumi, või -kahjumi osana (s.o. omakapitalis kajastatud finantsvarade ümberhindluse reservi muutusena).	IFRS SME-s on lihtsustus võrreldes RTJ-ga selles osas, et õiglases väärtuses kajastatavate finantsinstrumentide muutused näidatakse läbi kasumiaruande (tulu või kuluna).	IFRS SME käsitluse ülevõtmine piiraks ettevõtete valikuvõimalusi, kuid muudaks regulatsiooni ülevaatlikumaks ja kiiremini haaratavaks. Regulatsiooni võiks modifitseerida selliselt, et SME-del oleks edaspidi võimalik valida RTJ-i praeguse lähenemise (mis põhineb täismahus IFRS-il) ning IFRS SME lähenemise vahel.
3	Finantsvarade allahindluste tühistamine. RTJ 3, IFRS SME ptk. 11	Mõlemad standardid nõuavad iga aruandeperioodi lõpus finantsvarade väärtuse languse hindamist. Erinevus tuleb esile varem tehtud allahindluste tühistamisel soetusmaksumuses kajastatavate finantsinstrumentide puhul. RTJ 3 toob juhised korrigeeritud soetusmaksumuses kajastatavate finantsvarade allahindluste tühistamiseks, kuid ütleb, et soetusmaksumuses kajastatavate finantsvarade (aktsiad ja muud omakapitali instrumendid, mille õiglane väärtus ei ole usaldusväärselt hinnatav) allahindlusi ei tühistata.	IFRS SME sätestab, et (kõikide) soetusmaksumuses kajastatavate finantsvarade allahindluste tühistamisi kajastatakse kasumiaruandes	Käesoleva töö autor arvab, et otstarbekas oleks viia IFRS SME lihtsustatud lähenemine finantsvarade allahindluste tühistamise kajastamisele sisse ka RTJ-i 3.

Tabel 2.17 järg

	Valdkond	RTJ nõue või arvestuspõhimõte	IFRS SME nõue või arvestuspõhimõte	Autori ettepanek
	Bilanssi ja/või kasumiaruannet puudutavad arvestuspõhimõtted			
4	Sihtfinantseerimise kajastamise meetod ja sihtfinantseerimise tuluna kajastamise tingimused. RTJ 12, IFRS SME ptk. 24	RTJ valitsusepoolse abi arvestuse põhimõtted on suuremal määral kooskõlas täismahus IFRS-iga, kui IFRS SME arvestuspõhimõtted, mis on võrreldes täismahus IFRS-iga märgatavalt lihtsustatud. RTJ 12 lubab sihtfinantseerimise kajastamisel kasutada bruto- või netomeetodit. Vastavalt RTJ-le sihtfinantseerimise abil soetatud vara amortiseeritakse kulusse ja sihtfinantseerimise kohustus tulusse soetatud vara kasuliku eluea jooksul. Tegevuskulude sihtfinantseerimise kajastamisel järgitakse tulude ja kulude vastavuse printsiipi. Sihtfinantseerimine kajastatakse tuluna, kui eksisteerib piisav kindlus, et ettevõtte vastab sellega seotud tingimustele ning sihtfinantseerimine leiab aset.	IFRS SME lubab sihtfinantseerimise kajastamisel kasutada ainult netomeetodit. IFRS SME ei luba perioodiliselt viia vastavusse sihtfinantseerimise abil soetatud vara kulus kajastamisega või selle abil finantseeritavate tegevuskulude kajastamisega. Sihtfinantseerimine kajastatakse täies osas tuluna siis, kui ettevõtte vastab kõikidele sihtfinantseerimisega seotud tingimustele; kohustusena kajastatakse need sihtfinantseerimised, mille osas ettevõtte ei ole vastavaid tingimusi täitnud.	Käesoleva töö autori hinnangul ei ole tarvis RTJ-i lähenemist oluliselt muuta, kuid siiski soovitab ta lubada alternatiivina eluea jooksul tulusse amortiseerimisele sihtfinantseerimise kohest tulus kajastamist, mis lihtsustaks SME-de jaoks arvestust ja aruandlust.
5	Bioloogiliste varade kajastamise meetodid. RTJ 7, IFRS SME ptk. 34	RTJ 7 nõuab bioloogiliste varade õiglasest väärtuses kajastamist, v.a. juhul, kui õiglane väärtus ei ole usaldusväärselt määratav ja ütleb, et "kui bioloogilise vara turuhinda ei ole võimalik määrata, tuleb vara õiglase väärtuse leidmisel kasutada vara kasutamisel tekkivate diskonteeritud neto rahavoogude meetodit".	Üldjuhul nõutakse bioloogiliste varade kajastamist õiglasest väärtuses. P. 34.1 märgib siiski, et õiglase väärtuse meetodit kasutatakse nende bioloogiliste varade kajastamisel, mille puhul õiglane väärtus on määratav ilma ebamõistliku kulu ja pingutuseta. Samuti on toodud välja indikaatorid, millest võiks lähtuda õiglase väärtuse hindamisel. Kirjeldatakse ka soetusmaksumuse meetodit bioloogiliste varade kajastamiseks.	Käesoleva töö autor soovib RTJ-i 7 modifitseerimist ja täiendamist IFRS SME bioloogiliste varade õiglase väärtuse mõõtmist puudutavate ebapraktilisuse klauslitega.

Käesoleva töö autor julgeb peale lõpliku IFRS SME standardiga tutvumist väita, et lõpliku standardi näol on tõepoolest tegemist iseseisva standardiga, sest märkimisväärse hulga arvestuspõhimõtete osas on olemas aruandekasutajate erinevatest huvidest põhjendatud vastuolud täismahus IFRS-iga. Sellisteks valdkondadeks on näiteks laenukulutuste ja uurimis- ja arenguväljaminekute kajastamine, põhivara ja kinnisvarainvesteeringute arvestus, immateriaalse põhivara (sh. firmaväärtus) arvestus jpt. Projektiga võrreldes lülitati vastuvõetud standardisse SME-spetsiifilised regulatsioonid täiendavalt järgmiste tehingute kajastamiseks: aktsiapõhised väljamaksed, bioloogiliste varade õiglase väärtuse määrtamine, hüperinflatsioon, liisinguandja poolne rendiarvestus.

Töö autori poolt empiirilise osa teises alapunktis teostatud standardite võrdlus ja analüüs ning RTJ-ide täiustamise ettepanekud on edastatud Eesti Raamatupidamise Toimkonnale, kes plaanib antud materjali kasutada oma töös RTJ-de IFRS SME-ga kooskõlla viimisel. Samuti on töö tulemusena valminud analüüs edastatud EV Rahandusministeeriumile.

KOKKUVÕTE

Rahvusvahelist aruandluse harmoniseerimist on defineeritud kui poliitilist protsessi, mille eesmärk on vähendada erinevusi arvestuspraktikates üle kogu maailma, eesmärgiga saavutada ühilduvus ning võrreldavus. Harmoniseerimisega kaasnevaks positiivseks väljundiks on finantsaruannete kõrgem kvaliteet, sest ühtsetele nõuetele vastavalt informatsiooni esitamine võimaldab vähendada mitmetimõistmisi ning olulise informatsiooni avalikustamata jätmist. Ühtsete arvestuspõhimõtete kasutamine konsolideeritud ja eraldiseisvate aruannete koostamisel muudab rahvusvahelisel tasandil tegutsevate ettevõtete jaoks konsolideeritud aruannete koostamise lihtsamaks ning finantsaruandluse harmoniseerimine mõjub rahvusvahelist investeerimist soodustavalt.

Regionaalsel tasandil on rahvusvahelise aruandluse harmoniseerimise protsessis kõige olulisemat rolli mängivateks organisatsioonideks Euroopa Komisjon (EK) ning USA Finantsarvestuse Standardite Nõukogu (FASB). Harmoniseerimisprotsessis märkimisväärselt laiema ulatusega on siiski olnud ja on ka edaspidi rahvusvahelisel tasandil arvestusstandardite koostamisega tegelev Rahvusvaheline Arvestusstandardite Nõukogu (IASB, endine IASC). Kõige olulisemateks sündmusteks rahvusvahelise aruandluse harmoniseerimisel on olnud Euroopa Parlamendi heakskiit IAS-i/IFRS-i kasutamisele EL-i börsiettevõtete poolt 2002. aastal ning IFRS-i kohustuslik rakendamine EL-i börsiettevõtetele alates 2005. aastast.

IFRS standardid on erinevalt reeglitel põhinevast US GAAP-ist põhimõtetel baseeruvad – st. nad on olemuselt üldised ja viitavad fundamentaalsetele arusaamadele tehingute ja majandussündmuste kajastamisest ning need arusaamad domineerivad ükskõik milliste standardis sätestatud reeglite üle. Standardite paindlikkus ja põhimõtetel baseeruv olemus võimaldab nende kasutamist väga erinevate aruandlustraditsioonidega ja institutsionaalsete mudelitega riikides. IFRS standardid on globaalselt laialt

aktsepteeritud ja rakendatud – neid kasutatakse juba rohkem kui 100 riigis (sh. nii tavaõiguse kui tsiviilõiguse traditsioonidega riikides). IFRS on leidnud järjest suuremat aktsepteerimist ka USA arvestuse eriala poolt – USA FASB on asunud standardite arengut pooldama. IFRS on juba aktsepteeritud USA börsil kauplevate Ühendriikide-väliste emitentide aruannete puhul ning saab tõenäoliselt aktsepteeritavaks ka USA-st pärit börsiettevõtete puhul.

IFRS-i rakendatakse erinevates riikides seni valdavalt börsiettevõtete konsolideeritud aruannete koostamisel, eraldiseisvate aruannete ning mittebörsiettevõtete aruannete koostamisel ei ole IFRS-i rakendamine veel olulist ulatust saavutanud. EL-i riikides on IFRS-suunalist konvergenti pidurdavate teguritena välja toodud riikide arvestuskeskkondade maksupõhist olemust, teatud standardite keerukat olemust, eriarvamusi teatud standardite osas (probleemiks “vanades” EL-i riikides), kapitaliturgude piiratust, rakendamise juhiste ebapiisavust, rahulolu kohalike arvestusstandarditega jm.

Eesti arvestuse regulatsioon, mis põhineb Eesti Raamatupidamise seadusel ja mida täiendavad Eesti Raamatupidamise Toimkonna juhendid, on juba alates 1995. aastast lubanud ka IFRS-idel põhinevat lähenemist. Kuna enamik Eesti ettevõtetest (99,7%) on Euroopa Liidu mõistes SME-d, on Eesti Raamatupidamise Toimkonna juhendid orienteeritud eelkõige SME-dele, kellel puudub vajadus täismahus IFRS-dega kooskõlas olevate finantsaruannete koostamiseks. Ka EL-i ning maailma majanduses mängivad SME-d väga olulist rolli. 99% EL-i ettevõtetest on SME-d ning SME-d toodavad 40-50% kogu maailma majanduse kogutoodangust. Probleemiks on, et eksisteeri ühtset globaalset SME-määratlust, mis hõlbustaks SME-de ettevõtlus- ja arvestuskeskkonna reguleerimist rahvusvahelisel tasandil. Teisalt oleks sellise kvantitatiivse määratluse ni jõudmine ka ebareaalne ambitsioon, kuna kontekstid ja majandused, milles ettevõtted globaalselt tegutsevad, on niivõrd erinevad.

IASB otsustas 2002. aastal SME-de ning nende aruandekasutajate huvisid uurima hakata ning määratles 2005. aastal, et peab oluliseks oma eesmärkide täitmisel SME-de ja vähemarenenud majanduste spetsiaalseid vajadusi arvestada. SME-de aruandekasutajate huvid erinevad börsiettevõtete ja muude avaliku huvi üksuseks olevate ettevõtete aruandekasutajate huvidest. SME-de aruandekasutajad nõuavad

vähemkeerulist aruandlust (põhjuseks väiksem kapitaliturgudele orienteeritus), fookuseeruvad pigem rahavoogudele ja ettevõtete võimekusele lühiajalisi kohustusi täita kui turuväärtusel põhinevale või pikaajalisi prognoose teha võimaldavale finantsinformatsioonile ning kasutavad finantsaruandeid pigem juhtimiskvaliteedi hindamiseks kui osaluse ostu või müügi üle otsustamiseks.

SME-de majanduslikku olulisust ning nende aruandekasutajate spetsiifilisi vajadusi silmas pidades oli IASB poolt rahvusvahelise SME-de finantsaruandluse standardi (IFRS SME) väljatöötamine väga asjakohane ja vajalik. IASB otsustas standardi sihtgrupiks olevate SME-de defineerimisel jätta välja kvantitatiivsed määratlused ning defineeris finantsaruandluse tarbeks SME-dena kõik ettevõtted, kes ei ole avaliku huvi üksused (lihtsustatult väljendudes ei ole börsiettevõtted või finantsinstitutsioonid) ning kes koostavad üldotstarbelisi finantsaruandeid väliskasutajate jaoks.

IFRS SME standardi väljatöötamise protsess kestis 2003. a. maist kuni 2009. a. juunini – selle aja jooksul anti välja arutelude projekt (2004) ja standardi projekt (2007) ning testiti standardit SME-de peal ja küsiti asjaomaste ringkondade käest standardi kohta tagasisidet. Siiski on IASB-d kritiseeritud selles osas, et ei teostatud piisavalt ulatuslikku empiirilist uuringut SME-de aruandekasutajate ning nende huvide ja vajaduste uurimiseks. Samuti on akadeemilistes ja praktikute ringkondades hinnatud IFRS SME standardit liiga keeruliseks SME-dest olulise osa moodustavate mikroettevõtete jaoks. Antud aspektist on standardit kritiseerinud ka Euroopa Komisjon, kes ei ole seda soovitanud lisaks ka seetõttu, et hetkel eksisteerivad mõned vastuolud IFRS SME standardi ning EK aruandlusdirektiivide vahel. IFRS SME alternatiivina on eelkõige mikroettevõtete jaoks välja pakutud UN-ISAR-i poolt välja töötatud SMEGA juhendite 3. tasandi regulatsiooni rakendamist.

IASB võttis 2007. a. avaldatud standardi projekti kohta väljendatud kriitikat piisavalt tõsiselt ning viis lõplikku standardisse sisse muudatusi, mis olid eelkõige seotud arvestuspõhimõtete täiendava lihtsustamisega SME-de jaoks ning standardi sõltumatus suurendamisega. IFRS SME-sse lisati täiendavad regulatsioonid tehingute ja valdkondade jaoks, mida arvestataval hulgal SME-del võib esineda ning eemaldati viited täismahus IFRS-i juurde tagasipöördumise võimaluste kohta, v.a. erandiks jäi

finantsinstrumentide kajastamise regulatsioon, mille puhul on SME-l võimalik valida, kas lähtuda IAS 39-st (Finantsinstrumendid) või IFRS SME vastavatest peatükkidest.

Töö autori arvates avaldab uue IFRS SME standardi olemasolu kõige positiivsemat mõju arenevate riikide arvestuskeskkondadele, kus ei ole välja arendatud kohalikke SME-dele mõeldud standardeid ning IFRS SME kujutab endast SME-de jaoks tervitatavat alternatiivi senisele täismahus IFRS-le (või GAAP-ile). Täismahus IFRS-iga võrreldes iseloomustab IFRS SME standardit see, et keerulisemad kajastamise võimalused on elimineeritud, vähendatud on õiglase väärtuse kontseptsiooni kasutamist varade ja kohustuste hindamisel, avalikustamise nõudeid on oluliselt vähendatud (hinnanguliselt sisaldab IFRS SME 10-15% täismahus IFRS-i avalikustamistest) ning ei ole olemas juhendeid ja tõlgendusi kõikvõimalikeks olukordadeks – jäetud on nn. “oma tee” valimise võimalus. Üldiselt on standardis üritatud vältida SME-de jaoks kulu- tulemus perspektiivist ebamõistlikku kulu ja pingutust ning standard sisaldab tõepoolest palju nõ. ”ebapraktilisuse” klausleid.

IFRS SME standard on erinevates riikides ning erinevate rahvusvaheliste organisatsioonide poolt hästi vastu võetud. Oma positiivset suhtumist standardisse on väljendanud näiteks Euroopa Arvestusspetsialistide Föderatsioon (FEE) ja Maailmapank. Standardit plaanivad rakendada hakata paljud Euroopa, Ameerika, Aafrika ning Lähis-Ida riigid, seejuures Inglismaa ja Iirimaa on seadnud eesmärgiks standardi jõustamise juba 2012. aastast.

Eestis oli 2008. aastal üle 55 tuhande SME (arvestades EK kvantitatiivset töötajate arvu määratlust, st. ettevõtteid, milles töötab 1-250 inimest). Eesti Raamatupidamise Toimkonna juhendid (RTJ) on küll SME-dele suunatud ja sisaldavad teatavaid lihtsustusi võrreldes täismahus IFRS-iga, kuid lihtsustused on eelkõige seotud avalikustamise nõuetega. RTJ-i arvestuspõhimõtted on siiski olulises osas kooskõlas täismahus IFRS-iga. Eesti arvestussüsteemi täiustamiseks on oluline RTJ-ide modifitseerimine IFRS SME eeskujul, nii et RTJ-d vastaksid paremini SME-de ja nende aruandekasutajate vajadustele. Oluliseks küsimuseks on seejuures see, kuidas Eestis IFRS SME jõustada, mis taandub otsusele, kellele oleks IFRS SME eeskujul täiustatud RTJ Eestis suunatud.

Käesoleva töö autor määratles magistritöö empiirilises osas IFRS SME Eestis rakendamiseks alljärgnevad alternatiivid:

1. **I alternatiiv:** Eesti lähtub finantsaruandluse tarbeks SME defineerimisel IASB definitsioonist, mis tähendab, et kõik mittebörsiettevõtted (kes ei ole finantsinstitutsioonid) võivad edaspidi IFRS-i kõrval ka IFRS SME-d rakendada (võimalikuks valikuks jääb endiselt ka RTJ). Sellisel juhul peaksid ainult avaliku huvi üksused, st. börsiettevõtted ja finantsinstitutsioonid, IFRS-i kasutama. RTJ tasuks sel juhul olulises osas IFRS SME-ga kooskõlla viia ehk et lubada Eesti ettevõtetele SME-dele rahvusvahelises standardis võimaldatud lihtsustusi.
2. **II alternatiiv:** Finantsaruandluse nõuete reguleerimisel lähtutakse EK kvantitatiivsest SME määratlusest. Seega oleks IFRS SME lubatud vastavalt ettevõtetele, kelle müügitulu jääb alla 783 miljoni krooni (50 miljoni euro). Vastavat kvantitatiivset piiri ületava müügituluga ettevõtted peaksid kasutama IFRS-i või RTJ-i. Sel juhul tuleks RTJ-i lisada SME-spetsiifilised klauslid SME-de jaoks, kes soovivad ka edaspidi RTJ-i kasutada, kuid üldised arvestuspõhimõtted RTJ-s jääksid endiselt IFRS-iga kooskõlaliseks.

Raamatupidamise Toimkonna aseesimehe Ago Vilu'ga konsulteerides selgus, et Raamatupidamise Toimkond on antud küsimuse arutamise tulemusel otsustanud Eestis sisuliselt eelpooltoodud esimese alternatiivi rakendamise kasuks. Rahandusministeeriumi ettevõtluse ja arvestuspoliitika osakonna juhataja Kurmet Ojamaaga vesteldes selgus, et keskpikas perspektiivis (5-7 aasta pärast) planeeritakse Eestis RTJ-d kõrvale jätta ja SME-dele IFRS SME-d rakendada hakata. Seega lähtuti empiirilise osa edasises analüüsis autori poolt välja pakutud I alternatiivist, mille kohaselt RTJ-i modifitseeritakse IFRS SME eeskujul. RTJ-i täiustamine toimub üleminekuperioodi (5-7 aastat) silmas pidades, nii et IFRS SME-le üleminek oleks SME-de jaoks võimalikult sujuv.

IFRS SME ja RTJ-ide põhjaliku sisulise võrdluse tulemusel jõuti konkreetsete ettepanekuteni RTJ-ide täiustamiseks IFRS SME standardi eeskujul. Ettepanekute tegemisel võeti arvesse ka arvestuse eriala ekspertide (Raamatupidamise Toimkonna aseesimees Ago Vilu, EV Rahandusministeeriumi ettevõtluse ja arvestuspoliitika

osakonna juhataja Kurmet Ojamaa, Eesti Kaubandus-Tööstuskoja finantsdirektor Ene Rammo ning Audiitorkogu president Toomas Vapper) arvamusi.

Olulisemad valdkonnad, milles Eesti arvestusregulatsiooni tuleks täiustada, on käesoleva töö autori arvates järgmised:

- Aruannete esitusviis ning aruannete koostamise üldpõhimõtted – ettepanekud puudutavad nt. koondkasumi definitsiooni modifitseerimist, arvelduskrediidi kajastamist, rahavoogude aruannet, ebapraktilisuse klauslite lisamist.
- Äriühenduste ning tütar- ja sidusettevõtetes tehtud investeeringute kajastamine – ettepanekud puudutavad nt. soetusmaksumuses kajastatavatelt investeeringutelt saadud dividendide ja muude jaotiste tuluna (vs. investeeringu vähendusena) kajastamist ning firmaväärtuse arvestust.
- Kinnisvarainvesteeringute ja põhivarade kajastamine – kõige olulisem ettepanek on seotud varaobjektide õiglase väärtuse hindamise nõudega, täpsemalt soovitusena täiendada antud nõuet ebapraktilisuse klauslitega, mis võimaldaks ettevõttel kajastada osa kinnisvarainvesteeringuid õiglasel väärtusel (kui õiglane väärtus on leitav ebamõistliku kulu ja pingutuseta) ja teist osa soetusmaksumuses.
- Muude valdkondade kajastamine – ettepanekud on seotud finantsinstrumentide ja valitsusepoolse abi kajastamisega, bioloogiliste varade õiglase väärtuse hindamisega, välisvaluutahingutega seotud regulatsioonidega jm.

Paljuski on ettepanekud seotud soovitusena viia RTJ-i sisse IFRS SME-s olevad ebapraktilisuse klauslid (nt. võrdlusandmete tagasiulatuva korrigeerimise, bioloogiliste varade õiglase väärtuse hindamise osas jpt.). Osa soovitusi seondub aga IFRS SME-s olevate informatiivsete selgituste või näidete lisamisega RTJ-i (nt. tulu kajastamise, finantsinstrumentide kajastamise jt. valdkondade puhul). Töö autori analüüs ja ettepanekud on edastatud EV Rahandusministeeriumile ning Eesti Raamatupidamise Toimkonnale, kes plaanib neid kasutada oma töös RTJ-ide IFRS SME-ga kooskõlla viimisel.

IFRS SME rakendamine lihtsustaks käesoleva töö autori hinnangul arvestataval määral SME-de (nii Eestis kui mujal) arvestust ja muudaks aruandluse nende jaoks vähemkoormavaks. Lihtsustatud arvestuspõhimõtete kasutamisel saadav finantsinformatsioon ei kaotaks seejuures SME-de aruandekasutajate jaoks oma väärtuses kuigi oluliselt – see vastaks käesoleva töö autori hinnangul piisaval määral SME-de aruandekasutajate informatsioonivajadusele. Standardiga on eelkõige püütud vältida SME-de jaoks ebamõistlikke kulusid ja pingutusi ning selle eesmärgi täitmine on käesoleva töö autori arvates IASB-l hästi õnnestunud. Töö autor loodab, et lähiajal suudetakse lahendada IFRS SME ja EK direktiivide vahelised vastuolud (eeldatavasti direktiivide modifitseerimise teel, vt. ka lisa 2) ning peale EK poolt soovitude saamist on liikmesriikidel võimalik standard seadusandlikult jõustada ning selle rakendamist alustada.

Käesolevas töös ei ole mahulisi piiranguid arvestades jõutud peatuda Eesti mikroettevõtete arvestuse arendamise temaatikal (nt. Eesti mikroettevõtete võimekus RTJ-de kasutamisel ja üldotstarbeliste finantsaruannete koostamisel, Eesti mikroettevõtete aruandekasutajate määratlemine, SMEGA juhendite vabatahtliku või kohustusliku rakendamise võimalus teatud kõige väiksematele või kõikidele mikroettevõtetele, üldotstarbelise finantsaruandluse koostamise lihtsustamine mikroettevõtete jaoks jmt.), mis pakuks võimalusi käesoleva töö edasiarendamiseks või SME-de arvestuse reguleerimise täiendavaks uurimiseks. Lisaks joonistus käesoleva töö käigus teostatud intervjuude käigus välja Eesti avaliku sektori finantsaruandluse regulatsioonide uurimise ja täiustamise vajadus.

VIIDATUD ALLIKAD

1. Accounting systems for small enterprises – recommendations and good practices. – European Commission, Final report of the Expert Group, November 2008, pp. 1-33.
2. Advice on compatibility of the IFRS for SMEs and the EU Accounting Directives. Draft letter, 2010, EFRAG, pp. 1-16.
3. **Aggestam-Pontoppidan, C.** A Global Forum for Accountancy Debates. – Accounting in Europe, 2008, Vol. 5, No.1, pp. 15-26.
4. **Alver, J., Alver, L.** Development of Accounting and Implementation of International Financial Reporting Standards in Estonia. – Accounting Reform in Transition and Developing Economies. Edited by Robert W. McGee. Springer, 2008, pp. 101-113.
5. **Anacoreta, L. Silva, P. D.** International Accounting Standard for SME's: an exploratory study. March 2005, pp. 1-24.
[http://www.porto.ucp.pt/feg/links/papers/IASB_on_SME_Luisa_Anacoreta_e_Duarte_Silva.pdf]. 18.02.10.
6. **Baker, C. R., Barbu, E. M.** Trends in research on international accounting harmonization. – The International Journal of Accounting, 2007, Vol. 42, pp. 272-304.
7. Basis for Conclusions on Exposure draft: IFRS for small and medium-sized entities. IASB, London, UK, 2007, pp.1-48.
8. **Briciu, S., Groza, C., Ganfalean, I.** International Financial Reporting Standards (IFRS) will support management accounting system for small and medium enterprise (SME)? Universitatis Apulensis Series, 2009.
[<http://oeconomica.uab.ro/upload/lucrari/1120091/32.pdf>]. 17.02.2010.
9. **Buchanan, F. R.** International accounting harmonization: Developing a single world standard. – Business Horizons, May-June 2003.

10. **Bunting, B., Fitzpatrick, M., Neate, B.** IFRS for SMEs/Private Companies. – Webinar, September 2, 2009. Moss-Adams LLP. (PPT presentatsioon).
11. BusinessDictionary.
[<http://www.businessdictionary.com/definition/harmonization.html>].
27.07.2010.
12. **Carmona, S., Trombetta, M.** On the global acceptance of IAS/IFRS accounting standards: The logic and implications of the principles-based system. – J.Account. Public Policy, 2008, Vol. 27, pp. 455-461.
13. CGA-Canada shares its views on IFRS for SMEs. Presentation to Accounting Standards Oversight Council (AcSOC), Toronto, Canada, February 1, 2007.
14. **Chiapello, E., Medjad, K.** An unprecedented privatisation of mandatory standard-setting: The case of European accounting policy. – Critical Perspectives on Accounting, 2009, vol. 20, pp. 448-468.
15. Consultation on the International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities. Directorate General for Internal Market and Services, European Commission, November 2009.
16. Corporate Social Responsibility Through the Supply Chain: MNC to SMEs. World Bank Institute & School of International and Public Affairs, Columbia University. Draft paper, 2005, pp. 1-37.
[info.worldbank.org/etools/docs/library/139585/CSR%20and%20the%20Supply%20Chain%20-]. 14.03.2010.
17. **D'Souza, D.** IFRS for SMEs, a welcome measure. - Business Line (Business Daily from THE HINDU group of publications), 13 Aug 2009.
[<http://www.blonnet.com/2009/08/13/stories/2009081350300900.htm>] 13.01.10.
18. **Deaconu, A., Grosanu, A., Cristea, S.** A plea for SME specific european accounting standard. The case of Romania. – 2nd Central European Conference in Regional Science – CERS: 2007, pp. 180-196.
19. **Di Pietra, R., Evans, L., Chevy, J., Cisi, M., Eierle, B., Jarvis, R.** Comment on the IASB Exposure Draft IFRS for Small and Medium-sized Entities. – Accounting in Europe, 2007, Vol. 5, No. 1, pp. 1-16.

20. **Ding, Y., Jeanjean, T., Stolowy, H.** Why do national GAAP differ from IAS? The role of culture. – *The International Journal of Accounting*, 2005, Vol. 40, pp. 325-350.
21. **Ding, Y., Hope, O.-K., Jeanjean, T., Stolowy, H.** Differences between domestic accounting standards and IAS: measurement, determinants and implications. – *Journal of Accounting and Public Policy*, 2007, Vol. 26, pp. 1-38.
22. Eesti Hea raamatupidamise tava kuni 31.12.2008. 23.01.2007.
[<http://www.rmp.ee/raamatupidamine/rtj/5358>]. 11.04.2010.
23. EFRAG comment letter on ED IFRS for SMEs, 7 February 2008. pp. 1-45.
24. **Epstein, B. J., Jermakowicz, E. K.** International Standards for Small and Medium-Sized Entities. – *CPA Journal*, Oct. 2007, Vol.77, No. 10, pp. 38-40.
25. Euroopa Komisjon. SME Definition.
[http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/sme-definition/index_en.htm]. 13.03.2010.
26. Euroopa väikeettevõtete portaal.
[http://ec.europa.eu/small-business/index_et.htm]. 14.04.2010.
27. EU Small Businesses Celebrate EP Decision to Exempt Micro-Entities from EU Accounting Burdens. [<http://www.eubusiness.com/topics/sme/esba.10-03-10/>]. 19.07.10.
28. **Evans, L., Gebhardt, G., Hoogendoorn, M., Marton, J., Di Pietra, R., Mora, A., Thinggard, F., Vehmanen, P., Wagenhofer, A.** Problems and Opportunities of an International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities. The EAA FRSC's Comment on the IASB's Discussion Paper. – *Accounting in Europe*, 2005, Vol. 2. pp. 23-45.
29. E-äriregistri uue süsteemi kaudu on esitatud sadu majandusaasta aruandeid (Justiitsministeeriumi pressiteate põhjal). 8.02.2010. [<http://uuseesti.ee/27434>]. 15.04.2010.
30. Financial reporting: Commission gets rid of accounting requirements for micro enterprises in major burden reduction for the EU's smallest companies. Brussels, 26 February 2009.

- [<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/328&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=fr>]. 20.02.2010.
31. Firmaväärtuse arvestuses on radikaalsed muudatused. Andro Kullerkupp. 24.05.2004. [<http://www.rmp.ee/uudised/raamatupidamine/61>]. 11.04.2010.
 32. First Baltic IFRS Adoption and Implementation Forum. [<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/328&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=fr>]. 27.01.10.
 33. First Section of the Annual Report on EU Small and Medium-sized Enterprises. January 2009. SME Performance review, Euroopa Komisjoni toetusel teostatud projekt, pp. 1-46. [http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/craft/sme_perf_review/doc_08/spr08_annual_reporten.pdf], 13.03.10.
 34. **Garrido, P., Leon, A., Zorio, A.** Measurement of formal harmonization progress: The IASC experience. – The International Journal of Accounting, 2002, Vol. 37, pp. 1-26.
 35. **Gornik-Tomaszewski, S.** Antecedents and expected outcomes of the new accounting regulation in the European Union. – Research in Accounting Regulation, 2005, Vol. 18, pp. 69-103.
 36. **Haldma, T.** Development of the Estonian Accounting Policy within the European Framework. – Estonian Economic Policy Perspectives in the European Union. Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag GmbH, Mattimar OÜ, 2004, lk. 544-555.
 37. **Haldma, T.** Factors Affecting Accounting Development in the Harmonization Process with the International Framework: the case of Estonia. – International Accounting. Standards, Regulations and Financial Reporting. Edited by Bregoriu, G. N., Gaber, M. Oxford, Burlington: Elsevier, 2006, pp. 457-482.
 38. **Haldma, T.** Harmonization of Estonian accounting system with the European framework. – Estonian Economic Policy on the Way Towards the European Union. Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag GmbH, Mattimar OÜ, 2003, lk. 503-512.
 39. **Hlaciuc, E., Mihalcuc, C. C., Cibatoriu, I. S., Apetri, A. N.** Some issue about the transition from U.S. Generally Accepted Accounting Principles (GAAP) to

- International Financial Reporting Standards (IFRS). – Annales Universitatis, 2009. [<http://oeconomica.uab.ro/upload/lucrari/1120091/28.pdf>]. 17.02.2010.
40. IAS Plus International Accounting Standards: IASC Foundation. [<http://www.iasplus.com/restruct/iascf.htm>]. 14.03.10.
41. IASB and FASB Reaffirm Commitment to Memorandum of Understanding. Press release, 5 November 2009. [<http://www.iasb.org/News/Press+Releases/IASB+and+FASB+Reaffirm+Commitment+to+Memorandum+of+Understanding.htm>]. 12.02.2010.
42. IASB Update, july 2003. [<http://www.iasb.org/NR/rdonlyres/C343C5B3-A4C2-4F60-A2F0-34CAB277151F/0/jul03.pdf>]. 15.02.2010.
43. IASBa. International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities (IFRS for SMEs). Project Update. June 2009. pp. 1-27 (.pdf fail projekti tutvustuse ja ajalooga)
44. IASBb. IFRS for SMEs (standardi ja selle koostamise protsessi tutvustus). [www.iasb.org]. 07.03.10.
45. IASBc. Project History. [www.iasb.org]. 07.03.10.
46. IASC and IOSCO reach an agreement. – CA Magazine, Oct. 1995, Vol. 128, No. 8, p.13.
47. IFRS for small and medium-sized entities. Meet the Experts, PPT presentatsioon, 13. oktoober 2009, Hugo van den Ende, IASB IFRS for SMEs töögrupi liige, slaidid 1-15.
48. IFRS for SMEs given green light by UK ASB. Press release. 19. August 2009. [http://www.deloitte.com/view/en_GB/uk/news/news-releases/press-release/8a6d93048a233210VgnVCM200000bb42f00aRCRD.htm]. 13.01.10.
49. IFRS issues. A forum to discuss IFRS accounting standards, provide guidance and to help others. [<http://ifrsissues.com/viewforum.php?f=59>]. 20.02.2010.
50. **Ilisson, R., Sumberg, K., Vinkelis, M., Asmanis, L., Bockane, A., Tratmane, L., Pedersen, T., Kaslauskienė, L.** Implementation of International Financial Reporting Standards (IFRS) by Listed Companies in the Three Baltic Republics. Research Project, OÜ Nõu, 14.12. 2004, pp. 1-17.
51. Key figures on European business with a special feature on the factors of business success. Eurostat Pocketbooks, 2008, pp.1-152. (lk 88 kasutasin).

- [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-ET-08-001/EN/KS-ET-08-001-EN.PDF]. 13.03.10.
52. Knowledge Guide to International Financial Reporting Standards.
[http://www.icaew.com/index.cfm/route/156901/icaew_ga/en/Technical_and_Business_Topics/Guides_and_publications/Knowledge_guides/Knowledge_Guide_to_IAS_IFRS]. 05.04.2010.
53. **Larson, R. K., Street, D. L.** Convergence with IFRS in an expanding Europe: progress and obstacles identified by large accounting firms' survey. – Journal of International Accounting, Auditing and Taxation, 2004b, Vol. 13, pp. 89-119.
54. **Larson, R. K., Street, D. L.** Large accounting firms' survey reveals emergence of "two standard" system in the European Union. – Advances in International Accounting, 2004a, Vol. 17, pp. 1- 29.
55. **Leppik, E.** 303 majandustehingut raamatupidamises. Praktilised näited. 2009.
[www.rafiko.ee]. 11.04.2010.
56. **Morich, S.** IFRS for Non-publicly Accountable Entities. A German Perspective. (ppt. Presentation) World Bank REPARIS conference, Vienna, March 2009, pp. 1-26.
57. **Murphy, A. B.** The Impact of Adopting International Accounting Standards on the Harmonization of Accounting Practices. – The International Journal of Accounting, 2000, Vol. 35, No. 4, pp. 471-493.
58. Muudatused Raamatupidamise Toimkonna juhendites.
[<http://tarknet.ee/content/muudatused-raamatupidamise-toimkonna-juhendites>]. 11.04.2010.
59. Muudetud Raamatupidamise Toimkonna juhendite eelnõud. 10.11.2004.
[<http://www.rmp.ee/raamatupidamine/rtj/799>]. 11.04.2010.
60. **Neag, R., Masca, E., Pascan, I.** Actual aspects regarding the IFRS for SME – opinions, debates and future developments. – Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica, Faculty of Sciences, "1 Decembrie 1918" University, Alba Iulia, November 2009, p. 3.
[<http://oeconomica.uab.ro/upload/lucrari/1120091/03.pdf>]. 17.02.2010.

61. Ojamaa, Kurmet (Rahandusministeeriumi Ettevõtluse ja arvestuspoliitika osakonna juhataja). Autori telefoniintervjuu. Üleskirjutus. 20.07.10 ning e-mail kommentaaridega, 21.07.10.
62. **O’Keeffe, I., Hackett, F.** IFRS for SMEs. Is this the end of Irish/UK GAAP? – Accountancy Ireland, Oct. 2009, Vol. 41, No. 5, pp. 26-27.
63. On the implementation of Commission Recommendation of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises. Commission staff working document. Oct. 2009, pp. 1-6.
[http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/sme_definition/sme_report_2009_en.pdf]. 13.03.10.
64. **Pacter, P.** An international financial reporting standard for SMEs. (ppt presentation, P. Pacter is IASB Director of Standards for SME-s) CReCER – Regional Conference on Accounting & Auditing, Mexico City, 13 June 2007, pp. 1-15.
65. **Pacter, P.** IFRS for Most Private Companies Goes Live. – Financial Executive, Sep. 2009, Vol. 25, No. 7, pp. 28-30.
66. Pisifirmade aruandluse kaotus euroliidus arutlusel. Äripäev, 24.08.2009
[http://www.aripaev.ee/4418/uud_uudid_x_441806.html]. 05.07.2010.
67. Promoting Entrepreneurship and Innovative SMEs in a global economy: towards a more responsible and inclusive globalisation. 2nd OECD Conference of Ministers Responsible for small and medium-sized enterprises (SMEs), Istanbul, Turkey, 3-5 June 2004, pp. 1-152.
68. Raamatupidamise seadus. 8.03.2010 jõustunud redaktsioon.
[<http://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13278917>]. 14.04.2010.
69. Raamatupidamise seaduses kavandatakse muudatusi, mis lihtsustavad mikroettevõtete aastaaruande koostamist. Eesti Kaubandus-Tööstuskoja kodulehekülg. [<http://www.koda.ee/?id=48818>]. 13.07.2010.
70. Raamatupidamise Toimkonna juhendid (muudetud 2009). [www.easb.ee]. 7.01.10.
71. Rammo, Ene (Eesti Kaubandus-Tööstuskoja finantsdirektor). Autori telefoniintervjuu. Üleskirjutus. 20.07.10 ning e-mail kommentaaridega 15.07.10.

72. Registrate ja Infosüsteemide Keskus. Esileht.
[<http://xbrl.eesti.ee/index.php/Esileht>]. 15.04.2010.
73. Relationship of IOSCO and IASC/IASB.
[<http://www.iasplus.com/restruct/restiosc.htm>]. 05.04.2010.
74. ROSC (2004). Report on the observance of standards and codes: Estonia, Accounting and Auditing. World Bank, May 25, 2004.
[http://www.worldbank.org/ifa/rosc_aa_est.pdf]. 09.03.2010.
75. **Samujh, H.** IFRS for SMEs: A New Zealand perspective. – The University of Waikato, New Zealand: Working Paper Series, July 2007, No. 96, pp. 1-20.
76. **Schiebel, A.** Is there a solid empirical foundation for the IASB's draft IFRS for SMEs? – 11th Annual Financial Reporting and Business Communication Conference, Cardiff Business School, 5-6 July 2007a, pp. 1-29.
77. **Schiebel, A.** To what extent would the proposed IFRS for Small and Medium-sized Entities ("IFRS for SMEs") be independent of the full IFRS system? – Vienna University of Economics and Business Administration, Austria. Revised Oct 9, 2007b. [http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=993006]. 18.02.2010.
78. **Sellhorn, T., Gornik-Tomaszewski, S.** Implications of the IAS regulation for research into the international differences in accounting systems. – Accounting in Europe, 2006, Vol. 3, Issue 1, pp. 187-217.
79. **Sian, S., Roberts, C.** Micro-Entity Financial Reporting: Some Empirical Evidence on the Perspectives of Preparers and Users, IFAC, Small and Medium Practices Committee, Information Paper, January 2008.
80. **Siimon, A.** Ettevõtte suuruse määratlemine majanduspoliitilise harmoniseerimise kontekstis. – Tartu Ülikool, 2001, lk. 461-468.
81. SME Implementation Group, 2009.
[<http://www.iasb.org/IFRS+for+SMEs/SME+Implementation+Group/SME+Implementation+Group.htm>]. 07.03.10
82. Territory application of IFRS for small and medium-sized entities. December 2009. 11.detsembril 2009 PwC Hollandi partneri Hugo Van Den Ende poolt PwC Eesti juhtivale partnerile Ago Vilu'le saadetud ning 2009. aasta detsembri seisuga koostatud tabel riikide plaanide kohta IFRS SME standardiga seoses.

83. The role of national accounting standards in European Union countries: Croatian position and perspectives. Lutilsky, I. D., Percevic, H. Graduate School of Economics and Business, University of Zagreb. [bib.irb.hr]. 17.02.10.
84. **Tudor, A. T., Mutiu, A.** Pro and contra opinions regarding a SME Accounting Standard. – Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica, Faculty of Sciences "1 Decembrie 1918" University, Alba Iulia, 2008, Vol. 1, No. 10, p. 4
85. **Veerle, V.** The current state of accounting harmonization: impediments to and benefits from harmonization. – Working Paper. Department of Accountancy and Corporate Finance, Ghent University, August 2005, pp. 1-30.
86. Wikipedia. Small and medium enterprises.
[http://en.wikipedia.org/wiki/Small_and_medium_enterprises]. 13.03.2010.
87. Vapper, Toomas (Audiitorkogu president). Autori telefoniintervjuu.
Üleskirjutus. Tallinn, 27.07.2010.
88. Vilu, Ago (Raamatupidamise Toimkonna aseesimees). Autori telefoniintervjuu.
Üleskirjutus. Tallinn, 18. mai 2010.
89. World Bank Statement on the Issuance of the International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities. Press Release. Washington, July 9, 2009.
[<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:22241255~pagePK:64257043~piPK:437376~theSitePK:4607,00.html>]. 15.01.2010.
90. Äriseadustik. 8.03.2010 jõustunud redaktsioon.
[<http://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13278874>]. 14.04.2010.

Töös kasutatud lühendid

ACCA – Association of Chartered Certified Accountants;

ARC – Arvestust Reguleeriv Komitee (*Accounting Regulatory Committee*);

CESR – Euroopa Väärtpaberituru Järelevalveasutuste Komitee (*Committee of European Securities Regulators*);

CGA – audiitoreid ühendav organisatsioon Kanadas (*Certified General Accountants*);

EASB – Eesti Raamatupidamise Toimkond (*Estonian Accounting Standards Board*);

ED – standardi (muutmise) projekt (*exposure draft*);

EEA – Euroopa majanduspiirkond (*European Economic Area*);

EFRAG - Euroopa Finantsnõustamise Ühing (*European Financial Advisory Group*);

EL – Euroopa Liit;

EK – Euroopa Komisjon;

EMEA – Euroopa, Lähis-ida ja Aafrika (*Europe, Middle-East and Africa*);

ERS – Eesti raamatupidamise standard;

EV – Eesti Vabariik;

EVEA – Eesti Väikeettevõtete Assotsiatsioon;

FASB - USA Finantsarvestuse Standardite Nõukogu (*Financial Accounting Standards Board*);

FEE – Euroopa Raamatupidajate Föderatsioon (pr. Keeles *Fédération des Experts Comptables Européens*);

GAAP – üldtunnustatud arvestuspõhimõtted (*generally accepted accounting principles*);

IAS – Rahvusvahelise Arvestusstandardite Komitee poolt kinnitatud standardite ja tõlgenduste kogum (*International Accounting Standards*);

IASB – Rahvusvaheliste Arvestusstandardite Nõukogu (*International Accounting Standards Board*);

IASC – Rahvusvaheliste Arvestusstandardite Komitee (*International Accounting Standards Committee*);

IASCF – Rahvusvaheliste Arvestusstandardite Komitee Sihtasutus (*International Accounting Standards Committee Foundation*);

IFRIC – Rahvusvaheliste Finantsaruandluse Standardite Tõlgendamise Komitee (ingl *International Financial Reporting Interpretations Committee*);

IFRS – rahvusvahelised finantsaruandluse standardid (*international financial reporting standards*);

IOSCO – Rahvusvaheline Väärtpaberinõukogude Organisatsioon (*International Organization of Securities Commissions*);

IPSAS – rahvusvahelised avaliku sektori arvestusstandardid (*International Public Sector Accounting Standards*);

OECD – Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon (*Organisation for Economic Co-operation and Development*);

RAH – rahvusvahelise aruandluse harmoniseerimine;

RPS – raamatupidamise seadus;

RTJ – Raamatupidamise Toimkonna Juhend;

SARG - Standardite Ülevaatuse ja Nõustamise Ühing (*Standards Advice Review Group*);

SEC - USA Väärtpaberite ja Börsi Nõukogu (*US Securities and Exchange Commission*)

SMEGA - *Accounting and Financial Reporting Guidelines for Small and Medium-Sized Enterprises*

UNCTAD – Ühendatud Rahvaste Kaubandus- ja Arengukonverents (*United Nations Conference on Trade and Development*)

UN-ISAR – Ühendatud Rahvaste Valitsustevaheline Rahvusvaheliste Arvestus- ja Aruandlusstandardite Ekspertgrupp (*United Nations Intergovernmental Group of Experts on International Standards of Accounting and Reporting*)

Vastuolud IFRS SME standardi ja Euroopa Komisjoni aruandlusdirektiivide vahel

- 1) Keeld kajastada või kirjeldada teatud tulu ja kulu elemente koondkasumiaruandes (või kasumiaruandes, kui see esitatakse) või aruande lisades erakorralistena (IFRS SME p. 5.10)
- 2) Nõue kajastada keerukamaid finantsinstrumente (millele rakenduvad IFRS SME peatüki 12 nõuded) õiglasel väärtusel (IFRS SME p. 12.7 ja 12.8). (p. 11.2 sisaldab ettevõtete jaoks võimalust valida finantsinstrumentide kajastamiseks IAS 39 *Finantsinstrumendid: Kajastamine ja Mõõtmine* nõuded.) Kuna selle võimaluse väljatoomisel ei viidata ühelegi kindlale IAS 39 versioonile, siis ei olnud EFRAG'il võimalik hinnata kas antud võimalus on EL-i aruandlusdirektiividega kooskõlas või mitte. Seega on EFRAG IFRS SME finantsinstrumentide kajastamise nõuete EK direktiividega kooskõllalisuse hindamisel antud võimaluse vaatluse alt välja jätnud.
- 3) Nõue kajastada sidusettevõtteid, kelle puhul eksisteerib avalik hinnanoteering, õiglase väärtuse meetodil (IFRS SME p. 14.7 ja 14.10).
- 4) Nõue kajastada investeeringuid ühiselt kontrollitavatesse ettevõtetesse kelle puhul eksisteerib avalik hinnanoteering, õiglase väärtuse meetodil (IFRS SME p. 15.12 ja 15.15).
- 5) Nõue eeldada, et firmaväärtuse eluiga on 10 aastat, juhul kui ettevõtte ei suuda kasulikku eluiga usaldusväärselt hinnata.
- 6) Nõue kajastada negatiivne firmaväärtus koheselt tuluna (IFRS SME p. 19.23).
- 7) Firmaväärtusele tehtud allahindluste tühistamise keeld (IFRS SME p. 27.28).

Allikas: EFRAG, Advice on.. 2010.

Põhjused IFRS SME väljatöötamiseks

"Suur" IFRS on mahukas ja on oma arvukate teemakäsitlustega ning avalikustamise nõuetega mõeldud börsiettevõtetele, SME-de aruandekasutajatel on aga erinevad vajadused, nagu toodud välja alapunktis 1.2.

Enamikes haldusalades peavad paljud või kõik ettevõtted rahvusliku GAAP-iga kooskõlas olevaid aastaaruandeid koostama ja aruannetele laieneb sageli auditikohustus. Euroopas, kus asub üle 20 miljoni äriettevõtte, allub üle 5 miljoni ettevõtte (SME) rahvuslikule aruande- ja auditeerimiskohustusele. Peaaegu iga Euroopa riik on töötanud välja oma lihtsustatud GAAP-i SME-dele, sageli on tegemist kahe kuni kolme eraldi tasandiga, millele laienevad erinevad nõudmised. Sama kehtib Aasia ja ülejäänud maailma kohta.

Seoses igas haldusalas eraldi (ühe või mitme) GAAP-i rakendamisega avalduvad mitmed puudused, mille likvideerimise soov tingib rahvusvahelise SME-de standardi koostamise vajaduse. Neid puudused on järgnevalt välja toodud.

Vähene võrreldavus globaalsetel turgudel - maailma äriturud on integreeritud. See puudutab ka SME-sid, sest enamikes jurisdiktsioonides on pooled kuni 3/4 SME-dest võtnud pangalaenu. Pangad tegutsevad rahvusvaheliselt ja toetuvad laenuotsuste tegemisel ja laenude jälgimisel finantsandmetele. Ettevõtted teevad kauba ja teenuste ostu- või müügitehinguid üle riigipiiride ja pangad soovivad admeid, mis on nende jaoks arusaadavad ja võrreldavad.

=>Tarnijad vajavad finantsaruandeid klientide finantsolukorra hindamiseks ja ostjad soovivad finantsaruannete põhjal tulevase ärisuhte potentsiaali hinnata.

=>Krediidireitingu agentuurid püüavad välja arendada **rahvusvahelisi ühtseid reitingusüsteeme**.

=>**Arenguinstitutsioonid**, nt. Maailmapank, IMF ja regionaalsed arengupangad kasutavad **finantsandmeid ressurside allokeerimisel** - seega on neil tarvis võrreldavat ja usaldusväärset finantsinfot.

=>Paljudel SME-del on **välised investorid** (nt. perekonnaliikmed või endised töötajad), kes toetuvad investeerimisotsuste tegemisel finantsaruannetele. Paljude riikide SME GAAP-id ei ole mõeldud neid eesmärke täitma.

Rahvuslike SME-de GAAP-ide erinevad eesmärgid ja erinevad kvaliteedinõuded ei võimalda sageli saavutada piisavalt head **informatsiooni kvaliteeti**, mis raskendab SME-de ligipääsu finantseerimisele või tõstab nende jaoks kapitali hinda - eelkõige arenevates või üleminekumajandustes. "Suure" IFRS-i kasutamisel (seal, kus seda nõutakse SME-delt) esineb aga erinevaid probleeme rakendamisel ja vastavusesolekul.

"Suur" IFRS" on leidnud maailmas järjest suuremat aktsepteerimist. Paljud jurisdiktsioonid rakendavad seda lisaks börsiettevõtetele ka eraettevõtete puhul. Teised, kes IFRS-i eraettevõtetele ei rakenda, viivad kohaliku GAAP-i sellega kooskõlla. Eelnev tähendab, et sisuliselt toimub suure IFRS-i "pealesurumine" eraettevõtetele, kellel puuduvad nii võimalused kui võimekus IFRS-iga kooskõlas olekuks. Sellisel moel suurenenud **administratiivset koormat** on tarvis vähendada.

Rahvuslike standardite väljatöötamine on kulukas ja sageli napib riikidel treeningmaterjalide ja juhiste kättesaadavaks tegemiseks ressursse. Rahvuslike standardite kasutamine tähendab, et vajalik on ka rahvuslik auditeerimismetodoloogia.

Allikas: IASBa.

IFRS SME standardi struktuur

Peatüki number	Peatüki nimetus
1	SME määratlemine (Small and Medium-sized Entities)
2	Kasutatavad üldpõhimõtted (Concepts and Pervasive Principles)
3	Finantsaruannete Esitusviis (Financial Statement Presentation)
4	Finantsseisundi aruanne (Statement of Financial Position)
5	Koondkasumiaruanne ja kasumiaruanne (Statement of Comprehensive Income and Income Statement)
6	Omakapitali muutuste aruanne ning Koondkasumi ja Jaotamata kasumi aruanne (Statement of Changes in Equity and Statement of Comprehensive Income and Retained Earnings)
7	Rahavoogude aruanne (Statement of Cash Flows)
8	Finantsaruane lisad (Notes to the Financial Statements)
9	Konsolideeritud ja eraldiseisvad finantsaruanded (Consolidated and Separate Financial Statements)
10	Arvestuspõhimõtted, hinnangud ja vead (Accounting Policies, Estimates and Errors)
11	Põhilised finantsinstrumendid (Basic Financial Instruments)
12	Muud keerulisemad finantsinstrumendid (Additional Financial Instruments Issues)
13	Varud (Inventories)
14	Investeeringud sidusettevõtetesse (Investments in Associates)
15	Investeeringud ühisettevõtetesse (Investments in Joint Ventures)
16	Kinnisvarainvesteeringud (Investment Property)
17	Põhivara (Property, Plant and Equipment)
18	Immateriaalsed varad, v.a. firmaväärtus (Intangible Assets other than Goodwill)
19	Äriühendused ja firmaväärtus (Business Combinations and Goodwill)
20	Rendiarvestus (Leases)
21	Eraldised ja tingimuslikud kohustused (Provisions and Contingencies)
22	Kohustused ja Omakapital (Liabilities and Equity)
23	Tulu kajastamine (Revenue)
24	Valitsusepoolne abi (Government Grants)
25	Laenamise kulud (Borrowing Costs)
26	Aktsiapõhised maksed (Share-based Payment)
27	Varade väärtuse langus (Impairment of Assets)
28	Hüved töötajatele (Employee Benefits)
29	Tulumaks (Income Tax)
30	Välisvaluuta ümberhindlused (Foreign Currency Translation)
31	Hüperinflatsioon (Hyperinflation)
32	Bilansipäevajärgsed sündmused (Events after the End of the Reporting Period)
33	Tehingud seotud osapooltega (Related Party Disclosures)
34	Spetsialiseeritud äritegevused (Specialised Activities)
35	Üleminek IFRS SME standardile

Maailma eri piirkondade riikide plaanid IFRS SME standardi rakendamisel

Riik	IFRS SME kasutamist (pigem) lubatakse või nõutakse	IFRS SME kasutamist (pigem) ei lubata	Kommentaari otsustusprotsessi kohta
<i>EMEA riigid</i>			
Küpros	x		Oodatav tulemus, otsust veel ei ole. Oodatavalt lubatakse kasutada alternatiivina "suurele" IFRS-ile.
Kreeka	x		Oodatavalt hakatakse lubama standardi kasutamist.
Iirimaa	x		Oodatavalt muutub kohustuslikuks 2011. või 2012. aastal.
Luksemburg	x		Otsust veel ei ole. Oodatavalt hakatakse lubama standardi kasutamist.
Holland	x		Oodatavalt muutub kohustuslikuks, tähtaeg selgumisel.
Põhja-Iirimaa	x		Oodatavalt aktsepteerib standardit.
Rootsi	x		Standard koos kohalike täpsustustega saab eeldatavasti kustuslikuks suurtele ettevõtetele ja lubatuks väikestele ettevõtetele.
Keenia	x		Standardi kasutamist hakatakse lubama ja enamik mitte avaliku huvi üksustest ettevõtteid eeldatavasti hakkab seda rakendama.
Türgi	x		Oodatavalt saab aktsepteeritavaks mitte avaliku huvi üksustest ettevõtete jaoks.
Inglismaa	x		Oodatavalt muutub kohustuslikuks 2011. või 2012. aastal.
Austria		x	Ilmselt ei lubata kasutamist.
Kambodža			Arutelu on alustatud.
Tšehhi			Arutelu ei ole alustatud.
Araabia Ühendemiraadid			Arutelu ei ole alustatud. Suhtumine ilmselt pigem positiivne, sest ei eksisteeri rahvuslikku (SME) GAAP-i.
Prantsusmaa		x	Keelatud rahvuslikele aruannetele ja tulevikus eeldatavasti ei lubata. Otsuste veel ei ole, aga keskperspektiivis ei lubata ilmselt ka konsolideeritud aruannetele.
Saksamaa		x	Ei ole otsustatud, aga tõenäoliselt kohustuslikuks ei muutu.
Ungari		x	Ilmselt ei hakata nõudma ega lubama.
Malta		x	Ei lubata kasutamist.
Poola			Otsust ei ole. Ilmselt juhindub teiste EL-i riikide praktikast.

Lisa 5 järg

Riik	IFRS SME kasutamist (pigem) lubatakse või nõutakse	IFRS SME kasutamist (pigem) ei lubata	Kommentaariid otsustusprotsessi kohta
Portugal	x*		IFRS SME standardi projektil baseeruvad rahvuslikud standardid on heakskiitmisel.
Rumeenia		x	Lühiperspektiivis pigem ei lubata ega nõuta.
Venemaa		x	Eraldiseisvate aruannete jaoks nõutakse Vene arvestusstandardite kasutamist on kooskõlas IFRS-iga.
Slovakkia		x	Oodatavalt ei ole standardil mingit olulist mõju.
Hispaania		x	Keskperspektiivis oodatavasti ei lubata. Arutelu ei ole alustatud.
Šveits			Ilmselt saab standard aktsepteeritavaks, aga ainult konsolideeritud aruannetele.
Laos			Arutelu ei ole alustatud.
Maroko		x	Lühiperspektiivis pigem ei lubata ega nõuta.
Tai			Otsust ei ole veel tehtud, arutelu käib.
Ameerika			
Antiigua	x		On lubatud, kuid ei ole kohustuslik.
Barbados	x		Eeldatavasti hakatakse koheselt laialdaselt kasutama.
Brasiilia	x		Plaanitakse standard kohalikku keelde tõlkida ja seejärel jõustada.
Tšiili			Otsust ei ole veel tehtud.
Costa Rica	x		Oodatavalt rakendatakse, kuid ajastus on veel ebaselge.
El Salvador	x		Oodatavalt rakendatakse, kuid ajastus on veel ebaselge.
Honduras	x		Oodatavalt rakendatakse, kuid ajastus on veel ebaselge.
Mehhiko		x	Lühiperspektiivis pigem ei lubata ega nõuta.
Nikaraagua	x		Oodatavalt rakendatakse, kuid ajastus on veel ebaselge.
Panama	x		Oodatavalt rakendatakse, kuid ajastus on veel ebaselge.
Trinidad&Tobago	x		Oodatavalt rakendatakse, kuid ajastus on veel ebaselge.
USA	x		On lubatud, kuid ei ole kohustuslik.

Riik	IFRS SME kasutamist (pigem) lubatakse või nõutakse	IFRS SME kasutamist (pigem) ei lubata	Kommentaari otsustusprotsessi kohta
<i>Asia</i>			
Austraalia			Austraalia Standardikoostaja ei kavatse soovitada, vaid arendatakse välja rahvuslik eristava arvestuse režiim. Kohalik kogukond aga valdavalt pooldab.
Hiina			"väike" GAAP on olemas, Toimub IFRS SME mõju hindamine
Hong Kong			"väike" GAAP on olemas, Toimub IFRS SME mõju hindamine
Jaapan		x	Lühiperspektiivis ilmselt ei lubata kasutamist.
Malaisia	x*		Hetkel ei lubata. Plaanitakse sama sisuga kohaliku standardi projekt lähiajal kommenteerimiseks välja anda.
Uus-Meremaa			Otsust ei ole tehtud. Ilmselt suhtumine on pigem negatiivne.
Singapur	x*		Plaanitakse väikestele ettevõtetele sama sisuga kohalikku standardit rakendama hakata.

Allikas: Autori koostatud Territory application...2009 alusel.

Muudatused Raamatupidamise Toimkonna juhendites (al. 2009)

Raamatupidamise Toimkonna 31. detsembri 2008. a. otsusega nr. 1 kinnitatud on muudatud toimkonna juhendid (RTJ) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 ja 12 ning tühistatud RTJ-i 16 Segmendiaruandlus.

Muudetud juhendeid rakendatakse majandusaasta aruannete koostamisel alates 01.01.2009.a.

Muudatused RTJ-s 1

Peamine muudatus on nõue eelmise perioodi võrdlusandmete muutmise korral esitada bilansi aruandes ka võrreldava perioodi algbilanss. Seega tuleb sel juhul esitada bilanss nn kolme tulbana, aruandeperioodi lõpu seisuga, võrreldava perioodi lõpu seisuga ja võrreldava perioodi alguse (ehk üle-eelmise aasta lõpu) seisuga (muudetud andmetega). RTJ 1 muudetakse ka seoses RTJ-s 2 avatud koondkasumiaruande koostamise nõudega (vt selgitused RTJ 2 muutmise kohta).

RTJ 1 sisaldab suhteliselt palju muudatusi tulenevalt viidetele rahvusvahelise raamatupidamise standardile IAS 1 (kuna IAS 1 muudeti).

Muudatused RTJ-s 2

Muudatused tulenevad nõudest avaldada kasumiaruande järel ka koondkasumiaruanne, kui aruandekohustuslasel tekib aruandeperioodil või sellele eelnenud perioodil selliseid kasumeid või kahjumeid, mis ei ole tingitud tehingutest omanikega, ja mida ei ole lubatud kajastada kasumiaruandes (näiteks välismaise äriüksuse finantsnäitajate ümberarvestamisel tema arvestusvaluutast aruandekohustuslase esitlusvaluutasse tekkinud vahed).

Üldjuhul väiksematel ja keskmise suurusega aruandekohustuslastel sellist liiki kasumeid ja kahjumeid ei teki ja RTJ 2 muudatused seega nende aruandeid ei mõjuta (sel juhul koondkasumiaruannet ei koostata).

Ettevõtted, kes koostavad oma majandusaasta aruanded vastavuses IFRS-ga, koostavad koondkasumiaruande igal juhul, kuid nad võivad samaaegselt valida, kas koostada sealjuures eraldi ka kasumiaruanne või moodustab see osa koondkasumiaruandest.

Muudatused RTJ-s 3

Muudetud on neid paragrahve, mis nõuavad alates 01.01.2009 ja hiljem algavatel majandusaastatel RTJ 2 § 31-s selgitatud teatud kasumite ja kahjumite kajastamist koondkasumiaruandes (seoses koondkasumiaruande koostamise nõudega).

Muudatused RTJ-s 5

RTJ 5 muudatused tulenevad IAS 23 muudatustest, millega kaotati alternatiivne võimalus kanda laenukulutused nende tekkimise perioodil kuludesse. Vastavuses IFRS-ga koostatavates aruannetes tuleb laenukulutused materiaalse põhivara objektide kasutusvalmidusse viimise perioodil kapitaliseerida.

Raamatupidamise Toimkond otsustas lähtudes asjaolust, et laenukulutuste kapitaliseerimine võib tuua endaga kaasa keerulise arvestuse, lubada ka edaspidi

Lisa 6 järg

laenukulutused kanda perioodi kuludesse. Raamatupidamiskohustuslasele, kes valib laenukulutuste kapitaliseerimise arvestuspõhimõtte, on RTJ 5 täpsustatud ja viidud vastavusse IAS 23 muudetud sõnastusega.

Muudatused RTJ-s 6

RTJ 6 muudatusega kehtestatakse, et pooleliolevad kinnisvaraobjektid, mida ehitatakse eesmärgiga kasutada neid tulevikus kinnisvarainvesteeringutena, klassifitseeritakse juba ehitus- või arendustegevuse alustamisel (või juhendi esmakordsel rakendamisel) ümber kinnisvarainvesteeringuteks. Varasemalt tuli neid ehitusperioodil kajastada materiaalse põhivara koosseisus.

Muudatused RTJ-s 7

RTJ-i 7 lisatakse täpsustamise huvides müügikulutuste mõiste definitsioon, mis RTJ 7 sisu ei muuda.

Sisuliselt muudetakse paragrahvi 21, mis lubab õiglase väärtuse määramisel diskonteeritud rahavoogude meetodil võtta arvesse bioloogilise vara muundumisega seotud rahavooge, kui turuosalisel võtaksid neid turul toimuvate tehingute tegemisel arvesse. Varem oli varade bioloogilisest muundumisest tulenevate tuleviku rahavoogude arvessevõtmine keelatud.

Muudatused RTJ-s 8

RTJ-i 8 muudetakse seoses Eesti tulumaksuseaduses tehtavate muudatustega. RTJ-i 8 on lisatud sätted, mis selgitavad lisaks dividendidele ka muude omakapitali vähendavate väljamaksete kajastamist ja avalikustamist. Dividendide ja muude omakapitalist tehtavate väljamaksetega seonduvaid arvestuspõhimõtteid on täpsustatud näidete varal.

Muudatused RTJ-s 10

RTJ-i 10 on lisatud sätted tulu kajastamise selgitamiseks kinnisvara müügilepingute ja kliendilojaalsusprogrammide (klientidele pakutavate soodustuste) korral.

Muudatused RTJ-s 12

RTJ-i 12 on muudetud seoses IAS 20 täpsustamisega. Selle kohaselt kajastatakse valitsusepoolse abi saamisena soodusintressimääraga laenude saamisel diskonteerimise tulemusena arvestatud tegelikult saadud summa ja bilansis arvelevõetava laenukohustuse vahe. Sihtfinantseerimise (tulu) kajastamise perioodi määramisel tuleb arvestada tulude ja kulude vastavuse printsiipi (see üldpõhimõte ei ole muutunud).

RTJ 16 tühistamine

Toimikond otsustas tühistada RTJ 16 Segmendiaruandlus. Otsus tuleneb rahvusvahelise standardiga IFRS 8 sisse viidud olulisest muudatusest, mille tulemusena oleks pidanud ka RTJ 16 oluliselt muutma. Toimikond lähtus teadaolevast praktikast, et RTJ-l 16 puuduvad kasutajad, sest olemasolevad segmendiaruandlust koostavad ettevõtted rakendavad peamiselt IFRS-i ja Eesti hea raamatupidamistava kohaselt aruandeid

koostavatel ettevõtetel puudub enamasti vajadus segmendiaruandlust avaldada. Vajadusel korral saavad ettevõtted juhinduda IFRS-st 8.

Allikas: Muudatused Raamatupidamise...2010.

2010. a. juunikuu seisuga olemasolevad ja kehtivad RTJ-d

- RTJ 1 Raamatupidamise aastaaruande koostamisel kasutatavad üldpõhimõtted (2009)
- RTJ 2 Nõuded informatsiooni esitusviisile raamatupidamise aastaaruandes (2009)
- RTJ 3 Finantsinstrumendid (2009)
- RTJ 4 Varud (2009)
- RTJ 5 Materiaalne ja immateriaalne põhivara
- RTJ 6 Kinnisvarainvesteeringud (2009)
- RTJ 7 Bioloogilised varad
- RTJ 8 Eraldised, tingimuslikud kohustused ja tingimuslikud varad
- RTJ 9 Rendiarvestus (2009)
- RTJ 10 Tulu kajastamine (2009)
- RTJ 11 Äriühendused ning tütar- ja sidusettevõtete kajastamine (2008)
- RTJ 12 Valitsusepoolne abi (2009)
- RTJ 13 Likvideerimis- ja lõpparuanded (2008)
- RTJ 14 Mittetulundusühingud ja sihtasutused (2007)
- RTJ 15 Vahearuanded
- RTJ 16 Sigmendiaruandlus(tühistatud ja ei kehti al. jaanuar 2009)
- RTJ 17 Teenuste kontsessioonikokkulepped (2008)
- RTJ 18 Euro kasutuselevõtt

Intervjuude aluseks olevad teemad

RAKENDUSLIK POOL

- SME määratlemine finantsaruandluse kontekstis
- Valik alternatiivide vahel IFRS SME jõustamiseks Eestis

TEHNILINE POOL

Bilanssi ja/või kasumiaruannet puudutavad arvestuspõhimõtted

- Kinnisvarainvesteeringute kajastamise meetodid
- Bioloogiliste varade kajastamise meetodid
- Finantsinstrumentide kajastamise meetodid
- Immateriaalsete varade eluiga
- Kapitalirenditingimustel tehtud müügi-tagasirenditehingute kajastamine müüja-tagasirentija seisukohalt
- Sihtfinantseerimise kajastamise meetod ja sihtfinantseerimise tuluna kajastamise tingimused
- Laenukulutuste kapitaliseerimine vs. kajastamine kuluna
- Uurimis- või arendusväljaminekute kapitaliseerimine vs. kajastamine kuluna
- Soetusmaksumuse meetodil kajastatavalt tütar- või sidusettevõttelt saadavate dividendide kajastamine
- Negatiivse vähemusosaluse kajastamine konsolideeritud aruannetes
- Sidusettevõtete kajastamine konsolideeritud aruannetes
- Õiglasest väärtuses kajastatavate finantsinstrumentide õiglase väärtuse muutuste kajastamine
- Soetusmaksumuse meetodil kajastatavate finantsvarade allahindluste tühistamine

Aruannete esitusviisi või avalikustamisi puudutavad nõuded

- Nelja põhiaruande tingimusteta kohustuslikkus
- Tagasiulatuvad korrigeerimised seoses arvestuspõhimõtete muutuse, hinnangute ja vigadega
- Emaettevõtte eraldiseisvate aruannete esitamine konsolideeritud aruande lisana
- Tõlgendusliku märkuse lisamine raha ja raha ekvivalentide definitsioonile
- Rahavoogude aruannet käsitleva regulatsiooni täiendamine - välisvaluutas olevate rahavoogude kajastamine arvestusvaluutas.
- Kombineeritud finantsaruannete koostamise võimaluse lisamine

SUMMARY

POSSIBILITIES FOR THE IMPROVEMENT OF ESTONIAN SMEs' FINANCIAL REPORTING SYSTEM

Merit Hirvoja-Tamm

The financial accounting and reporting system, that companies use, can be viewed as a mirror of Estonian rapidly developing entrepreneurial environment. Managerial accounting serves intercompany information needs with the aim of raising the effectiveness of business activities and elaborating on the construction of operating activities. Financial accounting and financial reporting as its' outcome on the other hand helps to shape the entities' image outside of the organisation and needs to serve the information needs of outsiders.

During the last decades there have been extensive discussions over international accounting harmonization in the context of globalizing economy. The main purpose of harmonization is achieving the comparability and compatibility of financial information. There is a strong wish to unify the financial reporting treatments so that those would be based on similar principles.

Majority of the companies in global, regional (European Union) as well in national context (Estonia) are small and medium-sized entities (SME-s). Accordingly, it is most relevant to discuss the development of financial reporting system from the view of this dominating group of entities. World Bank and IMF have pointed out in their ROSC 2004 report inter alia that harnessing accounting standards in SME-s is substantial challenge for Estonia.

Since the beginning of 21. century, the significance of SME-s financial reporting regulation as an important subject field, has been more and more acknowledged in international level. In 2005 International Accounting Standards Board (IASB, former IASC) defined the coordination of accounting of all profit-oriented entities, including SME-s, as its' priority. In July 2009, IASB published separate international financial

reporting standard for SME-s (IFRS for SME-s). Previously mentioned events constitute a motive for analysing Estonian SME-s financial reporting system and striving for improving it in the light of existence of new IFRS for SME-s.

The aim of this dissertation is to evolve alternatives for harnessing IFRS for SME-s in the regulation of financial reporting of Estonian SME-s and to form suggestions for improving Estonian accounting standards (EAS) by following the lead of IFRS for SME-s. The proposals which are outcome of this thesis can be used by Estonian Accounting Standards Board and by the Estonian Ministry of Finance in their regulatory work. The following research tasks have been set up:

- 1) to give an overview of the global harmonization process of financial accounting standards and its main results;
- 2) to determine SME-s in international level as well as in national context and to characterize the purposes and peculiarities of SME-s accounting and financial reporting;
- 3) to analyze efforts, that have been made in international level with the aim of developing SME-s accounting and financial reporting;
- 4) to estimate from the point of view of SME-s specific objectives and financial reporting stakeholders and from the experiences of SME-s in other countries, the advantages and disadvantages of implementing international financial reporting standards; and to summarize decisions and estimates (that have been made so far) of other countries regarding implementing IFRS for SME-s;
- 5) to give an overview of SMEs' financial reporting system in Estonia and to establish alternatives for implementing IFRS for SME-s in Estonia;
- 6) to carry out the comparability analysis of EAS and IFRS for SME-s;
- 7) to make suggestions for modifying and improving EAS by following the lead of IFRS for SME-s.

The positive effects from harmonization include higher quality of financial reports as presenting information according to uniform principles enables to lessen equivocation and deficiencies in information disclosures. Using uniform accounting principles for individual and group accounts will ease preparation of consolidated financial statements

for international companies and financial reporting harmonization has a positive effect on international investment.

European Commission (EC) and US Financial Accounting Standards Board (FASB) have been most influential players in the accounting harmonization movement in regional level. However, an organisation with notably wider grasp in harmonization process is the International Accounting Standards Board (IASB), which is operating in international level. Key events relevant for accounting harmonization, which had the most significant influence on the harmonization process, were the approval of IAS/IFRS by European Parliament in 2002 and the mandatory adoption of IFRS by EU listed companies in 2005.

In contrast to rules-based US GAAP, IFRS standards are principles-based – that means they are general in their substance and they refer to fundamental understandings that inform transactions and economic events. Under a principles-based system, these understandings dominate any rules established in the standard. The flexibility and principles-based nature enables the adoption of standards in countries with different accounting traditions and varying institutional models. IFRS standards are globally widely accepted and implemented – they are used in more than 100 countries (incl. civil law as well as common-law systems). IFRS has gained wider acceptance also among US accounting profession – US FASB has begun to favour the development of standards. IFRS is already accepted for non-US emitents trading in the US markets and eventual acceptance of IFRS for US-based publicly traded firms seems likely.

IFRS is so far widely implemented as the accounting standard for listed companies' consolidated financial statements. Extending the request to use IFRS for non-listed companies and separate financial statements has not yet reached notable dimensions. The most important perceived impediments to achieving IFRS-convergence in EU countries, that have been pointed out, are tax-driven nature of national accounting regimes, complicated nature of particular standards, disagreement with certain IFRS (problem noted in "old" EU countries), limited capital markets, insufficient implementation guidance and satisfaction with national accounting standards.

Estonian accounting regulation which is based on Estonian Accounting Law (a frame-law) accompanied by EAS, has allowed IAS/IFRS treatments already since 1995. SME-s (as defined by EC quantitative criteria) are the prevailing group among Estonian entities (99,7%) and EAS (guidelines of EASB) are oriented foremost to SME-s, which lack need to prepare their accounts in conformity with full-IFRS. SME-s have the most significant role to play also in the economies of EU and global world. 99% of EU companies are SME-s and SME-s produce 40-50% of global gross domestic product (GDP). Absence of one uniform SME-definition, that would ease the regulation of SMEs' economic and accounting environment in international level, is a considerable problem. On the other hand, reaching such quantitative definition would be an unrealistic ambition as contexts and economies, in which companies globally operate, are ever so different.

The needs of the users of SMEs' financial reports differ from the needs of the users of financial reports of listed entities and other publicly accountable entities. Users of SMEs' financial reports demand less complicated financial reporting information (as they are less capital market oriented), they rather focus on cash flow information and on capability of meeting liabilities as they fall due, than on the fair value-based information or information that enables to make long-time forecasts, which is of less relevance to them. Also users in an SME environment tend to use financial statements more to assess the quality of management than to reach decisions about buying or selling the shares.

Considering the economic significance of SME-s and specific needs of their financial statement users, the IASBs' initiative to work out separate IFRS for SME-s can be viewed as highly relevant and vital step. IASB decided to abandon quantitative definitions and defined all non-public entities (by simplification entities that are neither publicly traded nor financial institutions) and entities that prepare general-purpose financial statements as the target group for IFRS for SME-s.

The IFRS for SME-s standard is a result of five-year (from 2003 to 2009) development process with extensive consultation of accounting profession and SME-s worldwide. Nevertheless, IASB has been criticised for not conducting a thorough empirical research based on a representative international sample for identifying SMEs' financial information users and their needs. Also IFRS for SME has been viewed as too

complicated standard for micro entities (which form a significant part of SME-s) by academic literature. EC has also been critical towards the standard from that point of view, and another reason for not recommending the adoption of standard by EC is the existence of some contradictions between IFRS for SME-s and EC accounting directives ³⁵. For micro entities, implementing UN-ISARs' SMEGA (*Accounting and Financial Reporting Guidelines for Small and Medium-Sized Enterprises*) 3rd level guidance has been proposed as an alternative for IFRS for SME-s.

IASB took account of the criticism expressed towards the exposure draft of the standard (2007) and brought about some significant changes to the final standard, which were mainly related to additional simplifications of accounting principles and increasing the independence of IFRS for SME-s (supplemental regulations were added for fields that SME-s remarkably often encounter and back-references to full-IFRS were removed with one exception regarding financial instruments, in case of which companies can choose between implementing IAS 39 or IFRS corresponding sections).

In the opinion of the author of this dissertation, existence of new IFRS for SME-s has the most positive impact on the accounting environments of developing countries, where no national accounting standards for SME-s exist and IFRS for SME-s thus forms a desirable alternative for full-IFRS or “big” GAAP which were harnessed by SME-s so far. In comparison to full-IFRS, IFRS for SME-s has been simplified in number of ways, for example more complicated measurement options have been eliminated, use of fair-value conception for measuring assets and liabilities has been diminished, less disclosures are required (IFRS for SME requests appr. 10-15% of full-IFRS disclosures) and there are no guidelines or interpretations for all possible situations – there is a possibility to choose your “own way”. In general, undue cost or effort from cost-benefit perspective has been avoided and standard indeed includes many impracticability clauses.

IFRS for SME-s has been warmly welcomed by many different countries and international organisations – for example, FEE and World Bank have demonstrated their positive attitude towards the standard. Many countries in Europe, Middle East and

³⁵ In order to eliminate the contradictions, 4. ja 7. directive will likely be amended.

Africa (EMEA) and in Americas plan to adopt IFRS for SME-s, thereat United Kingdom and Ireland plan to implement standard already as of year 2012.

In 2008, there were more than 55 thousand SME-s (considering EC quantitative definition of number of employees that is companies with 1-250 employees) in Estonia. Although EAS are targeted at SME-s and include certain simplifications compared to full-IFRS, those simplifications are nevertheless related to disclosure requirements. EAS accounting principles are still in material part consistent with full-IFRS-s. In order to improve Estonian accounting regulation, it is relevant to modify EAS by following the lead of IFRS for SME-s, so that EAS would respond more effectively to the SME-s and to the financial statement users of SME-s. An important aspect thereat is the possibilities for implementing IFRS for SME-s in Estonia, which falls back to the question, which entities in Estonia would the amended EAS be targeted at.

The author of this thesis has defined the following alternatives for implementing IFRS for SME-s in Estonia:

- **I alternative:** Estonia accepts IASBs' definition for identifying SME-s, which means that all non-listed companies (which are not financial institutions) may hereinafter choose IFRS for SME-s as their accounting framework (in addition to full-IFRS and EAS, which are continually eligible choices for them). In that case only publicly accountable entities, i.e. listed entities and financial institutions, would be required to use full-IFRS. Thus it would be advisable to amend the EAS so that it would be in accordance with IFRS for SME-s and thus Estonian companies would benefit from the simplifications introduced in IFRS for SME-s.
- **II alternative:** Estonia adopts EC quantitative SME definition in establishing financial reporting regulations. Hence, IFRS for SME-s would respectively be an option for entities with their revenues under 50 million euros (783 million Estonian croons). The companies with their turnover exceeding the quantitative threshold would be required to implement full-IFRS or EAS. In

that case EAS should be complemented with SME-specific provisions for SME-s who plan to continue using EAS, but overall accounting principles would maintain their conformity with full-IFRS.

While consulting with the vice chairman of Estonian Accounting Standards Board, Ago Vilu, it appeared that EASB has as a result of their discussions on the topic, already decided in favour of the first abovementioned alternative. From conversation with Kurmet Ojamaa, the lead of Entrepreneurship and Accounting Policy Department in Estonian Ministry of Finance, it appeared that in medium term (in 5-7 years perspective) EAS will be abandoned and IFRS for SME-s will be implemented for SME-s. Consequently, the author also originated in her empirical analyses from the first abovementioned alternative. Accordingly, EAS would be amended following the example of IFRS for SME-s and only SME-s would hereinafter be the standards' target group. Modifications would be made with mid-term perspective in mind, so that transition to IFRS for SME-s would become blending for SME-s.

As a result of a thorough comparison between IFRS for SME-s and EAS, concrete suggestions were formed for improving EAS at the example of IFRS for SME-s. While forming suggestions, comments from Estonian accounting experts were also considered. Those experts were the vice chairman of Estonian Accounting Standards Board, Ago Vilu; the lead of Entrepreneurship and Accounting Policy Department in Estonian Ministry of Finance, Kurmet Ojamaa; the Finance Director of Estonian Chamber of Commerce and Industry, Ene Rammo and the President of the Estonian Board of Auditors, Toomas Vapper.

Major areas in which Estonian accounting regulation could be improved, are the following:

- Financial statement presentation, concepts and pervasive principles – suggestions are for example related to modifying the definition of comprehensive income, recognition of bank overdraft, statement of cash flows, adding impracticability clauses.

- Measuring business combinations and investments in subsidiaries and associates – suggestions are for example related to recognising dividends and other distributions received from the investment that is measured at cost and accounting for goodwill.
- Measuring property, plant and equipment and investment property – the most important suggestion is related to the provisions of fair value measurement, more precisely with recommendation of allowing entities to present some investment property in fair value (if fair value can be measured without undue cost or effort) and others at cost. Thus respective impracticability clauses should be added.
- Other accounting areas – suggestions correlate with recognising financial instruments and government grants, measuring fair value of biological assets, foreign currency translations and others.

Many suggestions are related to introducing IFRS for SME-s' impracticability clauses – for example with regards to retrospective corrections of comparatives, measuring fair values of biological assets and many others. Some of the suggestions propose supplementing EAS with informative clarifications or examples (for example in the areas of revenue recognition, measuring financial instruments and others).

The analysis and suggestions of the author have been transmitted to the Ministry of Finance and to the EASB, who plans to use those, when starting to make amendments in EAS-s so that these would be brought into accordance with IFRS for SME-s.

The author of this thesis is of the opinion, that implementing IFRS for SME-s would simplify financial accounting and reporting for SME-s (in Estonia as well as in other countries) and would make financial reporting less burdensome. The financial information which would be the outcome of simplified accounting principles would thereat not lose remarkably in its' value – in the opinion of the author, it would sufficiently correspond to the needs of SMEs' financial statement users. With IFRS for SME-s, IASB has tried to avoid undue cost or effort for SME-s and the author thinks that the organisation has succeeded in that goal. The author hopes, that the

contradictions between IFRS for SME-s and EC directives will soon be resolved and after getting recommendation from EC, EU countries will be able to force IFRS for SME-s legally and start implementing the standard.

In present dissertation, considering voluminous restrictions, the author has not been able to cover the topic of developing the accounting and financial reporting of Estonian micro entities (for example the adeptness of using EAS and preparing general purpose financial statements, defining financial statement users of Estonian micro entities, considering the option of harnessing SMEGA guidelines in the regulation of micro-entity financial reporting, simplifying the preparation of general purpose financial statements for micro entities etc.), which would offer possibilities for further research on the topic. Additionally, interviews with experts revealed that there is a need for researching and developing Estonian public sector financial reporting regulations.